Matei al Ciprului

Şiragul Mărgăritarului sau Hronicul Împăraţilor creştini ai Bizanţului

Tradus din limba greacă în limba arabă de
MACARIE, Patriarhul Antiohiei,
transcris de PAUL DE ALEP,
tradus din limba arabă în limba română,
prefaţă şi note de
Dr. DUMITRU CHICAN,
Studiu introductiv de
Pr. Prof. Dr. ALEXANDRU STĂNCIULESCU-BÂRDA

Bârda
Editura Cuget Românesc
2009

"... Cercetarea cărţilor mare folos aduce şi nesmintită îndreptăciune. Şi la fel şi cetitul acestei cărţi, a cărei podoabă am văzut-o şi am sorbit-o şi eu, netrebnicul Macarie,din mila lui Dumnezeu Patriarh al Antiochiei şi al Întregului Răsărit. Ce aceasta s-a petrecut la zilele de am stat Mitropolit la Alep şi la Şahba, având eu multă sârguinţă spre cercetarea ştirilor despre întâii domni ai creştinătăţii şi, aşişderea, năzuind a scrie cu mâna mea de cum au fost domniile lor. Iară cu spor mi-a sporit mulţumirea, că în carte am aflat împlinirea dorinţei mai vârtos decât râvna ce râvnisem şi de aşteptarea ce aşteptasem.

...Şi tălmăcirea a fost scrisă cu slove alese prin osârdia fiului nostru, arhidiaconul Paul din Alep, la anul una mie şapte sute optzeci şi şase de la întruparea Domnului Nostru Iisus Hristos. Şi am botezat cartea **Şiragul mărgăritarului sau de hronicul împăraţilor creştini ai Bizanţului.**

Patriarhul Macarios III Al-Za'im

PREFAȚĂ

La începutul lunii martie 1987, ne aflam într-o scurtă vizită la Damasc, purtător fiind al unor sarcini ținând de relațiile tradiționale dintre România și Siria.

Odată treburile sfârșite, mi-am oferit, pentru puțin timp, bucuria regăsirii Damascului, oraș care-și proclamă fără ostentație mândria de a fi cea mai veche așezare a Orientului Mijlociu locuită, fără întrerupere, încă de la întemeiere.

În acest răgaz, am călcat din nou pragul Secției de Manuscrise și Carte Rară a Bibliotecii Naționale Siriene-valoros depozitar al unor tezaure scrise ale civilizației orientale și universale, răsfoind cataloagele, în căutarea de mărturii neștiute nu doar despre istoria și spiritualitatea arabă, ci și despre dăinuirea în lume a neamului românesc.

Strădania nu mi-a fost zadarnică: m-am oprit asupra unui manuscris elaborat pe la anul 1200 și care s-a dovedit a fi un tratat de geografie pomenind despre existența,*„de-a stânga apei de-i zice Duna"* (Dunarea), a neamului *„olah"* și a principatelor acestui popor care erau,*„țări bogate, bine orânduite și întinse cât vezi cu ochii"*.

În aceeași împrejurare am reținut, procurându-l în microfilm, manuscrisul a cărui tălmăcire se publică astăzi, pentru prima oară în limba română, și, după știința noastră, pentru prima oară într-o traducere integrală într-o limbă străină.

Lucrarea, având drept titlu, în limba arabă, **Ad-dur almanzum fi-akhbari muluki-r-rum,** ceea ce, în traducere literală, înseamnă **Mărgăritare orânduite în șirag despre știrile împăraților Bizanțului** este traducerea în limba arabă a originalului grecesc scris de un mitropolit, Matei al Ciprului,

ştiut şi sub numele de Ghevala, manuscris care s-a pierdut, versiunea arabă, singura existentă, nefiind până astăzi beneficiara unei traduceri integrale.

Având 328 de pagini *in quarto*, scrise pe pergament, documentul a avut o traiectorie prea puţin cunoscută cât priveşte trecerea sa prin timp. Se ştie doar că, la 1874, volumul aparţinea unui Mihail Ben Girgi din Damasc, care a caligrafiat şi pagina de gardă a manuscrisului pentru a o înlocui pe cea originală, pierdută sau distrusă.

Din lectura unei parafe aplicată pe aceasta filă, aflăm că ultimul proprietar al manuscrisului a fost un oarecare *Docteur Ibrahim Mesaka de Damas,* care l-a donat sau l-a vândut vechii şi cunoscutei biblioteci Al-Zahiriya din Damasc, transferată, ulterior, proprietarului actual – Biblioteca Naţionala a Siriei.

Dincolo de această parcimonioasă„fişă de identitate", lucrarea interesează, în primul rând prin conţinutul său, dar şi prin împrejurarea că, la tălmăcirea ei în limba arabă, se regăseşte aportul a două personalităţi, ale căror nume sunt evocate pentru multele lor interferenţe cu aria cultural-istorică românească: **Patriarhul Macarie al Antiohiei** şi nu mai puţin cunoscutul **Paul din Alep,** caligraful traducerii.

Ne aflăm în faţa unei inedite şi incitante istorii a creştinismului în perioada sa bizantină, o cronică în care faptul istoric serveşte nu atât ca element de interes în sine cât, mai mult, ca jalon de fixare a faptului religios.

Cu puţine excepţii, evenimentele sunt relatate în evoluţia lor de la an la an, cronicarul dovedind, în egală măsură, o bună cunoaştere a istoriei politice şi religioase pe care o comunică cu o doză remarcabilă de realism din care nu lipseşte, totuşi, şi un oarecare subiectivism – scuzabil, în definitiv, dacă ţinem seama de spiritul epocii în care cronica a fost elaborată şi de faptul că autorul este, înainte de toate, cleric ci nu istoric în accepţia contemporană a termenului.

Apocriful cronicăresc se îmbină cu o vastă şi preţioasă

informație religioasă, legenda conviețuiește cu evenimentul cotidian, într-un stil de o deosebită savoare și mireasmă arhaică, astfel încât dificultatea traducerii nu este egalată decât de delectarea spirituală pe care lectura manuscrisului o oferă.

Ne-am străduit, pe cât a fost cu putință, să păstrăm nealterat stilul autorului, singurele„abateri" operate referindu-se la„românizarea" unor nume proprii grecești sau a unor termeni din limbajul cultic bisericesc..

Nutresc speranța că traducerea oferită astăzi cititorului român va prilejui descoperirea nu doar a unei lecturi agreabile, cât și, îndeosebi, a unor informații inedite despre istoria creștinismului ortodox și a Bizanțului atât de fascinant și controversat.

*

S-a spus, pe bună dreptate, că Bizanțul a fost puntea de legătură și trecere între Antichitate și Evul Mediu, dar și între trei continente și trei mari arii de civilizație și cultură, el marcând, în același timp, încheierea politeismului Romei și al Marelui Imperiu Roman și biruința universală a învățăturilor lui Hristos.

Deși controversate din punct de vedere cronologic, începuturile istorice ale Bizanțului au fost fixate la data de 11 mai anul 330, când împăratul Constantin ce Mare, alături de mama sa, împărăteasa Elena, inaugurează cu fast cetatea care, pentru mai multe secole, avea să-i poarte numele și să strălucească drept capitală a Ortodoxiei : Constantinopole, zidit pe ruinele fostei colonii grecești Byazntion.

Decizia pe care, aflat pe patul de moarte, împăratul Constantin o ia, în anul 325, de a împărți imperiul în două părți geografice și de a le pune, pe fiecare, sub administrația fiilor săi Arcadius și Honorius, a constituit nu numai momentul în care s-au născut entitățile statale ale Imperiului Roman de Apus și Imperiului Răsăritean, intrat în istorie sub numele de Imperiul Bizantin, ci și data pe care unii istorici o acreditează

pentru naşterea istorică a acestuia. Bizanţul, a cărui însemnătate şi influenţă istorică depăşesc, prin durata milenară a dăinuirii şi prin originalitate şi diversitate, oricare altă entitate statală medievală.

Focar de iradiaţie culturală, imperiul bazileilor a fost, nu în mai mică măsură, un efervescent promotor şi apărător al învăţăturii lui Hristos nu numai în graniţele sale, ci şi pe o vastă arie geografică întinsă din Golful Persic şi nordul Africii până la Marea Neagră şi nordul Dunării, trecând prin ţinuturile caspice şi caucaziene cărora, în grade diferite, le-a influenţat civilizaţia şi destinele.

Mai presus de orice îndoială stă faptul că una din preocupările şi problemele fundamentale ale Constantinopolului din veacul al V-lea şi, apoi, în diferite etape ale existenţei sale, a fost, în plan spiritual, cea religioasă, confruntată, nu de puţine ori, cu tulburări schismatice şi abordări doctrinare contradictorii, atât în plan discursiv, cât şi în aspectele sale pragmatice. Îndeosebi în perioadele de început, Bizanţul a cunoscut apriga confruntare dintre Ortodoxie, pe de o parte şi feluritele manifestări eretice, schismatice şi dogmatice marginale precum iconoclastia, nestorianismul, sau monofizismul, atât ca expresie a opoziţiei faţă de autoritatea Patriarhiei de la Constantinopole, cât şi faţă de puterea instituţională centrală, aşa cum s-a întâmplat, cu deosebire, în ţinuturile răsăritene ale imperiului care, şi din acest motiv, aveau să fie mai uşor cucerite şi islamizate de califatul arab în expansiune.

Aproape că nu există domeniu de activitate, de la politică până la arhitectonică şi arta decorativă, asupra căruia spiritul pre-renascentist al Bizanţului să nu-şi fi pus amprenta, prevestind prefacerile de mai târziu ale modernismului şi modernităţii.

Ar fi de prisos să zăbovim prea mult asupra fascinantei şi complexei istorii a imperiului întemeiat de Constantin, alături de mama sa, Împărăteasa Elena. Bizantinologia şi contribuţiile

altor cercetători care s-au aplecat asupra acestei pagini a istoriei universale au lăsat o generoasă moştenire documentară pentru uzul, ştiinţa şi învăţătura atâtor generaţii, care s-au succedat şi care se vor succeda fără de contenire.

*

Acestei generoase biblioteci bizantinologice vine să i se adauge astăzi, în traducere românească, şi acest„şirag de mărgăritare", în fapt un„şirag" cronologic cronicăresc, un„cronograf" al bazileilor bizantini creştini şi, ulterior, al Bizanţului cucerit, până în vremea sultanului otoman Murad al III-lea (1574-1595), al şasela stăpânitor peste Înalta Poartă, de la Mehmed al II-lea *El-Fatih*, cuceritorul Constantinopolelui.

În perioada de domnie a lui Murad al III-lea se situează şi elaborarea, în limba greacă, a „hroniculului" împăraţilor creştini ai Bizanţului de către un mitropolit Matei al Ciprului, zis şi Ghevala, despre care nu se cunosc detalii biografice. Perioada în care acesta a scris cronica este, deci, aproximativ suprapusă celei în care, în Ţările Româneşti, se consumau domniile lui Ioan Vodă, Petru Şchiopul, Ieremia Movilă, sau, în Ţara Românească, cele ale lui Alexandru al II-lea, Mihnea Turcitul şi Petru Cercel.

Originalul manuscrisului s-a pierdut, nu înainte de a fi fost cunoscut şi transpus în limba arabă de către Patriarhul Macarios al III-lea Al-Za'im, Patriarhul Antiohiei şi al Întregului Orient, proeminentă personalitate eclesiastică şi cărturărească a Ortodoxiei orientale şi un fin cunoscător al realităţilor româneşti ale vremii. În cursul unei folositoare discuţii pe care am avut-o, la Damasc, în primăvara anului 2008, cu actualul succesor, peste veacuri, al lui Macarie în jilţul patriarhal al Antiohiei – Î.P.S. Ignatios IV Hazim, înaltul ierarh aprecia, în personalitatea acestuia, pe una dintre cele mai luminate minţi şi ale istoriei Ortodoxiei, cărturar avizat şi, la rândul său, răspânditor de cultură, învăţătură şi toleranţă.

Însoţit de fiul său, arhidiaconul Paul din Alep (*Bulos Al-*

Halabi, ? -cca.1670), Patriarhul Macarie a întreprins o călătorie în Ţările Româneşti, în drum spre Ukraina şi Rusia, între 1652-1656, petrecând printre români aproape patru ani. Însemnările şi impresiile sale din acest interval au fost consemnate în scris de arhidiaconul Paul în lucrarea sa **Călătoriile Patriarhului Macarie**, lucrare manuscrisă în limba arabă, multiplicată în câteva exemplare cu peste 300 de file – o preţioasă sursă de informare istorică privind realităţile politice, sociale, religioase, personalităţi, tradiţii şi monumente româneşti, pe care a putut să le cunoască nemijlocit.

De altfel, Paul din Alep însuşi este autor al mai multor scrieri în limba arabă referitoare la Ţările Române, între care o **Cronică a Valahiei de la 1292 până la 1664** sau al unor exegeze şi lucrări biografice precum **Viaţa Sfintei Paraschiva cea Nouă**.

Trebuie spus că, potrivit unei informaţii care ne-a fost furnizată de regretatul istoric şi orientalist, Academicianul Profesor Virgil Cândea, care m-a privilegiat cu prietenia sa şi memoriei căruia dedic această traducere, **Şiragul Mărgăritarului**, reprezintă partea a doua a unei mai vaste cronici, care narează, în primul segment, istoria lumii,„*de la facerea sa până la zidirea Constantinopolei*", aceasta din urmă, fiind păstrată, după toate probabilităţile, la Biblioteca Universităţii pariziene Sorbona. Investigaţiile pe care le-am putut întreprinde nu au put să confirme sau să infirme veridicitatea acestui fapt.

Oferim cititorului român această bijuterie istoriografică, exprimând, totodată, cele mai calde mulţumiri părintelui preot paroh Alexandru Stănciulescu-Bârda, care a oferit şansa ca lucrarea de faţă să vadă lumina tiparului şi care ne-a pus la dispoziţie preţiosul său studiu despre cronografia bizantină, care deschide lectura cărţii de faţă.

Dumitru Chican

STUDIU INTRODUCTIV[1]

(CRONOGRAFELE - ELEMENTE ALE INFLUENȚEI BIZANTINE LA ROMÂNI)

Istoria a jucat permanent un rol foarte important în cadrul culturii bizantine. Plantată pe trupul solid al spiritualității clasice greco-romane, lumea bizantină a trăit în conștiința eternității și a universalității în timp și spațiu. Disputându-și catolicitatea cu scaunul papal, stăvilind, veacuri de rândul, puhoaiele Orientului și ale„barbarilor" septentrionali, sfidând luxul și cuceririle spiritului occidental, Bizanțul s-a individualizat cu vremea în contextul istoriei și culturii universale. Istoriografia i-a fost o slujnică credincioasă în autojustificarea pretențiilor de împărăție ecumenică. Oameni de înaltă ținută intelectuală de talia unui Mihail Psellos, Mihail Ataliates, Nichifor Vrienios și alții, împărați ca Ioan Cantacuzino, Ana Comnena, sau mărunții, știuții și neștiuții cronicari au fixat, în decursul timpului, pagini de glorie și de umilință, de nădejdi și de înfrângeri ale Bizanțului și ale împăraților săi. Chiar dacă, de multe ori, subiectivitatea și partinitatea au avut rol de frunte în relatările istorice,„*înțelegerea evenimentelor, povestirea lor însuflețită de episoade dramatice, expusă într-un stil format după modelul istoriografiei clasice grecești, au smuls accente de prețuire celor mai de seamă bizantinologi ai vremurilor noastre*"[2]. Cum era și firesc, însă, operele acelea care îi așezau pe bizantini,

---

[1] Textul de față reprezintă versiunea adăugită a studiului cu același titlu publicat în revista *„Balkan Studies"*, Institute for Balkan Studies, vol. XXXIX, pp. 33-44, Thessaloniki, 1976, var.engleză și în limba română în„Altarul Banatului", Timișoara, 1980, nr. 4-6;

[2] Nicolae Cartojan, **Cărțile populare în literatura românească,** vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1974, p. 34.

după expresia lui Charles Diehl, *„la un nivel intelectual cu mult superior prin priceperea politică, prin finețea psihologică, prin simțul compoziția și talentul stilului"*[3], nu puteau fi înțelese decât de un număr restrâns de cititori. Şi aceştia aparțineau curții imperiale, claselor aristocrate şi păturii intelectualității. Rămânea, însă, marea masă a populației, mulțimea nesfârşită de robi ai pământului, care, prin jertfa anonimă a muncii lor zilnice, ghiftuiau pe alții. Aceste mulțimi trebuiau pregătite în spiritul cultului fața de *„unsul lui Dumnezeu"*, împăratul, trebuiau să fie convinşi că însăşi voința divină este diriguitoarea orânduirilor sociale. Şi pentru aceasta, spiritul bizantin, cu proverbiala sa abilitate, a inventat literatura de popularizare. Au rezultat, adeseori, mari compilații şi florilegii tematice, care erau multiplicate de copişti şi răspândite în lumea satelor. Literatura istorică a excelat în această privință, alături de cea apocrifa, hagiografică şi moralizatoare. Un Melalas, în secolul al VI-lea iar, mai târziu, un Dorotei, episcop de Monembasia, sau Matei Cigalas şi mulți alții elaborează adevărate compendii de povestiri istorice, care se răspândesc, cu vremea, trecând de timpuriu granițele imperiului.

După cucerirea Constantinopolului, acest mare bastion al lumii bizantine, începe o nouă epocă în istoria sud-estului european. Nu numai configurația granițelor politice se schimbă, nu numai centrele de greutate ale forțelor militare se clatină, ci şi direcțiile de orientare ale spiritualității şi suprastructurii sud-estului european, în special, şi ale celui european, în general, se transformă. Au loc mutații fundamentale în conştiința umanității din această zonă geografică. Deşi, politic, Bizanțul nu mai poate supraviețui, deşi porțile Europei cad în fața gigantului turcesc, cultura bizantină nu poate fi distrusă. Năzuințele înfrânților coincid cu cele ale lumii încă necucerite. Alături de interesele politice, rămâneau cele religioase. Bizanțul nu putea să-şi înfrângă mândria de a nu îngenunchea în fața Romei. Îi trebuiau aliați şi ocrotitori din lumea ortodoxă, încă neînvinsă. Sudul Dunării până

[3] Charles Diehl, **Byzance,** Paris, Flammarion, 1926, p. 271.

dincolo de Balcani era, însă, deja, în mâinile turcilor. Rămâneau doar cele două Principate Române, care abia se conturaseră pe harta politică a Europei şi Imperiul ţarist din nordul Mării Negre. O adevărată emigraţie are loc în aceste părţi, un adevărat transfer de valori umane, materiale şi spirituale. Voievozii români, care abia atunci reuşiseră să-şi stabilească centralizarea de stat şi să înfrunte pericolele ce veneau de la sudul Dunării sau de la nord-vestul Carpaţilor, se situează în postura de *„încununaţi ai lui Dumnezeu"*, având menirea sacră de apărători ai Bisericii Ortodoxe ameninţate cu pieirea. Alături de ţarii şi patriarhii ruşi, voievozii şi mitropoliţii români nu întârzie să-şi arate mărinimia faţă de emigranţii şi faţă de supuşii creştini ai Porţii Otomane. Odată cu aceste atitudini, se transferă, după cum spunea Nicolae Iorga, însăşi ideea imperială bizantină în nordul Dunării.[4] Muntele Athos şi Locurile Sfinte sunt dăruite, multă vreme, cu averi însemnate din partea Principatelor Române. Voievozi români se căsătoresc cu femei descendente ale dinastiilor bizantine, iar unii dintre ei îşi caută genealogii şi rudenii în rândurile vestitelor familii conducătoare ale Bizanţului. Puţin mai târziu, înşişi domnii fanarioţi îşi abrogă *„menirea sacră"* de coborâtori din scaunul imperial, urmărind, prin aceasta, să-şi întărească atât autoritatea faţă de supuşi, cât şi iluzia de eliberatori".[5]

Luându-şi în serios condiţia de ocrotitori ai bisericii şi civilizaţiei bizantine, voievozii români iniţiază şi favorizează răspândirea unei literaturi bogate, fie în original, fie în tra-

---

[4] Nicolae Iorga, **Bizanţ după Bizanţ**, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1972, p. 124 et passim.

[5] **Ibidem**, 154 ş.u.,*„Voievozii români începură a fi consideraţi în lumea greacă drept succesori legitimi ai împăraţilor constantinopolitani şi îi găsim pomeniţi lângă patriarhul bizantin, la locul rezervat din vechime împăratului, în notele unui arhiereu contemporan. Sub aceştia, Bucureştii, mai întâi, apoi Iaşii ajunseră luminile Răsăritului, care-şi afla aici conducătorii şi binefăcătorii"*(în Iorga, N., **Istoria literaturii române în secolul al XVIII (1688-1821)**, Vol. I, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1969, p.27.

duceri româneşti şi slavone, care aparţineau culturii bizantine. De acum, în societatea românească gusturile se împart, moravurile bizantine şi greceşti luând treptat locul celor slavone.

La curţile domneşti se înmulţesc cărturarii greci refugiaţi din Bizanţul cucerit. Apar şcoli de limbă şi cultură greacă, iar odraslele claselor de elită sunt instruite în conformitate cu noile influenţe.[6] Începând, apoi, cu Brâncoveanu, în Ţara Românească şi cu Cantemireştii, în Moldova, forma superioară de manifestare a culturii româneşti este cea elinească. Se împărtăşeau din astfel de izvoare publicul aristocrat al societăţii româneşti şi toţi acei refugiaţi din lumea bizantină. Pentru satisfacerea unor asemenea gusturi din ce în ce mai rafinate, era nevoie de o literatură adecvată. Din această cauză, asistăm la o adevărată inundaţie de manuscrise şi tipărituri greceşti şi traduceri româneşti şi slavoneşti după lucrări importante din sud. Cronici greceşti, versuri, satire, poeme, cărţi de slujbă de tot felul, lucrări cu conţinut filozofic şi moral, alături de traduceri din Sfinţii Părinţi şi scriitori bisericeşti completează imaginea bibliografică a secolelor XI-XVIII. Culmea influenţei greceşti are loc în timpul domniilor fanariote.[7] Trebuie să precizăm, însă, că societatea românească nu aştepta pasivă desfăşurarea acestui fenomen, dimpotrivă, numeroşi tineri erau trimişi să studieze la Constantinopol, sau să facă practică monahală athonită, prilej cu care intrau în contact direct cu luminile culturii bizantine. Aceasta se continuă şi după cucerirea ultimelor rezistenţe ale bătrânului imperiu. Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu, Radu Mihnea, Constantin Duca, Constantin Cantacuzino şi alţii îşi fac ucenicia la Constantinopol. Vremea domniilor lui Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu înseamnă şi declinul influenţei slave[8] alimentată vreme îndelungată de spaţiul sud-dunărean.

---

[6] Idem, **Bizanţ după Bizanţ**, p. 205 et p.
[7] Idem, **Istoria literaturii...**, p. 4.
[8] **Ibidem,** p. 27.

Alături de operele de certă probitate ştiinţifică pentru vremea aceea, au fost create o serie de repertorii de istorie universală care povesteau evenimentele„*cele mai de seamă*" din viaţa omenirii. Erau reluate diferite momente din istoria evreilor, asirienilor, egiptenilor, perşilor, grecilor, romanilor şi bizantinilor. Adeseori, traducătorii sau copiştii îşi permiteau să adauge, fie după diferite cronici şi letopiseţe, fie din propriile lor amintiri, diferite momente din trecutul popoarelor de care aparţineau, după cum se va vedea în cele ce urmează.

În literatura noastră s-au înregistrat un număr impresionant de cronografe, care au circulat în formă manuscrisă[9]. Aceste cronografe îşi au originea în cele bizantine târzii.

a) Primele cronografe bizantine care au pătruns la noi au fost în versiuni slave, datorate filierei medio-bulgare şi sârbeşti, această influenţă fiind încununată în 1620 prin traducerea călugărului Mihail Moxa[10]. Cu toate că acest cronograf a fost mai curând o prelucrare originală, ea are meritul de a fi deschis calea traducerilor de cronografe bizantine în slavonă, acţiune continuată destul de greu până pe la începutul secolului al XIX-lea. Menţionăm, în acest sens, traducerile făcute după cronograful lui

---

[9] Citǎm, printre cele mai cunoscute: Biblioteca Academiei Române, secţia **mss.rom., 48** (1785), **53** (1766), **86** (1689), **108** (1707), **143** (1729), **166** (1803), **254** (1766), **402** (sec. XVIII), **505** (1815-1816), **587** (ec. XIX), **763** (sec. XII-XVIII), **722** (sec. XVIII), **938** (1810), **1070** (1757), **1073** (1783) ş.a. Biblioteca „Astra" Sibiu (cf. Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, **Biblioteca analitică a cărţilor populare laice**, partea II,, Bucureşti, Editura Academiei, 1978, p. 374; Biblioteca Muzeului Olteniei, Craiova, **mss. 81** (cca. 1750). Alte referiri la la răspândirea cronografelor manuscrise la noi în ţară în N. Cartojan, **Legendele Troadei în literatura veche românească veche,** în Analele Academiei Române, secţia literară, seria III, t. III, 1925-1927, M.Gaster: **Războiul *Troadei***, în „Byzantinische Zeitschrift", III, 1894, pp. 528-552, C. Erbiceanu: **Manuscripte greceşti existente în Biblioteca Universităţii din Iaşi,** în „Revista teologică", Iaşi, III (1885), p.237 ş.a.

[10] Cronograful lui Manasses a fost unul din izvoarele compilaţiei lui Mihail Moxa (vezi Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, **Bibliografia analitică...** p.47

Dimitrie al Rostovului[11] prin Nicodim Dobruşanu (Biblioteca Academiei Române, **mss. 1470** (1811 şi **2410** (1814).

b) Cel mai vechi cronograf după care s-au făcut traduceri direct în limba română e cel al lui Dorotei, mitropolitul Monembasiei, în fapt o parafrazare în proză după Manasses. Titlul a fost copiat pentru prima dată în Moldaova, la 1631, pe cheltuiala lui Apostol Tzigara, ginerele lui Petru Şchiopul şi a fost publicat în 1631, la Veneţia, sub titlul **Biblion Istorikon periehon en synopsi dioforus ke exohus istorias** (*Carte istorică cuprinzând în rezumat diferite şi importante istorii*). Tipăritura a fost închinată mitropolitului Xenakis al Filadelfiei (1623-1627) şi domnului Ţării Româneşti, Alexandu Coconul (1623-1627), descendent al lui Petru Şchiopul şi cuprinde, parţial, **Vechiul Testament**, momente din istoria persană, macedoneană, egipteană, romană, bizantină şi turcă (până la Murad III) şi din istoria patriarhilor de la Constantinopol, o serie de legende, **Neorânduirile bisericeşti** ale lui Ierotei al Monembasiei, o cronică a Moreii, istoria împăraţilor bizantini de la Niceea, sinodul de la Ferrara-Florenţa, ocuparea Brusei de către Orkhan şi o listă a dogilor Veneţiei până la 1629. Trebuie să mai adăugăm o istorioară privitoare la moaştele împăratului Constantin cel Mare şi o înşiruire a funcţiilor de la curtea bizantină. Manuscrisul a cunoscut mai multe ediţii tipărite şi manuscrise (ediţiile 1634,1654,1676, 1681,1684,1686, 1743, 1750, 1761, 1763, 1781, 1786, 1792, 1798, 1806, 1814, 1818)[12]. Din această primă traducere ni s-au păstrat cinci exemplare manuscrise, dintre care unul provine din Transilvania[13], datorate unor copişti cu mai puţină reputaţie din satele Bezdead (Dâmboviţa) Strachiojd (Bihor), Turcheş (Braşov) sau Bucureşti şi mânăstirea Cernica. Cronograful lui Dorotei s-a bucurat

[11] D. Strugaru, **Cronografele româneşti de proveniență rusă**, p. 364

[12] D. Russo, **Cronica de la 1570**, pp. 57-58. Despre Dorotei a se vedea şi **Istoriografia greco-romană**, Bucureşti, 1923-1924

[13] Paul Cernovodeanu, **Cronografele de tipul Dorotei**, p. 136.

de aprecierea unor remarcabile personalități ale culturii vechi românești. Astfel, Antim Ivireanul îl folosea în limba originală sau în traduceri, ca izvor de inspirație pentru omiliile sale[14], după cum făcea și patriarhul Macarie, autor între altele și a traducerii din limba greacă în limba arabă a prezentei versiuni românești după un cronograf al împăraților creștini ai Bizanțului.

c) O acțiune mai organizată pentru traducerea cronografelor bizantine în românește a fost inițiată de familia Cantacuzinilor,[15] care o făceau din interes, pentru a-și dovedi descendența imperială și a-și argumenta, indirect, drepturile la tronul muntean și la cel moldovean, împotriva altor „partide" și familii boierești autohtone. Una din aceste traduceri în manuscris se datorează lui Pătrașcu Dancovici, tretii logofăt, care, așa cum mărturisește în prefață,[16] folosește în cea mai mare parte varianta lui Dorotei al Monembasiei, la care adaugă noi compilații. Pe filele unor astfel de lucrări Cantacuzinii nu ezitau să-și pună stema sau versuri cu vădită tendință politică. După traducerea lui Pătrașcu Danovici s-au făcut numeroase copii și ediții până la jumătatea secolului al XIX-lea, când se încheie, de fapt, și perioada cronografelor. Adeseori, copiștii și-au îngăduit să adauge noi informații culese de ei din diferite cronici. Astfel, **mss. 3.465** de la Biblioteca Academiei Române reprezintă un exemplu grăitor în acest sens, pe lângă traducerea grecească propriu-zisă scriptorul adăugând informații culese

---

[14] Apud G. Ștrempel, **Un cronograf ilustrat, atribuit lui Antim Ivireanul**, în „Romanoslavonica", VIII, 1963, pp. 481-487.

[15] Cu privire la familia Cantacuzinilor a se vedea Nicolae Iorga, **Despre Cantacuzini**, București, 1902, CLXIII, idem **Documente privitoare la familia Cantacuzino**, București, 1902

[16] *„Strângere noaâ se chiamă cartia aciasta, întru care sântu scrisă multe istorii luate și adunate de întru multe cărți ce spune întru (d)însă, de la zădirea lumii până întru anii acești ai de apoi de pre acum și pentru împîrații creștinești și blagocestivi cum au împărățât și pentru patriiarșii Țarigradului pre rand, care cum s-au cumpatat viața și scaunul..."*

din alte surse, probabil slavone, dacă se ia în considerație terminologia utilizată.

Cronografele bizantine au avut o largă răspândire la români, ele fiind importante pentru istoriografia română nu numai pentru semnificația lor, sau ca mărturii ale schimburilor culturale în cadrul sud-estului european, ci și pentru mențiunile pe care le fac în legătură cu poporul român. O parte din aceste adnotări sunt preluate din surse bizantine sau turcești, adeseori rămase necunoscute, sau sunt alcătuite de către traducători pe baza propriilor lor cunoștințe, ei înșiși fiind, nu de puține ori, contemporani cu evenimentele descrise. Uneori, cronografele traduse vin să completeze fundalul de epocă despre care vorbesc letopisețele românești. Trebuie remarcat, totodată, și marele rol moralizator pe care acestea îl aveau pentru cititori, autorii tălmăcirilor fiind pe deplin conștienți și fideli principiului istoriografiei antice *historia magistra vitae*[17].

[17] În manuscrisele unor cronografe sunt strecurate o serie de traduceri din **Caracterele** lui Theofrast (Bibl. Acad. Rom., **mss.rom. 27**, f. 1-13, sau traduceri din dialogurile purtate de împăratul Hadrian cu filosoful Epictet (**Ibid.** f. 14-120). Spicuim, în acest sens, câteva citate.„*Ceea ce face dulciață și frumusețile istorii unei împărății sunt urmările generoazi și iroicești pe cari le aduc întru mărturie adeseori cu plăceri, sint în feliuritele haractiruri a oamenilor mari, cari au ocărmuit aciastă împărăție și cari făcu aceștii faceri icoana cea mai adevărată și mai interesetoare la care poate cineva a să îndeletnici*" (Bibl. Acad. Rom., **mss.rom.** *f. 22)* ;„*Pentru aceasta, iubite cetitoriule, cetind, să socotești și cu mintea că cetania de istorii mare folos și cunoștință și învățătură dă celor următori și iubitori de osteneală că din cetitul sfintelor scripturi cunoaștem pe D(u)mnezeu și pre n(e) rugăm pentru ertarea greșalelor noastre. Cu cititul sfintelor scripturi cunoaștem lucrările ceale de mu(l)ți ani trecute ca cum le-am vedea înaintea ochilor. Că mulți oameni învățați au trudit și au ostenit de au scris istorii a prea măriților împărați i domni și mag(h)istani carii cum fietecine să-și poată cumpăta viața, adică de ceale reale și de hulă să ferească și celor bune și de laudă să urmează cu multă nevoință să-ș(i) agonisească nemuritoriul nume i răiul celor buni și temători de D(u)mnezeu și ce hulă celor tirani și neînfricați în fricile sale spre care lucru rog pre dânsul să-ț*

Dacă analizăm mai bine problema, vom observa că adeseori prin „cronograf" nu s-au înțeles numai acele compilații bizantine, ci, uneori, chiar și letopisețele locale din Principate.[18] În acest caz se poate afirma că, din punctul de vedere al istoriografiei noastre, însuși conținutul cronografelor este de o inestimabilă valoare. Autentice fresce de epocă sunt zugrăvite cu multă dibăcie, autorul alăturându-se, uneori, celor oprimați, a căror stare o deplânge. Momentele cruciale din istoria poporului român sunt plasate în contextul istoriei universale. Luptele românilor cu turcii sunt descrise cu un patriotism vibrant. Se resimte, printre rânduri, intenția nobilă a traducătorului sau copistului de a trezi în conștiința cititorului mândria față de trecutul glorios și avântul în luptele ce trebuiau să vină. Figuri de voievozi ca Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul cu oștile lor prind viață. Țările Române sunt în legături permanente cu cele din jur, nefiind cu nimic mai prejos, aceasta cu atât mai mult cu cât „*ori Chiprosul, ori Krămul, ori țara noastră, Moldova, tot într-o potrivă sunt de mari*[19]. Chiar dacă, uneori, „*cronografele au un stil anecdotic*" [20], ele nu ezită să strecoare printre evenimentele istorice legende și simple povestiri, ceea ce oferă textului o deosebită savoare[21], câștigând, în timp, și o anumită valoare literară[22]. Multe dintre povestirile acelea au intrat în circuitul culturii populare orale. Nu trebuie exclus și faptul că

---

de cuget bun să plinești dessăv(î)rșit lucrul acestui cetit" (Bibl. Acad. Rom., **mss.rom.**, f. 315 v).

[18] La Biblioteca Academiei Române, pe f. 1 a manuscrisului românesc 53, este scris :„*Hronografu care să chiamă moldovenește scrisoarea anilor"* (1666). În acest„**Hronograf**" este cuprins **Letopisețul** lui Miron Costin, al lui Neculce și Nicolae Costin.

[19] Bibl. Acad.Rom., **mss.rom.**, fila 315 v.

[20] Ion Chițimia, **Probleme de bază ale literaturii române vechi**, București, Editura Academiei, 1972, p.26

[21] Vezi, spre exemplu, **Cronograful lui Mihail Moxa,** p. 90 și Paul Cernovodeanu, **Cronografele de tipul Dorotei**, p. 133

[22] I.C.Chițimia, **op. cit.,** p.439

se întâlnesc şi numeroase greşeli şi erori în relatarea fenomenelor istorice, dintre care unele, din interese politice imediate, au fost denaturate în mod intenţionate.

Din cronografe se poate desprinde, însă, ideea de unitate, continuitate şi permanenţă umană dintru începuturi. Ele îşi propuneau să fie istorii exhaustive ale lumii întregi, compilând tot ceea ce se putea găsi la vremea respectivă cu privire la evoluţia istorică a omenirii în cadrul căreia este prezent şi propriul popor. Prin aceasta, românii nu rămâneau izolaţi, ci intrau în contextul istoric internaţional[23], avându-şi propria lor menire, după cum avea să afirme, mai târziu, Nicolae Bălcescu.

Cu toată naivitatea pe care o fac vizibilă în multe dintre capitolele lor, cronografele reuşesc să determine pe traducătorii lor să caute terminologia necesară, specifică, pentru ilustrarea cât mai completă a fenomenelor istorice. Prin aceasta, se aduce o preţioasă contribuţie la procesul de făurire a limbii române moderne.„*Zecile de traducători anonimi din slavonă sau greacă, sutele de copişti ai miilor de manuscrise româneşti din epoca fanarioţilor nu sunt mai puţini "naţionali" chiar atunci când, pentru folosul de obşte al neamului românesc, traduc opere bizantine, decât Gheorghe Lazăr*[24]. Prin intermediul cronografelor manuscrise cunoaştem o serie de traducători şi copişti, intelectuali români dintr-o anumită epocă şi care, astfel, ar fi rămas în anonimat. Amintim, în acest sens pe Constantin Veisa, Pătraşcu Danovici, Dimitrii Ursachi, Ioasaf Luca, Grigori Cuciureanu sau Ioniţă sin Seitan din Turcheş[25], Niculae şi Mihalache Clucerul, Andronic Duhovnicul etc. Interesul societăţii româneşti medievale pentru cronografele bizantine şi slave reliefa, în fond, tendinţa generală a lumii balcanice, în

---

[23] Paul Cernovodeanu, **Preoccupations en matiere d'histoire universelle...**, p. 677.

[24] Dan Zamfirescu, **O permanenţă a istoriei şi culturii româneşti**, p. 5

[25] Bibl. Acad. Rom. **Mss. Rom, 48, 86, 108,254,938,1126**

special, şi a celei europene, în general, de a se ralia la lupta antiotomană.

Cronografele se dovedesc, astfel, a-şi merita un loc de frunte în rândul elementelor prin care influenţa bizantină, trecând, iniţial, prin filierele medio-bulgară şi sârbă, a ajuns în nordul Dunării, fiind receptată de poporul român, care era matur şi apt, cu o cultură şi o conştiinţă proprie, hotărât a-şi cuceri, pe toate planurile, drepturile legitime la afirmare în spaţiul politico-geografic al Sud-Estului european.

*

Actuala lucrare reprezintă un nou cronograf bizantin, care, prin strădania Domnului Dr. Dumitru Chican, vede acum pentru prima dată lumina tiparului pe pământ european. Domnia-sa a considerat că diplomatul poate să realizeze mai mult decât o activitate diplomatică propriu-zisă într-o ţară străină, în cazul de faţă Siria. Dânsul nu a putut rezista vocaţiei şi pregătirii sale intelectuale, ci, în puţinul timp liber, a mers în arhivele siriene şi, printre alte nestemate ale culturii vechi, a găsit şi manuscrisul pe care-l publicăm în cartea de faţă. Nu s-a mulţumit numai cu truda îndelungată a traducerii din limba arabă veche în limba română, ci textul l-a însoţit de un aparat critic competent, ce ne scoate mai bine la lumină valorile din cuprinsul cronografului, dar şi vocaţia de istoric a traducătorului. Fapta Domnului Dr. Dumitru Chican este un act de certă probitate ştiinţifică şi un exemplu care ar putea fi urmat şi de alţi diplomaţi şi oameni capabili, care merg în străinătate şi pot să realizeze alte lucrări de acest gen.

Cronograful **Şiragul Mărgăritarului** este o compilaţie de cronografe mai vechi. Nici nu putea să fie altfel. El cuprinde istoria Imperiului Bizantin pe o perioadă de aprox. 1500 de ani. Autorul, Matei al Ciprului, este un cleric. Nu ştim dacă era un simplu călugăr şi titulatura lui ar fi trebuit tradusă sub forma „Matei din Cipru", sau era un episcop din Cipru stabilit la Constantinopol şi atunci i se cuvine titulatura de „Matei al Ciprul-

lui". E posibil ca un sultan sau un înalt demnitar turc să-i fi cerut o istorie a Imperiului Bizantin, aşa cum se ceruse şi un catehism al învăţăturii creştine ortodoxe de către cuceritorul ultimului bastion al lumii bizantine. Existau în lumea turcească şi arabă cărturari de elită, interesaţi de miracolul pe care-l reprezentase Imperiul Bizantin. Nu era puţin lucru ca un imperiu să supravieţuiască mai bine de un mileniu. El era o enigmă. Cărturarii turci şi arabi doreau să-i cunoască secretele, care-i asiguraseră supravieţuirea milenară. Aceste secrete nu puteau să fie altceva decât viaţa imperiului, viaţa poporului şi viaţa clasei politice, respectiv a capetelor încoronate. Poate acest fel de lucrare a fost necesară studierii istoriei Imperiului Bizantin în şcolile superioare turceşti şi arabe. Prima„ediţie" sau, mai bine-zis, manuscrisul acestei lucrări a fost scrisă în limba greacă. Era, alături de limba turcă, limba oficială, limba cultă a curţii sultanului de la Constantinopol/Istanbul. Este tradusă de un ierarh creştin din lumea arabă. Poate nu întâmplător. Era şi aceasta o forma de promovare a valorilor creştine în lumea arabă, musulmană, iar ierarhul sirian nu pregeta să folosească orice mijloace pentru aceasta.

Conţinutul cronografului este deosebit de bogat în informaţii. Ce-i drept, fiind o compilaţie, el nu este uniform în cuprinsul său. Sunt perioade şi domnii foarte amănunţit prezentate, dar sunt altele peste care se trece fugitiv. Acest fapt se datorează documentaţiei mai bogate sau mai sărace de care a dispus Matei al Ciprului, ultimul autor/compilator. Se urmăreşte nu numai viaţa politică, ci şi cea bisericească, socială etc. Spre deosebire de cronografele care au pătruns de câteva secole în cultura română, cronograful **Şiragul Mărgăritarului** pune în centrul atenţiei Imperiul Bizantin. Toate celelalte state, toate celelalte popoare, fie că erau din Orientul Apropiat, fie din Europa sau din Africa, sunt tratate sumar, ca nişte sateliţi ai Imperiului Bizantin. Aici este creierul întregii politici interne şi externe, aici se ţes scenarii şi se cântăresc situaţii, aici se spri-

jină scara care face legătura între pământ şi cer. Se insistă pe evenimentele majore, în special violente, precum ar fi războaiele, dar şi cataclismele naturale, precum cutremurele, inundaţiile, secetele, îngheţurile, furtunile etc. Sunt scoase în prim plan crimele şi tot felul de infracţiuni. Pedepsele împărăteşti şi cele comandate de către căpeteniile militare, fie că erau făcute după un cod penal, după o pravilă în vigoare atunci, fie că erau după bunul plac al celui mai mare, erau de o cruzime sălbatică. Decapitările, sluţirile (scoaterea ochilor, tăierea mâinilor, tăierea picioarelor, a nasului, a urechilor, bătaia crudă, surghiunul şi anii grei de temniţă erau la ordinea zilei.

Împăraţii erau atotputernici. Nimeni şi nimic nu putea să le schimbe voia. Ei aveau dreptul să treacă peste legi şi să-şi facă singuri lege. Între puterea de stat şi cea bisericească intervin numeroase conflicte de interese. Există împăraţi cu mult respect faţă de cele sfinte, precum Constantin cel Mare şi Iustinian, dar există alţii, cei drept, foarte numeroşi, care trec peste orice prevedere canonică, iau hotărâri arbitrare, iar când patriarhul încearcă să facă acele corecturi ce se cuveneau în împrejurările respective, este cel mai adesea alungat din scaun, trimis în surghiun sau la mânăstire, închis sau sluţit. În ansamblu ei, viaţa de curte de la Constantinopol îţi lasă un gust amar. Se baza pe multă cruzime, viclenie, ambiţii de mărire şi supremaţie, trădări, uciderи mişeleşti. Nimic nu era sigur, ci totul se baza pe tot felul de aranjamente, sforării de culise, bârfă, luptă pentru putere, lovituri de stat. Autorul sau, mai bine-zis autorii cronografului încearcă să scoată în evidenţă rolul divinităţii în desfăşurarea istoriei generale şi a vieţii individului. Totul este cu ştirea şi cu voia lui Dumnezeu, spre îndreptarea sau spre pedepsirea oamenilor şi popoarelor. Concepţia teocentristă era de neclintit atunci şi acolo, aşa cum a fost în întreg ev mediu.

Întâlnim în **Şiragul mărgăritarului** numeroase elemente privind arhitectura, pictura, muzica, planurile urbanistice

ale Constantinopolului şi ale altor oraşe. Întâlnim referinţe privind anumite elemente de tehnică ultramodernă petru vremea aceea, cum ar fi acea „broască de piatră", care mergea singură şi aduna gunoiul de pe străzi. Se vorbeşte de remediile unor boli. Un loc important îl ocupă disputele religioase, ereziile şi sinoadele ecumenice .

Popoarele supuse, cele vecine de aproape şi de departe sunt actori pe marea scenă a lumii, dar parcă ele nu se bucură de privilegiile de care se bucură Imperiul Bizantin în contextul planului divin. Întâlnim câteva referinţe la români, ceea ce nu e puţin lucru.

Prăbuşirea Constantinopolului este pedeapsa divină pentru păcatele oamenilor de rând şi ale membrilor familiei împărăteşti.

Stilul în care este redactat cronograful este unul plăcut, accesibil şi oamenilor simpli. Are vădite conotaţii moralizatoare, având în centru, ca punct de reper, învăţătura şi morala creştină.

*

Şiragul mărgăritarului este un câştig pentru istoria Bizanţului şi a lumii bizantine medievale, pentru istoria Bisericii Ortodoxe şi a popoarelor vecie şi mai depărtate în spaţiu de imperiu. Despre el se poate, fără îndoială, scrie foarte mult şi sperăm că asemenea exegeţi nu vor întârzia să vină.

Este o bucurie imensă de a şti că această lucrare vede astăzi lumina tiparului pentru prima dată în lume aici, într-un sat din Mehedinţi. Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru tot şi pentru toate. Ii mulţumim Domnului Ambasador Dumitru Chica pentru colaborare şi sperăm că ne va mai încredinţa în viitor şi alte asemenea nestemate să le dăm publicităţii.

Pr. Prof. Dr. Al. Stănciulescu-Bârda

INTRODUCTORY STUDY[26]

THE CRONOGRAPHS: ASPECTS OF BYZANTINE INFLUENCES ON ROMANIANS

Historiography always played a most important role in Byzantine culture. Grafted onot the solid trunk of the classical spirituality of Graeco-Romans, the Byzantine world has ensured itself an eternal and universal place in both time and space. During its dispute with the Holy See concerning the "true Catholicism", its stopping, for centuries, of the torrents of both Oriental peoples and Northern "barbarians", its defiance of the Occidental peoples' luxury and conquests, Byzantyum thus acquired, during the time, an individuality of its own, wirhin the context of world history and culture.

Historiography was its faithful servant, when it tried to assert its claim to be acknowledged as an Oecumenical Empire. Great intellectuals, such as Michael Psellos, Michael Athalliates, Nikephoros Bryennios and others, and even emperors such as John Cantacuzene, or imperial princes and princesses such as Anne Comnenus, not to mention insignificant known or anonymous chroniclers, have all helped in the course of time to record pages of glory and humiliation, of the hopes and defeats of both Byzantyum and its emperors.

Although partiality and bias have sometimes played a leading role in their way of enlivening these same narratives by means of dramatic episodes and means, their style woven into

[26] This rewied study have been published by„Balkan Studies", Institute For Balkan Studies, vol. 25, No. 1, Thessaloniki, 1984.

the pattern of Greek classical historiography, has been highly appreciated by the Byzantine historians of our time.[27] At the same time, while they place the Byzantine historians, according to Charles Diehl, in the rank of those imbued with " a very high intellectual level, a most superior one, owing to their skill in politics, to their mental refinment, to their feeling for composition, to their gift of style"[28], these works could be understood by only a small number of readers, members of the imperial court, the aristocracy, the intellectual classes. There also existed, however, the simple people, the endless masses of the earth's slaves who, through the anonymous sacrifice of their daily labour, siported the others. All these people were taught to worship the "Lord's Anointed" i.e. the emperor, to hate internal dissension and love peace; they learnt to lay down their lives in wars for the defence of their masters'property; they were fuly persuaded that the social system was ordained by Good's will, no less! To achieve this ent, the Byzantine spirit cleverly created popularized literature. This frecquently resulted in great compilation and antholigies, whixh werw nultiplied by copysts and then distributed in the villages.Historical fiction was assigned the first place, alongside the Apocrypha, hagiographies and morality literature. As early as the 6th century, a certain Melalas, followed later on by Dorotheus, bishop of Monebasia and by Matthew Cigalas and many others, were compiling series of historical narratives that extended over a long period of time, and soon went beyond the frontiers of the empire itself!

After the Fall of Constantinople, that great bulwark of the Byzantine world, a new period began in the history of South-Eastern Europe. A great transformation occurred not

---

[27] Nicolae Cartojan, **Cărțile populare în literatura românească**, (Chapbooks in Romanian Literature), vol. II, Bucharest, Editura Enciclopedică, 1974, p. 34.

[28] Charles Diehl, **Byzance,** Paris, Flammarion, 1926, p. 271.

only with respect to the changes in the political frontiers, or the shifting of the cener of gravity of the military forces, but also in the orientation of the sirituality and the superstructure of both Europe, in general and Sout-Eastern Europe, in particular.Fundamental changes took place in the consciousness of the people living in this geographical area. Although, politically speaking, Byzantium could no longer survive, and although the gateway to Europe had been breached by the Turkish giant, Byzantine culture could not, however, be destroyed. The aspiration of vanquished peoples were the same at these of the world yet unconquered by the Turks. Alongside the political interests there were also the religion ones, too. Byzantium could not mortify itself and kneel down in front of Rome. It needed allies and protectors from the still unvanquished Orthodox world. However, all the Balkan Peninsula south of the Danube was already in the Turks' hands. The only Orthodox countries still independent werw Romania Principalities and the Tzarist Empire north of the Black Sea. Thus a mass migration took place, from the Balkan towards these states, leading to a real transference of human, material and spiritual values. The Romanian Princes ("Voivods") who had hardly succeed until then in founding and centralizing their states and who hadbarely managed to face up to the perils surrounding them, by defeating the foes coming either from the south or from the north-western Carpathian Mountains, adopted the title of "God's crowned monarch", who sacred mission was to defend and to protect the Orthodox Church which was threatened by downfall and destruction. Alongside the Russian Tzars and Patriarch, the Romanian Princes and Metropolitan Bishop very soon began to show themselves magnanimous towards the refugees and Christian subjects of the Sublime Porte. As Nicolae Iorga has put it, these atitudes marked a transference of the imperial theme of Byzantinum itself north of the Danube[29]. The

[29] Nicolae Iorga, **Bizanț după Bizanț** (Byzance after Byzance), Bucharest,

Roman Principalities gave Mount Athos and the Holy Land important properties, money and goods over a long period of time. Romanian Princes married members of Byzantine dyhasties and some of them even sought pedirgees among the famous ruling families of Byzantium. A few centuries later, the Phanariot Peinces assumed for themselves the "sacred" mission of the descendants of the former occupants of the imperial throne; their intention was thus directed not only towards strenghtening their autohority over their subjects, but also towards asserting role (wich was, in fact, illusory) of "liberators".

In fact, the Romanian Princes did what they could to assert themselves as protectors of the Byzantine Church and culture: for instance, they initiated and favoured the dissemination of a rich literature, either in the original or translated into Romanian or Old Slavonic. Thus tastes in Romanian society became various, as Old Slavonic customs werw gradually replaced by Greek-Byzantine ones. The Princes'courts werw increasingly populated by Greek scholars, refugees from Byzantium after it was conquered by the Turks. Schools appeared where the pupils werw taught in Greek and were they learnt about greek culture, while the offspring of the ruling classes were educated in accordance with requirements of these new influences.[30] Then, during the reigns of Prince Constantin Brâncoveanu-Basarab (1688-1714) in Wallachia and of princes of Cantemir family (Constantin, 1685-1693), Antioh (1695-1700 and 1705-17-7) and Dimitrie, the great scholar and writer (1693 and 1710-17110 in Moldavia, the heigher branches of Romanian culture came to resemble Greek culture in every way. Its sources were studied by the Romanian Aristocracy and, of course, by all the refugees from the former Byzantine world. As the Romanian's tastes became more and more refined, they naturally needed an adequate literature, and this

---

Editura Enciclopedică, 1972, p. 124 ff.

[30] **Ibidem,** p. 205 ff.

led to floo of importants manuscripts and printed texts, either in Greek or translated into Old Salvonic and Romanian. Greek chronicles, verses, satirical poems, liturgical books of all kinds, philosophical and ethical writings, togheter with tranlations of patristic literature and works by other church writers, comprised the literary picture of the sixteen to thee eighteen centuries. The climax of Greek influence was reached during the reigns of the Phanariot Princes. It should be stressed, however, that Romanian society did not by any means passively accept the evolution of this phenomenon. Many young people were sent either to complete their studies in Constantinople or to take the habit on Mount Athos, and this allowed them direct contact with the leading lights of Byzance culture. This continued even after the Turk's conquest of the last remaining seats of resistance in the old Byzantine Empire. Princes estet Radu Mircea (who ruled Wallachia, 1601-1602, 1611-1616, 1620-1623) and Moldavia (1616-1619 and 1623-1626), Constantin Duca (Dukas) who ruled Moldavia (1693-1695, 1700-1703) and the great scholar Prince Dimitrie Cantemir, mentioned above, were sent to Constantinople "to serve their apprenticeship", so speak, as were renowned scholars such as the *Spatarus* (i.e. the "Sword-Bearer", a kind of War-Office Secretary) Nicolae Milescu (1636-1708), the High Steward and historian Constantin Cantacuzino (Cantacuzene, 1650-1716) and many others. The reigns of the Wallachian Princes Şerban Cantacuzino (=Cantacuzene, 1678-1688) and Constantin Brâncoveanu-Basarab (1688-1714) saw a decline in Old Slavonic influence, previously nurtured for so long by the territories south of the Danube.

Toghether withs works of certain scientific rectitude, in the terms of the age, various collections of narrative dealing with world history were also compiled, which recounted 'the most important" events in the history of Mankind. They ecompassed Jewish, Assyrian, Egyptian, Persian, Greek, Roman and

Byzantine history, and some later collections also incuded events from Turkish history. Ofte, according either to various other chronicles and annals or to own recollections, the translators allowed themselves to add various other events from the history of their own peoples, as we shall see further on. Consequently, Romanian literature has [31]preserved quite an impressive number of chronographs which circulated in the form of several manuscripts [32] and were modelled on late Byzantine chronographs.

a) The first Byzantyne chronographs read by Romanians came to our land in Old Slavonic versions, since they had transmitted through Serbian or Medio-Bulgarian channels. This influence was "crowned", so to speak, in 1620, by the pen of a monk named Mihai Moxa[33], who, having read Manasses's Byzantine chronograph through the agency of an Old slavonic version of it, well-known all over the Balkan Peninsula in the Fourteenth and fifteenth centuries, then translated it into Romanian[34]. However, his translation could be more accurately de-

---

[32] The best known are: The Library of Romanian Academy, Section of Romanian **Mss. 48**/1785, **53**/1766, **86**/1689, **108**/1707, **116**/1799, **143**/1729, **166**/1803, **254**/1766, **344**/1837, **402**/ the 18 th century, **505**/1815-1816, **587** (19th century), **763**(17tth-18th c.), **722**(18 th c.), **938** (1810), **1070**(1757), **6065**(18 th c.), and many others, cf. Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, **Bibliografia analitică a cărţilor populare laice** (Analitical Bibliography of Secular Chapbooks, Editura Academiei, 1978, M. Gaster, **Războiul Troadei** (The War of Troy) in ,,Byzantinische Zeitschrifts", III, 1849, pp. 528-552; V. Grecu, **Cronograful lui Dorotei al Moncmbasiei** (Dorotheus of Monembasia's Cronograph), iu.,Studii istorice greco-romane", Bucharest, 1939, pp. 68-86 s.o.

[33] Manasses's clironograph was one of the main sources for Mihai Moxa's compilation (see Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, **op. cit.**, p. 47.

[34] See Ion Bogdan, **Cronica lui Constantin Manasses** (Constantin Manasses's Chronicle), Bucharest, 1922; Margareta Ştefănescu, **Influenţa traducerii medio-bulgare a cronicii lui Manasses asupra literaturii româno-slave şi române-vechi** (The Influence of the Old Slavonic Translation of Manasses's Chronicle on Slavo-Romanian on Ancient Romanian Poctry), *1930.*

scribed as an original "re-creation" of the chronograph[35]. His version had only a very limited circulation in the Romanian territory. It did have one merit, however: it started a series of translations of Byzantine chronograph from Old Slavonic, which continued despite the obstacles until about the beginning of the nineteenth century. One might quote in this respect the translations made of the chronograph by Dimitrii of Rostov[36] due to the pen of Nicodim Dobruşanul, preceded by others.

b) The oldest chronograph to be translated directly into Romanian, was by Dorotheus, Bishop of Monembasia; but this was in fact no more than a prosaic paraprase of Manasses's chronograph. The title was copied for the first time in Moldavia, in 1631, the translation and the publication of the whole work were subdivized by Apostol Tzigara, son-in-law of the former Prince of Moldavia Petru Şchiopul (= Peter the Lame, who reigned, with minor interruptions, from 1574 to 1592) and it was printed in Venice, in 1631, under the title **Biblion istorikon periekhon en synopsi diaphorus ke exochus istorias** (A Historic Book dedicated to Xenakis, the metropolitan Bishop of Philadelphia (1617-1623 and to Prince Alexandru Coconul (Alexander the Young Prince) of Wallachia (1623-1627) and Moldavia (1629-1630), a descendent of Prince Petru Şchipul previously mentioned[37]. This chronograph comprises the Olt Testament, as well as several events from Persian, macedonian, Egyptian, Roman, Byzantine and Turkish history,

---

[35] Dan Zamfirescu, **O permanenţa a istoriei şi culturii româneşti** (A permanence-Work in Romanian History and Culture) in„Gazeta literară", XIV, 1967, nr.18/757, May 4, p.5

[36] D.Strugaru, **Cronografele româneşti de provenienţă rusă**, p. 364

[37] See Nicolae Cartojan, **op.cit.**, II, p. 25; D.Russo, **Cronica de la 1570** (The Chronicle from 1570), în „Studii istorice greco-române", I, 1926, pp. 57-50. Manasses's chronograph was constantly "remake" by other Byzantine chroniclers, such as Theophanes, Georgius the Monk, Kedrenos, Zoharas and others. All these "remakings" are the basis of *Chronograph* due to the pen of Dorotheus of Monembasia.

and the history of the Patriarch of Constantinople. The work also includes a series of legends, **Neorânduielile bisericești** (The Disorder s in the Church) by Bishop Hierotheus of Monembasia, a chronicle of the Principalty of Moreea, the history of the Byzantine Emperors of Nicaea, the statements adopted by the Synod of Ferrara-Florence, a description of conquest of Brussa by Sultan Orkhan, a list of the doges of Venice upon to 1629, a short narrative about the relics of Constantine the Great (considered a Saint by Eastern Orthodox Church) and a catalogue of the rituals previously in use ar the Byzantine Emperors's court. This Byzantine chronograph was reproduces by means of a great many manuscripts, and also a number of republications in the years 1637, 1654, 1676, 1681, 1684, 1691, 1743, 1750, 1761, 1763, 181, 1786, 1792, 198, 1806, 1814, 1818[38]. Dorotheus's chronograph was translated into Romanian quite early on, and there are five extant manuscript copies of the first Romanian version of it, one of which is from Transylvania[39]. These five manuscripts come from the pense of some minor copyist from the villages of Bezdead (in the district of Dâmbovița), Starchiojd (in the county of Bihor), Turcheş (in the county of Braşov), from Bucharest, the capital of Wallachia and from Cernica Monastery, near the town of that name. Dorotheus's chronograph was highly appreciated by several outstanding representaives of the ancient Romanian culture. For instance, the famous Metropolitan Bishop of Wallachia, writer, scholar, calligrapher and printer Antim Ivireanul (Anthemus from Iviria, i.e. Georgia), used in its original Greek form, or translated fragments from it to quote in his **Homilies**[40] while the equally famous Metropolitan Bishop of

---

[38] D.Russo, **Cronica dc la 1570**, pp.57-58

[39] Paul Cernovodeanu, **Cronografele de tipul Dorotei**, p. 136.

[40] See G. Ştrempel, **Un cronograf ilustrat, atribuit mitropolitului Antim Ivireanu** (An Illustrated Chronograph Attributed to Bishop Antim Ivireanul) in „Romano-Slavica", VIII, 1963, pp. 481-487.

Moldavia, writer and poet Dosoftei (= Dosophteus) is considered to have produced one of the best Romanian translations of the work[41]; it was also widely used by the chronicler Macarie (=Makarios). Dhoroteus's version was also used by many Russians who translated this work.

c) The Cantacuzine (=Cantacuzene) family[42] more consistent and better organized of Byzantine chronograph into Romanian. It was very much in their interest to do so, as these chronograph could serve as proof of their imperial descent (from the Cantacuzene Byzantine Emperors), and could thus indirectly support the pretentions of the other autochtonous boyar families and "parties". One manuscript of such a translation is due to the pen of Pătraşcu Danovici, "tretii logofat" (= chancellor of the third rank). Although he mentions it only very perfuncterily in the preface[43], he has chiefly used the version by Dorotheus of Monembasia, but has supplemented with new compilation. The Cantacuze used to engrave their coat of arms ore verse dedicated to them of the pages of thus translations, for obviously political aim. Pătraşcu danovici's translation was then widely copied in manuscript, or even printed, from until about the middle of the nineteenth century, when the "age of the chronograph" eventually ended. However, this copies have not preserved the genuine original forme of the

---

[41] George Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent** (The History of Romanian Literature from its origins to the Present), Bucharest, 1941, p. 19

[42] Concerning the Cantacuzino family see Nicolae Iorga, **Despre Cantacuzini** (About the Cantacuzino Family), Bucharest, 1902, CLXIII; **Genealogia Cantacuzinilor** (The Genealogy of the Cantacuzino family), Bucharest, 1902; **Documente privitoare la familia Cantacuzinilor**, (Documents concerning the Cantacuzino Family), Bucharest, 1902.

[43] This book is a new compilation for it comprises many stories raken fron books describing the history of the world since its creation until the very years in whixh we are living; it speaks about the pious christian emperors and about the way they reigned and ruled, and abput the patriarch of Tsarigrad (= Constantinople, the "Town of Tzars") i.e.

work. Often the copyists have allowed themselves to add new items of information picked up from various other chronicles. For instance, MS. 3456, from the Library of the Romanian Academy is a most interesting compilation in this respect. Apart from the Greek work proper, the copyist has also included ainformations collected from other sources which were probably of Old slavonic Origin, according to the terminology used in them. Most of these additional new data deal with events and facts concerning Moldavia. It is possible that this copyist also used internal annals, official documents from chancellors's offices, another Greek chronicle, different from the original, as well as the historical work by Matthew Cigalas.

The Byzantyne chronograph were widely diffuzed throughout the Romanian Principalties[44]. In addition to these groups of ghronographs, there was also another group of compilations whose origin is far less well-known. Some of theese seem to be quite novel variants of the chronographs[45]

The chronograph are most important for Romanian Historiography not only because of their former significance, or the fact that they were genuine elements of cultural ex-

[44] See Demostene Russo, **Cronografe româneşti** (Romanian Chronographs) in„Studii istorice greco-române" (Greek-Romanian Studies in History), vol. I, Bucharest, 1939, pp. 91-100; I. Ştefănescu, **Cronografele româneşti-tipul Danovici** (The Romanian Chronographs of the Danovici type), Part I„Revista istorică", /X, 1939,pp.1-77 ; Şt. Ciobanu, **Istoria literaturii române vechi** (The History of the Ancient Romanian Literature), vol. III, Bucharest, Editura Academiei, 1964, pp. 292-293, and 553; I.C. Chiţimia and Dan Simonescu, **Cărţile populare în literatura română** (The Chapbooks in the Romanian Literature), vol. I, Bucharest, 1963, pp. 87-88, vol. II, 1963, pp. 237-240.

[45] **Ms. 3456** /Library of the Romanian Academy seems to be a quite "novel" variant, whithin the general context of the *Chronograph* translated into Romanian. On f. 333, a fragment from the "*Annals by Father Nectarios, Patriarch of Jerusalem, dealing in short with the birth and life of Mahomed"* is interpolated.

change in South-Eastern Europe, but also for the references in them to the Romanian people. Some of this references are from Byzantine and Turkish sources most of wich remain unknown, while others are made by the translators or copyists themselves, on the basis of their own knowledge, since several of the events they described occurred in their own lifetimes. Sometimes, the chronograph translated into Romanian supplement the general historical background provided by Romanian chronicles and annals. One example iis MS 49/ Library of the Romanian Academy, written during the time of Peter the Great (1682-1725), the contemporaiy and ally of the learned Prince of Moldavia Dimitrie Cantemir oreviously mentioned. One should also emphasize here the great moralizing role they played viz a viz their readers, for their authors werw fully in accord with the renewed principle of ancient historiography„*Historia Magistra Vitae" (est)*[46].

[16] The MSS of some chronographs contains, "squeezed" into them, several translation from Theophrastus's *Characters* or from the *Dialogues* between emperor Hadrian and Epictetus the philosopher. There are some quotations : *" This book of history beeing most ethically and cleverly conceived, as aroused in me the desire to translate it into the language of our Mother Country.My dear readers will receive from it various pieces of good advice, while parents will learnd how to chhose a good teacher for their children, so that they will be well-bred and educated and avoid bad company, so that their own innocence will protect their youthful soul... This book of history shows a whole chain of misfortunes that come one after another, overwheling mortals from the very moment they are compelled to fling themselves into the stormy abyss of this world... many learned men toiled and worked hard to write this history books, depicting the events occuring during the lives, rules and reign of the glorious Emperors and Princes and High Officials, what they were, how they suffered their misfortunes, thus showing and teaching posterity how to live honestly, how to keep a just balance during their lifetime, how to guard themselves against evil and from, how to follow good ans glory, so that they may, by seeing the ordeal undergone by good people in order to reach honestity, good renown and immortal fame, to enter the paradise of good and God-fearing people, and by seeing too the final fall of bad men, punished for their blasphemies and*

In point of fact, the term "chronograph" was used not only for those cmpilations from Byzantine authors, but also for some of the "local" annals originating in the Principalities themselves. In this respect it may be said that, from the point of view of our historiography, the contents of the chronograph are invaluable. Their authors did indeed paint genuine portraits of their time. One may also add that in many an instant these autors sided with the oppressed masses of the eople, bemoaning their fate and situation. They placed the crucial moments of the Romanian people's history within the context of world history. The battles between the Romanian and the Turks are depicted in the most rousingly-patriotic way, one is awarw of the translator's or the copyist's noble intention of arousing the reader's pride in the glorious past and enthusiasm for struggles to come[47]. The renowned Princes, such as Mircea the Old of Wallachia (1386-1418), John Corvin Hunyady of Transylvania (144-1456), Stephen the Great of Moldavia (157-1504) and Michel the Brave of Wallachia, Moldavia and Transylvania (1593-1601) together with their armies are vividly brought to life. The Romanian Principalities maintained permanent contacts with their neighbouring countries, for they were not at all inferior to them; to quote the words of the author of one of such chronograph : "Let us take either Cyprus or the Crimeea, or our own country, for they are all equally large"[48]. In the opinion of the chroniclers, the histories of these countries and the Romanian Principalities were inseparably united. Although sometimes the style of these chronograph is really rather

---

their rashness the readers will learn to humble themselves; and that is why I pray God to give you good thoughts to achieve in the best possible way the good things learnt from your reading of this book" (Idem, **Mss. rom. 2599,** f. 315 v.

[47] Lib. Of the Rom.Acad., **Mss. Rom, 1921**, f.430.

[48] Lib. Of the Rom, Acad., **Mss. Rom. 2599**, ff. 304 ff.

anecdotal[49], that is to say, their authors often includes legends or mere talks among the historical events, this gives the texts a most exquisite individual flavor[50] which, during the centuries since their compilation has won them a certain literary value too.[51] Many of theae tales or narratives have become part of the unwritten folk culture. Of course, one must remember that these chronographs also contain a number of errors in theur account of historical events, which in some instances have been deliberately distorted, for obvious political reasons.However, the dominant idea in the chronographs is that of the unity and unbroken continuity of the Romanian people on their territory from the very beginning. They were intended to be exhaustive histories of the wholw world and that why their authors included in them all they could find concerning the historic evolution of Mankind and, within it, of their own people. This accounts for the fact that the Romanians have never been an isolated people, but have played their part in international history[52], with a quite specific "predestined mission" of their own, according to Nicolae bălcescu, the great writer, historian and, in 1848, revolutionary fighter (1819-1852).

In spite of their naivete, so evident in many chapters of their works, the chronographers and translators continually sought an adequate terminology, so necessary for and so specific to a complete illustration of historical phenomena. Theirs was consequently a most precious contribution to the magnificent process of development of the elements of Modern Romanian. "The dozen of anonymous translators, eithers from Old

---

[49] I.C. Chiţimia, **Probleme de bază ale literaturii române vechi**, (Basic Problems of Ancient Romanian Lierature), Bucharest, Editura Academiei, 1972, p. 26

[50] See for example **Cronograful lui Mihail Moxa**, p. 90 and Paul Cernovodeanu, **Cronografele de tipul Dorotei**, p. 133.

[51] I.C. Chiţimia, **op.cit** , p. 439.

[52] P. Cernovodeanu, **Preoccupations en matiere d'histoire univcrselle** ... , p. 5

Slavonic or from Greek,into Romanian, as well as the hundreds of copyists of the thousands of Romanian Manuscripts from the age of the Phanariots, are by no means "less national" than Gheorghe Lazăr, the great founder of modern Romanian education, even if they did translate various Byzantine works for general use"[53] The manuscripts of the chronographs have made known to us various translators and copiyst – that is various Romanian intellectuals and scholars from a certain historical period – who would otherwisw have remained anonymous.For example: Constantin Veisa, Pătraşcu Danovici, Dimitrii Ursachi, Ioasaf Luca, Grigori Ciucureanu, Ioniţă sin)= "son of") Şeitan ot (= "from") Turcheş[54], Niculae Sin Mihalache clucerul (= "Lord Steward"), Andronic Duhovnicul (= "Father Confessor") and so on. Mediaeval Romanian society's interest in chronographs, wether Byzantine or Old Slavonic, emphasized above all Europe's general propensity and Balkan peoples individual tendency towards gatherin all their forces in order to resist the Ottoman threat.

In this way, the chronographs show themselves to be woerthy of a proeminent place among the factors which allowed Byzantine influence, to begin with its in Old Slavonic and Serbian form, to reach the regions of the Danube and this to be assimilated by the Romanian people. The Romanian were by them nature and, owing to their sound culture and national conscience, able resolutely to strive their legitimate place, both political and geographical, in South-Eastern Europe.

*

The current writing represents a new Byzantine chronograph which by the endeavor of Mr. Dumitru Chican is issued today for the first time on European ground. The author has considered the diplomat able to accomplish more than an activity of foreign affairs and of promotion of national message

[53] D. Zamfirescu, **O permanenţă a istoriei şi culturii româneşti**, p. 5
[54] Lib. Of the Rom. Acad., **Ms. Rom 86-1126**

abroad, in this case Syria and the Arab Middle East. He could not resist his own vocation and intellectual education and used the short free time at his disposal to research the Syrian archives. There, among other precious features of the ancient culture he discovered the manuscript that we issue today. The author was not content only with the long time effort of translation from old Arabic into Romanian language so he added a competent critical spirit which emphasizes the values contained in the chronograph, as well as his love of history. The performance of the orientalist and Arabist Dumitru Chican is of certain scientific probity and also an example to follow for other diplomats and qualified people who travel abroad and can realize other similar works.

The Pearl's Row is a compilation of old chronographs. It could not be otherwise. The writing covers the history of the Byzantine Empire for an approximately 1500 year's period. The author of the manuscript, Matei of Cyprus, is a cleric. We do not know whether he was a common monk, case in which his title should be,,Matei from Cyprus" or an episcope from the same country who set up in Constantinople, case which entitles him as,,Matei of Cyprus". It is possible a sultan or a high Turkish dignitary to have asked him a history of the Byzantine Empire, as the last bastion of the Byzantine world had asked a study of the Orthodox Christianity. In the Turkish and Arab world there were elite scholars interested in the miracle that the Byzantine Empire had represented. The survival of the empire for more than a millennium was not to be neglected. It was an enigma. The Turkish and Arab scholars wanted to uncover the secrets that enabled its millennial survival. Those secrets could not be anything else but the life itself of the empire, the life of people and political class, respectively the life of imperial figures within it. This type of writing might have been necessary for the study of the history of the Byzantine Empire in the Turkish and Arab superior schools. The first edition of

the current work was written in the Greek language which was, along with Turkish, the official language, the cultivated language used within the imperial walls of the Sultan in Constantinople/Istanbul. It was translated by a Christian hierarch from the Arab world. And might have been not accidentally as it was a means of promotion of the Christian values in the Arab, Muslim world and the Syrian hierarch did not hesitate to employ any means for this purpose.

The content of the chronograph is substantially filled with information. Still, the content is not uniform as it is a compilation. Some periods and reigns are presented in detail while others are rapidly passed. This is a consequence of the vast or summary documentation that Matei of Cyprus, the latest author/compiler disposed of. He describes not only the political life, but also the religious and social ones. Unlike the chronographs that penetrated into the Romanian culture several centuries ago, **The Pearl's Row** chronograph emphasizes the Byzantine Empire. All other countries and nations, in the Near East, Europe or Africa are briefly described as satellites of the Byzantine Empire. Here we have the brain of the entire internal and external policy, here scenarios are set up and situations are evaluated, here the„ladder" connecting earth and sky is leaning upon. The author insists on the major events, in particular the violent ones such as wars, but also natural disasters such as earthquakes, floods, droughts, frosts, and storms. Also the killings and all kinds of crimes are brought out in the fore front. The imperial punishments and those ordered by the military commanders were decided according to a penal code established by the law of those times or by the will of the greatest. In any case the punishments were of a wild cruelty. Beheadings, maltreating (remove of eyes, cut off the hands and legs, nose, ears, cruel beatings and hard years imprisoned) were common for those times.

The emperors were all-powerful. Nobody and nothing

could change their will. They had the right to pass over the law and make their own rules. The church and state powers were engaged in numerous conflicts of interest. There were emperors who highly respected the religious figures and features, such was Constantine the Great and Justinian, but there were also numerous emperors who passed over any canonic stipulation, make arbitrary decisions, and when the patriarch attempted to correct the unethical acts in the given circumstances, he was most often removed from his chair and sent away or to the monastery, jailed or maltreated. At a general perspective, life within Constantinople walls leaves a bitter taste. It was based on cruelty, artfulness, ambitions of glory and supremacy, betrayals, and sly assassinations. Nothing was for sure; everything was based on all kinds of arrangements, gossip, fight for power, and overthrows. The author or better said the authors of the chronograph attempt to underline the role of divinity in course of the general history and the life of the individual. Everything was the will of God to straighten or punish the people and nations. The theocentric conception was not to be touched or denied there and then, as well as during the entire Middle Age.

The pearl's row exhibits numerous elements of architecture, painting, music and urban plans of Constantinople and other cities. We view references of elements of sophisticated technique for those times, such as,,the stone frog" which collected the trash in the streets. We learn about the remedies of some illnesses. An important part displays the religious disputes, heresies and ecumenical synods.

The conquered nations in the vicinity or those faraway are actors on the great scene of world, but they do not seem to enjoy the benefits of the Byzantine Empire in the context of the divine plan. We also find several references to Romanians which it is worth noticing.

The fall of the Constantinople is the divine punishment

for the sins of the common people and those of the members of the imperial family.

The chronograph is written in a pleasant style, accessible to common people. It comprises prominently moral connotations in the center being the reference point of the Christian teachings and moral.

*

The pearl's row is an achievement for the history of Byzantium and medieval Byzantine world, for the Orthodox Church and neighboring and faraway nations of the Empire. Many comments on the writing can be made and we hope that similar exegesis will come into sight soon.

It is a great delight to know that the current writing is issued today for the first time, here in a village in Mehedinti. We thank God for everything. We thank Mr. Ambassador Dumitru Chican for his collaboration and we hope he will provide us with other similar valuable writings to issue.

Pr. Prof. Dr. Al. Stănciulescu-Bârda

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin.

Cu milosârdie şi îndreptare de la Domnul-Dumnezeu, Atotfăcătorul şi Atotţiitorul, purcedem a scrie Cartea despre istoriile împăraţilor creştini ai Bizanţului, ce a fost întocmită pe elineşte de preacinstitul dascăl Matei al Ciprului, ce i s-a zis aşişderea şi Ghevala.

Iară tălmăcirea s-a săvârşit prin râvna Înalt Preafericitului Părinte Patriarh Macarie al Antiohiei şi al Întregului Răsărit, în zilele cât a stat Mitropolit la Alep.

Precuvântare şi rugăciune la Cel de Sus

Slavă întru Cel de Sus, Atotfăcătorul şi Atottiitorul Cerurilor şi al Pământului, Unul născut iar nu făcut, Carele este mai înainte de toţi vecii şi a Căruia împărăţie nu va avea sfârşit.

Osana Celui ce l-a dăruit pe om cu podoaba iubirii şi a dreptei purtări, osebindu-l, prin glăsurire şi cugetare, de toate lighionile şi de toate făpturile.

Slavă Celui de Sus, că a hărăzit omului suflet de l-a aşezat în trup de osânză şi carne.

Cuvânt de mulţumire să aducem şi cântare de laudă Celui ce l-a făcut pe om cu auz şi cu văz, ca să vază cu ochii şi cu urechile lui să auză şi la alţii să istorisească de ce a auzit şi de ce a văzut, ca să aducă folos robilor Domnului şi omului să dea îndreptare pe cărarea zilelor lui.

Că întru bunătatea şi milosârdia lui cea fară de margini, Tatăl ceresc a dat omului har pentru scris şi pentru cetit, ca să lase urmaşilor lui marturie de faptele şi pildele Sfinţilor Apostoli întâi-stătători şi de învăţăturile celor preaînvătaţi. Să le rânduiască pe foi, până la aflarea şi cunoaşterea lor întru mântuirea şi iertarea păcatelor.

Iară acela de a istorisit, au acela carele cu scrisul a ostenit, la loc de cinstire şi în slavă se va afla.

Că, prin scrisele lui, lămurire a dat de câte au fost şi de câte s-au săvârşit în vremile de demult şi mai vârtos de câte neamuri şi seminţii s-au trecut pe faţa pământului şi de schimbarea împăraţilor, a împărăţiilor şi a hotarelor lor.

Că acela de scrie va da aflare de gâlcevile întâilor împăraţi ori sultani şi de cum s-au stricat dreptele rânduieli, ori prin faptă, ori prin vicleşuguri şi şiretlic, seminţie după seminţie şi neam după neam.

Ce, fiind acestea zugrăvite cu dreptate în cuget, cetitorul stă şi pricepe şi află toate ce deloc nu ştia.

Şi iară se cuvine a rosti vorbe de preţuire despre învăţăturile Sfintelor Cărţi ale înainte-mergătorilor noştri părinţi.

Iar osârdia întru ale cetitului se cuvine urmată în toată vremea, că multe foloase aduce omului. Că aplecarea către cetit este ca aplecarea asupra oglinzii în care se străvăd, limpezindu-se, chipurile în frumuseţea ori în sluţenia lor.

Iar cu dreptate şi neprihană văzând acestea şi cu cugetul cugetând la pildele celor luminaţi de Tatăl Ceresc cu dumnezeiasca Lui vrere, omul va deprinde să nu-şi irosească puterea în vânt, ce cu bucurie să se bucure de frumuseţea acestei lumi repede trecătoare, pricepând că totul este vremelnic ca fumul şi înşelător ca scornelile vracilor şarlatani.

Iară numai drept-credincioşii vor moşteni împărăţia cerurilor.

Ce, pe cât am zis, cercetarea cărţilor mare folos aduce şi nesmintită îndreptăciune. Şi la fel şi cetitul acestei cărţi a cărei podoabă am văzut-o şi am sorbit-o şi eu, netrebnicul Macarie,din mila lui Dumnezeu Patriarh al Antiochiei şi al Întregului Răsărit. Ce aceasta s-a petrecut la zilele de am stat Mitropolit la Alep şi la Şahba, având eu multă sârguinţă spre cercetarea ştirilor despre întâii domni ai creştinătăţii şi, aşişderea, năzuind a scrie cu mâna mea de cum au fost domniile lor. Iară cu spor mi-a sporit mulţumirea, că în carte am aflat împlinirea dorinţei mai vârtos decât râvna ce râvnisem şi de aşteptarea ce aşteptasem

Că am aflat istoria şi domnia lui Constantin cel Mare şi dreptcredincios şi de faptele domnilor de au împărăţit după el şi de domniile osmanlâilor prinţi ai Islamului şi peste ce ţinuturi au stat, robindu-le cu obidă şi silnicie, până la zilele răposatului sultan Murat de-a luat cetatea Bagdadului şi alte cetăţi de la perşi şi păgâni.

Iară, cetind asemenea fapte şi întâmplări, puse pe eli-

neşte, degrabă am purces a le tălmăci pe arăbeşte, ca să fie cu folos acelora de viețuiesc întru credința Ortodoxiei, să le dea îndreptare şi pildă de ostenire întru împărăția cerurilor şi viața cea fără de moarte.

Şi toți să afle mângâiere şi alinare, văzând câtă este fără sfarşit vremuirea şi mai straşnic pricepând rostul zilelor lor trecătoare.

Iar la aşa trudă mult îndemn mi-a dat năzuința de a pune rânduială în trebile poporului lui Hristos, ca, după puterile mele, să priveghez la nevoile şi la obidele lui şi să îl călăuzesc pe calea cea dreaptă. Că tot păstorul ia seama la turma lui şi cugetă la nevoile ei.

Şi tălmăcirea a fost scrisă cu slove alese prin osârdia fiului nostru, arhidiaconul Paul din Alep, la anul una mie şapte sute optzeci şi şase de la întruparea Domnului Nostru Iisus Hristos. Şi am botezat cartea **Şiragul mărgăritarului sau de hronicul împăraților creştini ai Bizanțului**.

Pomelnicul împăraților dreptcredincioși, care au domnit la Constantinopolea și cât a domnit fiecare

1. Întâiul-stătător a fost **Constantin cel Mare**, ziditorul Constantinopolei, pe care a botezat-o cu numele lui, după ce a săvârșit toată întemeierea la anul cinci mii nouă sute optsprezece de la facerea lumii. Iar în al treizecilea an al domniei sale, s-a strâns Sinodul la cetatea Niceea, cu trei sute și optsprezece Sfinți Părinți, de au rânduit sfanta sărbătoare a Paștilor, care este și astăzi;

2. **Constantin cel Tânar**, fiul lui Constantin, a domnit douăzeci și patru de ani,

3. **Iulian Apostatul**, a domnit doi ani și jumătate;

4. **Jovian**, un an;

5. **Valentian cel Mare**, doisprezece ani;

6. **Valens**, patrusprezece ani ;

7. **Gratian**, fiul lui Valentian, treisprezece ani;

8. **Teodosie cel Mare din Spania**, șaptesprezece ani;

9. **Arcadie**, treisprezece ani ;

10. **Teodosie cel Mic**, patruzeci și doi de ani. Iar în anul al cincisprezecelea al domniei, s-a adunat a treia oară Sinodul;

11. **Marcian și Belizarie,** șapte ani. Iar în vremea lor a fost a patra adunare a Sfântului Sinod;

12. **Leon cel Mare**, șaptesprezece ani;

13. **Leon cel Mic**, fiul, un an;

14. **Zenon**, tatăl lui Leon, zis Ciungul, șaptesprezece ani;

15. **Anselmus Dekorus**, douăzeci și șapte de ani;

16. **Iustin din Tracia**, șapte ani;

17. **Iustin cel Mare**, treizeci și nouă de ani. Și în vremea lui s-a strâns a cincea oară Sinodul;

18. **Iustin fratele**, doisprezece ani;
19. **Tiberiu**, patruzeci de ani;
20. **Mauriciu**, douăzeci de ani;
21. **Foca**, călugărul, opt ani şi jumătate;
22. **Eraclie cel Mare**, treizeci şi unu de ani şi zece luni;
23. **Constantin**, fiul lui Eraclie, patru luni;
24. **Eracliona**, şase luni;
25. **Costa**, nepotul lui Eraclie, douăzeci şi opt de ani. Şi în vremea lui s-a strâns a opta oara Sfântul Sinod,
26. **Constantin Bărbosul**, şaptesprezece ani;
27. **Iustin cel scurtat de nas;**
28. **Laondiu**, trei ani;
29. **Epsimarie**, trei ani;
30. **Justinian cel scurtat de nas**, şapte ani;
31. **Filip Vardas**, doi ani;
32. **Artenie**, zis şi Anastasie, doi ani;
33. **Teodosie Trismegistul,** doi ani;
34. **Leon Iconoclastul,** douăzeci şi patru de ani şi nouă luni;
35. **Constantin cel cu nume de hulă,** treizeci şi patru de ani şi trei luni;
36. **Leon,** fiul lui Constantin, cinci ani;
37. **Irina şi fiul ei Constantin**, zece ani;
38. **Constantin Chiorul**, şaptesprezece ani;
39. **Irina**, a doua oară, cinci ani;
40. **Stavrichie**, un an şi patru luni;
41. **Nechifor**, nouă ani;
42. **Mihail Rangaba**, doi ani;
43. **Leon Armeanul Iconoclastul**, nouă ani;
44. **Mihail Bâlbâitul Iconoclastul**, nouă ani;
45. **Teofil Iconoclastul**, doisprezece ani şi trei luni;
46. **Mihail cu mumă-sa Teodora**, douăzeci şi unu de ani şi opt luni;
47. **Vasile Macedoneanul**, nouăsprezece ani;

48.**Leon filosoful**, douăzeci şi şase de ani şi opt luni;

49.**Alexandru,** doi ani;

50. **Constantin Porfirogenetul**, zece ani şi jumătate;

51. **Roman,** şaptesprezece ani,

52. **Constantin Porfirogenetul**, a doua oară, cincisprezece ani;

53. **Roman Porfirogenetul**, trei ani şi trei luni;

54. **Nechifor Foca**, şapte ani;

55. **Ioan Tzimitzkes**, şase ani şi jumătate;

56.**Vasile şi Constantin Porfirogeneţii**, cincizeci şi trei de ani;

57. **Roman Arghiropolis**, cinci ani şi jumătate;

58. **Mihail Paflagon**, şapte ani şi şase luni;

59. **Mihail Calafat**, un an şi şase luni;

60. **Constantin Monomahul**, treisprezece ani şi şapte luni;

61. **Teodora Porfirogeneta**, un an şi nouă luni;

62. **Mihail Stratiokos**, un an;

63. **Isaac Comnenul**, doi ani şi trei luni;

64. **Constantin Dukas**, şapte ani şi jumătate;

65. **Evdochia**, cu trei prunci ai ei, un an şi şapte luni;

66. **Roman Diogenul cu Evdochia**, trei ani şi trei luni;

67. **Mihail**, fiul lui Constantin Duca, şase ani şi şapte luni;

68. **Nechifor Fotiniade**, trei ani;

69. **Alexie Comnenul**, treizeci şi şapte de ani;

70. **Ioan Comnenul**, douăzeci şi patru de ani şi patru luni;

71. **Manuel Comnenul**, treizeci şi şapte de ani şi jumătate;

72. **Alexie Comnenul Porfirogenetul**, doi ani şi două luni;

73. **Andronic Comnenul**, trei ani;

74. **Iisac Ancala**, nouă ani si şapte luni;

75. **Alexie, fiul lui Isaac**, un an şi jumătate;

76. **Alexie Dukas**, şaptesprezece zile. Iar în vremea lui, în luna de doisprezece a anului şase mii şapte sute doisprezece de la facerea lumii, latinii au luat Constantinopolea, ţinând-o cincizeci şi şase de ani şi trei luni;

77. **Teodor Lascaris**, a domnit peste Anatolia optsprezece ani;

78. **Ioan**, ginerele lui Duca, treizeci şi trei de ani;

79. **Teodor**, fiul lui Ioan, patru ani;

80. **Mihail Paleolog**. Iar în al cincilea an al domniei, romeii au luat înapoi Constantinopolea, la anul şase mii şapte sute şaptezeci şi doi de la facerea lumii. După care, împăratul a stat pe tron douăzeci şi patru de ani;

81. **Andronic Paleologul**, patruzeci şi trei de ani;

82. **Ioan Cantacuzenul cel Drept;**

83. **Ioan Paleologul Manuel;**

84. **Manuel;**

85. **Constantin, fratele lui Ioan**. Iar în al patrulea an al domniei sale, sultanul Mahomet a luat Constantinopolea, la anul una mie patru sute cincizeci şi trei de la Naşterea lui Hristos, la ziua de douăzeci şi nouă de mai, stăpânind-o treizeci şi doi de ani;

86. **Baiazid sultanul**, patruzeci şi doi de ani;

87. **Selim Sultanul**, opt ani şi jumătate;

88. **Soliman Sultanul**, douăzeci şi şapte de ani;

89. **Selim Sultanul**, opt ani;

90. **Murat,** douăzeci şi doi de ani şi cinci luni;

91. **Mahomet**, nouă ani;

92. **Ahmet**, patrusprezece ani;

93. **Mustafa;**

94. **Osman**, fiul lui Ahmet, patru ani şi a fost căsăpit de oştenii lui;

95. **Mustafa**, în a doua domnie, un an şi patru luni, fiind mazilit;

96. **Murat**, fratele lui Osman, de a început domnia la anul una mie şapte sute douăzeci şi patru şi domneşte şi azi;

Nota traducătorului: *Lista sultanilor otomani de după căderea Constantinopolelui a fost întocmită şi adăugată textului original de către Patriarhul Macarie . Întrucât, prin natura împrejurărilor„pomelnicul" elaborat de călugărul cronicar Matei al Ciprului şi reluat de patriarhul Macarie conţine o serie de inadvertenţe cronologice şi nu menţionează reperele temporale ale domniilor relatate, în* ***Addenda*** *redăm lista împăraţilor bizantini, aşa cum este ea fixată în istoriografia contemporană.*

Pomelnicul preafericiților părinți și episcopi, care au păstorit din vremea Apostolilor și după domnia lui Constantin cel Mare, carele au zidit Constantinopolea, făcând-o Scaun patriarhal și câți ani a stat fiecare în Sfântul Scaun

1. **Sfântul Apostol Andrei;**
2. **Astasin**, șasesprezece ani;
3. **Onisim**, patrusprezece ani;
4. **Plutarc**, șasesprezece ani;
5. **Diogen**, cincisprezece ani;
6. **Felichie**, optsprezece ani;
7. **Sedachie**, nouă ani;
8. **Fetarie**, șapte ani;
9. **Atenoghenie**, patru ani;
10. **Policarp**, șaptesprezece ani;
11. **Evdochie**, șasesprezece ani;
12. **Frentiu**, unsprezece ani și jumătate;
13. **Partenie Romanul,** nouăsprezece ani;
14. **Elichie**, treisprezece ani și jumătate;
15. **Olimbian**, unsprezece ani;
16. **Marcu**, treisprezece ani;
17. **Chiriachie,** șasesprezece ani;
18. **Kastian**, șapte ani;
19. **Tarasie zis Titus**, treizeci și cinci de ani și jumătate;
20. **Domitian,** douăzeci și patru de ani și jumătate;
21. **Profas**, doisprezece ani. După el, păstorii Constantinopolei s-au numit patriarhi;
22. **Mitrofan,** un an și în vremea lui a fost întâia adunare a Soborului;

23. **Alexandru**, douăzeci şi trei de ani;

24. **Paul** cel sugrumat de oamenii lui Arie şi a fost facut sfânt;

25. **Osapie Ariosul**, doisprezece ani;

26. **Macedonie** cel duşman al Sfântului Duh. După doisprezece ani a fost descăunat;

27. **Evdochie,** opt ani;

28. **Demofil Ariosul,** unsprezece ani şi cinci luni;

29. **Ovaghie Ortodoxul,** patru ani;

30. **Grigorie Teologul**, doisprezece ani;

31. **Nectarie**, şase ani şi jumătate;

32. **Ioan Gură de Aur**, cinci ani şi jumătate;

33. **Arsachie,** doi ani;

34. **Aticos**, douăzeci de ani;

35. **Sesinie,** un an şi zece luni;

36. **Nestor** carele a fost surghiunit de a treia adunare a Soborului, de a murit în blestem;

37. **Maxim,** doi ani şi cinci luni;

38. **Pericle**, învăţăcelul lui Ioan Gură de Aur. Şi a adus la Constantinopolea moaştele dascălului său Gură de Aur;

39. **Flavian;**

40. **Anatolie**, care a fost la Alixandria trimes al Împăraţilor Marcian şi Belizarie. Iar în zilele lui a fost al patrulea Sinod la Calcedonia;

41. **Ghenadie**, care, pe când se ruga, s-a arătat Necuratul, ştiind prin aceasta că multe rele avea a se abate asupra Sfintei Biserici; ce s-a călătorit la Ierusalim, neajungând, că a murit în insula Cipru;

42. **Flavitor,** trei ani;

43. **Agachie**, şaptesprezece ani şi jumătate;

44. **Eftimie cel Sărac,** şasesprezece ani şi şapte luni;

45. **Machedoniu,** şase ani,

46. **Timotei,** păstrătorul potirelor, şase ani şi jumătate;

47. **Ioan din Capadochia**, un an şi zece luni;

48. **Epifanie**, şasesprezece ani şi şase luni;

49. **Antim din Trapezund,** patru ani;

50. **Mina,** şasesprezece ani şi jumătate;

51. **Eustaţie**, doisprezece ani şi a fost alungat de a cincea adunare a Sfântului Sinod, la Nicopole;

52. **Ioan Scolasticul**, doisprezece ani şi jumătate;

53. **Antichie**, patru ani şi jumătate;

54. **Ioan,** ţiitorul de posturi, treisprezece ani şi cinci luni;

55. **Chiriac**, din vremea lui Foca, unsprezece ani;

56. **Toma Sachelarie**, trei ani şi două luni;

57. **Serghie,** doi ani şi nouă luni;

58. **Paul cel Mare Iconomul,** doisprezece ani;

59. **Patru Diaconul**, păstrătorul Sfintelor Cărţi, doisprezece ani şi patru luni;

60. **Toma Diaconul**, păstrătorul Sfintelor Cărţi, nouă ani şi nouă luni;

61. **Ioan,** păstrătorul Sfintelor Cărţi, cinci ani şi nouă luni;

62. **Constantin,** din vremea lui Constantin Bărbosul, doi ani şi trei luni;

63. **Gheorghe,** din vremea lui Constantin Bărbosul, trei ani şi trei luni;

64. **Toader,** păstrătorul Potirelor, doi ani;

65. **Paul**, şase ani şi cinci luni

66. **Calinic,** păstrătorul potirelor, din vremea lui Iustin cel scurtat de nas, doisprezece ani;

67. **Chirie**, şase ani;

68. **Ioan Iconomul,** păstrătorul Sfintelor Cărţi, trei ani;

69. **Gherman cel Mare**, cincisprezece ani;

70. **Anastasie Necredinciosul**, douăzeci şi patru de ani;

71. **Constantin Episcopul**, doisprezece ani;

72. **Nichita Scopitul,** treisprezece ani şi patru luni,

73. **Paul din Cipru**, cinci ani şi jumătate;

74. **Terasie**, patrusprezece ani şi două luni;

75. **Nechifor** cel întreit întru fericire;

76. **Teodor Iconoclastul**, şase ani;

77. **Teodor Candalata;**
78. **Antonie Ortodoxul**, treisprezece ani;
79. **Ioan Iconoclastul**, treisprezece ani;
80. **Metodiu**, patru ani;
81. **Ignatie cel Sfânt**, patru ani;
82. **Fotie;**
83. **Ignatie,** unsprezece ani;
84. **Fotie,** a doua oară, optsprezece ani;
85. **Ştefan,** fratele lui Leon Filosoful, trei ani;
86. **Antonie,** doi ani;
87. **Nicolae**, unsprezece ani;
88. **Eftimie**, şase ani;
89. **Nicolae**, a doua oară, treisprezece ani;
90. **Ştefan din Emessa,** doi ani şi o lună;
91. **Trifon**, trei ani;
92. **Teofilact**, douăzeci şi trei de ani şi o lună;
93. **Polifict**, patrusprezece ani;
94. **Vasilie**, patru ani;
95. **Antonie Tzimisches**, şase ani;
96. **Nicolae Creangă de Aur,** doisprezece ani şi opt luni;
97. **Ceciniu Dascălul**, trei ani;
98. **Serghie**, douăzeci de ani;
99. **Eustatie Protas**, patru ani;
100. **Alexie Eclesiarhul**, optsprezece ani;
101. **Mihail**, cincisprezece ani;
102. **Ioan,** treisprezece ani şi trei luni;
103. **Cosma din Ierusalim,** cinci ani şi jumătate;
104. **Eustaţie**, trei ani;
105. **Nicolae**, douăzeci şi trei de ani;
106. **Leon,** din vremea lui Ioan Porfirogenetul, opt ani şi opt luni;
107. **Cosma**, care a fost dat jos din scaun, rămânând Biserica fără păstor un an încheiat;
108. **Nicolae,** episcop de Cipru, treisprezece ani şi apoi încă trei ani şi trei luni;

109. **Teodot**, trei ani;
110. **Constantin;**
111. **Luca;**
112. **Mihaii Înțeleptul**, opt ani;
113. **Hariton Uniatul;**
114. **Teodosie Antiohul**, trei ani;
115. **Vasile Kamateris**, doi ani și jumătate;
116. **Nichita**, șase ani și jumătate;
117. **Ion** diaconul, șapte luni;
118. **Dositei din Ierusalim**, șapte luni;
119. **Gheorghe**, șase ani și o lună;
120. **Ioan Kamateris**, șapte ani și nouă luni;
121. **Mihail**, cinci luni;
122. **Toader**, un an și patru luni;
123. **Maxim,** opt luni și, după el, **Manuel**, cinci ani și jumătate;
124. **Metodiu**, un an și, apoi, încă o dată, patrusprezece ani;
125. **Arsenie**, patru ani;
126. **Nechifor**, episcop de Efes, doi ani;
127. **Arsenie**, a doua oară, un an;
128. **Gherman**, un an;
129. **Iosif,** episcopul, un an;
130. **Ioan Vakos**, un an;
124. **Ioasaf**, a doua oară;
125. **Grigorie**, un an și jumătate;
126. **Ioan Uniatul**, nouă ani;
127. **Atanasie**, șase ani și jumătate;
128. **Atanasie,** patru ani;
129. **Nifon Uniatul,** patru ani;
130. **Isaia din Agios**, ajuns patriarh în vremea lui Ioan și Constantin Paleologul;

Iar de a venit Mahomet Sultanul și a luat Constantinopolea, a ucis pe împăratul și pe patriarhul, rămânând Biserica de izbeliște.

Iar Isaia se socotește a fi cel mai de seamă dintre patriar-

hii Constantinopolei de când a fost luată de Mahomet şi până în zilele noastre.

Şi mai la vale se pomenesc patriarhii de seamă care au stat la Constantinopolea de când a fost luată de turci, până în zilele noastre:

1. **Gheorghe Înţeleptul**, căruia Mahomet i-a dat cu mâna lui cârja, mitra şi alte daruri şi a păstorit cinci ani şi jumătate;

1. **Izidor,** Călugărul cel drept;

2. **Ioasaf Cuza,** pe care Sultanul l-a scurtat de nas, tăindu-i şi barba, că nu a lăsat să se aducă jertfa după datina otomană;

3. **Marcu Înţeleptul**, cel izgonit de cler;

4. **Simeon din Trapezund,** carele a făcut minuni. Iar dacă s-a gâlcevit cu Marcu, a fost alungat de mătuşa Sultanului;

5. **Dionisie,** care şi-a cumpărat rangul cu două mii de galbeni, stând în scaun opt ani, după care a fost dat surghiuniriі;

6. **Marcu** cel cu chipul bălai de s-a zis că este tăiat împrejur. Ce, fiind aceasta doar o minciună, i-a certat pe clevetitori, surghiunindu-se de bună voie. Iar în locul lui a fost chemat **Simeon** care a păstorit trei ani

7. **Rafael Sârbul,** care a făgăduit patru mii galbeni ca să fie înscăunat. Şi de s-a văzut că nu avea galbenii, a fost pus în temniţă de şi-a dat duhul.

Aceştia au fost patriarhii din zilele lui Mahomet Sultanul

8. **Maxim Înţeleptul,** care a fost eclesiarh, iar sultanul a pus de i-a tăiat nasul. Iar Maxim a tălmăcit Sfânta Scriptură, de i-a dat-o Sultanului;

9. **Nifon din Tesalonic,** descăunat de Baiazid, care a pus în locul lui pe **Dionisie** de a păstorit doi ani şi jumătate, fiind şi el alungat din scaun;

10. **Maxim,** şase ani. Ce, din pricina relei purtări, a fost

alungat, de s-a chemat înapoi **Nifon,** care a stat în scaun un an;

11. **Ioachim Surghiunitul;**

12. **Pahomie,** un an. În vremea lui a murit Baiazid. Şi Selim Sultanul l-a alungat pe Pahomie, chemându-l iară pe **Ioachim;**

13. **Teolipt**, opt ani şi jumătate;

14. **Ieremia Înţeleptul;**

15. **Dionisie;**

16. **Ioasaf din Adrianopole;**

17. **Mitrofan din Cezareea Capadochiei.** Şi în vremea lui a murit sultanul Soliman. Şi a păstorit nouă ani;

18. **Ieremia din Larisa**, zece ani. Şi a fost alungat, venind iară **Mitrofan,** de a stat nouă luni şi s-a întors Ieremia, încă o dată;

19. **Pahomie**, care l-a surghiunit pe Ieremia în Cipru. Întru care patriarhul Silvestru al Alexandriei şi patriarhul Antiochiei, Ioachim, l-au afurisit, alungându-l;

20. **Teolipt**, care a uneltit pentru scaun, de a fost alungat, venind în locul lui **Ieremia;**

21. **Metanios,** douăzeci şi şapte de zile;

22. **Gabriel din Tesalonic**, cinci luni;

23. **Teofan din Atena**, şapte luni şi a murit;

24. **Meletie din Alexandria**, căruia i-a urmat Metanios patru ani;

25. **Neofit din Atena**, un an, fiind alungat de Mahomet Sultanul, care l-a înscăunat a treia oară pe Metanios de a mai trăit şaptesprezece zile;

26. **Rafael,** cinci ani şi jumătate. Iar în timpul lui a murit Mahomet Sultanul, luându-i locul fecioru-său, Ahmet, la anul una mie şase sute cinci. Şi în scaun a venit cinci ani **Neofit**

27. **Timotei,** opt ani, murind otrăvit;

28. **Chiril din Alexandria Înţeleptul**. Şi s-a înscăunat în luna lui noiembrie, la anul una mie şase sute douăzeci şi unu, fiind surghiunit la Rhodos după un an. Şi i-a urmat **Grigorie**

pentru trei luni şi **Antim,** Mitropolit de Iordania, dat surghiunului.

Şi a venit în scaun **Chiril,** de a stat opt ani, pe urmă **Athanasie din Tesalonic**, şi, a treia oară, **Chiril**, fiind alungat după un an. Iar în anul una mie şase sute treizeci şi unu a venit patriarh **Neofit.**

În numele Tatălui, Unul şi Veşnic

Cartea de **istoria împăraţilor creştini carele au domnit la Constantinopolea** din vremea lui Constantin cel Mare şi până la zilele lui Murat Sultanul. Iară cartea a fost scrisă de călugărul Matei, de i-au zis şi Ghevala, fiind tălmăcită de pe limba romeilor pe limba arabă de noi, Macarie din Alep, Patriarh al Antiochiei şi al întregului Răsărit.

Ce cuvântează Matei călugărul:

„Năzuind noi întru scrierea acestei cărţi, am priceput că nu se mai află altă istorie, care să arate cu bună rânduială ştirile de împăraţii dreptcredincioşi şi cum s-au urmat la domnie unul pe altul. Întru aceasta, am adunat istoriile ce am aflat şi luând din ele, am purces a scrie. Şi am început cu zilele lui Constantin cel Mare şi Sfânt. Iar începutul domniei sale a fost după cum se urmează:

De domnia lui Constantin cel Mare [55]

La vremea aceea, împărăţeau necredincioşii Diocletian[56] şi Maximian[57] de au luat Alexandria, facându-se domni peste ea. Lumea s-a ridicat împotriva lor. Iară aceşti doi păgâni tare s-au mâniat, de au trimes oaste să bată război. Şi Diocletian l-a pus în capul oştirii pe Maximian, socru-său, cu care era părtaş la domnie.

Iară Constantin, de-i zicea Costa [58] şi era tatăl lui Constantin de care vorbim era şi socru al lui Maximian, dar însă i-au stat împotrivă, nelăsându-l să treacă şi l-a trimes la luptă pe fiu-său Constantin, că el se afla atuncea la boală grea. Că acest Costa avea trei fii de-i făcuse cu Teodora, fata lui Maximian. Ce doar Constantin fusese făcut cu Elena[59]

---

[55] **Caius Flavius Aurelius Constantinus** Dunării, întemeiază oraşul Constantinopol, supranumit„Noua Romă". În timpul domniei sale, imperiul sc transformă într-o monarhie de drept divin, centralizată şi sprijinită pe o structură socială foarte icrarhizată. Născut la Naissus – azi oraşul Niş din Scrbia – întrc 270-288, mort la Nicomedia în anul 337.A domnit între 306-337. Victoria sa împotriva lui Maxenţiu, lângă Roma (312) a consfinţit victoria creştinismului, proclamată oficial prin Edictul de la Milano (312). Sub domnia sa a avut loc Conciliul de la Niceea, care a consacrat locul Bisericii ca stâlp de susţincre a unităţii statale.

[56] **Diocletian** (Dalmaţia, cca.245-313), împărat roman între 284-395. În 286, şi-l asociază la domnie pe Maximian, căruia îi încredinţează conducerea Imperiului Roman de Apus. A introdus o serie de reforme, care vor sta la baza guvernărilor monarhice al Imperiului Bizantin.

[57] **Maximian** (m.310). Alături de Diocleţian a domnit, ca Augustus, între 286-305 şi 306 -310.

[58] **Constantin Chlorus**, tatăl lui Constantin cel Mare, împărat roman între anii 305-306.

[59] **Elena,** sfânta ~ : Mama împăratului Constantin cel Mare. Numele său este legat, în tradiţia creştină, de momentul descoperirii, la Ierusalim, în 326, a Crucii pe care a fost răstignit Iisus Hristos.

Şi de a ajuns Constantin, l-a găsit pe tătâne-său stând aşi da suflarea cea de pe urmă. Iar acesta, văzându-şi feciorul, l-a facut în locul lui împărat peste toată împărăţia.

Şi de a murit Diocletian, a venit rândul lui Maximian să se suie pe tron, ce oştenii l-au alungat, înscăunând pe Maxenţiu, fiul lui Maximian. Ce nici acela nu a fost pe placul norodului, că l-a poftit pe Constantin să se ridice în contra acestui Maxentiu.

Iar Constantin, strângând oştire, au plecat asupra Bizanţului, cu gând să îl biruie, dar n-a izbândit, că oştirea l-a lăsat de izbelişte. Iară Domnul Dumnezeu i-a dat semn, că i s-a arătat pe cer Sfânta Cruce înconjurată de stele şi o voce grozavă a răzbit din tării de zicea :„*Prin acest semn vei avea biruinţă*".[60] Ce Constantin şi-a făcut pe piept crucea, adică s-a închinat.

Estimp, Maxentiu[61] se dedase la vicleşuguri, poruncind să se sape un şanţ adânc, de-l acoperise cu buruieni şi cu trestii, taman în calea lui Constantin, carele, viind cu puterea Crucii de i se arătase pe cer, l-a biruit pe păgân. Că acela, orbit fiind de Domnul, a căzut în şanţ, pierind el şi ciracii lui.

Iar Constantin a ridicat slavă şi osanale Celui de Sus. Şi aşa s-a mântuit neamul de răii necredincioşi şi Constantin a luat frâiele domniei, intrând în Bizanţ.

Şi neamul cetăţii, cu mic, cu mare, au împodobit oraşul, aşternând brocarturi pe uliţe şi a ieşit să-l primească pe împăratul, cu strigări de bucurie şi laudă. Iar acesta a intrat în cetate, el şi semnul Crucii de minuni făcătoare.

Iar de a stat pe tron cu multă cinstire, după datinile cele împărăteşti, a dat poruncă să se adune leşurile celor căzuţi, ca

---

[60] *In hoc signo vinces*, cuvinte care, potrivit tradiţiei, au însoţit imaginea Crucii, care i s-a arătat pe cer împăratului Constantin la începutul campaniei împotriva lui Diocletian şi Maximin

[61] Maxentiu, împărat roman (306-312), învins de Constantin în bătălia din anul 312, în care a fost ucis.

să fie îngropați cu smerenie. Și, așișderea, a poruncit să fie sloboziți toți acei surghiuniți cu surghiun și cu temniță, ca să meargă la casele lor și la țările lor.

Și s-a veselit tot natul opt zile, întru slava lui Dumnezeu și a Crucii celei de minuni făcătoare, rugându-se pentru veșnica biruință a Împăratului.

Iar în al cincilea an al domniei, a vrut Domnul de a trimes asupra împăratului lepră, ce l-a cuprins pe tot trupul. Ce, întru aceasta, a adus doftori iudei, carele sunt neprietini creștinilor, după cum e știut.

Iară aceia așa au grăit:

„-Preamărite împărătule, de pofteşti a te lecui, dă porunică să se adune pruncii de țâță și două muieri ca să fie tăiați. Și cu sângele lor să fie umplut un hârdău, ca să faci scaldă în acel sânge. Că alt leac și altă tămăduire nu e!".

Ce împăratul a trimes oșteni de au luat prunci mulțime și i-au dus la palat cu mumele lor. Iară de au aflat acele muieri, că va să le măcelărească odraslele, au dat țipăt mare și jeluire grozavă, bătându-se cu pumnii în piepturi.

Iar împăratul, ieșind, a văzut și a priceput pricina și inima i s-a înnegurat de mâhnire. Ce au cugetat în sinele lui:

„-Mai bine este a rămâne în boala mea, decât să dau morții pe aceşti prunci, precum a făcut Irod împărat. Iar de vrea, Domnul mă va tămădui!".

Atunci, le-au chemat pe mamele acelea de le-au dat daruri și au luat pruncii lor, cu mare bucurie mulțumind Domnului.

Iar în noaptea aceea, pe când dormea, i-a văzut în somn pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel care au zis:

„-Pace ție și ia aminte, că Domnul Nostru Iisus Hristos și-a întors fața sa către tine să-ți aducă tămăduire. Întru care îți porunceşte să nu conteneşti din faptele tale frumoase și bine primite. Că Hristos Domnul ți-a hărăzit vindecare la trup și la suflet și te dăruieşte cu darul adevăratei cunoașteri. Trimete,

dar, oameni la Muntele, ca să-l poftească şi să-l aducă pe acel Silvestru, întâiul stătător între dreptcredincioşi. Şi acela va să-ţi arate calea spre tămăduire şi adevăr!".

Întru care cei doi dumnezeieşti Apostoli s-au făcut nevăzuţi.

Iar împăratul s-a trezit atuncea din somnul lui şi degrabă a trimes oameni de credinţă şi înţelepţi, care, mergând, l-au aflat pe sfântul Silvestru şi i-au grăit:

„*-Preasfinte, împăratul pofteşte să vii la el!*". Şi l-au dus.

Ce, văzându-l, împăratul, s-a ridicat pe picioarele lui glăsuind:

„*-Părinte, la ceas de noapte mi s-au arătat doi îngeri şi aceia mi-au dat povaţă să te caut ca să aflu la tine tămăduire şi calea spre adevăr!*"

Atuncea, sfântul i-a zis:

„*-De ai vedea chipurile acelea, le-ai recunoaşte?*"

Şi dacă a zis Împăratul că da, sfântul a scos o icoană ce era zugravită cu sfinţii Apostoli Petru şi Pavel. Ce, văzând-o, a grăit Împăratul:

„*- În adevăr, ei sunt!*".

„*- Află, dar, Măria Ta,* a zis Silvestru, *că aceia doi nu sunt îngeri, dar însă sunt dintre ucenicii Domnului nostru Iisus Hristos!*".

Şi a prins a-i desluşi tainele Sfintei Scripturi. Şi, făcând asupra lui semnul crucii, îndată lepra a căzut de pe trupul lui, vindecându-se el.

De a auzit lumea că s-a săvârşit o mare minune, mulţime dintre norod s-a încreştinat. Mai în urmă, Împăratul a primit şi Sfântul Botez. Iară Silvestru a săvârşit, după aia, multe sfinte minuni.

Ce, în Cetatea Constantinopolei era un turn cu o peşteră, la care scoborau trepte una sută nouăzeci şi cinci la numărul lor. Şi în ocniţă avea sălaş o gadină de i se zice balaur, ce era grozav de mare. Iar oamenii erau ţinuţi a-i aduce jertfe. Iar de cădea oarecine acolo, pe loc lighioana îl înghiţea.

Aşa s-a coborât acolo şi sfântul Silvestru, aflând loc îngust, cu porţi de aramă. Şi zicând numele lui Hristos, pe loc balaurul a crăpat.

În al zecelea an al domniei, Constantin Împărat s-a ridicat asupra lui Maximian de era domn peste Răsărit laolaltă cu Lichentie, socru-său.

Iar Maximian tare se falea cu mulţimea oştenilor lui şi bucuros era de linguşelile vracilor de ziceau că va să-l biruiască pe Constantin. Dar însă acesta era păzit de Crucea pe care a arătat-o oştirii, rugându-se Domnului pentru biruinţă.

Şi de au făcut război, Maximian şi multă oştire a lui au fost daţi pieirii, că văzând Maximian cele ce se petrec, şi-a scos straiele de pe el, ca să nu îl cunoască şi să nu-l prindă. Şi a trecut din ţară în ţară pribeag, dând morţii pe vracii cei ticăloşi, care minţiseră, zicându-i de biruinţă că, precum s-a văzut, el fusese cel biruit.

Şi de a trecut anul, a fost ajuns de pedeapsa Celui de Sus, că i s-a aprins pârjol şi grozavă dogoare în trup, de era ca ars de flăcările Gheenei. Iar ochii i s-au umflat de au orbit, carnea de pe oase s-a descărnat, oasele s-au măcinat, facându-se ca faina şi s-a topit trupul lui, trecându-se în chinurile vecilor.

Tot aşa a pătimit şi fiu-său, carele omorâse pe mulţi martiri, că trupul i-a fost cuprins de obrinteli şi de boli. Ce, din pricina multei dureri, i-a ieşit sufletul de a trecut în ghearele diavolului.

În al doisprezecelea an al domniei, Împăratul a făcut socrului său Lichentie dar, dându-i multe cetăţi şi ţinuturi, înscăunându-l peste toate acestea Cezar.

Iar în al treisprezecelea an, a ajuns Constantin domn peste toată Creştinătatea.

Întru care a îndemnat lumea către calea cea dreaptă, ostenind întru slava Celui de Sus, zidind el multe şi frumoase biserici pe care le-a dăruit cu odoare şi poleieli scumpe. Şi, aşişderea, a poruncit să se ia de la păgâni templele, mai rându-

ind ca nimenea să nu fie primit în oştirea lui fară decât aceia de sunt creştini. Că de va să treacă oarecine la credinţa păgânilor, acela să fie scurtat de cap. Şi a mai dat poruncă precum ca tot creştinul să-şi lase treburile lui de peste săptămână şi să nu mai umble la ele în zilele de duminică şi în Vinerea Mare.

Şi de a fost al patrusprezecelea an al domniei, a purces preafericitul Silvestru de a strâns Sinodul, fiind de faţă şi împăratul, că se gâlceviseră cu nişte jidovi[62] ce aveau de căpetenie pe un oarecine Zvi Mavri, care era priceput în ale vrăjitoriilor. Iar arătându-le lor adevărul Sfintei Scripturi, jidovii aceia tare s-au posomorât, iar Zvi Mavri le-a vorbit lor:

„-Dacă voi credeţi în vorbele acestui Silvestru, atunci musai să lăsaţi la o parte credinţa părinţilor voştri, ca să-l urmaţi pe el şi pe Cel răstignit!". Ce auzind jidovii şi posomorându-se, au grăit împăratului:

„-Dă porunca ta, Împăratule, să aducă aci, între noi, o jivină sălbatică. Iar noi va să ştim adevărul prin fapte, iară nu doar prin vorbe meşteşugite!".

Că sfântul tare s-au bucurat de aceste vorbe, zicând împăratului să facă după cum s-a cerut. Şi aşa au făcut, aducând în ştreanguri o jivină înfuriată, zicând Silvestru acelui Zvi Mavri:

„-Dacă, precum spui, credinţa ta este de la Dumnezeu, atunci spune la urechea acestei lighioane numele dumnezeului tău. Şi de va muri, noi cu toţii vom crede în acest dumnezeu al tău. Ce, de-i voi spune numele dumnezeului nostru şi-şi va da sufletul, atuncea voi să credeţi în dumnezeul acesta!"

Ce, auzind, tare s-au veselit jidovii, iară Zvi Mavri a mers la sălbăticiune şi i-a zis la ureche ce a avut de zis. Şi pe dată dihania a belit ochii şi a murit, iară jidovii iarăşi s-au

---

[62] Afirmaţiile emoţionale ale cronicarului la adresa evreilor, ca, de alt fel, împotriva tutuor celor de o altă credinţă decât Ortodoxia aflată la începuturile procesului se consolidare, trebuie plasate tocmai în contextul istoric în care ele au fost făcute.

bucurat, pe când împăratul şi creştinii s-au cuprins de tristeţe. Ce, Silvestru s-a ridicat, cerând ascultare şi linişte. Care ascultare şi linişte s-au făcut. Şi sfântul aşa i-a grăit lui Zvi Mavri:

„-Dacă vrei să credem noi în dumnezeul tău, învie animalul acesta pe care l-ai omorât!"

Iară Zvi Mavri nu a răspuns. Întru care, Silverstru s-a ridicat pe un dâmb mai înalt şi a zis:

„-Mărite Împărate şi voi, cinstite feţe şi dregători, adevăr grăiesc vouă că Hristos este Domnul cerurilor şi al pământurilor cel ce i-a făcut pe orbi să vază şi pe surzi să audă din nou, şi pe muţi să vorbească şi pe ologi să meargă pe picioarele lor, pe leproşi să se vindece şi pe morţi să învie. Iară numele de l-a şoptit Zvi Mavri omorând lighioana este numele Diavolului; că Diavolul ucide, însă Domnul dă viaţă".

Iară Zvi Mavri, aruncându-şi straiul de îl avea deasupra, a grăit către împăratul:

„-Acest Silvestru nu cu vorba va birui, că eu cu fapta am avut biruinţă. Se cade, aşadar, să nu mai zică vorbele de aud!"

Şi a zis, atunci, împăratul:

„-Numai Dumnezeu Atotfăcătorul şi Atotţiitorul are putere să dea viaţa şi să o ia, să omoare şi să învie. Iar de a fost voia dumnezeului tău ca lighioana să piară, cuvine-se, prin aceeaşi voie, să despărţim adevărul de neadevăr. Iară animalul, de nu va reveni la viaţa lui, vom pricepe că tu prin vrajă l-ai omorât!". Ce Zvi Mavri nu a răspuns.

Şi a grăit Sfântul :

„- Spune Domnul în a doua Carte a Legilor:„Aflaţi, dar, că eu sunt Dumnezeu unul, care dă viaţa şi care ia viaţa, care răneşte şi care tămăduieşte". Iar dacă lighioana a pierit prin voia dumnezeului tău, atunci în numele dumnezeului acesta înviază-l pe animal, ca să credem cu toţii în acel dumnezeu!"

Iar Zvi Mavri a zis:

„-Vorba cu uşurinţă se poate frânge. Ci, porunceşte, Împărate al nostru, ca acest Silvestru să ne arate nouă puterea faptei!" Iară Sfântul a zis:

„-De pofteşti a zbura ca pasărea cerului, tocmeşte-ţi ţie aripi şi zboară ca să se vază puterea faptelor!"

Iară împăratul aşa a grăit:

„-Mă mir peste poate, evreule, această viclenie a ta. Că dintru întâi mi-ai cerut a porunci lui Silvestru tăcere, ca să se vază puterea faptelor. Ce, acuma zici că nu mai este aceasta cu putinţă!". Ce, a răspuns Zvi Mavri :

„-De poate Silvestru să învie jivina, atuncea noi cu toţii ne botezăm!"

Şi Silvestru, înălţându-şi mâinile către cer, a stat multe ceasuri în rugăciune şi lacrimi fierbinţi. Iar de a isprăvit, s-a dus lângă acea lighioană şi, cu glas mare, strigând numele lui Hristos cel pus pe cruce, a zis:

„-Ridică-te din moarte, făptură a Domnului!"

Şi minune s-a săvârşit. Că jivina s-a ridicat şovăielnică pe picioarele ei şi era blândă ca mielul. Întru care, au slobozit-o din frânghii, zicându-i:

„-Umblă şi du-te în lumea ta şi stricăciune la nimenea să nu faci!".

Iar animalul, cu supunere a plecat de unde venise. Iară evreii, văzând minunea, s-au aruncat la picioarele sfântului, rugându-l să îi boteze. Că împăratul de Hristos iubitor şi mumă-sa, preafericita Elena şi tot norodul au dat glas, zicând :„Mare este Dumnezeul creştinilor!".

Iar în anul al cincisprezecilea, şi-a aratat Lichentie cugetele lui cele mârşave, prigonind pe creştini şi uitând de juruiala ce făcuse Împăratului Constantin.

Că i-a alungat în surghiun pe acei creştini, luând muierile de la soţii lor şi siluind pe fecioare şi ucigând, aşişderea, mult norod.

Iar de a auzit, împăratul tare s-a întristat, trimeţând poruncă la acela, să se astâmpere. Că nu a ascultat porunca împărătească, mai vârtos ucigând pe mulţi sfinţi precum au fost Tudor martirul şi Vasilie din Emessa şi alţii.

În anul al şasesprezecelea, Constantin l-a facut pe fiusău principe peste Leros, iar în anul al şaptesprezecelea, auzind de Lichentie cum că iar face împilare asupra creştinilor, uneltind, aşişderea, a-i furat lui domnia, a strâns oaste multă, au pe apă, au pe pământ şi, punându-se în capul oştirii, au mers la Lichentie, de l-au prins viu. Dar însă, fiindu-i milă de el, l-a lăsat viu, dându-l surghiunului la Tesalonic, punându-l într-un turn, ca să nu mai iasă deloc de acolo. Dar însă nici aşa nu s-a astâmpărat acel Lichentie, că, după o vreme, iară a prins a unelti. Şi auzind, împăratul a trimes de i-au tăiat beregata, sfârşindu-se. Iar cetăţile Mântuitorului au trăit în pace şi bunăvoire.

Iară Dumnezeu a poruncit împăratului să ridice cetate mare cu numele Reotoc, într-un loc pe care îl va afla. Şi împăratul a mers să afle loc potrivit. Ce, de a ajuns la Tesalonica, mult i-a plăcut acolo, că a rămas doi ani, ridicând frumoase biserici şi scăldători pentru lume şi aducând apă curată şi bună la gust. Dară fiind ciumă, a plecat, venind el la Calchedonia, ce fusese prăpădită de perşi. Şi a poruncit de au zidit-o din nou. Pe urmă, poftind a vedea cetatea Troia, a mers la Bizanţ, zicându-i oarecine dintre supuşii lui :

„-Împăratule, Domnul nostru Iisus şi Preacurata Fecioara Maria poftesc a se ridica această cetate taman la Bizanţ"

Ce, ajungând acolo, i-a plăcut, dar însă, voind a găti locul, s-a aflat la încurcătură, că nu ştia cât de mare să croiască oraşul şi cum să-l împodobească, spre a nu se mai afla altul mai falnic. Dară în vis a văzut înger dumnezeiesc de i-a zis.*„Iată, va să viu mâine, ca să croiesc hotarele pentru cetatea ta".*

Şi în ziua aceea, a chemat la el pe mai marele meşterilor zidari, să vază şi să cunoască locul, de era în afara Bizanţului. Şi de a văzut, au prins a zidi, fiind această treabă în grija lui Evrata, sfetnicul dreptcredincios al lui Constantin.

Ce, zidind multe case mari şi mici şi palate pentru zaifeturi şi desfătări, au adus, din Bizanţ şi din alte locuri, oameni

cinstiți cu pruncii și muierile lor de le-au dat acele case, să stea în ele, pe toți omenindu-i după stare și rang și arătându-le cinstire cum se cuvine.

Iară pentru el și trebile lui, a ridicat împăratul un palat, care nu se mai află. Că, aşişderea, a făcut loc de întreceri cu două ziduri și bazar întins, iar pe uliți a înălțat un stâlp grozav[63] dintr-o bucată de piatră împodobită cu marmoră roșie, de se vede și la zilele noastre. Și în vârful acelui stâlp a aşezat piatra adusă de la cetatea Elia de se află în Frigia[64] și ieșeau din acea piatră raze strălucitoare.

Și săpând să faca temelie, împăratul a poruncit de s-au pus acolo douăsprezece coșuri pline cu fărâme din cele cinci pâini și moaște de sfinți, ca să apere și să sfințească orașul.

Au ridicat, aşişderea, multe stâlpuri și biserici precum Aghia Sofia[65] și biserica Sfinților Apostoli și Biserica Sfintei Irina și Biserica Sfântului Marcu și Biserica Arhanghelul Mihail, pe toate dăruindu-le cu potire scumpe și multe odoare din aur curat și mărgăritare și nestemate.

În urmă, a trimis solie în toată împărăția, să dărâme templele păgânești, ca să ridice biserici pe locul lor.

În vremea aceea, poporul de la Ind a trecut la credința cea dreaptă, fiind botezat de Parmenid, înțeleptul de la Sidon și de ucenicii săi Meropie și Ghervasie. Aşişderea s-au botezat și cei din țara de-i zice Gruzia și neamul armenilor. În al

---

[63] Este vorba de Hipodromul și de Coloana lui Constantin – două dintre celebrele simboluri ale măreției și puterii Constantinopolului. Urmele lor se mai păstrează și astăzi la Instanbul.

[64] Frigia : Regiune din vestul Asiei Mici, transformată în regat încă în sec. XII î. D. Hr. de către năvălitorii veniți din Balcani. Provincie a Imperiului Bizantin.

[65] Aghia, Aya (Sfânta) Sofia, celebra catedrală construită de Constantin în semn de venerație a Înțelepciunii (sophia) divine, construită între 532-537 după planurile arhitecților Anthemios din Tralles și Izidor din Millet. După căderea Constantinopolului a fost transformată în moschee (1453) și, apoi, în muzeu (1935)

douăzecilea an al domniei, s-a săvârşit ridicarea Constantinopolei, la anul cinci mii nouă sute treizeci şi opt de la facerea lumii[66]. Iar împăratul a botezat-o cu numele lui, zicându-i Constantinopol noul Bizanţ. Şi, precum am zis, a adus acolo oameni, au bogaţi, au săraci, şi multi dregători şi feţe simandicoase, împodobind cetatea cu alese frumuseţi şi podoabe şi facând-o regină peste toate cetăţile.

Şi veselindu-se cu veselie, au făcut molifte cu preoţi şi feţe bisericeşti şi cu tot norodul, închinând oraşul Sfintei Fecioare Maria. Şi suflarea toată a adus laudă împăratului, că înţelept şi darnic fără de margini fusese. Iară lungimea zidurilor era de optsprezece stadii.[67]

Şi în acel an, împăratului i s-a arătat vedenie, poruncindu-i să o trimeaţă pe mumă-sa Elena la Ierusalim, să afle Sfânta Cruce şi să curăţească sfintele locuri unde S-a întrupat Domnul Nostru Iisus Hristos, Carele a pătimit pentru iertarea păcatelor noastre, a fost pus pe cruce şi a înviat a treia zi.

Întru care, luând galbeni mulţi şi oşteni şi tărhaturi, au purces la Ierusalim. Şi de au fost pe aproape, tot natul a ieşit s-o primească cum se cuvine. În ziua a doua, a stat la strană, poruncind să vină iudeii. Şi au venit ca la două mii de bărbaţi, alegând împărăteasa pe cei mai bătrâni şi mai înţelepţi, ca să vorbească lor. Iar între aceia se afla unul de-i zicea Iehuda, adică Iuda, care le-a spus iudeilor lui că împărăteasa a venit să cerceteze şi să afle lemnul pe care s-a răstignit Mesia, zicându-le:

„-Adevăr grăiesc vouă, că moşul meu, Zecca, i-a desluşit tatălui meu, Simeon, carele mi-a spus mie că să dăm de bună

---

[66] Cronicarul plasează cu cca. 100 ani mai târziu data la care oraşul „noua Romă", a fost inaugurat, respectiv 440 în loc de 330 d. Hr. Cu începere din 451, acesta devine reşedinţă imperială, sediu al Patriarhiei Orientului şi capitală politică, religioasă şi culturală a Imperiului Bizantin, până la cucerirea sa de către turcii otomani (29 mai 1453). A găzduit patru Concilii ecumenice în 381, 553, 680-681 şi 869-870.

[67] Antică unitate de măsură a distanţei, în lungime de 600 picioare, variind, de la o regiune la alta, între 147 şi 192 metri.

voie acel lemn, că de multă vreme nu mai au jidovii drept de stăpânire asupra lui, în afară doar de cei ce se roagă Fiului răstignit, Carele este regele tuturor vecilor, adică Hristos, Fiul lui Dumnezeu". Şi le-a mai zis Iehuda, aşişderea:

„-Ce vom spune şi ce vom face de ne va cere Crucea?

Iar Împărăteasa, văzându-i că pregetă a vorbi, le-a zis:

„-Să-mi arătaţi mie locul unde este ascunsă Sfânta Cruce!", dar însă iudeii s-au codit, zicând că ei nu ştiu locul acela şi nimica n-au auzit despre el.

„-Ce voiesc a-mi spune adevărul curat, ca să nu va năpăstuiesc!", le-a grăit atuncea împărăteasa şi ei încă s-au codit ca mai înainte. Ce văzând aceasta, împărăteasa a dat poruncă oştenilor ei să aprindă foc mare şi să îi arunce în el pe jidovi. Ce, auzind, i-a cuprins groaza, de au zis:

„-Stăpâno, de voieşti a afla Crucea şi altele ce doreşti, să-l iei pe acest Iehuda şi să-l întrebi, că el le ştie pe toate, fiind prooroc şi cunoscător al legilor mai vârtos decât noi!".

Întru care a poruncit împărăteasa de i-au slobozit pe acei jidovi, fără doar pe Iuda căruia i-a zis după cum urmează:

„-Este viaţă şi este moarte. Ci tu alege pe care pofteşti!"

„-Ce să fac şi ce să aleg? a zis Iuda.

„-Să vieţuieşti pe această lume. Spune-ne unde este Crucea Mântuitorului?" i-a răspuns Împărăteasa.

Iar Iuda a zis:

„-Eu unul nu am ştiinţă de ce îmi ceri, căci vremea a vremuit, iară eu nici de unele nu am auzit şi nu ştiu. Fă, dar, cu mine ce pofteşti şi cum ţi-este voia împărătească!"

Şi a poruncit, atuncea, împărăteasa de l-au slobozit într-un puţ adânc şi secat de apă de a stat acolo şapte zile fără de ale gurii şi fără apă şi fără nimic, până a ajuns ca un mort. Şi atunci a strigat de unde era:

„-Să mă ridicaţi de aici şi vă arăt locul Crucii!".

Şi, scoţându-l, l-au adus în faţa împărătesei pe care fără zăbavă a dus-o la locul Crucii, chit că nu îl ştia îndeajuns nici

el. Iară împărăteasa a căzut în genunchi zicând:„Doamne-Dumnezeule şi Stăpâne, Tu, Carele l-ai facut pe om după asemănarea şi chipul Tău, Carele Ţi-ai jertfit pruncul pentru a noastră mântuire, Şie Îţi cer şi la Tine mă plec eu, roaba ta, rugându-Te cu rugă fierbinte să-mi arăţi comoara care este Sfânta Cruce dădătoare şi ţiitoare de viaţă, ca să luăm de la ea bună mireasmă şi preafericită credinţă, iertându-mi mie, păcătoasei, toate greşalele".

Şi de a sfârşit ruga, minune mare s-a petrecut, că s-a cutremurat acel loc de a ieşit în afară fum şi mirozne aromitoare, dovedindu-se că acolo era ascunsă Preasfânta Cruce.

Iară împărăteasa şi aceia toţi de erau cu ea mult s-au minunat şi s-au înfricoşat, pe când Iehuda a dat mulţumire Celui de Sus, zicând:„Hristoase Mântuitorule, cu adevărat Tu eşti Fiul lui Dumnezeu şi Ţie mă rog, Doamne, să-mi hărăzeşti soarta celui dintâi mucenic Ştefan, carele de acelaşi sânge este cu mine şi de acelaşi neam".

Şi luând scule, au săpat în pământ ca la stânjeni douăzeci sau mai mult, dând de Crucea Mântuitorului, care era alături de alte trei cruci ale tâlharilor răstigniţi. Şi, bucurându-se împărăteasa cu bucurie mare, i-a grăit lui Iehuda zicând:

„-Care dintre acestea este crucea Mântuitorului?"

În vremea aceea, trecea pe acolo lume cu un mort, ducându-se să-l îngroape. Iară Iehuda a adus mortul în faţa împărătesei şi au pus deasupra o cruce, ce nimica nu s-a întâmplat. Şi, punând altă cruce, iară nimic nu s-a întâmplat. Căci acelea erau crucile celor doi tâlhari osândiţi. Iar de a pus a treia cruce, mortul a înviat, arătându-se, întru aceasta, slava lui Dumnezeu şi puterea Crucii. Şi toţi iudeii au crezut în Domnul nostru Iisus Hristos, iar preafericita Elena a dat cântare de mulţumire Celui de Sus carele i-a arătat mângâiere şi milosârdie.

Întru care, au luat Sfânta Cruce, întocmind ladă împodobită cu aur, mărgăritare şi nestemate, punând acolo Crucea cu

mare băgare de seamă şi zăvorând-o, apoi. Şi, chemându-l din nou pe Iuda, i-a dat poruncă să afle şi piroanele cu care Iisus a fost pironit. Şi, săpând, au aflat acele piroane, de străluceau ca noi. Şi le-au pus laolaltă cu Sfânta Cruce. Iară Iuda s-a botezat, fiind aşezat în fruntea clerului de la Ierusalim.

În urmă, împărăteasa a pus de s-au ridicat multe şi frumoase biserici, întru cinstea şi slava lui Dumnezeu, iar, înainte de toate, a zidit Biserica Sfântului Mormânt şi a Locului Căpăţânii de-i zice Golgota. Au zidit, asemenea, la Bethleem şi pe Muntele Măslinilor şi pe Drumul Patimilor şi în alte locuri pe unde a trecut Domnul nostru Hristos. Şi a mai ridicat multe schituri, pe care le vom pomeni mai la vale.

Precum am zis, a zidit Biserica Sfântului Mormânt de este rotundă şi stă în inima cetăţii Ierusalimului, având două bolţi frumoase şi arcade la Sfântul Altar. Iar de departe se vede zugrăvită Sfânta Treime. Ce, bolta de deasupra Mormântului este acoperită şi din Mormânt iese orbitoare lumină. Iar cealaltă boltă este învelită pe dinafară cu plumb şi acoperită cu lemn până la brâul zidului şi de acolo în sus, cu cristal poleit. Şi sunt, aşişderea, zugrăviţi toţi proorocii şi Sfântul Împărat Constantin şi mama lui, preafericita Elena.

Iar deasupra este marmoră cioplită cu opt coloane tot din marmoră făcute si ele. Şi pe stâncă sunt alţi şaptesprezece stâlpi şi alte zece coloane falnice. Iară bolta de este deasupra stâncii are o altă boltă frumoasă din marmoră, de străjuieşte Sfântul Mormânt.

Şi de pătrunzi prin uşa Mormântului, afli piatra pe care îngerii au dat-o la o parte şi care este precum o sfântă masă. Că mormântul este facut din marmoră, având deasupra treizeci şi opt de candele cu foc veşnic şi chipuri, ce arată punerea în mormânt şi Învierea şi Înălţarea la cer, toate cu ramă şi brâu de marmoră. Iar mai încolo la vreo doi paşi este piatra pe care au stat îngerii de au vorbit femeilor zicând :„- *Acela pe carele îl vroiţi nu mai este aici, căci a înviat!*". Iară deasupra acelei pie-

tre sunt candele veşnice.

Iar deasupra Mormântului este boltă acoperită cu plumb şi stând pe douăsprezece coloane cu capete aurite şi facute cu mozaic. Şi de acolo poţi vedea sfânta lumină, ce izvorăşte din Mormânt.

Iar slujitorii acelui lăcaş ţin de toate Bisericile, fiind între ei armeni, iacoviţi, etiopieni şi nestorieni, iar ortodocşii de rit bizantin au biserica lor. Şi toate Bisericile sunt supuse Romei.

Între cele doua cupole este arcadă mare împodobită cu mozaic şi zugrăvită cu Înălţarea la cer şi cu Bunavestire, atârnând şi aici o candelă cu lumina nestinsă.

Ce, sub cupolă şi în inima stâncii se află hotărnicită jumătatea Lumii şi sunt, asemenea, multe candele. Iară Altarul este zugrăvit cu slove, care se tălmăcesc după cum se urmează *„El este Domnul, luaţi aminte şi pocăiţi-vă, Domnul este cu noi"*.

De jur-împrejur sunt douăsprezece coloane şi patru policandre sub care strălucesc jilţurile patriarhale, împodobite cu aur. Iară dincolo de uşa altarului sunt lanţurile cu care au legat picioarele lui Iisus şi este o masă pe care se săvârşesc Sfintele Taine, asemenea străjuită de patru candeli nestinse.

Iar mai încolo este biserica frâncilor, care are în mijloc o piatră scobită de-şi aruncă acolo dreptcredincioşii daniile, auzindu-se vuiet. Ce, înapoia altarului, este locul unde sutaşii şi-au împărţit cămaşa Mântuitorului. Iar de-a stânga Mormântului, către altar, de urci ca la vreo cincisprezece trepte, ajungi la locul de-i zice Golgota, de s-a pus acolo pe cruce Hristos cu cei doi tâlhari. Şi este acolo zugrăvită Sfânta Cruce şi ard cincisprezece candele veşnice. Şi mai sunt zugrăvite chipurile apostolilor şi al patriarhului Avraam, jertfindu-şi pe fiul său Isaac. Iară podeala este din marmoră colorată.

Şi înapoi, de scobori ca la treizeci de trepte, afli Biserica Sfintei Elena, cu patru coloane de marmoră. Ce, la vreme de vară, două dintre acestea slobozesc apă rece şi bună la gust. Şi tot acolo

se află scaunul Sfântului Iacov. Şi mai departe, de mai scobori încă douăsprezece trepte, dai de locul unde fusese ascunsă Crucea, cu masa de slujbă şi patru candelabre de nu se sting.

Iar de dinaintea Mormântului Sfânt, este locul în care Iosif şi Nicodim au pus în giulgiu trupul Mântuitorului, ungându-l cu mir neumblat. Şi sunt opt candele veşnice şi patru coloane de marmoră, iară biserica are arcade treizeci şi trei şi trei uşi. Iar o uşă este la Asfinţit, pe unde a încercat să intre Maria, de au oprit-o îngerii. Iar deasupra este icoana femeii mărturisitoare a bunei credinţe.

Mai încolo se află locul unde Maria din Magdala L-a întâlnit pe Hristos după ce s-a sculat din mormânt. Mai departe se ridică lăcaşul Patriarhiei şi un schit pentru maici, pe locul unde Născătoarea L-a plâns pe Fiul ei Cel pus pe cruce. In jurul locului sunt douăsprezece mânăstiri, prima pentru Întâi Stătătorul, alta pentru Sfântul Gheorghe, alta pentru Sfântul Dumitru, a patra pentru Sfântul Nicolae, a cincea pentru Sfânta Hana, a şasea pentru Sfânta Tecla, a şaptea pentru Sfântul Eftimie, a opta pentru Sfânta Ecaterina, a noua pentru Sfântul Sinod, a zecea tot pentru Sfântul Gheorghe, a unsprezecea pentru Sfântul Ioan Teologul şi a douăsprezecea pentru Sfântul Vasilie. Iar acestea toate, aflându-se la Ierusalim, sunt păstorite de ortodocşii de rit bizantin. Dar însă bisericile toate din cetatea Ierusalimului sunt în număr de trei sute şasezeci şi cinci, împărţite fiind între toate naţiile creştine.

La vreo patru azvârlituri de băţ înspre Răsărit de Sfântul Mormânt este Sfânta Sfintelor şi locul unde a fost înjunghiat Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezatorul şi este o piatră ce stă în aer prin puterea dumnezeiască, deasupra unui altar rotund cu boltă de mozaic. Şi tot înspre Răsărit sunt porţile prin care a păşit Iisus purtând ramuri de măslin, iar aproape de ele se ridică palatul lui Pilat şi casa de-i zice Pretoriu şi casa lui Ioachim, bunicul Mântuitorului şi fântâna în care jidovii l-au azvârlit pe Ieremia proorocul.

Toate acestea sunt la Ierusalim.

Ce, în afara cetății şi mergând către miază-noapte de Sfântul Mormânt, este casa lui David, de se păstrează în ea trâmbițele şi surlele ce va să vestească a doua venire a lui Hristos, aşa cum ne învață Părinții Bisericii noastre. Iar mai departe, vine de se deschide Valea Plângerii din care se scurge un pârâu de foc şi nu departe, mai către jos, stă Mânăstirea Sfântului Iacov, păstorită acum, de armeni, şi casa lui Ioan Teologul şi altarul ridicat de-i zice Sionul Ierusalimului şi casa unde s-a prăznuit Cina cea de Taină şi spălarea picioarelor, iar Duhul Sfânt s-a pogorât asupra apostolilor. Şi tot de partea aceea sunt mormintele lui David şi Solomon şi al bătrânului Simeon şi al sfântului mucenic Ştefan şi alte multe lăcaşuri de rugă.

Nu departe de sfântul Sion, este Izvorul Tămăduirii şi mormântul Sfântului Iacov. Şi spre miază-noapte se deschide Grădina Ghetismanilor, în care este schit cu uşă frumoasă şi opt coloane. De cobori zece trepte, dai de altă biserică cu boltă de piatră sub care este mormântul Sfintei Fecioare. Iar mormântul este de marmoră albă străjuită de zece coloane. Dar însă uşa mormântului este închisă şi ferecată acum.

Şi nu prea departe, dai de locul unde a stat Iisus împreună cu ucenicii Săi în noaptea când a venit Iuda cu oştenii de l-au luat şi l-au dus înaintea marelui preot. Şi tot în acel loc a tăiat Petru urechea unui sutaş. De mergi mai încolo, ajungi la locul unde a stat Hristos în rugăciune către Tatăl Ceresc. Iar între Ghetsimani şi Sfântul Mormânt se ridică Muntele Măslinilor, unde Iisus S-a înălțat la ceruri. Şi este zidit acolo frumos altar cu boltă sprijinită pe cincisprezece coloane de marmură, iar înlăuntru sunt întipărite urmele paşilor lui Hristos şi ard patru tricheluri nestinse. De te scobori treizeci de trepte, la o jumătate de pas lângă zidul cetății, dai de mormântul Sfintei Pelaghia. Şi de vrea careva să intre acolo fără a-şi mărturisi mai înainte păcatele, ceva nevăzut îl va ține închis, de nu mai poate să iasă.

Şi de mergi, vei ajunge la Cana Galileii, unde a prefacut Iisus apa de a facut-o vin. În acest loc fusese mai înainte biserică, că s-a dărăpănat. Să nu uit a zice, după cum spun cei ce ştiu, că Melchisedec a avut, în vechime, sălaş într-un loc de pe Muntele Măslinilor.

Iar ca la un stadiu de Ieusalim către miază-zi este casa lui Anania şi mormântul lui Eliazar, iar mai încolo începe drumul înspre Ierihon şi spre Râul Iordan. Şi pe acel drum se află izvorul proorocilor şi casa şi schitul sfântului Eftimie.

Iar la Ierihon[68] sunt apele de erau sărate, îndulcindu-le, prin minune, Isaia proorocul.

De către Ierusalim şi mergând ca la douăzeci stadii, ajungi la schitul Sfântului Ioan Botezătorul şi la Râul Iordan, în care s-a botezat Iisus Hristos. Şi pe malul acelei ape este groapa unde s-a ascuns Sfântul Ilie, când a fost răpit în carul de foc.

Şi mai departe este muntele pe care s-a rugat Moise, când a fost să-şi dea suflarea cea de pe urmă[69], înmormântându-se acolo. Iar în deşert este mormântul Sfintei Maria de la Egipt, care a sihăstrit acolo patruzeci şi şapte de ani.

Mai apoi, pe mâna dreaptă de către Iordan, este cetatea Sodomei şi a Gomorei şi Marea Moartă şi locul lui Lot sub care, zic cei ce ştiu, s-ar afla iadul. Este acolo şi schitul Sfântului Gherasim, îmblânzitorul de lei. Iar nu departe este chilia Sfântului Ioan Damaschinul, [70] ce se zice că, în vremea Sfântului Sava, la acel loc au slujit călugări patruzeci de mii.

Iar de te întorci către Ierusalim, la trei stadii, vei găsi schitul Sfântului Teodosie şi, mai sus, pe drumul ce merge la Betleem, schitul Sfântului Ilie. Şi este o vale unde Iosif a adus-

---

[68] Veche cetate din Palestina, la cca. 32 km. de Ierusalim, prima aşezare întâlnită de evrei la intrarea în Pământul Promis, loc de desfăşurare a mai multor evenimente relatate în Vechiul Testament.

[69] Este vorba de muntele Nebo, aflat, astăzi, pe teritoriul Iordaniei.

[70] Ioan Damaschinul (sfântul~), teolog al Bisericii Greceşti, născut la Damasc, mort în jurul anului 749. A fost unul dintre opozanţii ereziei iconoclaste.

o pe Maica Domnului s-o ascunză, de a venit arhanghelul şi i-a zis :„*Iosife, fiu al lui David, nu te înfricoşa şi nu-ţi fie teamă, ci ia-o pe Maria să-ţi fie soaţă*".

Tot mergând înspre Betleem, întâlneşti mormântul Rahilei[71], cu o boltă de piatră. Şi nu departe, luceşte cetatea Betleem, unde se află Ieslea care a adăpostit naşterea lui Hristos, arzând acolo zece candele veşnice. Iar staulul este tot îmbrăcat acuma cu marmoră, având uşi de aramă galbenă. Şi înspre dreapta vei urca cincisprezece trepte şi vei intra în altarul sfântului Gheorghe având în spate lăcaşul păstorilor, unde a fost mai înainte biserică mare, dar s-a dărâmat.

La treizeci de mile de la Irusalim este schitul Sfântului Hariton şi Lacul Tiberiada, unde au pescuit ucenicii, zicându-le lor Hristos:„*Veniţi cu Mine, că vă voi face pescari de oameni!*"

Şi toate aceste lucruri de care am spus şi multe altele încă, au fost ridicate din porunca Preafericitei Elena împărăteasa, după ce a fost la Ierusalim şi a zis să se ridice ce mai era de zidit, lăsând pentru aceasta cele trebuitoare şi galbeni mulţi.

Ştiut este că Moise, grăind către poporul lui Israil, le-a zis cum că Domnul le va da pământ roditor şi cu multe izvoare, plin de grâu şi de orz şi de vii, şi curmali, şi smochini, curgând acolo lapte şi miere şi untdelemn. Iar acolo nu îţi este frică a mânca pâinea ta, iar în burţile munţilor este aramă, că acel pământ a fost binecuvântat a fi mai mănos decât toate şi asemănător grădinii lui Dumnezeu.

Că şi Aristotel,[72] filosoful, dă mărturie, zicând cum că pământul făgăduinţei este plin de norod şi felurite roade, cu multe vii şi livezi de curmali şi cu soiuri de pomi roditori peste tot anul. Iară Iosippos ne zice că la Ierusalim este aşişderea pă-

---

[71] Rahila, Raşela, personaj biblic, soţie a patriarhului Iacov

[72] Filosof grec (Stagiros, Macedonia, 384 -Calcis, Eubeea, 322), întemeietor al şcolii de gândire peripatetice. Sistemul său filosofic se bazează pe ideea potrivit căreia natura este un efort necontenit de atingere la Actul pur, adică la gândire şi inteligenţă.

mânt mănos, cu aer blând şi cu ierni în care se coace nuca şi cu veri când rodesc înzecit măslinul şi smochinul şi jordia viei, ce multă roadă se culege tot timpul. Iar la Cartea Numerilor scrie de frumusețea strugurilor şi a ciorchinilor lor. Ce, spune Moise care a trimes iscoade de au ajuns într-un loc cu vie, că au tăiat ciorchine să îl aducă lui Moise. Că aşa de bogat era acel ciorchine, că l-au pus pe o cobiliță de l-au purtat doi oameni pe umeri.

Iară când Alexandru cel Mare a trecut prin Ierusalim şi a văzut atâta pomet în toate părțile țării, mult s-a minunat, lăudând acele fructuri îmbălsămate şi îndestulătoare nevoilor omeneşti.

Ce şi David[73] ne spune în al şaptesprezecelea psalm, cum a mers în Pământul Făgăduinței, care este binecuvântat şi atotprimitor.

Întru aceasta, luând Preafericita Elena Crucea şi piroanele, s-a întors la Constantinopol. Iar de a auzit fiu-său, Constantin Împărat, a ieşit s-o primească cu cinstire şi slavă. Iar ea i-a dat Crucea şi acele piroane, ca să-i fie împărăția sfințită şi domnia atotputernică.

Şi cu bucurie şi fericire a luat-o pe mama lui la piept, dând Crucea în grija patriarhului, să o aşeze în Biserica mare şi s-o păstreze la loc de cinste. Iar dintre piroane, două le-a pus în coroana împărătească cu care Dumnezeu l-a încoronat, iar pe celelalte le-a țintuit în frâiele calului, ca să-i fie de apărare.

Ce, nu după mult timp, Preafericitei Elena i-a venit sorocul, fiind iertată de Tatăl Ceresc. Că întreaga ei viață a fost de ani optzeci, lăsând în urma ei avere destulă rostuită credinței creştine şi lăsând, asemenea, multă supunere întru Domnul

Şi au îngropat-o la Biserica Sfinții Apostoli, ce o zidise Constantin Împărat să fie gropniță pentru împărații dreptcredincioşi. Iară punerea în mormânt s-a făcut cu surle şi mult

[73] Rege al Israelului (cca. 1010 -975 î.e.n.), succesor al lui Saul şi întemeietor al Ierusalimului. Filosof şi poet, autor al Psalmilor, creații de o puternică tensiune lirică.

priveghi şi cu împărăteşti prăznuiri la Constantinopolea şi la Ierusalim şi la Bizanţ şi în toate ţinuturile creştinătăţii.

Iar în al douăzecilea an al domniei, s-a ridicat la Alexandria un Arie vândut diavolului.[74] Că fusese uns diacon de Patriarhul Petru al Alexandriei. Iar mai apoi a început a cârti împotriva lui Dumnezeu, zicând că Domnul nostru Iisus Hristos nu este Dumnezeire, ci făptură ca toate făpturile. Estimp, preafericitul Părinte Patriarh a avut o vedenie, arătându-i-se lui Iisus în strai deşirat şi, întrebându-L cine I-a deşirat vestmântul, i-a răspuns Iisus cum că Arie I L-a deşirat, adică acel Arie de zice că Hristos nu este fiul lui Dumnezeu.

Întru care, degrabă l-a chemat pe acel păcătos, afurisindu-l şi alungându-l din dregătoriile lui.

Şi murind Petru, a venit în locul lui Arhelau care, îndrumându-l pe Arie cu poveţe, l-a întors la credinţa cea dreaptă, fiind iertat şi hirotonisit dascăl la Alexandria.

Iară cât a stat în scaun Arhelau Patriarhul, Arie s-a prefacut a fi ca mai înainte, adică înţelept şi cuminte, însă după ce a plecat patriarhul, venind în locul lui, Alexandru, Arie iar a prins a cleveti, ispitind întru acele eresuri chiar pe un Eusebiu, episcop de Nicomedia şi pe episcopii Tauna şi Sachendie şi pe Paul, episcop de Cezareea şi pe alţi episcopi şi clerici.

Ce, văzând că erezia se lăţeste precum pecinginea, patriarhul a adunat ca la o sută de stareţi sa-l afurisească pe Arie şi pe toţi de erau cu el.

Iar slăvitul Constantin a auzit de acea schismă a Bisericii şi a creştinătăţii, trimeţând la Alexandria pe Codrovis cu porunci către Alexandru şi către Arie cum ca să se împace şi să se lase de rătăcire. Însă Arie nu a ascultat, mai vârtos cârtind împotriva lui Alexandru şi a Bisericii. Că văzând asta, Alexan-

---

[74] Arie, Arius: preot din Alexandria, Egipt (cca. 256-336) care, negând natura divină a lui Hristos, a provocat una dintre cele mai grave crize cunoscute de Biserică. Erezia arianistă a fost condamnată de Conciliile ecumenice de la Niceea (325) şi Constantinopol (381)

dru i-a zis împăratului. Iară acesta, fară să se mânie cum ar fi fost trebuința, nu a trimes să îl ucidă pe Arie, ci cu adâncă înțelepciune a dat solie în toate ținuturile şi în toate lăcaşurile, să se adune mai marii Bisericilor şi dascăli ştiutori întru credința Ortodoxiei şi să poftească la cetatea Niceii, ca să judece şi să cântărească pe Arie, să vază dacă este, cu adevăr, vinovat.

Şi au urmat porunca împărătească, adunându-se la Niceea[75] un număr de stareți două sute treizeci şi doi şi optzeci şi şase de monahi şi diaci, făcând cu totul trei sute optsprezece. Iară aceasta a fost semn de la Dumnezeu, că tot atâția ani se scurseseră de la naşterea lui Hristos şi tot cu acest număr se înnumără Sfinții Părinți.

Ştiind împăratul că aceia s-au adunat, le-a trimes bucate alese, omenindu-i cu daruri şi cu podoabe.

Iar primul din ei şi cel mai de vază era Silvestru, papa,[76] pe urmă era Mitrofan, patriarhul Constantinopolei, carele, căzând la boală, a trimes în locul lui pe un stareț. Mai venise, de asemenea, Alexandru, patriarhul de la Alexandria şi Atanasie şi Eustatie, patriarhul de Antiohia şi Sfântul Spiridon, episcop de Cipru şi Nicolae făcătorul de minuni şi Paul din Chezareea cea nouă, cel căruia pusese împăratul Lichentie de îi tăiaseră mădularul şi asemenea mulți părinți, unii având nasurile tăiate, alții ba o mână, ba o ureche, ba câte un ochi scos pentru credința întru Hristos, în vremea trecuților împărați Diocletian şi Maximian şi Lichentie şi Maxentiu şi alții.

Iară Arie venise cu ajutoarele lui, adică Mitrofan, episcop de Efes şi Petrofilos Schitopolaos şi Teofan Marmarita şi alții, pe care îi aduna laolaltă închinarea lor către diavolul.

Şi împăratul le-a dat o odaie mai lăturalnică în palat,

---

[75] Vechi oraş din Asia Mică (Bithynia). Între 1204-1261 a servit drept capitală a împăraților bizantini deposedați de Constantinopol de către cruciați. A găzduit două sinoade ecumenice – în 325, pentru combaterea arianismului şi în 787, împotriva iconoclastiei.

[76] Sfântul Silvestru, papă între anii 314-335, combatant asiduu al arianismului.

poruncindu-le a trudi în cercetare şi schimb de vorbe şi gânduri. Şi s-au împărţit de o parte o sută cincizeci şi nouă şi tot atâţia de altă parte.

Venind, în urmă, împăratul la adunare, a făcut plecăciuni, aşezându-se între ei, dar nu pe scaun împărătesc, ci la loc jos. Iar Eustatie de la Antiohia, fiind cel mai de vază între ceilalţi, a început a glăsui zicând:

„-Prea slăvite împărătule, mulţumim Tatălui Ceresc, care ţi-a dat împărăţia lumească, spre a sluji credinţei adevărate. Mulţumire aducem Aceluia Carele au arătat şi au pedepsit rătăcirea păgânilor, dăruind bucurie şi mângâiere dreptcredincioşilor creştini, că El a făcut să strălucească lumina cunoştinţei. Că slavă se cuvine a aduce Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh şi a mărturisi în Sfânta Treime una şi nedespărţită, care dă putere domniei tale, învârtoşându-ţi inima şi cugetul. Ce, cu gând curat, ai dat poruncă a ne aduna noi la această soborniceasc şi apostolească adunare. Că am venit înaintea ta, împlinind poruncile tale. Dar, însă, rugămune ţie a porunci să vie aşişderea şi Arie, dezbinătorul Bisericii, ca să stea în mijlocul nostru şi să-i vorbim cu pilde date de Dumnezeu şi să-l izgonim dintre noi, de va fi aflat vinovat. Iar de se va umili, lepădându-se de strâmba lui cugetare, îl vom primi în sânul Bisericii noastre. Iar de nu se va curăţi, va fi de tot alungat, ca să nu facă stricăciune şi rătăcire şi întristare!"

Şi răspunzând împăratul, a zis:

„-Prea cucernici părinţi şi cinstiţilor fraţi, să aflaţi cu toţii că eu, dintru început, am fost necredincios, dar însă m-am lepădat prin porunca şi voia Domnului şi m-am încreştinat. Ce, cu binecuvântarea lui Hristos, i-am biruit pe duşmani, luptându-mă mai puţin cu săgeata, cu paloşul, au cu sabia şi mai mult cu puterea mâinii Lui cea slăvită şi cu puterea Crucii. Iar acuma, cu bucurie fără de margini, îmi înalţ gândul drept şi făclia adevăratei credinţe, întru tăria nezmintită a Bisericii noastre. Dar, însă diavolul, care, în toată vremea, este duşman

al împăcărilor dintre oameni, a iscat gâlceava, ca să-mi întunece desfătarea şi bucuria pe care o am. Întru care, cu putere de la Hristos Dumnezeu, vă cer vouă, mai marii Bisericii, să desluşiţi adevărul şi gândul drept, ca să se întoarcă pacea şi înţelegerea în toată Biserica. Că dacă eu am avut putinţa de a-i bate pe duşmanii noştri de unul singur, mai vârtos puteţi voi, care sunteţi mai mulţi, să învingeţi pe un eretic, duşman al Domnului nostru Iisus Hristos. Şi încă mai poruncesc, ca această cercetare a voastră să nu o duceţi cu duşmănie, ori cu ispita de a birui ca orbeţii, ci luând pildă de la spusele Sfintelor Cărţi şi de la rânduielile rânduite. Că folosul nu în lucruri trecătoare se află, ci în dreptatea credinţei, care se va păstra în veacul-veacului, până la capătul vremii. Iară mai înainte, să vă smeriţi şi să vă rugaţi, ca să vă apere şi să vă lumineze Duhul Sfânt. Iară eu, am să ascult la vorbele voastre, ca să le pricep bine, că eu prea puţin pricep pre limba cea elinească. Dovediţi, dar, şi lămuriţi adevărul!"

Ridicându-se cu toţii, au stat în lacrimi şi s-au rugat Domnului, iar, de au sfârşit, s-a cutremurat locul unde erau adunaţi, precum se petrecuse în vremurile proorocilor, iară Sfinţii Părinţi au purces la judecarea lui Arie.

Şi erau acolo învăţaţi de cei mari. Era Eustatie din Antiochia şi Codrovis, episcopul. Iar dintru început, Arie stătea să răspundă şi să se apere pe sine, până ce nu a mai fost în stare, că a amuţit, că s-a ridicat un grec de era filosof, să vorbească în locul lui. Că acel filosof era mult învăţat şi cu multă iscusinţă la vorbă, de i-a pus la grea încercare pe Sfinţii Părinţi.

Văzând aşa, Sfântul Spiridon s-a ridicat de la locul lui, venind lângă acel filosof şi zicându-i :

„-Crezi, oare, filosofule, că Sfânta Treime este un Dumnezeu cu trei chipuri?".

"-Nu cred!", a răspuns filosoful. Iar Sfântul Părinte i-a zis:

„-Am să-ţi aduc dovadă despre aceasta". Pe urmă, luând în mână o cărămidă, a zis:

„-Priveşte şi vezi Adevărul!".

Şi a sfărâmat cărămida cu amândouă mâinile lui, alegându-se focul din ea şi ridicându-se către ceruri, pe când apa s-a scurs în jos, rămânând lutul în mâinile sfântului, carele a grăit:

„-Cărămida aceasta a fost făcută din trei: foc, apă şi lut. Aşişderea este şi alcătuirea Sfintei Treimi: din Tatăl, din Fiul şi din Duhul Sfânt. Iar acestea trei sunt un tot!"

Ce, văzând filosoful, a crezut cum că Dumnezeu este Sfinţire alcătuită în sine din trei stări. Dar însă Arie tot nu a crezut, prinzând a vorbi despre altele.

Şi într-o altă zi, pe când filosoful se gâlcevea cu Sfinţitul Sinod, unul dintre aceia i-a zis, că de vorbeşte cu adevăr şi dreptate, atunci mai vârtos să vorbească, iar de spune minciuni, atuncea gura să i se închidă şi să se facă mut. Că pe loc a amuţit filosoful, nemaiputând a vorbi. Că, cerând să i se aducă scule de scris, a scris după cum se urmează:*„Cereţi Domnului să-mi dezlege limba, ca să mă fac creştin!"*. Şi rugându-se preoţii, îndată a început filosoful a glăsui şi s-a încreştinat el şi toţi ai casei lui şi ai neamului lui.

Auzind Arie cum că a fost biruit filosoful, mai vârtos a stat împotrivă, de loc negândind să se umilească, ci cufundându-se mai mult în rătăcirile lui. Ce acestea văzând, Sfinţii Părinţi, îmbărbătaţi de suflarea dumnezeiască, l-au afurisit pe el şi pe cei cu el întru rătăcire, scriind **Crezul,** care spune,*„Cred într-Unul Dumnezeu şi în Duhul Sfânt"*. Că urmarea acestui **Crez** avea să fie făcută mai târziu, de al doilea Sfânt Sinod.

Au mai dat ei şi alte legiuiri, ca să se ţină Sfintele Paşti după soroc jidovesc ci nu în sfânta zi de duminică, ştiut fiind că la acele vremi, nu putea să se ţină toată suflarea de prăznuire. Că unii prăznuiau cu jidovii, pe când alţii abia de începeau Postul Mare.

Şi au rânduit şi posturile sfinţilor apostoli şi praznicele

tuturor sfinților. Iară, la urmă, Constantin Împăratul s-a iscălit cu slove roşii şi cu pecete.

Estimp, şi-au dat duhul doi Sfinți Părinți de veniseră la Sinod, pe numele lor Hrisant şi Mesoniu, ce, fiind morți, n-au mai putut a iscăli cu mâinile lor, laolaltă cu toți Părinții. Că aflându-se la aşa ananghie, aceştia au luat sulurile de le scriseseră şi le iscăliseră ei şi cu împăratul, punându-le în coşciugul celor doi morți şi zicând:

„-Fraților întru Domnul, iată, aicea este şi rodul trudei voastre şi acesta este tomul pe care l-am întocmit, dară pe care voi nu l-ați mai iscălit. Întru care v-am lăsat loc pentru iscălitură şi, de veți vrea, atuncea să iscăliți!".

Şi punând acel înscris în cosciug, l-au pecetluit cu peceţile împăratului. Şi de l-au deschis a doua zi, au văzut minune dumnezeiască, găsind numele celor doi scrise de mâinile lor. Şi împăratul a adus cuvânt de slavă Domnului Dumnezeu.

Iar Arie, cel întreit întru necredință, tare s-a ruşinat, fugind de s-a ascuns, nemaivăzându-se după aceea. Şi cei de îl urmaseră în rătăcire au fost iertați de Sfântul Sinod, dar nu şi de Eusebiu, episcop de Nicomedia, care doar cu vorba l-a iertat, dar însă nu şi cu sufletul. Iar la sfârşit, au dat de ştire despre judecata ce se făcuse. Pe Codrovis l-au trimes la Egipt, pe Sfântul Afanasie diacon l-au mânat către Libia, iară pe Sfântul Alexandru, episcopul, cu Paul Anagnoste i-au trimis la țara Avaloniei şi la Chefalos şi în toate ținuturile Moreei, Tesalonicului şi Larissei .

Aşa s-a sfârşit primul sinod, fiind atuncea luna aprilie.

Iar de a vrut fiecare să se întoarcă de unde venise, s-a coborât între ei împăratul, zicându-le:

„-Sfinți părinți, poftesc de la voi să purcedeți a binecuvânta cetatea de am ridicat cu voia lui Dumnezeu şi a-i sfinți numele!"

Iară acei Părinți s-au rugat Domnului să le întărească paşii şi să le uşureze drumul spre casele lor şi să le întărească puterea în cercetarea acelei cetăți zidită de împărat.

Atuncea s-a petrecut iarăşi minune mare. Că în palatul unde se adunaseră ei era un stâlp, iar sub stâlp, o piatră de a prins a da din ea untdelemn, năclăind acel loc cu totul. Că din această pricină s-au zis acelei cetăţi Niceea, care se tălmăceşte„biruitoarea", căci prin voinţa Domnului biruiseră ei pe duşmanii Adevărului şi Credinţei.

Că mai înainte, veniseră oştile de la Assiria, punând stăpânire pe cetăţile de la Răsărit şi de la Apus şi luând mulţime de robi, până ce au ajuns şi la cetatea Niceea, speriindu-se mult creştinii care trăiau acolo, de au mers la biserică să se roage, zicând:„Sfinţi Părinţi, vouă ne rugăm să cereţi Domnului Dumnezeu scăparea noastră din amărăciunea robiei". Şi de au făcut aşa, Domnul a ascultat ruga acelor Părinţi. Că intrând căpetenia oştenilor assirieni în biserică, să se roage zeului lor, a auzit glas mare zicându-i :„*Să pleci degrabă din această cetate, ca să nu pieri tu şi oştenii tăi!*".

Şi a fugit, speriat, chiar în ziua aceea, iar norodul Niceei s-a bucurat şi s-a liniştit.

În urmă, Sfinţii Părinţi şi cu împăratul au mers în oraş, binecuvântându-l să fie mai mare peste toate cetăţile şi să se cheme Constantinopolea, cea închinată Fecioarei Maria.

În altă zi, împăratul a purces la Mitrofan Patriarhul, să-l vază, că se afla bolnav şi i-a zis:

„*-Pe câte văz, te afli la grea boală, părinte. Te poftesc, deci, a-mi da duhovniceasca ta binecuvântare, spuindu-mi pe cine ai vrea să îţi fie urmaş!*". Iar Mitrofan i-a răspuns:

„*-Măritule, eu acuma pricep că sufletul tău e în mâinile Domnului, că tu iei seama la Biserica lui Hristos şi pe toată o păstoreşti. Iară despre urmaşul meu, poftesc a fi Alexandru, episcopul pe care l-ai mânat spre Apus, să întărească Biserica Domnului. Acela binemerită a sta în scaun şi a griji de poporul dreptcredincios. Iar de va fi să moară şi el, atuncea să îi ia locul Anagnoste, învăţăcelul şi ucenicul nostru".*

După aceste zise, s-a ridicat din aşternutul său, mergând

la biserică de a ţinut slujba şi a cetit Sfânta Evanghelie şi predica de ziua aceea. Ce, scoţându-şi de pe el omoforul l-a pus pe Sfânta Masă, zicând:„*Aici să rămână, până va veni urmaşul meu să îl ia!*". Şi aşa s-a săvârşit Sfântul Mitrofan, în ziua a patra a lunii lui iunie, fiind de ani una sută şi şaptesprezece.

Iar împăratul a facut praznic, poftindu-i pe toţi Sfinţii Părinţi şi şezând între ei, de parcă era unul de-ai lor.

Ce voind a merge pe la casele lor, i-a dăruit cu bănet, ca să zidească lăcaşuri sfinte şi, aşişderea, pentru nevoile lor şi ale celor nevoiaşi şi săraci, zicându-le:„*Să aflaţi, Sfinţi Părinţi, că eu în păgânie am fost şi m-am întărit în credinţa creştină. Ce, în numele lui Hristos cel atotputernic şi milostiv, vă poftesc să stăruiţi cu sârg întru creşterea şi înălţarea credinţei acesteia. Şi, de veţi face aşa, multă îmi va fi bucuria mea, robul vostru*".

Aşa a grăit împăratul şi au ieşit în afara cetăţii să se despartă cu bun-rămas. Iară Părinţii i-au mulţumit şi i-au dat binecuvântare duhovnicească, rugându-se pentru el. Şi au purces fiecare înspre casele lor. Aşa s-a săvârşit cel dintâi Sfânt Sinod de-i zice, asemenea, şi conciliu.

Iar în anul al douăzeci şi unulea al domniei, văzând perşii şi jidovii cum că acei creştini au prins a se înmulţi, l-au făcut pe Şahpur, regele perşilor să pornească asupra creştinilor. Şi aşa a făcut, ucigând multi preoţi şi schimnici şi capi ai Bisericii pătimitori şi întru Hristos mucenici. Că doar într-o zi singură a măcelărit dintre Sfinţi Părinţi o sută şi dintre credincioşii de rând optsprezece mii. Că, auzind de aceste ticăloşii, Constantin Împărat a trimes carte acelui Şahpur să oprească nelegiuirile, dar însă acela n-a ascultat.

Iar în anul al douăzeci şi doilea al domniei, Împăratul s-a bătut în contra naţiilor de le zice germani şi sarmaţi şi goţi, ridicând, pentru această lucrare, pod peste apa numită Dunărea. Şi, cu puterea Sfintei Cruci cea dădătoare de viaţă, i-au biruit, ucigându-le mulţi oşteni şi căpetenii şi stricându-le cetăţile şi întăriturile, de au ajuns supuşi. Iar împăratul a zidit cetate întru

cinstirea Sfantului Lucian martirul şi aşişderea altă cetate de i-a zis Elena, cu numele mamei lui.

Şi mai în urmă, s-a războit cu tătarii, pe care i-a biruit, luându-le robi câtă frunză şi iarbă.

Iar la anul al douăzeci şi optulea al domniei, a venit foamete peste ţările de la Răsărit, că tot norodul a sărăcit, sălbăticindu-se precum câinii, ucigându-se unii pe alţii, pustiind cetăţile şi prăduind hambarele, de au furat grânele ce erau acolo. Că, de a văzut Constantin, cu mila sa nemărginită a trimes ajutoare în fiecare ţinut, dându-le grâu şi altele de-ale gurii. Aşişderea, a trimes la biserici şi metocuri şi mănăstiri, la venetici, la săraci şi orfani, la preoţi şi la întregul cler de era. Iar numai la Biserica Mare a Antiohiei a trimes treizeci şi şase măsuri de grâu.

Iar în anul al douăzeci şi nouălea a fost mare cutremur la Cipru, dărâmându-se Salamina şi pierind mult norod.

În anul al treizecilea, l-a uns rege pe un Dalmate, de era dregător. Iar o căpetenie de oaste, pe numele ei Calogheris, a ieşit din porunca împărătească, voind el a ajunge rege la Cipru. Că împăratul a trimes de l-au prins în cetatea Tars[77] din ţara Armeniei, luându-i viaţa lui şi tovarăşilor lui.

Iar în al treizeci şi unulea an al domniei, s-a arătat pe ceruri stea cu barbă, ce scotea fum de parcă era vulcan. Şi tot atunci, nişte barbari de li se zic sarazini[78] i-au bătut pe perşi, care au pornit asupra Constantinopolei. Şi Constantin Împărat a plecat să le stea împotrivă. Ce, trecând prin Niceea, a căzut la boală şi s-a săvârşit întru Domnul.

Şi viaţa lui toată a fost de ani şasezeci şi cinci, domnind ani treizeci şi unu şi zece luni.

---

[77] Tarsus, Tars, astăzi, oraş în Turcia, locul de baştină al Sf. Pavel.

[78] Cuvânt de origine greacă (*sarakenoi, scenites)* folosit de Ptolemeu pentru a-i desemna pe locuitorii Arabiei. Mai târziu, în Imperiul Bizantin, este denumirea dată arabilor sau piraţilor. Pentru creştinii medievali este echivalentul peiorativ al năvălitorilor arabi şi musulmani.

Şi a lăsat testament celor trei prunci de avea, adică lui Constantin, Constanţiu şi Constant.

Că primului i-a dat cetatea Constantinopolei şi ţinuturile de la miază-zi, celuilalt i-a lăsat Galia de sus şi insulele Britania, iară lui Constant i-a dat Bizanţul şi ţinuturile de la Italia.

Şi a încredinţat acel testament unui monah, ca să îl dea fiu-său Constantin, dar însă împăratul nu ştia cum că acel călugăr era dintre oamenii lui Arie cel păcătos. Că nu a mai vorbit la nimeni despre acel testament, decât doar lui Constantin, carele a luat pe tată-său de l-a adus la Constantinopolea, înmormântându-l în Biserica Sfinţii Apostoli.

De domnia lui Constantin, fiul lui Constantin[79]

După săvârşirea din lume a Împăratului Constantin cel Mare, fiu-său, Constantin, a ajuns împărat peste toată Anatolia şi Constantinopolea, la anul cinci mii opt sute douăzeci şi nouă de la facerea lumii, care este trei sute douăzeci şi unu de la Hristos Domnul(sic!) .

Iar în anul întâi al domniei, a venit regele perşilor, de-i zice Şahpur, cu grozavă putere şi puhoi de oştiri, de a dat năvală în ţara dintre râuri[80] ca să cuprindă falnica cetate Nuseibin. Şi de a folosit el toate meşteşugurile războiului, tot n-a putut ca să ia cetatea, că în acel oraş stătea mai marele peste feţele bisericeşti, un sfânt pe numele lui Iacov, care a dat rugă Domnului în contra acelui Şahpur, de s-a lăsat asupra lui mânia dumnezeiască şi moarte şi foamete mare printre oşteni, care au murit cârduri-cârduri, iară ce a mai rămas s-a întors ca vai de ei la locurile de unde veniseră.

Şi călugărul acela despre care am făcut vorbă, fiind de partea lui Arie, îl tot ispitea pe Constantin, otrăvindu-l cu învăţăturile şi poveţele lui, de l-a dat la erezia lui Arie, carele, aflând, tare s-a bucurat şi a trimes carte călugărului de i-a zis să nu ostenească şi să-l facă pe împăratul a-l primi pe el, Arie, şi cugetările lui. Că acel bicisnic călugăr s-a înţeles cu Eusebiu, episcop de Nicomedia şi cu un alt Eusebiu de era dregător al palatului, carele ţineau aşişderea de rătăcirea lui Arie şi, intrând

---

[79] Constantin al II-lea cel Tânăr, fiul lui Constantin cel Mare. Născut în anul 317, a murit în 340. A domnit între anii 337 – 340.

[80] „Ţara dintre râuri" (în arabă : *bilad ar-rafidain)* : teritoriul cuprins între fluviile Tigru şi Eufrat, corespondentul aproximativ al Irakului de astăzi.

la împăratul, i-au zis ca să-l primească pe Arie şi să-i îngăduie a veni la Constantinopolea. Ce împăratul a trimes solie la Patriarhul cu poruncă să îl primească şi să-l omenească pe Arie şi să-l pună în rang de părinte al Bisericii celei Mari. Şi, asemenea, să-l facă dascăl la şcoala cetăţii Constantinopolei şi să-l ia de tovarăş în slujbă.

Şi, auzind, patriarhul a venit înaintea împăratului de i-a zis:

„-Preaiubitule împărătule, ce este această poruncă pe care ai poruncit-o, scriindu-ne carte de lucrul lui Arie. care este sălăşluit de satana? Ce, cum să primesc eu pe un oarecare afurisit de Sfântul Sinod şi de atâta mulţime de Sfinţi Părinţi. Iar eu să îi dau binecuvântarea?"

Iar împăratul i-a zis:

„-Eu poftesc a aduna un Sfânt Sinod, precum a făcut părintele meu, spre a cerceta acestea toate!"

Dar însă nici patriarhul nu s-a lăsat mai prejos, ce a dat răspuns:

„-Împărate, de pofteşti a strânge sinod, eu mă voi ruga Domnului ca Sfinţii Părinţi să zică precum zic eu. Că nu pot să smintesc judecata de a fost dată la Niceea de Sfântul mare Sinod!" Şi, ridicându-se, a plecat la chilia lui.

Iară acel ticălos călugăr nu contenea a-l ispiti pe împăratul întru primirea lui Arie. Ce acest Constantin din nou a scris carte, poruncind ca oarecare cap de biserică ce va face împotrivire lui Arie să fie descăunat. Că aşişderea a dat poruncă şi patriarhului, de i-a zis:

„-De vrei a rămâne în jilţul tău, te poftesc a face mâine slujba cu mai marii bisericii şi cu Arie la un loc. Iar de nu vrei, să te dai singur jos din scaunul tău!"

Că văzând socoteala împăratului cea fără de întoarcere, patriarhul s-a lăsat în voia lui Dumnezeu. Iar în noaptea de sâmbătă, a intrat în Sfântul Altar, rugându-se cu lacrimi fierbinţi Domnului Dumnezeu să-i lumineze cugetul şi să-i spună

de Arie, dacă are cădere a-i fi tovarăş, iară de nu, să îl prăpădească, aşa ca să nu bage stricăciune şi zâzanie în toată creştinătatea.

Estimp, călugărul mincinos a trimes carte lui Arie de i-a zis a fi gata să săvârşească a doua zi sfânta slujbă alături de patriarh.

Şi, a doua zi, de a venit timpul slujbei, patriarhul iară s-a rugat Domnului, Care pe toate le vede şi le cunoaşte. Că, mergând Arie spre biserică, a intrat la un loc cu fereală spre a-şi face oarece trebi. Şi de s-a aşezat pe locul acela, minune mare s-a petrecut, că, scremându-se el, i-au ieşit toate mațele şi burta şi inima, de n-a mai rămas nimica în el. Şi i-a ieşit sufletul lui cel păcătos. Iară patriarhul şi mai marii Bisericii, văzând cum că Arie nu mai vine şi având ei frică de împăratul, au trimes de l-au căutat. Dar însă, neaflându-l, solii s-au întors la preasfântul Părinte, întrebând în drum pe mulți de nu l-au văzut au l-au întâlnit pe acel Arie. Că le-a zis un creştin:

„-Văzutu-l-am intrand într-un loc să-şi facă anume nevoi!". Iar cercetaşii, ducându-se, l-au aflat pe vrăjmaşul, de era mort şi întins pe jos, cu mațele risipite. Şi cuprinşi de mare frică şi minunare, s-au întors de au zis patriarhului de acea dumnezeiască pedeapsă, ce l-a lovit pe ereticul Arie. Şi cu toții au adus slavă Domnului Dumnezeu, iară bicisnicul de călugăr s-a făcut de ocară. Şi împăratul, deşi i-au zis cum că Arie a murit de moarte ca toate morțile, a priceput că acela fusese duşman al dumnezeiescului Adevăr şi că Biserica s-a tămăduit de răutatea necredinciosului.

Iar în al doilea an al domniei, oştenii l-au omorât pe acel Dalmatios de care am pomenit, chit că împăratul nu a vrut a se face aşa ceva, că aceia nu i-au dat ascultare.

Şi în anul al treilea al domniei, Constanțiu, fratele împăratului, s-a dus cu oştire să bată război împotriva fratelui său Constans, dar însă l-au omorât şi pe el oştenii, rămânând Constans împărat peste toate ținuturile de la soare-apune. Şi

Constantin, împăratul Constantinopolei, i-a luat pe pruncii unchiului său, de le zicea Galus şi Iulian, ducându-i la Cezareea Capadochiei, ca să deprindă a scrie şi a ceti. Iar aceia erau pruncii Constantinei, sora slăvitului împărat Constantin, fiind de felul lor destoinici şi fară trufie. Iar mai în urmă, Iulian s-a hirotonisit la Antiohia, voind el să ridice mânăstire cu hramul Sfântului Moma. Dar însă, partea de se zugrăvea pe ea chipul lui Iulian, deloc nu stătea ridicată, dărâmându-se noaptea ce se zidise ziua. Întru care, acel Iulian, pe loc şi-a tăiat părul, mergând să se pustnicească şi a mers, mai apoi, la Atena, deprinzând el acolo, cu Vasile cel Mare[81], multe ştiinţe şi meşteşuguri. Ce, poftind a ajunge domn, a mers la Lida de i-a cercetat pe cărturari şi pe vraci să îi zică de va ajunge domn sau nu va ajunge. Că un solomonar necredincios l-a luat la un templu cu zei, scoborându-l în jos, până la un loc cu întunericime şi a chemat duhurile. Şi cu multă zarvă şi huruială s-au înfăţişat vedenii înfricoşate, iară Iulian, înspăimântându-se foarte, a făcut semnul crucii, fugind acele arătări de veniseră. Şi vrăjitorul l-a certat, că de ce se închinase el cu semnul crucii. Iar după nişte zile, Iulian din nou a mers la acel vrăjitor, care i-a zis că duhurile nu iubesc semnul crucii şi de vroieşte a afla despre domnie, să îi aducă lui o inimă de copil şi atuncea toate va să le afle. Şi aşa a ajuns păcătosul de Iulian să fie ucigaş, că a tăiat pe pruncul unuia dintre robi de i-au dus inima la acel vraci care, luând-o, l-a dus pe Iulian la un lăcaş păgân şi a chemat demonii, care au şi venit. Că Iulian, speriindu-se tare, iar a făcut semnul crucii, dar însă nimica nu s-a mai întâmplat, că mâinile lui erau mânjite cu sânge. Şi Dumnezeu şi-a întors faţa Lui de la el, lăsându-l în plata lui, dat diavolului şi înstrăinat de Hristos. Iar diavolul i-a zis, cum că va să ajungă domn şi mare a fost bucuria şi veselirea lui Iulian.

Iar în anul al patrulea al domniei, Constans şi Constan-

[81] Vasile cel Mare (sfântul), părinte al Bisericii greceşti, episcop de Cezareea (329-379), unul dintre întemeietorii monahismului.

tin, fraţii, au dat poruncă şi lege, ca nimenea să nu mai cumpere nimica de la iudei şi nici să îşi ia dintre ei robi. Iar acela de nu va da ascultare, va fi scurtat de cap şi agoniseala toată i se va lua.

Iar în anul al cincilea s-a făcut mare cutremurătură de pământ la părţile Antiohiei, de a ţinut trei zile. Că aşa grozavă a fost, de era norodul gata a fi înghiţit de pământ.

Şi în al şaselea an, au purtat război în contra assirienilor, biruindu-i cu biruinţă.

Dar însă, Şahpur, regele perşilor îi oropsea în tot ceasul pe creştinii ce se aflau în ţara lui, ori omorându-i, au dându-i surghiunului.

Şi tot atunci, Constans, regele peste ţările de la asfinţit, s-a războit cu frâncii de i-a bătut, luându-le lor castele şi ţinuturi şi alte cetăţi

Iar la Cipru a fost cutremur încă şi mai grozav, de s-au făcut casele toate praf şi a pierit mult norod.

Că şi în al optulea an al domniei s-a cutremurat pământul la Cezareea şi Rodos, fiind şi război cu perşii de a pierit din nou mult norod.

Iară în al nouălea an, s-a dărâmat cetatea Derachion din Dalmaţia, tot din pricină de cutremur, având aşişderea şi Bizanţul multe de păgubit. Şi în ţara Hispania s-a cutremurat, la fel, tot pământul de s-au surpat douăsprezece oraşe.

Iar în anul al zecelea, împăratul a mers la Seleucia [82]de este în Siria, punând să se taie munţi şi să se orânduiască porturi, de a ajuns acea Seleucia mai mândră decât fusese. Şi la fel a făcut împăratul şi cu alte ţinuturi de la Fenicia, botezând cetăţile cu numele lui.

Iar în anul al unsprezecelea al domniei, fiind vremea chindiei, s-a acoperit soarele, de s-a întunericit, arătându-se stelele în mijlocul zilei.

---

[82]- Vechi oraş din Asia, situat pe fluvial Tigru, în apropiere de Bagdad. Capitală a dinastiei Seleucide (312- cca. 64 î.d.Hr.)

În al doisprezecelea an al domniei, a fost grozav cutremur la cetatea Beirut, de s-a dărâmat cu totul. Iar mulți eretici, de frică, au mers și s-au ascuns în bisericile creștinilor, juruindu-se că, de vor scăpa vii, vor fi și ei robi creștini. Și așa s-a făcut.

Iar în anul al treisprezecelea al domniei, împăratul l-a uns rege pe nepotu-său Galos și l-a botezat cu numele Constantin, să domnească peste hotarele de la miază-zi.

Și în anul al patrusprezecelea, s-au răzvrătit jidovii de la Ierusalim și toată Palestina, pe mulți ucigând și făcând multe nelegiuiri. Că de a auzit împăratul, a trimes oșteni de i-au tăiat pe acei jidovi cu muierile și cu pruncii lor, dărâmânu-le cetățile și punând foc la sălașele lor.

În anul al cincisprezecelea, a fost dat surghiunului prefericitul Atanasie, viind în locul lui Felix.

Iar în anul al șasesprezecelea al domniei, Gales de-i zicea acum Constantin a arătat multă pricepere la războaie, biruind nații multe și robind multe neamuri de erau ale perșilor. Însă s-a sumețit întru aceste biruințe, viclenindu-l chiar pe unchi-sau împăratul, că au ucis pe Somatiu și Magnus, luminați dregători de la răsărit, credincioși domniei. Însă, aflând, Constantin a trimes puhoi de oșteni de l-au adus înaintea lui. Că, de l-a văzut, l-a ocărât tare, poruncit sa fie dat surghiunului la cetatea Talamona, unde l-au și ucis mai apoi.

Că a vrut să îl omoare și pe frate-său Iulian, dar l-a scăpat muierea împăratului, de era împărăteasa Eusebia.

Și în al nouăsprezecelea an, fiind sărbătoarea Sfintei Treimi, la Ierusalim s-a arătat pe cer semnul Crucii cea dădătoare de viață, strălucind lumina ei de la Golgota, unde s-a răstignit Domnul nostru Iisus Hristos și până la Muntele Măslinilor. Iar jur împrejurul Crucii era o coroană de ziceai că e curcubeul în urma ploii, de părea așa precum se arătase împăratului Constantin.

Iar în al douăzecilea an, în crucea nopții, a fost iară gro-

zav cutremur la Nicomedia[83], de s-a dărâmat cetatea şi a pierit mult norod.

Şi după o vreme, a auzit împăratul cum că Iulian, pe care îl făcuse el rege, se ţine de gâlcevi, războaie şi alte sminteli şi i-a părut rău tare ca îl unsese rege.

Iar în anul al douăzeci şi patrulea al domniei, a purtat război asupra lui Iulian. Şi acolo a căzut la boală şi şi-a dat duhul.

[83] Veche cetate în Asia Mică, astăzi, oraşul turc Izmit

De domnia lui Iulian Apostatul[84]

Din multa milă a lui Dumnezeu, Iulian, de i-au zis Apostatul, a luat domnia la anul treisute patruzeci şi cinci de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos[85]. Şi când s-a înscăunat acest rătăcit în ţara Galia, s-a cutremurat catedrala de s-au făcut ţăndări toate potirele şi odoarele ce erau acolo.

Mai întâi, necredinciosul s-a arătat bun şi dreptstătător, deşi cârtea, cum că Împăratul Constantin fusese rău şi necredincios. Întru care i-a lăsat în voia lor pe episcopii de erau daţi surghiunului, zicându-le să vină, fără de frică, la tronul lui. Dar curând a prins a săvârşi răutăţi. Că în sufletul lui sălăşluia diavolul. Că s-a lepădat de Sfântul Botez creştin, prinzând a aduce laude pentru credinţa grecilor, care, auzind, au prins a face şi ei multe rele şi ponoase creştinilor.

Aşa l-a dat morţii pe Gheorghe, patriarhul Alexandriei, batjocorindu-i trupul, că l-au pus pe o cămilă şi l-a arătat lumii până s-a făcut terci. Iar în urmă, i-au amestecat oasele cu oase de sălbăticiuni şi le-au dat foc, împrăştiind cenuşa în patru vânturi. Aşişderea, au smuls mădularele lui Petrofil, episcop de la Schitopoli, aruncându-l în pustie şi jucându-se cu tidva acestuia.

---

[84] Flavius Claudius Julianus, zis Apostatul, născut la Constantinopol în anul 331, mort în Mesopotamia, în anul 363. A domnit între anii 361-363. Nepot al lui Constantin, a abandonat religia creştină, încurajând un păgânism de factură neoplatonică. A fost ucis în timpul unei campanii împotriva perşilor.

[85] Ca şi în alte capitole ale cronicii, este vorba de o neconcordanţă între datele notate de cronicar şi cele stabilite de istoriografia modernă.

Iar în Gaza şi la Aşchelon[86] au omorât fecioare şi preoţi, deschizându-le pântecele, umplându-le cu orz şi dându-le porcilor de le-au mâncat.

Şi la cetatea Heliopolis[87] s-a martirizat Chiril Diaconul, că i-au smuls carnea de pe la tâmple, mâncând-o. Dar aceia de au mâncat au putrezit şi le-au căzut ca zdrenţele limba din gură şi dinţii. Şi multe ticăloşii a săvârşit acest Iulian la Cezareea Capadochiei[88], iar la Constantinopolea a poruncit să se facă statuie cu zeul de i se zicea Marte sau Ares[89] şi a dărâmat bisericile creştine. Şi a dat surghiunului pe Titus, episcop la Baalbec şi pe Dorotei, episcop la Tyr.[90]

Şi ca să-şi ascunză reaua purtare, se arăta, din vreme în vreme, cum că este binefăcător al creştinilor, poruncind să se zidească sălaşuri pentru cei nevoiaşi şi pentru vădane şi pruncii orfani. Însă toate erau pentru amăgirea celor mai slabi de cuget. Că a pus de s-au bătut bani cu chipuri de zei precum Dyonissos şi Ares şi Hermes, zicând că acela care nu va întrebuinţa aceşti galbeni, duşman al împăratului se va socoti. Şi multe asemenea fapte rele a pus la cale cugetul lui păcătos. Că într-o zi a poruncit să se pângărească pâinea şi mâncărurile de se vindea la obor, stropindu-le cu sânge de la dobitoacele tăiate întru cinstirea zeilor, zicând că nimeni să nu târguiască de la alţi negustori decât dacă le vor fi isprăvit pe toate acestea. Şi aşa s-a făcut, că nici creştinii nu aflaseră şi nimic nu ştiau de această faptă a împăratului. Însă, Domnul Dumnezeu, Care pe toate le vede şi le cunoaşte, nu a mai răbdat aşa mare ticăloşie, ci a poruncit lui Ignatie de era patriarh la Constantinopolea a-i înştiinţa pe toti

---

[86] Gaza : regiune şi oraş în Palestina (sud-vestul Peninsulei Sinai), astăzi teritoriu sub autonomie palestiniană. Ashkelon : oraş-port în Israel.

[87] Veche cetate siriană în epoca ellenistică, actualul oraş libanez Baalbek.

[88] Cezareea Capadochiei : vechi oraş din Capadochia, centru de civilizaţie încă din mileniul II î.d. Hr., astăzi oraşul turc Kayseri.

[89] Marte, Ares : zeul războiului în mitologia greacă şi romană

[90] Balbek, Baalbek, oraş în centru Libanului, vechea cetate feniciană Heliopolis; Tyr : oraş în sudul Libanului, vechi port fenician.

creştinii de faptele împăratului şi a-i îndemna să nu târguie nimica din acele mâncări spurcate. Şi patriarhul a întrebat ce va să mănânce, atunci, norodul şi Dumnezeu i-a răspuns aşa:„*Să pisezi grâu şi să-l înmoi cu apă şi să-l dai oamenilor, ca să se sature!*"

Iar patriarhul s-a ridicat, dând creştinilor chemare să se adune la Sfânta Biserică, arătându-le tuturor ce aflase şi dându-le grâu pisat de au mâncat cu toţii. Că nimenea nu a mai târguit acele bucate, care s-au stricat, fiind aruncate în apa mării. Iar norodul a râs de socotelile împăratului şi de uneltirile tatălui lui, care era satan.

Trăia la Cezareea Filipi[91] o muiere, care avusese tulburare a sângelui şi se tămăduise prin multa ei dragoste şi credinţă întru Hristos. Întru care a pus de s-a facut o stană de piatră cu chipul Domnului Iisus, ridicând-o în faţa casei ei, ca să aducă mulţumire şi slavă celui ce-i dăduse dumnezeiasca tămăduire. Iar la picioarele acelui stâlp, semănase o buruiană pe care tot bolnavul, de o mânca, pe loc se tămăduia.

Şi, auzind, Iulian păcătosul a poruncit grecilor de trăiau în acea aşezare să dărâme statuia şi să pună foc ierbii, iar aceia cu mare bucurie au împlinit porunca, răsturnând stâlpul şi târându-l cu vorbe de ocară pe uliţi, iar în locul lui au ridicat altul, cioplit cu chipul lui Iulian. Iar creştinii, luând statuia cu Iisus Hristos, au ascuns-o la loc ferit. Şi din ceruri s-a pogorât foc grozav, de a ars statuia lui Iulian, făcându-se scrum.

Iară la Nicopolea Palestinei se afla atunci un izvor cu apă curată, ce vindeca oamenii şi dobitoacele de toate bolile lor. Că în acel izvor îşi spălase picioarele Domnul nostru Hristos. Din porunca lui Iulian, au astupat cu pământ acea apă.

Şi tot atunci, la Said-ul Egiptului era un pom de-i zicea„pomul persienesc" şi făcea minuni multe. Iar sub crengile lui şezuseră Iosif cu Maria şi Sfântul Prunc, pe când fugiseră în Egipt. Şi pe acela a pus Iulian păcătosul de l-au

[91] Vechi oraş pe malul mediteranean al Palestinei, astăzi în ruine.

tăiat.

Şi într-o zi, aflându-se el la Antiohia, a mers la templu să-l întrebe pe zeul Apollo[92] de unele şi de altele. Dar zeul a rămas mut, pricepând împăratul că era din pricina multor Sfinţi Părinţi, ale căror moaşte se odihneau în acel oraş. Întru care a poruncit de le-au scos ca să le arunce. Dar în noaptea aceea a căzut foc mare din ceruri, de au făcut scrum din templu şi din zeul ce era înăuntru. Şi norodul mult s-a bucurat de puterea lui Dumnezeu.

Cu toate că păcătosul Iulian era bicisnic şi plin de frică, dar diavolul l-a îndemnat să zică cum că păgânii creştini au pus foc la templu şi la zeul acela. Şi i-a adunat pe toţi călugării şi toţi preoţii de i-au pus la cazne, ca să mărturisească de au pus foc. Iar de grozăvia durerilor mulţi au pierit, pe când cei rămaşi strigau că nici creştinii şi nimeni altcineva nu făcuse fapta aceea, că doar Dumnezeu trimesese focul din ceruri. Iar păcătosul tare s-a mâniat, că îşi pierduse minţile din pricina războirii lui contra Domnului. Întru care a poruncit să se dărâme toate bisericile şi să fie prădate toate averile lor şi agoniselile preoţeşti. Şi în urmă, a trimes pe două căpetenii ale oştirii sale, de le zicea Felix şi Iulian cu putere asupra creştinilor, ca să facă cu ei ce poftesc. Că, de au ajuns acolo, au început a-i pune la cazne pe creştini, întrebându-i:„*Unde este puterea Hristosului vostru, ca să vă scape*?" Estimp, Felix a văzut potirele din aur şi din argint ce le adunaseră din biserici, şi a zis, minunându-se :„*Iată dar cu ce odoare îşi slăvesc aceştia pe zeul lor!*". Dar l-a ajuns atuncea mânia dumnezeiască, de i-au dat sângele afară pe gură, faţa i s-a răsucit către spate, iară carnea i s-a uscat, fiind pedepsit acel diavol. Iară aşişderea şi Iulian, tovarăşul lui, a căzut la grea boală, că s-a descărnat şi din gură au prins a-i curge gunoaie şi murdării, trecându-se el, după multe şi rele chinuri, în lumea dracilor.

---

[92] În mitologia greacă, zeul Luminii, Artelor şi Divinaţiei exercitată în celebrul teplu de la Delfi, prin intermediul preotesei Pythia.

În vremea aia, mulți s-au lăsat căzuți în ispită, lepădându-se de Hristos, parte pentru câștiguri, parte pentru dregătorii și onoruri. Așa a facut Teotehnos, monahul care s-a închinat zeilor, fiind, însă, lovit de pedeapsă cerească, de i-a ieșit un vierme mare din trup și și-a dat duhul. La fel a făcut și Heron, episcop de la Said, în Egipt, și l-a ajuns mâna lui Dumnezeu, că i s-a împuțit trupul și s-a topit ca o ceară, până s-a dus la Gheena.

Și tot atunci mulți au fost și creștinii care au pătimit pentru credința lor în Hristos Dumnezeu. Așa a fost Artemie, principe al Egiptului, care a fost scurtat de cap cu sabia. Și așijderea, în Tracia au tăiat capul lui Emilian Alcaido. Că mulți au fost la vremea aceea martirii Domnului.

Ce Iulian poftea în sinele lui să arate lumii, că toată spusa sau fapta lui Hristos e minciună. Întru care a poruncit jidovilor să ridice din nou templul lui Solomon la Ierusalim, de fusese dărâmat din porunca împăratului Titus[93], de se împlinise vorba Domnului că nu va mai rămâne piatră pe piatră. Iar evreii s-au adunat din toate părțile să purceadă la împlinirea poruncii. Iar păcătosul a trimes oameni să vegheze la repeziciunea lucrării. Că numai cu săparea temeliei au prăpădit o groază de galbeni și aur, iar de au început a zidi, s-a pornit mare vijelie de peste tot, împrăștiind varul de era ca la una sută mii de măsuri.

Dar evreii s-au îndârjit cu munca, văzând dărâmat noaptea ceea ce ridicaseră de cu ziua. Că așa s-au canonit zile multe, neizbândind. Și au priceput că Domnul se împotrivește acelei zidiri.

Iar într-una din zile, a ieșit foc din temelia lucrării, de i-a pârjolit pe toți care erau acolo. Și tot atunci, a apărut pe cer semnul Crucii născătoare de viață, tot în locul de se mai ară-

[93] Templul din Ierusalim, construit sub domnia regelui Solomon, distrus de chaldeeni în 587, reclădit de Zorobabel și extins de Irod. După cucerirea Ierusalimului de către împăratul roman Titus, în anul 70 e.n., acesta a fost demolat pentru a doua oară.

tase, luminând Golgota şi Muntele Măslinilor. Că mulţi evrei i s-au închinat.

Apoi, poftind a bate război cu ţara Persiei, Iulian a trimes solie la preoţii din temple să se gătească de ospeţe şi de jertfe şi să se roage zeilor pentru biruinţă. Iară acei preoţi i-au zis că toţi zeii şi, mai vârtos, Marte, sunt cu el şi îi vor da biruinţa. Iar Iulian a purces către Persia. Şi, de a intrat în Antiohia, norodul l-a primit cu ocări şi blesteme, pentru strâmbătăţile ce făcuse. Şi a mers mai departe. Şi atuncea, prin voia Celui de Sus, i-a ieşit în cale un fecior persan, zicând că să nu ia cu el mult tărhat şi merinde, că le va găsi pe toate cu nemiluita, în drumul lui. Iar păcătosul Iulian a crezut, neştiind că acel de-i vorbise era persan. Întru care a pus de au dat foc bărcilor şi corăbiilor cu toate bucatele. Dar au început a orbecăi când într-o parte, când în alta, flămânzi, de au ajuns să îşi mănânce caii şi alte sălbăticiuni necurate. După care, s-a văzut pedeapsa lui Dumnezeu dată acelui păcătos împărat. Că, pe când stătea, l-a pălit cu paloşul un oştean de i-a găurit inima.

Şi auzind, creştinătatea a ridicat slavă Celui de Sus, că îl pedepsise pe păcătos.

In acest chip şi-a dat duhul, fiind de ani treizeci şi unu.

Şi domnise ani doi şi luni nouă.

Şi de au vrut tovarăşii lui să-l îngroape, pământul nu l-a primit, scuipându-l afară. Că, de au văzut, i-au pus leşul laolaltă cu stârvurile sălbăticiunilor moarte şi le-au pus în pământ. Că nimenea nu putea a sta aproape de acel loc, de răul duhorii şi al viermilor ce fojgăiau din trupul lui păcătos.

De domnia lui Jovian[94]

După aceea, a stat în tron Jovian, care a domnit luni nouă şi zile cincisprezece. Şi era om bun la suflet şi drept în supunerea lui creştinească. Dar era aşijderea înalt cât prăjina, întru care nu prea era plăcut dregătorilor lui şi mai marilor oştii.

Într-o bună zi, le-a zis acelora că vrea să plece de la domnie, că nu îi este pe plac a stârni cârtelile dreptcredincioşilor lui. Ce, cu toţii au dat mare glas, după cum se urmează: *"Preaiubitule împărat, noi ne aflăm creştini prin credinţa noastră şi prin supunerea întru Hristos Dumnezeu, Care S-a răstignit şi S-a îngropat şi a înviat pentru iertarea păcatelor noastre!"*

Şi, auzind, împăratul tare s-a bucurat, trimeţând fără zăbavă porunci la toţi prinţii romei, să grijească la apărarea şi la întărirea Sfintei Biserici. Şi a pus de s-au slobozit cei puşi în temniţe, ori de erau preoţi, au răufăcători, sau păgâni. Asemenea, a trimes carte lui Atanasie cel Mare, să întărească dreapta credinţă, după cum s-a făcut.

Şi mergând împăratul de la Antiohia la Constantinopolea, a făcut popas la Galata, de a mâncat. Dar fiind mâncarea otrăvită, îndată s-a săvârşit din viaţă.

Iar alte istorii zic cum că, aflându-se el la locul pomenit, a intrat într-o casă abia zidită şi că duhoarea varului şi a tencuielilor l-a îmbolnăvit, dându-şi sufletul. Iară Haritina, de-i era muiere, nici a apucat a-l vedea împărat ori a se bucura de aceasta.

---

[94] Flavius Claudius Jovianus (Singidunum, Moesia, cca. 331 – Dadastana, Bithynia, 364). A domnit între 363 -364, ca succesor al lui Iulian Apostatul. Cunoscut, îndeosebi, pentru a fi reinstaurat privilegiile Bisericii.

De domnia lui Valentian[95]

După aceea, a venit la tron Valentian sau Valentinian, împărățind unsprezece ani şi fiind pus în tron, la Niceea, de către oştenii lui, întru păstrarea credinței creştine. Că, luând puterea şi sceptrul, a purces la Constantinopolea, înscăunându-l pe frate-sau Valens rege peste părțile Răsăritului.

Iar acest necredincios Valens se afla în puterea judecății lui Arie cel eretic, făcând multe rele şi multă vărsare de sânge creştin şi fiind, pentru aceasta, hulit de toți Părinții din Sfântul Sinod, pe care, din aceasta pricină, i-a trimes în surghiun.

Şi în vremea aceea, s-a născut la Antiohia o copilă cu două capete dintr-o muiere pe numele ei Veronica şi dintr-un tată de-i zicea Rodian.

Şi din pricina acestei copile, mai marii dregătoriilor au pus de le-au luat acelora toată averea. Că văzând Veronica, s-a dus de i-a spus împăratului, arătând cum că toată întâmplarea era din pricina bărbatului ei. Iar de a auzit împăratul şi a făcut cercetare, a dat poruncă să i se dea înapoi ce i se luase. Şi mergând Veronica la soțul ei, să ceară ce i se cuvenea, acela nu s-a lăsat îmblânzit, ba chiar i-a spus vorbe de hulă. Că Veronica iarăşi a mers la împăratul. Şi, văzând, i-a dat dreptate în contra lui Rodian, de a pus să i se sfărâme oasele şi să fie dat focului, laolaltă cu bogățiile lui furate de la acea muiere. Iar ce era al lui, a dat Veronicăi.

---

[95] Flavius Valentinianus I (Cibalae, Panonia, 321 – Brigetio, Panonia, 375), împărat între 364-375. Împreună cu fratele său, Valens, s-a instalat la Milano, reuşind să respingă asediile barbarilor şi să asigure liniştea la hotarele imperiului. A manifestat interes pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației

În acest timp, Valens i-a pus pe greci să ucidă creştinii ori să-i trimeaţă în surghiun, că era acel Valens pornit tare asupra dreptcredincioşilor şi prieten şi tovarăş al jidovilor. Că, la Antiohia, a ucis pre mulţi dintre ei, sau înecându-i în apa Oronte[96] sau tăindu-le capetele.

Şi în al nouălea an al domniei, a ajuns Vasile cel Mare episcop la Cezareea Capadochiei, luminând norodul cu poveţele şi învăţăturile lui. Şi de a aflat împăratul Valentian de faptele frate-său Valens, i-a trimes carte de l-a ocărât şi l-a certat, zicându-i cum că s-a făcut duşman al credinţei întru Hristos şi că nu o să îl mai ajute deloc pentru cele ce face. Iar mai marile feţe bisericeşti au trimes la Valens optzeci de înţelepţi creştini, ca să-l aducă pe calea cea dreaptă, însă Valens acesta tare s-a mâniat, poruncind să fie daţi focului împreună cu caretele de îi adusese acolo. Aşa s-a săvârşit din viaţă Athanasie cel Mare, după ce păstorise patruzeci şi şase de ani, îndurând multe împilări şi surghiunuri pentru credinţa sa întru Ortodoxie, că nu s-a bucurat de linişte în scaunul său decât ca la şase ani.

Şi în al nouălea an al domniei lui Valentian a ajuns patriarh Savrasie, dar norordul nu l-a primit, fiind pus în locul lui Mavrichie.

Şi tot în vremea aceea, la Constantinopole a ajuns patriarh Grigorie Teologul, avându-i alături pe Meletie şi pe Vasile cel Mare.

Iar Valentian şi-a dat sufletul în al unsprezecelea an al domniei, fiind de ani optzeci şi patru. Iar împărăţia a fost trecută fratelui său, necredinciosul şi păcătosul Valens.

---

[96] Oronte (în arabă *Nahr Al-Assi*), râu pe teritoriul Libanului, Siriei şi Turciei, în lungime de 570 km. Tranzitează oraşele Alep (Siria) şi Antakia (Turcia).

De domnia lui Valens[97]

Şi de a luat acest Valens domnia, a trimes pe căpetenia Trapian cu oştire să se bată cu perşii, dar însă a fost biruit. Şi, întorcându-se, împăratul l-a alungat din capul oştirii, făcându-l prost şi neisprăvit. Şi i-a zis acel Trapian :

„-Ştii, împărate, că deşi am fost biruit, dar însă prost nu sunt. Că şi tu, împărate, eşti biruit, că te-ai ridicat asupra credinţei lui Dumnezeu. Că din asta s-a tras slăbiciunea oştenilor mei şi tăria duşmanilor!".

Şi auzind, împăratul tare s-a turburat, chemându-i pe Emalichie şi pe Levanie şi pe Eraclie învăţaţii să cerceteze în vrăji şi în alte meşteşuguri drăceşti ce şi cum va să fie. Iară aceia, venind şi facând cercetare, i-au vorbit de venirea unui împărat, care are nume de începe cu slova„sa", adică de la Satana. Iar Valens, de a auzit, a dat poruncă şi s-a măcelărit mulţi bărbaţi purtători de asemenea nume. Şi Dumnezeu a vrut şi l-a ferit pe acela, care avea să vie ca împărat.

În acest timp, la Antiohia erau doi creştini credincioşi, ce umblau prin tot locul să propovăduiască dreapta credinţă şi să îi hulească pe păgânii lui Arie. Şi unul dintre aceştia doi, Iulian pe numele său, l-a scuipat odată pe împărat, zicându-i că e duşman al lui Iisus Hristos şi al Sfintei Treimi.

Şi aceasta a fost la vremea când a strălucit steaua

---

[97] Flavius Valens (Cibalae, Panonia, cca. 328 – Hadrianopolis, 378), împărat între 364 -378. Asociat fratelui său Valentinian I, a domnit peste provinciile orientale ale imperiului. Ataşat arianismului, a fost învins şi ucis în campaniile duse împotriva vizigoţilor

Sfântului Efrem Sirul[98] mare om şi curat întru legea credinţei, fără pereche de învăţat şi cu nestinsă sete de Duhul Sfânt. Că a strâns şi a însemnat multe vorbe cu folos pentru îndreptarea şi întărirea credinţei.

Iară Valens, după ce a pus să se închiză multe lăcaşuri creştine, s-a pornit, mânios, la Cezareea, ca să-l vază pe Sfântul Vasile. Că, văzându-l, s-a speriat şi s-a ruşinat de slava şi de vorbele acestui sfânt înţelept. Că, de pizmă, a vroit a-l trimete surghiunului. Însă, doar ce a luat pana ca să scrie pricazul, că acea pană s-a frânt. Şi i-au dat altă pană, şi încă alta şi toate i-au căzut dintre deşte, ori s-au făcut aşchii.

Iar în urmă, i s-a prăpădit pruncul lui, iară împărăteasa, muierea lui, a căzut la grea boală. Atunci a trimes Valens să îl aducă pe Sfântul Vasile cel Mare, ca să se împace, dându-I, asemenea, multe daruri ca să le dea celor nevoiaşi şi săraci.

Şi în anul al treilea al domniei au dat năvală goţii de le zice şi vizigoţi, luând în stăpânire multe ţinuturi din Tracia şi din Macedonia şi din toată Elada şi facând multe stricăciuni şi prăpăd.

În acea vreme s-au văzut pe cer oşteni cu care şi arme, iar la cetatea Antiohia asemenea s-a văzut un copil ce avea doar un ochi în frunte şi patru mâini. Ce auzind norodul de la Constantinopolea cum că goţii au dat puhoi în toată împărăţia, a prins a-l sudui pe împăratul, zicându-i că este neputincios şi nebun, ba şi fără de bărbăţie, că n-a îndrăznit a sta în calea acelor năvălitori, lăsându-i să îşi facă de cap, nemaifiind vrednic, dar, să fie domn. Iară Valens tare s-a întristat şi s-a posomorât. Şi luând el oaste multă, a mers înspre goţi, să facă bătaie cu ei. Iară Isachie cel Mare, luând în mână frâiele calului împărătesc, i-a zis lui Valens:

„-Te duci tu să faci bătălie, dar ia aminte, că eşti potrivnic lui Dumnezeu!"

---

[98] Efrem Sirul (sfântul ~) : teolog al Bisericii creştine (306 -373), patriarh al Bisericii siriace. Prăznuit la 18 iunie

Şi Valens, de mânie, a pus de l-au zvârlit în ocniţă, să stea acolo până ce se va întoarce el de la bătălia cu goţii. Şi înţeleptul i-a zis :

„-De va să te întorci tu întreg şi nevătămat, atuncea să îmi iei viaţa!" Pe urmă, şi-a urmat calea, mergând să se bată cu goţii, dar aceia l-au biruit, fugind împăratul să se ascundă prin nişte sate şi nişte uliţi. Dar venind acolo barbarii, fără să vrea au pus foc, după năravul lor, arzând împăratul şi cei de erau cu el duşmani ai credinţei noastre creştine. Şi venind veste de moartea lui, multă bucurie a fost printre neamul creştin.

Iară Valens a domnit trei ani, sfârşind prin voinţa şi judecata lui Dumnezeu.

De domnia lui Gratian [99]

Acest Gratian, de era odraslă a lui Valentian, a domnit trei ani. Şi în zilele lui s-a cutremurat pământul la Alexandria, că şi apa mării s-a ridicat, acoperind pământul, de au rămas corăbiile pe uscat. Ce, din această pricină, a pierit mult norod, înecându-se ca la cincizeci de mii. Că urgia a acoperit cu apă până şi insulele Sicilia şi Creta.

Şi Gratian a chemat din surghiun pe toţi preoţii şi feţele bisericeşti, de i-a pus la loc în scaunul lor. Că asemenea faptă a fost lăudată şi de preafericitul Petru, cel pus de Papa de la Roma în rândul sfinţilor. Asemenea, a poruncit Gratian să se dea înapoi ortodocşilor parohiile şi bisericile. Că Sfântul Grigorie Teologul a început a propovădui nestingherit la Constantinopolea, la Biserica Sfânta Anastasia unde se arătase Sfânta Născătoare de Dumnezeu.

Iar împăratul s-a călătorit la Germania şi la ţara Austria, care este ţinut al germanilor, care au în fruntea lor un cezar, de se zice Imperator pe limba frâncească. Şi a stat acolo vreme îndelungată. Că văzându-se norodul fără păstor, i-au trimes carte ca ori să vină şi să îşi vază de tronul lui, ori să lase împărăţia şi să o dea altuia. Întru care i-a lăsat să-şi aleagă de împărat pe Teodosie cel Mare.

---

[99] Flavius Gratianus (Sirminium, Panonia, 359 – Lyon, 383), împărat al Occidentului între 375-383. Domnia sa, simultană cu cea a lui Theodosius în Orient, a marcat sfârşitul păgânismului ca religie de stat.

De domnia lui Teodosie cel Mare[100]

După Gratian, a rămas Teodosie cel Mare să țină frâiele domniei. Că, de sânge, era ivir dinspre asfințit și de viță subțire. Că a făcut multă îndreptare sfintei credințe, poruncind să fie ținută de tot norodul, dând, așișderea, alte îndreptări de folos. Că, de a ajuns să se apropie de ani șasezeci, i-a făcut prinți pe copiii săi Enorie și Arcadie. Ce, pe Arcadie l-a făcut împărat la Constantinopolea și peste tot Orientul, iară lui Enorie i-a dat țările de la asfințit și ce mai era din Bizanț. Pe urmă și-a dat duhul cu smerenie și cu cinste, fiind îngropat la Biserica Sfinților Apostoli de este la Constantinopolea.

[100] Flavius Theodosius I, zis Cel Mare (Canca, Spania, cca. 347 – Milano, 395). A proclamat creștinismul ca religie de stat (380), interzicând toate practicile și ritualurile păgâne. Concesiile făcute triburilor barbare au reușit să frâneze vremelnic dezagregarea imperiului. A elaborat o serie de norme juridice și sociale cunoscute sub numele de **Codul Theodosian.**

De domnia lui Arcadie, fiul lui Teodosie[101]

Acest fiu al lui Teodosie a stat pe tron la anul cinci mii nouă sute doi de la facerea lumii, adică trei sute şi nouăzeci şi patru de la naşterea lui Hristos, stând în domnie ani patrusprezece.

În anul al şaselea s-a săvârşit din viaţă Nectarie, patriarhul Constantinopolei. Iară împăratul cu tot norodul şi clerul l-au ales în locul lui pe Ioan Gură de Aur[102] de era de la Antiohia şi vestit în tot locul pentru înţelepciune şi ştiinţă de carte, dar şi pentru cinstea şi curăţenia lui. Iar în anul al nouălea al domniei, a pus de s-a înălţat un stâlp în cetatea Constantinopolei, iar in Macedonia au zidit multe biserici şi case.

Iară Ioan Gură de Aur a mers neabătut pe calea credinţei dumnezeieşti, fiind mult îndrăgit de toată suflarea, ba chiar şi de cei răi şi hoţi şi beţivi, care s-au dat după pildele şi poveţele lui. Că şi împărăteasa Evdochia s-a bucurat de alinările Sfântului la vremi de restrişte, răsplătindu-l cu grijă pentru dragostea lui întru Cel de Sus.

În acea vreme, trăia acolo o vădană de avea trei prunci, vieţuind cu toţii din culesul unor curpeni de viţă, neavând altă agoniseală. Şi într-o zi, a poftit Evdochia să se preumble cu carul ei regesc, fiind ea atunci, grea. Că de a mers, a văzut casa acelei vădane şi intrând la ea, a poftit a gusta din struguri, care mult i-au plăcut, de a zis:

---

[101] Arcadius (cca. 377 – 408), împărat roman al Orientului (395 – 408), fiul cel mai mare al împăratului Theodosius I Cel Mare

[102] Ioan Gură de Aur, Părinte al Bisericii Ortodoxe (344 – 407). episcop de Constantinopol. Datorită elocinţei sale, a fost supranumit Chrysostomul (Gură de Aur). Rigorismul şi zelul său reformator i-au atras exilul în Asia Centrală, unde a şi încetat din viaţă

„-Am poftit la aceste roade, dar însă mai vârtos aş pofti să fi fost ale mele!" Iară unul dintre acei ce erau cu ea a zis:

„- Stăpână. legea domnească spune că tot ce este gras au gustos, grădină, ori livadă, ori vie, se cuvine a fi ale domnului înainte de toate. Şi de pofteşti ca aceste viţe şi strugurii lor să fie ale tale, ale tale să fie!"

Iară împărăteasa, auzind, a pus de a închis cu gard acea vie, punându-i pecete ca unui lucru împărătesc. Însă văduva a pornit a boci, dând în genunchi înaintea lui Ioan Gură de Aur, de era acolo şi el şi cerându-i a face dreptate. Şi Sfântul a vorbit Evdochiei, cum ca să plătească vădanei pentru ce-i luase. Ce, aceasta i-a dat răspuns, zicându-i:

„- Tu ai fost pus să fii cap al Bisericii. Nu te pune, deci dar, împotriva treburilor împărăteşti!".

În urmă, vădana a mers la Biserica Sfinţii Apostoli, jeluindu-se cu lacrimi amare, de s-a milostivit iarăşi Gură de Aur, că a mers din nou la împărăteasa, vorbindu-i din Sfânta Scriptură şi din pildele celor vechi. Ce, împărăteasa şi mai vârtos s-a înfierbântat, zicându-i să nu se bage în trebile împărăţiei. Însă şi Gură de Aur i-a răspuns cu curaj că, de nu se va face dreptate, atunci el va să se despartă de cârma Bisericii. Ceea ce, mai în urmă, s-a şi făcut, venind în locul lui Sorian, de era văr de unchi al împărătesei, dar nu era pe placul lui Teofil, patriarhul de la Alexandria. Iar acel Sorian a venit la Gură de Aur să i se plângă ca unui păstor şi tată al credincioşilor. Şi sfântul a trimes carte lui Teofil, cerându-i să se împace cu Sorian, ca să nu se adune relele în Biserica lui Hristos. Dar, Teofil nu a dat ascultare, făcând în urmă multe altele răutăţi.

În acest timp, Evdochia era pornită asupra lui Gură de Aur. Întru care, a trimes carte la Alexandria, lui Teofil, poftindu-l a veni să facă un Sfânt Sinod. Ce, Teofil, a scris lui Epifanie, episcopul de la Cipru, hulindu-l pe Gură de Aur. Şi ajungându-se la aşa stare, au făcut Sinod[103], dar însă fără de

[103] Este vorba de cel de-al II-lea Sinod de la Constantinopol, din anul 381

voia lui Ioan Gură de Aur, că nici nu l-au poftit a veni. Ce acesta, asemuindu-se foarte tare la chip cu Domnul nostru Iisus Hristos, nu a luat aminte la toate acestea, ca să nu strice pacea şi înţelegerea, şi să nu se stârnească rele şi obrinteli. Şi a scris carte lui Epifanie, poftindu-l a sta de vorbă şi a se înţelege, însă acela nu a primit, că era la înţelegere cu Teofil. Iară Gură de Aur cel cu har de la Dumnezeu a amintit de muierea zisă Irodiada,[104] care a cerut capul Botezătorului. Că, auzind, duşmanii lui l-au clevetit la împărăteasa, spuindu-i cum că Gură de Aur o asemuie pe ea cu aceea Irodiadă. Iară Evdochia a crezut, mai mult sporind pornirea ei împotriva sfântului. Că a mers la împăratul să se plângă lui şi i-a zis:

„-Am ştiinţă, stăpâne, că patriarhul tare mă ponegreşte, zicând despre mine vorbe de ruşine şi hulă. Că eu în grija ta las paza cinstei mele şi a locului meu!"

Iar împăratul mult s-a mâniat asupra patriarhului, că şi-a pierdut şi judecata de atâta mânie. Întru care i-a poftit la el pe Teofil de la Alexandria şi pe alte înalte feţe, hotărând a-l alunga pe sfânt din scaunul patriarhului şi a-l trimete surghiunului.

Şi aşa s-a făcut. Că, pe când pleca în surghiun, a ieşit norodul cu mic, cu mare, mânios tare în contra împăratului şi a mai marilor feţe bisericesti, zicând că aceia trebuie omorâţi. Iară unii au luat baltage, alţii au luat ciomege şi pietre, mergând întâi la Teofil, ca să-l ierte pe sfânt. Şi acela, fiindu-i frică, a fugit la palatul împăratului, să-şi afle scăpare. Întru care norodul s-a bulucit şi el spre palat, suduindu-i pe împărat şi pe împărăteasă şi pe mai marii Bisericii şi zicându-le să aducă degrabă pe patriarhul înapoi, că de unde nu, le vor da foc la toţi. Iară de marea frică ce o aveau de norod, au trimes degrabă

[104] Irodiada, Herodiada, Herodia : prinţesă evreică, nepoata lui Irod cel Mare, căsătorită, succesiv, cu doi dintre unchii săi – Irod Filip, cu care a avut-o pe Salomeea şi Irod Antipa. Evangheliile o descriu drept cea care a instigat la uciderea prin decapitare a Sf. Ioan Botezătorul.

vorbă la Gură de Aur, de l-au rugat să vină, ca să nu se strice pacea şi înţelegerea în tot natul.

Şi aşa s-a întors sfântul la scaunul lui. Iară atunci, s-au strâns ca la cincizeci de episcopi şi alţi vlădici, dezicându-se de Teofil şi de alţi capi ai Bisericii, precum şi de faptele lor.

În acest timp, împărăteasa a pus de au ridicat un stâlp mare, nu prea în lături de Biserica Sfânta Ioana. Iară lumea a prins a se aduna la acel stâlp, cu surle, chimvale şi alte muzici. Şi era vremea sfintei slujbe, ce norodul asmuţit facea aşa, ca să aducă zâzanie, ce, de atâta alai şi cântare, nu mai auzea omul nimica din sfânta slujbă. Că tare s-au mâhnit credincioşii, dar mai vârtos s-a întristat Sfântul Gură de Aur, că începuse lumea a pleca de la biserică şi de la sfânta slujbă.

Iară într-una din zile, de era vremea să iasă cu Sfintele Daruri, tot la fel s-a întâmplat, că, ieşind, Gură de Aur a zis:

„-Ce fapte sunt acestea pe care le faceţi, de pângăriţi slava lui Hristos Dumnezeu la vreme de slujbă?"

Şi a fost acolo un oarecare eparh de nu a dat ascultare, că, mergând la împărăteasa, a zis că patriarhul l-a suduit tare, că adusese slavă stâlpului ridicat. Iar Evdochia, mânioasă fiind, s-a legat a veghea şi a aştepta vremea potrivită de răzbunare.

Iară la ziua de Înălţarea Sfintei Cruci, a venit Sfântul să ţină slujba, zicând strajei să închidă uşile şi să nu îngăduie împărătesei a intra înăuntru, de va veni. Şi aşa s-a făcut. Că a venit împărăteasa cu oşteni şi alai, dar straja a închis uşile, precum avea poruncă. Întru care împărăteasa tare s-a mâniat, prinzând a-l sudui cu sudalme pe Sfântul şi zicând slugilor ei cum ca să sfarme uşa. Însă de au purces să facă aşa, niciunul nu s-a putut mişca, fiind încremenit de parcă era de piatră. Şi înfricoşându-se, împărăteasa a plecat de acolo cu mare ruşine.

Iar de a auzit împăratul, a strâns din nou mare Sinod, afurisindu-l pe sfântul şi dând poruncă să fie trimes în surghiun la Caucaz, care se află în ţara Armenia. Că, din această pricină, multă lume a fost supusă la împilări: fum a ieşit din biserici şi

mânăstiri, iar asupra Constantinopolei a venit pedeapsă dumnezeiască şi mulţime de tulburări.

Iar Sfântul, fiind el pe calea surghiunului, mult norod i-a ieşit înainte cu mâhnire şi lacrimi şi el pe toţi îi întărea cu vorba, dându-le alinare şi mângâiere. Iar de a ajuns la Caucaz, a trecut mai departe către Cumana, de era ţinut neprimitor şi neprielnic traiului. Acolo i s-au arătat sfinţii apostoli Petru şi Ioan, ca să îl cheme acolo unde nu este întristare, ci veselie fără sfârşit. Că, încredinţându-şi sufletul Tatălui Ceresc, a fost pus cu smerenie în mormânt, alături de martirii întru Hristos, Vasile şi Lucian.

Iară la vremea înmormântării, mare minune s-a petrecut, că de au deschis mormântul mucenicilor, moaştele lor s-au depărtat între ele, ca să-l primească pe Sfânt la mijloc.

Şi aceasta s-a întâmplat la ziua de patrusprezece septemvrie, zicându-se că aşa a fost voia Sfântului, ca să se săvârşească de ziua Înălţării Sfintei Cruci, făcându-i-se pe voie de către Domnul Dumnezeu.

Iar viaţa lui Gură de Aur a fost de ani şaizeci şi patru, stând în tronul de patriarh şase ani.

De domnia lui Teodosie cel Mic [105]

După toate acestea, a domnit Teodosie cel Mic. Cât trăise, Arcadie se temuse pentru viața pruncului său necopt şi-l luase alături de el la domnie, fiind aceasta la vremea regelui perşilor Iazdezar, cu care se avea la bun prieteşug. Că, de a auzit de înscăunare, acest rege al perşilor a trimes mult puhoi de oameni având de căpetenie pe un nobil înțelept, pe numele lui Antiohie, ca să fie de îndrumare şi ajutor lui Teodosie.

Şi a mai trimes cărți la mai marii romeilor, zicându-le astfel.*„Luați de ştire că Arcadie, împăratul vostru, m-a făcut prieten şi îngrijitor al fiului său. Intru care l-am trimes pe acest om al meu să îmi ție locul şi să păstreze porunca. Luați, aşadar, aminte cu toții, să nu faceți vreun rău omului acesta al meu, ca să nu mă ridic asupra voastră cu oaste şi bătălie grozavă!"*

Aşa a mers Antioh la Constantinopolea, de s-a făcut bună şi folositoare pace şi înțelegere între perşi şi romei. Că şi Antioh a dat carte regelui său Iazdezard[106], spuindu-i frumoase cuvinte despre creştini. Aşişderea şi creştinii din țara perşilor au avut acolo pace şi linişte şi noroc. Iară Velisara, sora împăratului avea de ani nouăsprezece, fiind fată cu multă minte şi frumusețe şi cu multă luare aminte pentru regele său. Că ea pe toți frații şi surorile ei i-a călăuzit pe calea Fecioarei, iar pe împăratul Teodosie l-a învățat, cu înțelepciunea ei, să se teamă

---

[105] Theodosius al II-lea, zis Cel Mic (401-450), împărat al Imperiului Roman de Răsărit (408-450), fiu al lui Theodosius I cel Mare, autor al unui cod de legi elaborat între 435-438, în care sunt adunate Constituțiile imperiale promulgate cu începere de la domnia lui Constantin Cel Mare.

[106] Yazdgard, nume purtat de mai mulți suverani persani ai Dinastiei Sassanide.

fără ostenire de cel Atotputernic şi cum să vorbească şi cum să meargă şi cum să-i fie veştmântul şi cum să mănânce şi cum să stea aşezat.

Iară această tânără fecioară a pus de s-au ridicat multe şi minunate mânăstiri, biserici şi schituri, dăruind, aşişderea uşurare şi ajutor săracilor, veneticilor, călugărilor şi la tot cel aflat în nevoie.

Iar în al treilea an al domniei, patriarhul Aticus a aflat de un oarecare zidar, ce era neputincios şi slab şi l-a botezat, tămăduindu-l de parcă niciodată nu ar fi stat în boală.

Şi în anul al treilea al domniei, în ţinuturile de la Soare-Răsare au fost căsăpiţi Jovian şi Sebastian, bărbaţi preacinstiţi, aducându-se capetele lor din Galia la Bizanţ. Şi tot atunci i-au omorât pe Salustian şi Iraclie, iar goţii au lovit Bizanţul în douăzeci şi nouă de august, la anul cinci mii nouă sute şaizeci şi cinci de la facerea lumii.

Ce împăratul se afla la Ravenna de la ţara Italiei şi, auzind aceasta, tare s-a mâniat, murind de obidă.

Iară norodul Constantinopolei de amară tristeţe a fost coprins şi pământul s-a cutremurat tare vreme de şase zile.

În al cincilea an al domniei, au pornit jidovii a pune la cale ticăloşii şi mârşăvie în contra creştinilor de la cetatea Alexandriei, ce se afla la ţara Egiptului. Că, la vreme de noapte, s-au înveşmântat cu acoperitori făcute din frunze de palmier şi finic şi, ieşind cu armele lor în mâini, au început a da strigare cum că oraşul a luat foc şi arde. Ce, auzind, creştinii au dat năvală să stingă pârjolul, dar i-au înconjurat jidovii, omorându-i taman în mijlocul drumului pe care veneau. Şi, de s-a aflat viclenia, au ucis şi creştinii evrei mulţime, or dându-i pe alţii surghiunului, ori luându-le averile şi bănetul.

Iar Antiohie de la Persia, ce era păzitor şi tutore al împăratului, a trecut în lumea drepţilor, rămânând Velisara stăpână a toată împărăţia, iară perşii au mai omorât, în urmă, mulţime de credincioşi întru creştinătate.

Şi în al şaptelea an al domniei, jidovii au prins un prunc, la un loc de i se zice Emo, făcându-şi bătaie de joc asupra Crucii şi a Domnului nostru Iisus Hristos, că l-au pus pe acel prunc în înaltul crucii, bătându-l în piroane de a murit.

Că auzind împăratul, s-a mâniat pe iudei, pe mulţi scurtându-i de cap. Şi tot în anul acela, s-a săvârşit Laondiu filosoful şi înţeleptul, lăsând în urma lui pe pământ trei băieţi şi o fecioară cu averile şi toată agoniseala ce avusese. Iar acestei fecioare, Athenaida, doar una sută drahme i-a lăsat, zicându-i că îi este prea de ajuns atâta noroc. Şi după ce s-a trecut la cei drepţi, fraţii acestei Athenaide nu i-au dat decât doar una sută drahme. Că, de frică, fata a plecat de la cetatea Atena, călătorindu-se la Constantinopolea, ca să faca plângere Velisarei împărăteasa.

Care, văzând cât boi şi înţelepciune avea acea fecioară, chiar că a întrebat-o de cunoscuse bărbat au nu, trimeţând-o, în urmă, la patriarh, ca să îi dea Sfântul Botez, că era ea de neam grec. Şi aşa s-a făcut, primind ea numele de Evdochia. Pe urmă, au trimes-o la Teodosie Împăratul, fiind pusă în mare cinste şi ţinând-o a da ajutor lui Galen, Doctorul Magistru[107], carele era doftor al palatului împărătesc. Şi aşa s-a împlinit proorocirea tatălui ei, că avea a ajunge împărătească preafericită.

Şi tot la anul acela, Aticus Patriarhul i-a adunat pe toţi aceia de se tot gâlceveau şi se ciondăneau, cerând a se afurisi cu afurisenie Gură de Aur. Că patriarhul le-a dat poruncă să însemneze în condicele lor numele Sfântului, ca să se facă, în acest chip, pace şi înţelegere.

În urmă, Aticus a murit, venind în locul lui Sesiniu.

Şi în al şaptesprezecelea an al domniei, a fost de a murit Iazdezard, regele perşilor, urmându-i în tron fiu-său Vares. Iar acesta a trimes carte împăratului la Constantinopolea, cerându-i

[107] Nu este vorba, desigur, de Claudius Galenus, celebrul medic grec, născut la Pergam, în jurul anului 131, autor al unor importante descoperiri în domeniul anatomiei.

să îi trimeață înapoi pe un oarecare din slujitorii lui persani, ce vieţuiau acolo, la Constantinopolea. Şi împăratul a dat răspuns, că oricare voieşte a rămâne sau a pleca, după voia lui să se facă. Că, din această pricină, prieteşugul de mai înainte a început a păli între perşi şi romei, prinzând războaiele a arde din nou. Iar Teodosie l-a trimes pe Ardevar, căpitanul, cu oaste câtă frunză şi iarbă, iar acesta pe Arsapon cu mulți ostaşi de la țara Marocului.

Şi de au ajuns la Suhum la apa Eufratului, mult s-au înfricoşat persienii, dând buluc să fugă, dar însă mulți s-au înecat în apa aceea. Că i-au luat romeii la fugă, ucigându-i şi luându-le armele, tărhatul şi flamurile de oaste, întorcându-se, în urmă, biruitori, la Constantinopolea.

Şi în anul al nouăsprezecelea, s-au fost găsite moaştele profetului Zaharia, la locul de-i zice Beit Jebrin din țara Palestinei şi moaştele Sfântului Ştefan şi altele ale altor martiri. Şi tot atunci s-a hotărât să se prăznuiască din nou pomenirea Sfantului Ioan Gură de Aur.

Iar în al cincisprezecilea an, Velisara, împărăteasa, a primit poruncă dumnezeiască de a trimes mulți bani la Patriarhul Ierusalimului să dea îngrijire şi ajutor nevoiaşilor, veneticilor şi orfanilor. A mai trimes aşişderea o cruce de aur încununată cu mărgăritare şi nestemate, ca să fie ridicată pe Golgota. Iară patriarhul mult i-a mulțumit pentru buna credință ce arătase şi pentru faptele ce făcuse, iar în semn de mulțumire i-a trimes şi el în dar moaştele de la mâna dreaptă a Sfântului Mare Mucenic Ştefan şi asemenea alte daruri. Că, de ajunseseră cu mâna sfântului pe aproape de Calcedonia, Velisara l-a văzut în somn pe Sfântul Ştefan, carele îi grăia după cum se urmează:*„Rugile tale au fost auzite şi cele ce ai cerut au fost ascultate!”*

Şi, a doua zi, împăratul cu soru-sa şi cu tot clerul, au ieşit să primească moaştele sfântului, ducându-le la palatul său. Ce, pe urmă, a pus de s-au ridicat minunată biserică de au aşezat acolo moaştele sfinte.

În al douăzeci şi doilea an s-a săvârşit din viaţă patriarhul Sesiniu, iar în anul al douăzeci şi şaselea s-a ridicat în scaun Nestor Antiohul[108], ce s-a arătat a fi eretic şi cu strâmbă credinţă. Că a dat carte cu poruncă precum ca să nu se mai zică de Fecioara Maria Mamă Dumnezeiască, ci doar de Mama lui Hristos, adică fiindcă şi ea era făptură omenească, zămislită din omenească împerechere.

Iar de a auzit norodul de aşa păgânească poruncă, tare s-a tulburat. Că aşişderea acelui patriarh Nestor cugeta şi un oarecare popă de-i zicea Anastasie şi era tot de la Antiohia, făcând multă zâzanie şi schismă în rândul poporenilor dreptcredincioşi şi robi ai lui Dumnezeu.

Şi atunci s-a întâmplat nemaivăzută minune dumnezeiască la Efes[109]. Că erau şapte sfinţi, adică Maxim şi Pamfil şi Martin şi Dionisie şi Antonie şi Lacostodie şi Constantin din Bizanţ. Ce, împărţindu-şi ei agoniseala la cei săraci şi având teamă de relele ce se făcuseră creştinilor, au mers cu toţii la o peşteră de s-au ascuns acolo, rugându-se Domnului să le primească sufletele. Şi era aceasta la vremea ereticului împărat Dachios.

Şi Domnul le-a ascultat ruga, primindu-le sufletele la el, pe când trupurile le-au rămas acolo, moarte în peşteră. Ce, Dachios a mers la Efes să îi găsească pe sfinţi, zicând că aceia se aflaseră supuşi puterii lui celei împărăteşti. Şi văzând că sfinţii erau morţi în peşteră, a trimes zidari meşteri de au zidit peştera, astupând-o. Şi aşa a rămas vreme de ani trei sute şaptezeci şi doi.

Iar în al douăzeci şi treilea an al domniei, s-au arătat

---

[108] Nestor, Nestorius: ereziarh, născut în Siria (cca. 380-451), patriarh al Constantinopolei (428), detronat de către sinodul din Efes (431), exilat în părţile Libiei, unde a încetat din viaţă. Fondator al doctrinei nestoriene, care susţine dubla natură –divină şi umană – a lui Hristos.

[109] Oraş în Grecia, pe coasta Mării Egee, cunoscut pentru Templul Artemisei, care a figurat printre cele şapte minuni ale lumii. A găzduit un sinod, care a condamnat doctrina nestoriană.

oarecare oameni fară frică de Dumnezeu, zicând cum că nu este nici Înviere şi nici Judecata cea de apoi.

Şi împăratul, văzând zâzania ce intrase în Biserica Domnului şi între episcopi şi cler, a rugat pe Atotputernicul să-i dea luminare şi lămurire. Că văzând Domnul lacrimile şi durerea împărătească, a făcut ce se urmează, ca să crează cu toţii în învierea morţilor.

Că era un păstor cu oile lui pe muntele în care se afla peştera cu trupurile acelor şapte sfinţi. Şi voind el a face împrejmuire şi adăpost pentru dobitoacele lui, a dezgrădinat un pietroi din cele ce astupau peştera. Că, de vuietul ce făcuse, şi, cu puterea lui Dumnezeu, s-au trezit din moarte cei şapte sfinţi şi au şezut, vorbindu-şi unii altora, de parcă n-ar fi dormit până atunci decât o noapte, că, - mare minune!-, chiar straiele lor n-aveau vreo stramă ori vreun fir vătămat. Şi au prins a vorbi de Dachios Împăratul, zicând cum că acela îi căuta, să le ia viaţa. Şi Maxim le-a grăit :

„-Fraţilor, de ne va prinde, să avem îndurare şi bărbăţie, în numele lui Hristos!". Şi au zis, apoi, lui Pamfil:

„-Mergi, frate Pamfil, de găseşte niscaiva lipie, aşa cum ai găsit ieri, că suntem cu toţii flămânzi. Şi să ne mai aduci şi veşti despre lucrările lui Dachios împăratul!"

Iară acela a purces spre oraş. Şi, pe când trecea prin poarta cetăţii, a văzut deasupra acesteia ridicată o cruce şi s-a minunat tare. A mai văzut el multe şi minunate palate şi case şi oameni învestmântaţi în straie pe care nu le ştia, crezând că visează. Şi, mergând la un neguţător, a cerut lipii, dând pentru ele bănuţi de argint, voind, după aceea, să se întoarcă de unde venise. Însă negustorul s-a uitat la arginţii aceia fără pereche, că erau bătuţi cu chipul lui Dachios. Şi le-a zis alor săi de acel bărbat, care îi dăduse arginţii, cum că acela ar fi dat peste o comoară şi l-au strigat înapoi.

Dar, auzind Pamfil, tare s-a speriat, rugându-i să nu-l dea lui Dachios Împărat. Şi, aruncându-le pâinea, le-a zis să ia

lipiile şi toţi arginţii şi să-l lase în drumul lui. Ce, neguţătorul a zis:

„ -Arată-ne unde este comoara de ai găsit, s-o împărţim între noi, că, de nu, te vom da principelui, să-ţi ia viaţa!".

În acest timp, au venit oameni şi l-au luat pe sus, ducându-l la principele din Efes, să hotărască el ce şi cum. Iară principele a zis:

„-Spune-ne, unde ai găsit aceşti arginţi şi câţi sunt la numărul lor ?" Şi sfântul i-a dat răspuns, zicând:

„-Arginţii aceştia nu i-am găsit, ce îi am de la tătal meu, carele mi i-a dat pentru felurite nevoi!"

„- *De unde eşti?*", a mai vrut să ştie principele.„*Şi cine eşti?* ". Si i-a răspuns:

„*-Eu sunt din această cetate, iară pe tatăl meu îl chema aşa şi pe mama aşa!*". Iar princepele a zis:

„*-Ciudate sunt numele acestea de spui, că nu le-am mai auzit niciodată până acuma"*. Şi Pamfil a zis:

„*-Eu adevărul grăiesc, dar însă tu nu mă crezi. Altceva nu mai ştiu ce să spun!"*Iară princepele s-a mâniat, zicând:

„*-Păgânule şi necredinciosule, arginţii tăi dovedesc că au fost bătuţi pe vremea lui Dachios împăratul, carele de trei sute şaptezeci şi doi de ani nu se mai află printre cei vii. Dar tu eşti tânăr, că n-ai ajuns nici la treizeci de primăveri. Iară cele ce spui sunt scorneli, ca să îţi faci batjocura de noi!"*

Şi a pus de l-au chemat pe episcopul Marina, să vază şi el şi să-l auză pe acel Pamfil. Iară episcopul astfel a grăit:

„*-Pre câte văd, Domnul ne vredniceşte cu mare şi stralucită minune!"*

Şi îndată au plecat cu toţii spre peşteră, îndeolaltă cu toată gloata cetăţii. Şi întorcându-se către laturea dreaptă a peşterii, episcopul a zărit o ladă, de o puseseră zidarii Rufin şi Teofor, ce fuseseră creştini trimeşi de Dachios ca să astupe peştera cu cei şapte sfinţi înăuntru. Iar pe ladă erau scrise cu plumb numele acelor sfinţi. Că, mirându-se foarte, episcopul şi

princepele şi mai mulţi din norod au intrat în peşteră, aflându-i pe ceilalţi şase sfinţi, care s-au sculat şi au început a se jelui şi a plânge. Iar, întrebându-i de rostul lor, au zis că fugiseră de răul lui Dachios, ascunzându-se în peşteră şi dormind. Că altceva nu se întâmplase. Şi, auzind, au ridicat slavă Domnului, Carele făcuse aşa minune dumnezeiască. Iar episcopul şi cu princepele au scris carte să dea de veste lui Teodosie Împăratul. Că, acesta, cu mare credinţă în Cel de Sus, degrab a purces la Efes de i-a aflat în peşteră pe cei şapte sfinţi. Şi a prins a plânge de bucurie că Domnul-Dumnezeu îi arătase adevarata înviere din morţi.

Iar împăratul a făcut daruri multe şi aur şi argint şi straie şi a pus de s-au ridicat şapte tronuri, aşezând în ele trupurile celor plecaţi dintre vii. Şi în acea noapte, toţi aceia s-au arătat în somnul împăratului, zicându-i să-i lase în locul unde fuseseră găsiţi mai întâi. Iar împăratul, adunându-i pe episcopi şi preoţi, a facut pomenire şi slujbă de îngropăciune, punând moaştele unde fuseseră, adică în peşteră. Şi toată suflarea s-a bucurat cu bucurie grozavă.

În anul al douăzeci şi patrulea al domniei, Chiril, patriarhul Alexandriei şi Calisten, Papa de la Roma, au scris cărţi ereticului Nestor, zicându-i să se lepede de reaua lui judecată şi să se întoarcă pe calea cea dreaptă, ca să nu se arate ca orice prost. Ce, din aceste vorbe, Nestor a priceput că nu era la inima lui Calisten şi nici a lui Chiril. Întru care, a cerut împăratului de a scris acestora poruncă să nu-l mai înfrunte pe Nestor, cugetând că această împărătească poruncă va să îl potolească pe patriarhul Chiril. Dar, cu ajutor de la cel de Sus, Chiril a trimes cărţi împăratului şi surorii lui, Pulcheria, dându-le veste de faptele păcătosului şi necredinciosului Nestor. Iar împăratul a dat poruncă de adunare a Sinodului, ca să cerceteze, în adâncurile ei, legea şi întreita lucrare afurisită a acelui păcătos Nestor.

Şi au dat veste la toţi patriarhii şi mitropoliţii şi slujitorii Bisericii, să vină degrabă la Efes, în cincizeci de zile de la

Paşte până la Înălţare. Iar aceia de nu vor veni, va să arate nesupunere în faţa lui Dumnezeu şi a Împăratului.

Ce, fiind el la loc depărtat, Calisten Papa a trimes în locul lui pe Chiril, patriarhul de la Alexandria.

Şi în al douăzeci şi cincilea an s-a adunat Sfântul Sinod la Efes, fiind de faţă două sute şi treizeci de Sfinţi Părinţi, săvârşindu-se aceasta la anul cinci mii nouă sute cincisprezece de la zidirea lumii. Iară cel mai bătrân dintre ei era Chiril al Alexandriei, de venea al doilea după Calisten Papa. Şi, pe lângă Patriarhul de la Ierusalim, mai erau mulţi alţii.

Şi Nestor din nou a zis, că nu se cade a spune de Fecioara Maria, că este mamă dumnezeiască, ci doar născătoare a lui Hristos, zămislit din tată lumesc. Dar Sfântul Sinod s-a sculat, hotărând cum că Fiul Mariei vine de la Tatăl Ceresc de dinainte de toţi vecii, fiind Dumnezeu şi Om într-o singură întrupare. Şi a mai zis, asemenea, că Sfânta Mamă este Născătoare de Dumnezeu, fără a fi cunoscut bărbatul şi a fi primit de la el sământă. Întru care, deci, Ea a fost mai presus de fire, fecioară înainte de naştere, fecioară în naştere şi fecioară după naşterea de Dumnezeiesc fiu.

Iară pe Nestor cel mincinos şi pe ai lui i-au afurisit, săvârşindu-se, în chipul acesta, pace şi bună înţelegere în Sfânta Biserică. Şi împăratul l-a surghiunit pe Nestor la Insula Thassos, unde mânia Domnului i-a luat viaţa, dându-o diavolilor şi focului veşnic, alături de Arie păcătosul.

Iară Sfântul Sinod l-a înscăunat pe Maxim al Constantinopolei, în anul al douăzeci şi şaselea al domniei.

În anul al douăzeci şi optulea al domniei a fost mare prăbuşire de case la Alexandria, pierind ca la cinci sute şaptezeci şi două de suflete, fiind între acestea şi Patriarhul, de a venit în locul lui Preafericitul Pericle, de fusese învăţăcel al lui Ioan Gură de Aur. Că tot la anul acela a murit şi Evdochia, muma lui Teodosie, care îl împilase pe Gură de Aur. Şi Preafericitul Patriarh Pericle al Constantinopolei a trecut-o în

rândul sfinţilor, zicând, aşişderea, împăratului, să aducă moaştele Sfântului Gură de Aur de la Cumana, ca să se liniştească şi sufletul moartei. Iar de a trimes oameni şi au ajuns la mormânt, iarăşi minune mare s-a întâmplat, că nu au putut în nici un chip să clintească de la locul lor moaştele, că parcă erau de piatră. Şi cu multă înfricoşare au dat împăratului ştire despre aceasta. Că multă a fost mâhnirea împărătească, fiind chemat patriarhul de i-a povestit toată tărăşenia şi minunea. Ce, acesta a priceput, zicând:

„-Împărăţia Ta, se cuvine a scrie sfântului carte, poftindu-l să vină, că nu se cade a fi adus din poruncă şi fără de voia lui. Că nici surghiunitul nu poate veni din surghiunul lui fără pecete şi voie împărătească!"

Iar împăratul, auzind, a prins a plânge cu lacrimi multe şi a se ruga Celui de Sus şi Sfântului Duh, ca să îi plinească dorinţa. Întru care, chemând înalte feţe bisericeşti şi pe dregătorii împărăţiei, le-a dat cădelniţe şi smirnă, trimeţându-i în carete împodobite, să-l aducă pe Sfânt. Şi le-a dat, aşişderea, şi cartea de o alcătuise, plecând ei, apoi, de la Constantinopolea la Cumana, unde răposa Stântul.

Şi înaltele solii, înveştmântate în odăjdii scumpe şi straie poleite şi purtând făclii aprinse şi sfeşnice, au stat toată noaptea în rugăciuni.

Iar în zori, au deschis cartea de o scrisese împăratul cu mâna lui, citind-o deasupra mormântului, după cum se urmează:

Carte de la Împăratul Teodosie către Sfântul Ioan Gură de Aur

„Către Sfântul Învățător și Părinte Patriarh Ioan Gură de Aur, de la Teodosie.

Socotind noi că trupul tău este mort precum toate trupurile celor morți, am trimes să ne fie adus, fiind aceasta cu neputință.

Ce tu, Preafericite Părinte iartă pentru cele făcute. Că, precum tatăl își iubește copiii, asemenea arată-ne nouă iubirea ta, dându-ne moaștele tale și făcând bucurie acelora care te iubesc, precum iubită este floarea de trandafir".

Și, pe când citeau, faptă de mirare s-a făptuit, că trupul sfântului a prins să se miște și să se înalțe, fără ca mână de om să îl fi atins. Iar când au săvârșit de citit cartea, trupul a ieșit de tot din mormânt, de l-au luat fără vreo piedică, punându-l în tronul de îl trimesese împăratul și pornind cu multă rugăciune și mult alai.

Iar când a fost de au ajuns la Aşcabad[110], s-a stârnit vijelie, stricând carele și caretele, în afară de aceea de îl ducea pe Sfânt. Că doar ea a mers singură înainte, până ce a ajuns cu Sfântul la via pe care o poftise și o luase cu silnicie împărăteasa.

Și au dat ocol acelei vii, de au împrejmuit-o, facând-o să se asemuie unei insule înconjurată pe patru părți de apele mării, așa cum arată până la zilele noastre. Și îndată furtunile au căzut, lăsându-se adâncă liniște și tăcere. Pe urmă, carul s-a în-

[110] Aşhabad, capitala actualului Turkmenistan

tors, alăturându-se altor căruțe și care, intrând în cetate cu surle, cântări și rugăciuni, întru slava Sfântului Gură de Aur. Iar împăratul și dregătorii lui și patriarhul și preoții au ieșit – unii în carete poleite, alții cu bărci, alții mergând pe picioarele lor – să primească moaștele Sfântului. Și fața mării s-a acoperit de multa fumegare a cădelnițelor și a făcliilor, iar aerul s-a umplut de mirosne plăcute de tămâie și smirnă.

Ce, cu multă pioșenie și smerenie, au luat Sfintele Moaște, de le-au așezat în Biserica Sfânta Irina, punându-le în scaunul patriarhal, rugându-se și zicând.*„Părinte, iată, ți-ai luat tronul tău înapoi!"*

Și împăratul cu tot norodul i-au îngenuncheat înainte, la picioarele Sfântului, cerându-i iertare pentru cele făptuite de mama împărătească Evdochia și de împilarea ce se făcuse Sfântului. În urmă, au luat Sfintele Moaște, cu cântece de slavă și rugăciuni și le-au dus la Biserica Sfinților Apostoli, unde erau îngropate moaștele împărătesei, punându-le iarăși în scaunul patriarhal.

Iară gura Sfântului, picurând stropi de miere, a grăit aceste vorbe:*„-Pace tuturor, pace la tot norodul și pace Evdochiei!"* Atuncea – minune !- mormântul împărătesei a încetat a se mai zgâlțâi, după ce trecuseră așa treizeci și cinci de ani.

Iară în acea zi, Sfântul a săvârșit alte multe minuni, așa cum ne spun cărțile despre viața și moartea lui.

Iară acestea toate s-au petrecut în anul al treizecilea al domniei lui Teodosie, când s-a pornit înfricoșătorul cutremur, carele a ținut patru luni, de s-a speriat lumea și a fugit din orașe, ascunzându-se pe câmpuri, păduri și viroage.

Însă Patriarhul și cu toți ceilalți mai mari sau mai mici câți rămăseseră alături de împăratul iubitor de Hristos s-au rugat Domnului Dumnezeu să nu își întoarcă fața Lui de la ei.

Și, într-una din zile, s-a cutremurat pământul cu mare cutremurare, de au prins cu toții a se plânge și a striga.

Iar la ceasurile trei ale zilei, vârtejul – orice va fi fost – a

luat un copil, de l-au văzut toți cum urcă înspre cer, până nu s-a mai arătat ochilor. Şi de au trecut câteva ceasuri, a coborât în rândul norodului, care era tare înfricoşat şi l-au luat pe prunc, ducându-l să îl arate împăratului şi patriarhului. Ce, de l-au întrebat ce a văzut şi cine l-a ridicat la cer, pruncul a zis :

*„-Am auzit glas dumnezeiesc poruncindu-mi să zic patriarhului şi tuturor, că va să zică toți rugăciunea de se urmează:„**Dumnezeule Atotputernic, Dumnezeule fără de moarte, iartă-ne şi ne miluieşte pe noi**”*. Şi aşa au făcut, că pământul s-a astâmpărat de îndată.

Iară împăratul Teodosie şi soru-sa, Pulcheria, tare s-au bucurat şi s-au veselit de această minune, poruncind să se facă slujbe în toate bisericile.

Iar în anul al treizeci şi cincilea al domniei, au adus moaştele lui Isaiia proorocul, punându-le în Biserica Sfântului Laurențiu.

Şi în anul al treizeci şi şaselea al domniei, pe când împăratul se afla la biserică, a venit un sărac de prin părțile Anatoliei, de i-a dăruit un măr minunat foarte. Că împăratul a dăruit aceluia cincizeci galbeni de aur, trimețând mărul împărătesei. Ce, aceasta, având ştiință că Pavlinos Magistrul era căzut la boală, i-a trimes mărul în dar, că el era învățătorul şi sfetnicul ei la cele rele şi la cele bune şi lui i se cuvenea mulțumire că se măritase, ajungând în tronul împărătesc.

Că, după două zile, acesta a trimes împăratului mărul, neştiind că acel fruct venise de la împărăteasa. Întru care, împăratul s-a mâniat pe împărătească şi s-a dus la ea, aflând-o în palatul său şi i-a zis :

„-Unde este mărul ce ți-am trimes?”

Şi i-a dat răspuns, zicându-i că l-a mâncat. Iar împăratul i-a cerut să se jure pe viața ei. Şi a jurat. Mâniindu-se tare, împăratul a scos mărul şi i l-a arătat. Că, văzându-l, a rămas de parcă era moartă, întărindu-se, în acest chip, bănuiala cum că soața lui îi arată mincinoasă credință. Întru care, în noaptea

aceea, a trimis de au tăiat capul Magistrului. Şi mult a certat-o pe împărăteasa, zicându-i că este vicleană şi rea. Iară aceasta plângea zi şi noapte şi deloc nu mai îndrăznea a-şi ridica privirea la împăratul. Ce, într-un sfârşit, i-a cerut lui voie să se călătorească la cetatea Ierusalimului şi a îngăduit împăratul. Întru care, a luat mult tărhat, plecând şi săvârşind fapte bune de toată pomenirea şi lauda. Că toate bolţile şi altarele, ori zidurile bisericilor de le-a găsit în paragină a pus de le-a înnoit şi le-a împodobit. Iară pe altele le-a dăruit cu bani şi averi, întărindu-se, în acest chip, vorbele proorocului David care a zis „Întăreşte, Doamne, Sionul şi zidurile Ierusalimului".

Şi acolo a şi murit, înmormântată fiind la Biserica Sfântul Ştefan.

Iară acest împărat Teodosie era dreptcredincios, însă repede la mânie şi crezător în toate cât auzea. Că, dacă copistul scria vreun firman, el îl pecetluia cu pecete împărătească, fără a fi citit şi a fi făcut cercetare. Întru această pricină, Pulcheria fusese tare necăjită. Că a chemat odată un copist, poruncindu-i să scrie aşa:*„O, împăratul meu Teodosie, îţi dau pe sora Pulcheria să fie slujitoare pentru Evdochia, de azi şi până la sfârşitul zilelor ei".* Pe urmă, Pulcheria a luat înscrisa, dând-o împăratului carele, fără a o citi, şi-a pus pe ea pecetea, cum îi era obiceiul. Atunci, soru-sa, zicându-i că e un neştiutor şi neghiob, i-a citit ce scrisese, făcându-l de râs. Şi de atunci a ascultat împăratul şi a urmat calea cea bună până la sfârşitul zilelor lui.

Iar în anul al patruzeci şi unulea al domniei, a prefăcut un templu al jidovilor în Biserică închinată Născătoarei de Dumnezeu.

Şi în anul al patruzeci şi doilea a mers cu dregătorii şi curtenii săi la întrecere de alergătură cu caii dar a căzut din şa, vătămându-se.

Iar, mai înainte de a-şi da duhul, a chemat-o la el pe soru-sa, zicându-i:

„-Pe când eram la Efes, mi s-a arătat Sfântul Ioan Teologul, carele mi-a zis că, de voi muri, să-l las pe Marcian în locul meu împărat. Ce, așa să se facă!"

După două zile, împăratul s-a săvârșit, fiind îngropat la Biserica Sfinților Apostoli. Iar domnia sa a ținut ani patruzeci și doi și luni șase.

Și l-au chemat pe Marcian de era bătrân curat la suflet, zicându-i că Teodosie l-a ales să îi fie urmaș. Iară Patriarhul Anatolie l-a uns împărat.

De domnia lui Marcian cel Pios

Într-una din zilele domniei lui Teodosie, acest Marcian s-a dus la un loc din ţinuturile de la miază-zi, de-i zicea Lechion, unde a căzut la boală grea.

Iară de s-a vindecat, fraţii lui, Apollo şi Titan, l-au poftit la casele lor, făcând mare ziafet de bucurie.

Şi, odată, au plecat toţi trei pe câmpuri, la vânătoare, având întru aceasta mult spor. Şi fiind ei vlăguiţi de oboseală şi alergătură şi de vipia soarelui, s-au tras la un loc cu verdeaţă şi umbra, stând şi ospătându-se îndestul şi dormind, după aia, toţi trei.

Iar de s-a deşteptat Titan, l-a văzut pe Marcian dormind şi avea deasupra un vultur de-l păzea cu aripile lui în contra arşiţei care venea de la soare.

Şi l-a trezit, atunci, pe Apollo, arătându-i acel semn ceresc, minunându-se tare şi unul şi altul, că, prin nemărginita înţelepciune a Domnului, au priceput cum că Marcian avea să fie uns împărat. Şi, trezindu-l, s-au pus sub coroana unui pom şi i-au zis:

„-De va să ajungi împărat, ce răsplată şi cinstire ne vei aduce?" Iar el a răspuns:

„-Cine sunt eu ca să mă ridic în această mărire?" Dar, întrebându-l încă o dată, Marcian s-a încrezut în vorbele lor, zicându-le :

„-Dacă Domnul mă va milui precum spuneţi, vă voi cinsti cum îl cinstesc pe părintele meu!"

Şi cei doi fraţi i-au dat lui Marcian ca la două sute de drahme, zicându-i:

„-Mergi la Constantinopolea. Şi de se va face voia Celui de Sus, să ne spui".

Şi când, prin voia lui Dumnezeu, Marcian a ajuns împărat, şi-a adus aminte de vorbele ce vorbise cu fraţii lui şi de întâmplarea ce se întâmplase la cetatea Lichion.

Iară pe când împărăţea, Teodosie Împărat îl trimesese pe generalul sau, Ghizarie, în Africa, să bată războaie în contra lui Aspason, însă a fost biruit, luându-i-se robi mulţi oşteni, fiind printre aceştia şi Marcian.

Şi, într-una din zile, pe la chindie, a venit acolo Ghizarie, să se grijească de soarta prinşilor. Ce, uitându-se pe geamul unui sălaş, l-a văzut acolo, înăuntru, pe Marcian adormit şi având deasupra un vultur de-i făcea umbră cu aripile întinse. Şi a priceput Ghizarie semnul, cum că Marcian va să fie uns împărat. Întru care, deşteptându-l din somn, l-a întrebat cine este. Şi i-a dat răspuns, cum că el este Marcian. Iar Ghizarie a zis:

„-Să te juri, că de va să ajungi împărat, prin voia lui Dumnezeu, n-o să porneşti război în contra mea şi a tării mele!"

Şi a făcut legământ, fiind Marcian dezlegat din robie.

Şi, după ce s-a urcat pe tron, nu şi-a dat uitării jurământul şi nu a purtat războaie împotriva acelui Ghizarie.

Iar în primele zile ale domniei sale, Pulcheria a pus de s-a ridicat Biserica lui Teodosie, în partea cetăţii zisă Blacherne[111], ridicând, aşişderea, şi alte biserici.

În al doilea an al domniei, s-a adunat, la cetatea Calcedoniei, al patrulea Sfânt Sinod[112], că trecuseră tocmai treizeci de ani de la Sinodul de dinainte.

Şi au fost acolo şase sute şi treizeci de Sfinţi Părinţi şi, pe deasupra, împăratul şi dregătorii lui de la Curte.

Acolo i-au afurisit, caterisindu-i, pe Dioscor şi Evitis, că împărţiseră firea Domnului nostru Iisus Hristos. Întru care, au

---

[111] Blacherne. Vlaherne : Cartier din nordul Constantinopolului, zonă rezidenţială a împăraţilor bizantini. Denumire a palatului imperial.

[112] Este vorba de Sinodul de la Calcedon, din anul 451.

fost daţi surghiunului la Ancara. Şi, în urmă, au preamărit pe Domnul, zicând:„Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne, că ai alungat zâzania din Sfânta Biserică, făcându-ne pe noi să cunoaştem credinţa şi adevărul Ortodoxiei".

Şi între cei mai de vază, de veniseră la Sfântul Sinod, au fost Anatolie, Patriarhul Constantinopolei şi Maxim, Patriarhul Antiohiei şi Iuvenal, Patriarhul de la Ierusalim, Lichentie şi Bonifaciu, de erau mâna dreaptă a lui Laondiu şi alţii asemenea.

Iar în al treilea an al domniei, şi-a dat duhul Fericita Pulcheria.

Şi în anul al şaselea s-a săvârşit şi acest împărat Marcian, fiind îngropat la Biserica Sfinţii Apostoli.

Iar domnia lui a ţinut ani şase.

De domnia lui Leon Makalis[113]

După aceea, a domnit Leon cel Mare, fiind încoronat de Anatolie Patriarhul. Şi i s-a zis Makalis, adica gâdele, că a pus de i-au căsăpit pe ereticii Espara şi Ardavarie.

Şi în primul an al domniei, s-a făcut mare cutremurătură de pământ la Antiohia, de s-a făcut totul praf şi pulbere.

În al patrulea an al domniei, a trecut la Domnul Sfântul Simion Stâlpnicul din Alep[114], carele a fost primul de a ales să stea aşa, pe un stâlp, precum ne spune Sfântul Episcop de Corsica, Teodor, care l-a văzut pe acel Simion pe când era viu. Şi a petrecut în vârful stâlpului vreme de douăzeci şi opt de ani.

Şi după ce a trecut la cei drepţi, s-a scris despre trebile lui, din pruncie, până la ziua cea de pe urmă. Aşişderea, s-a scris despre minunile ce săvârşise printre creştini, nu doar la Antiohia şi în Siria şi la ţara Egipt şi la Constantinopolea, dar însă şi în ţinuturile papistaşilor şi în ţara frâncească şi la Englitera şi Spania, ba chiar şi în alte ţări păgâneşti, precum India si Etiopia şi în ţinuturile goţilor şi în alte provincii.

Ba, de multa lor dragoste pentru el, cei de la ţara Italia au pus de i-au zugrăvit chipul, împodobind cu el uşile de la case şi de la toate dughenele, că să-l vază norodul şi să se sfinţească în toată vremea.

---

[113] Leon I, împărat bizantin între anii 457-474. A fost primul monarh încoronat de Patriarhul Constantinopolului.

[114] Simion Stâlpnicul (Stilitul), ascet din Siria (cca. 390-459). A petrecut ani îndelungaţi în vârful unei coloane, împărţindu-şi viaţa între rugăciune şi predică. Pe locul unde şi-a petrecut viaţa, a fost construită o catedrală ale cărei ruine pot fi văzute şi astăzi, la jumătatea drumului dintre Damasc şi Alep
(Qal'at Sam'an - Cetatea lui Simion, în arabă)

Se zice că, de zilele vieţii lui, împărăţea peste Bizanţ Teodosie cel Tânăr de s-a bătut cu Yazdezar, principele persanilor.

Şi a trimes acel împărat carte de rugăciune Sfântului Simion, să se roage el Domnului pentru biruinţa împărătească asupra duşmanilor. Întru care, Sfântul s-a apucat de rugă. Că, pe când se ruga, a văzut în tăriile cerului doi drugi de foc, fiind unul mai mare la Răsărit şi altul către soare-apune. Şi a priceput că stâlpul de era înspre miază-zi însemna mânia lui Dumnezeu în contra acelor persani şi pierzania lor, iară stâlpul despre asfinţit tălmăcea puterea pe care Cel de Sus avea să o dea creştinilor împotriva persanilor. Că aşa a şi fost. Iar împăratul a făcut chip de aur Sfântului Simion, împodobindu-l cu mărgăritare şi giuvaeruri.

Şi după moartea Sfântului, i-au adus moaştele la Antiohia, punându-le în Bazilica de o ridicase Constantin cel Mare Împărat.

Şi de a auzit Leon de săvârşirea Sfântului, a trimes el să se aducă moaştele de la Antiohia. Dar norodul s-a rugat să le lase la cetatea lor, pe care o dărâmase cutremurul, iar împăratul, milostivindu-se, le-a făcut voia.

Iar pe locul unde stătuse Sfântul în vârful stâlpului, au zidit mânăstire şi schit frumos.

Iar cronicarul scrie:„Ce, poftind eu a vedea acel Sfânt Lăcaş, m-am dus acolo. Iar acest loc se află la vreo trei sute de stadii spre răsărit de cetatea Antiohiei şi e ridicat la poalele unui deal, având formă de cruce în patru colţuri cu stâlpi de marmor curat. Iar stâlpul Sfântului Simion este în înălţime de patruzeci de coţi, aflându-se înlăuntrul zidurilor mânăstirii, care este lungă de una mie şi douăzeci de coţi, lată fiind de şaizeci şi trei de coţi. Şi spre laturea de la răsărit sunt trei altare sfinte, fiecare cu o jumătate de boltă. Altarul din mijloc e lat pe cât de lung, adică douăzeci şi opt de coţi, iară cele despre miază-noapte şi răsărit au fiecare opt coţi, despărţite fiind de un

zid gros de un cot. Şi uşile despre miază-noapte ale bisericii sunt în număr de trei, cea din mijloc fiind mai mare, despărţite prin înfloriturişi horbote lucrate în marmor şi având deasupra patru ferestre mari, despărţite prin stâlpi. Iar toate uşile mai mari sau mai mici ale mânăstirii şi schitului din împrejurimi sunt la numărul lor nouăzeci şi şase".

În al cincilea an de domnie a acestui Leon, a fost mare foc la Constantinopolea, pârjolind totul.

Şi în anul al şaselea, a venit un oarecare zugrav, să zugrăvească pe Domnul Iisus în chipul lui Marte, care este zeul elinilor, însă mâna zugravului s-a uscat.

În al doisprezecelea an, a trimes solii la Ghizarie, ce domnea în Africa, făcând multă împilare creştinilor. Iar acele solii erau în totul lor una mie o sută şi treisprezece, având fiecare oşteni o sută, ca să-l bată pe acel Ghizarie la nevoie. Dar, de nepriceperea căpitanului lor, au mâncat bătaie, pierind cu toţii.

Şi în acea vreme, au adus moaştele Sfintei Teodora de la Ierusalim, că fuseseră ascunse în taină de o muiere jidovă.

Şi au mai adus de la Nicomedia moaştele Sfintei Anastasia.

Iar în zilele acelui împărat s-a făcut mare semn, cu un nor ce a stat patruzeci de zile pe cer, curgând din el mult potop. Că norodul şi-a îndreptat cugetul către Cel de Sus, stând în rugăciune şi post, să fie mântuit de urgie. Ce, văzându-le lacrimile şi ascultându-le rugile, Domnului i s-a făcut milă de ei, scăpându-i. Iară norodul s-a cuminţit, că nici nu a mai trebăluit, după aia, în sfânta zi de Duminică, nici vremea nu şi-a mai risipit-o în desfatări şi dezmăţ.

Ce, căzând împăratul la boală, a murit, domnind el optsprezece ani încheiaţi.

De domnia lui Nadios, fiul lui Zenon

A fost pus în scaun de Leon şi a stat în domnie un an. Iar de şi-a simţit sfârşitul aproape, a dat tronul să-l ia tată-său, Zenon.

De domnia lui Zenon [115]

După acesta, a împărăţit tatăl său, Zenon, douăzeci şi şapte de ani şi patru luni. Că a fost un eretic şi păgân rătăcit şi fără de minte, rău şi iute la mânie, prost şi pizmaş, gândind în tot ceasul să facă ponoase şi stricăciuni. Că frate-său, Bazilic, aflându-se la Eracleea[116], a aţâţat norodul împotriva lui Zenon. Întru care, acest nevolnic, şi-a luat muierea şi mulţi bani, fugind să se ascundă şi lăsând tronul.

De domnia lui Bazilic

Când a ajuns acest Bazilic împărat, l-a făcut Cezar pe fiu-său, Marcu, iar pe muierea lui, Zenovia, a făcut-o Augusta.

Iară peste cetate a bătut mare grindină, de au şi murit unii. Că, din această pricină, lui Bazilic nici nu-i mai ziceau„împărat", ci aşa„„grindină".

---

[115] Împărat roman de Răsărit (474 – 491). Autor al uni **Edict de Uniune** cu monofiziţii (**Henotikon**, 482), care a provocat o îndelungată schismă cu Biserica de la Roma

[116] Veche cetate din Italia, provincial Lucania, unde armatele regelui Pyrrhus i-a învins pe romani în anul 280 î.d.Hr.

Şi Bazilic a scris lui Zenon unde era ascuns, chemându-l să vină înapoi, ca să-şi ia domnia. Că acel Zenon tare s-a bucurat, citind cartea şi venind, în urmă, la Constantinopolea a luat tronul. Iară Bazilic a plecat de s-a călugărit.

De a doua domnie a lui Zenon

Luând Zenon tronul încă o dată, norodul l-a primit cu mare veselie şi bucurie. Şi s-a jurat că va să dea mare răsplătire lui Bazilic de va ieşi din călugărie, fără a avea a se teme.

Iară acela a crezut, ieşind şi pe dată a fost dat surghiunului în Caucazul de se află la Armenia Capadochiei, împreună cu muierea şi pruncii lui, fiind zăvorâţi într-un turn, fără pâine şi fără apă, de şi-au dat duhul.

Şi în acele zile, au fost aflate moaştele Sfântului Barnaba proorocul, la Ciprul Constantinopolei, îngropate într-o peşteră. Şi avea pe piept Evanghelia, scrisă de mâna lui pe limba iudaică.

În al patrulea an, a fost mare cutremur la Constantinopolea, dărâmându-se multe biserici din temeliile lor şi îngropând sub ele multă mulţime de lume.

Ba şi o parte din zidurile cetăţii s-au stricat, că Dumnezeu se săturase de răul lui Zenon.

Şi, prin voia Celui de Sus, i-au tăiat capul şi a murit.

De domnia lui Anastasie, zis Dekorus[117]

După acesta, a venit Anastasie, punând-o regină pe muierea lui Zenon. Iar acesta era şi el un păcătos eretic lipsit de minte, făcând multe rele creştinilor. Că a alungat pe mulţi preoţi şi pe multe feţe bisericeşti le-a dat surghiunului.

Şi acestui împărat strâmb în cugetul său, i s-a arătat Domnul stând într-o strană înaltă şi înconjurat cu mulţime de slujitori. Iar în mână ţinea o carte, pe care era însemnat numele de Anastasie. Ce, deschizând acea carte, i-a zis:*„Aş fi vrut să te las în viaţă vreme îndelungată. Însă, pentru strâmba ta judecată am hotărât să-ţi scurtez zilele tale cu ani patrusprezece"*.

Deşteptându-se cu groază, l-a chemat pe Amandie de-i era prieten şi părtaş la rele, spunându-i de cele ce văzuse în somn. Iar acela i-a răspuns, zicând:

„-Împărate al meu, şi eu am avut vedenie mai înfricoşată. Că stăteam ca robul înaintea Domnului său. Şi acesta a luat hanger mare şi, dezbrăcându-mă de straiele de deasupra, m-a întins la pământ, ucigându-mă!"

Ce, auzind, împăratul, a prins a tremura, chemându-l la el pe tălmaciul de vise şi pe un oarecare Pericle, povestindu-le de cele ce văzuseră el şi Amandie. Iar aceia i-au zis:

„-Asta vrea a zice, că amândoi veţi pieri de moarte rea!"

Şi, după puţină vreme, a coborât foc din ceruri în mijlocul palatului, arzând trupul împăratului şi al acelui Amandie.

Iar acest împărat rău a fost poreclit Dekorus, adică ceacâr, că avea un ochi verde şi altul negru.

Şi în acele zile era Patriarh Evdochie.

---

[117] Anastasios I (Durres, 431 ? – Constantinopole? 518). Împărat al Imperiului Roman de Răsărit (491-518), susţinător al monofizitismului.

De domnia lui Iustin Tracul[118]

După aceea, a domnit Iustin Tracul cel Bătrân, nouă ani., fiind om cu frica lui Dumnezeu şi cu bună purtare întru credinţa Ortodoxiei, neiubitor de cei rătăciţi.

Şi avea de nevastă pe Olimpia, pe care a făcut-o Augusta, zicându-i Eufemia.

Şi se afla acolo un om înstărit, pe numele lui Osapie, mult iubitor al împăratului său. Dar, ajungând sărac şi în pragul morţii, cerându-i să îi fie moştenitor şi să ia seama la cele trei copile ale sale de se aflau în Licia, ca să le crească, să le mărite şi să le dea toate de câte va fi nevoie. Şi împăratul aşa a făcut. Şi, aşişderea, a adus înapoi pe toţi cei de-i surghiunise Anastasie, întorcându-i au la casele lor, au în dregătoriile lor.

În al treilea an al domniei, în ţinutul Lattakia[119] era un princepe Teodosie, care se răzvrătise în contra lui Cazates, regele perşilor, nemaiplătindu-i haraciul ce se cuvenea a fi dat an de an. Şi acel princepe a venit la Constantinopolea, la împăratul Iustin, carele i-a cerut să se încreştineze. Şi cu bucurie mare, acesta s-a botezat, făcându-l împăratul fiu al său. Şi la toţi le-a dat răsplată şi le-a arătat milosârdie şi cinstire.

Auzind regele perşilor despre aceasta, a dat carte lui Iustin Împăratul, zicând *„Între noi este iubire şi înţelegere, însă tu faci fapte neprietene nouă. Că îi primeşti şi îi omeneşti pe aceia de-mi sunt supuşi mie şi împărăţiei mele".*

---

[118] Justin I (Bederiana, Iliria, 450 ? – Constantinopole 527), împărat bizantin între 518-527), unchi al împăratului Justinian. Cunoscut pentru persecuţiile împotriva monofiziţilor

[119] Lattakia (arabă *:Al-Lazikiya,* vechea aşezare romană Laodiceea*)* : oraş-port pe litoralul sirian al mării Mediterane

Şi Iustin i-a dat răspuns după cum se urmează:„*Am priceput că greu ţi-a fost pentru că am primit pe unul dintre supuşii tăi, aflându-şi acela la noi adăpost, venind la adevărata credinţă creştină. Că el a fugit de calea cea rătăcită şi de prigoana necredincioşilor. Întru aceasta doar, am binevoit a-i da Botezul, arătându-i-l pe Dumnezeul adevărat şi trimeţându-l înapoi la locul lui*".

Şi persanul, citind această carte, tare s-a tulburat, ajungând între ei duşmănie şi bătălie.

Iar Iustin a trimes cărţi în toate părţile şi provinciile împărăţiei, poruncind ca toţi creştinii să stea liniştiţi, că oricine va face tulburare şi răzmeriţă, va să fie scurtat de cap şi i se va lua toată agoniseala. Că, după porunca împărătească, mulţi s-au trezit fără cap. Dar după aceasta a fost pace şi linişte în tot locul şi în toată cetatea.

În al şaptelea an al domniei, vestita cetate Rahba a fost înecată de ape, că ieşise din matca lui un râu de i se zicea Sokrata, adică râul împrăştiat. Şi casele s-au umplut de puhoaie, pierind multă suflare, de ziceau că aşa pacoste nici că mai pomeniseră. Şi, de s-au potolit apele, au găsit la gurile acelui râu o placă de marmor având cioplite pe ea aceste vorbe :„*Apele s-au răspândit; o, tu, cel răspândit şi împrăştiat !*"

Şi era acolo o muiere de la Cilicia, mai lungă şi mai deşirată cu vreun cot decât restul lumii şi foarte cu osânză şi cu împlinire la trup. Şi trecea din bazar în bazar, luând de la fiecare dugheană câte un firfiric. Şi la acea vreme, s-a arătat un nor deasupra palatului, rămânând acolo douăzeci şi şase de zile. Pe urmă, a fost mare cutremur la Cetatea Constantinopolei, care s-a stricat în multe părţi şi locuri. Iar Antiohia[120] a

---

[120] În l. turcă *Antakya*, oraş din Turcia, veche şi înfloritoare reşedinţă a Seleucizilor. Loc dc baştină al Sfântului Ioan Chrysostomul. Cucerită de musulmani în 638, de Cruciaţi în 1098 şi recucerită, definitiv, de musulmani, în 1268.

fost dărâmată, pierind mult norod. Şi din pământ a ieşit foc, de i-a pârjolit pe cei ce scăpaseră de cutremur.

Văzând acestea, împăratul s-a mâhnit tare, îmbrăcându-şi straiul împărătesc şi a poruncit să se păstreze post, şapte zile, în priveghi şi în rugăciune. Mai după aceea, a trimes meşteri iscusiţi să cerceteze Antiohia şi să o zidească din nou, aşa cum fusese. Şi întru această lucrare, le-a dat de cheltuială cincizeci măsuri de aur.

Şi a mai poruncit să se ţină Praznicul Intrării în Templu, care nu mai fusese până atunci prăznuit.

La ziua de patrusprezece ale lunii aprilie, în ziua Sfintelor Paşti, a căzut împăratul bolnav. Că, degrabă, l-a făcut principe pe nepotu-său de frate, Justinian, domnind împreună până la luna lui august, când împăratul s-a săvârşit, fiind îngropat cu cinstire în cripta împărătească, alături de femeia lui, Eufemia.

De domnia lui Iustinian cel Mare[121]

După moartea unchiului său, Iustin, s-a urcat pe tron Iustinian, la anul şase mii şi douăzeci şi unu de la Adam, adică cinci sute douăzeci şi şapte de la Hristos, domnind treizeci şi şase de ani şi şapte luni.

Şi de cum s-a suit pe tron, s-a pornit asupra ereticilor, luându-le templele şi poruncindu-le să treacă la credinţa creştinilor ortodocşi.

Şi în acel an, regele perşilor a pornit război în contra regelui de la Laza. Şi Justinian a trimes oştire în ajutorul acelui rege de la Laza, având în frunte trei căpetenii, adică Velizarie[122], Chiriacos si Petru. Însă romeii au fost bătuţi de perşi, că acele trei căpetenii nu erau plăcute lui Dumnezeu.

Iară de a auzit, tare s-a mâhnit împăratul. Că, de s-au întors la Constantinopolea, iară a trimes pe căpitanii Nectarie şi Petru, cu multă oştire, de i-au biruit pe acei perşi, ucigând mulţi şi luând robi fară număr.

În anul de a urmat, stelele mergeau cu repeziciune pe cer de seara până dimineaţa, de credea lumea că aveau să se prăvălească peste pământ, iară soarele a strălucit fără raze tot anul.

---

[121] Flavius Petrus Sabatius Justinianus (482 ?, Tauresium – 565, Constantinopole), împărat bizantin între anii 527 – 565. A eliberat provincia Africa de sub ocupaţia vandalilor, recucerind şi Italia ocupată de ostrogoţi şi teritoriul Spanici cucerită de vizigoţi. Autor al unui important cod de legi, **Codul Justinian** şi al unor scrieri cunoscute (**Pandectele, Instituţiile, Novelele** etc.). Sub domnia sa, Bizanţul a devenit un important centru cultural şi artistic.

[122] Belisarius, general bizantin (cca. 494-565). Sub domnia lui Justinian a obţinut strălucite victorii împotriva perşilor, vandalilor şi ostrogoţilor. Căzut în dizgraţie şi reabilitat de mai multe ori.

Şi în al patrulea an al domniei, la douăzeci şi nouă noiemvrie, la ceasurile trei ale zilei, a fost cutremur mare la Antiohia, ţinând un ceas de vreme, iar lumea a auzit glas tunător în ceruri. Şi s-au dărâmat toate casele noi ce le ridicase Iustin, pierind suflete patru mii şapte sute şi opt. Iar cei de au scăpat, au fugit către alte locuri.

Şi un oarecare, având vedenie, a zis lumii să scrie pe uşile caselor lor aşa :„Iisus este cu noi. Ci opreşte-te!". Şi de au scris, a stat urgia lui Dumnezeu. Iar împăratul şi împărăteasa au dat aur, ca să se repare şi să se înnoiască oraşul.

În al cincilea an, s-a petrecut ucidere mare între norodul Constantinopolei, la un loc de se întreceau acolo la alergatură cu caii. Şi au murit treizeci şi cinci de mii. Că, văzând această sminteală, împăratul s-a mâhnit de moarte. Însă Domnul i-a dat bun cuget să zidească mare şi minunată biserică, cum nu se mai afla alta asemenea. Şi a trimes cărţi la un unchi de-l avea şi muierii acestuia şi altora, poruncindu-le să strângă şi să-i aducă stâlpuri de marmoră scumpă şi pardoseală de toate colorile şi alte lucruri trebuincioase pentru ridicarea bisericii. Şi toate cele câte ceruse au fost aduse în şapte ani şi jumătate.

Din acest loc începem a vorbi despre catedrala Aghia Sofia[123]. Această preafrumoasă biserică Aghia Sofia a fost zidită la începuturi de Constantin cel Mare, având formă asemănatoare cu cea a Sfinţilor Agaton si Agachie, cu mulţi stâlpi înlăuntru. Şi aşa a rămas vreme de şaptezeci şi patru de ani.

Iar în vremea împăratului Teodosie cel Mare a ars acoperişul, pe când Patriarhul Nectarie stătea în altarul vechi de la Sfânta Irina, ridicată tot de Constantin cel Mare. Şi biserica a stat fără acoperiş vreme de doi ani. Pe urmă, Teodosie Împărat a

[123] Aya, Aghya Sofia: Catedrala bizantină din Constantinopole, dedicată Înţelepciunii Divine(*sofya*), construită între 532- 537 după planurile arhitecţilor Arthemios din Trales şi Izidor din Millet, la ordinal Înpăratului Justinian. După cucerirea Constantinopolelui, în 1453, a fost transformată în moschee. Din 1935, a fost declarată muzeu.

venit la Rufinus Magistrul de a construit acoperiş de fag. Iar în anul al cincilea al domniei lui Iustinian cel Mare, a cerut supuşilor din tot ţinutul şi la toţi de-i plăteau haraci şi tribut să trimeaţă toate câte erau de trebuinţă zidirii. Şi au adunat de prin templele păgâne şi din hamamuri şi din casele bogătaşilor, de la miază-zi şi până la asfinţit. Au mai luat, aşişderea, şi din insulele aflate sub stăpânirea lui şi din corăbiile de erau pe mare.

Şi Plutarh[124] ne spune că acele coloane de preţ le-a dăruit o văduvă, care le avea de pe vremea lui Aureliu, Cezarul Romei. Iar stâlpii verzi de preţ i-a dăruit Francisc Constantin, generalul de oşti. Şi au mai adus destule din Troia şi de la insula de-i zice Ciclade.

În anul al zecelea, au scos temeliile şi zidăriile vechi ale bisericii ridicate de Constantin Împărat, că nu mai erau bune şi au cumpărat casele de erau împrejur, ca să le dărâme şi să lărgească locul.

Iar la anul şase mii şi treizeci de la facerea lumii, la ziua de fevruarie douăzeci, la primul ceas al zilei, s-a făcut slujbă pentru începutul zidirii. Şi Împăratul Justinian a pus cel dintâi căuş de var, mulţumind Domnului Dumnezeu pentru gândul bun ce-i dăduse. Şi aşa au început meşterii trebăluirea lor.

Au ridicat, mai întâi, un altar mic, cu tavan aurit, pentru pomenirea Sfântului Ioan Botezătorul, unde venea împăratul cu oamenii săi să privească, ba şi să mănânce, de zăboveau mai mult.

Au făcut, după aceea, trecători ascunse sub pământ, de legau palatul cu locul bisericii, ca împăratul să poată veni la orice vreme, ca să-şi vază şi să-şi îndemne zidarii.

Iară numărul meşterilor era o sută, având fiecare cu el o sută de calfe, fiind cu toţii în totul lor, zece mii.

Şi cincizeci de meşteri cu calfele lor lucrau la zidirea

---

[124] Plutarh : istoric grec (cca. 50 – 150 d. Hr.), autor al **Vieţilor paralele** ale oamenilor iluştri şi al **Operelor morale**, scrieri pe teme politice, filosofice şi religioase

părții din dreapta, iară ceilalți lucrau la partea din stânga, ca să sfârșească mai degrabă. Că toți, în frunte cu mai marele lor, Ignatiu, erau bărbați destoinici și pricepuți tare întru ridicarea bisericilor.

Iară acestei Aghia Sofia i s-a zis Cerul pe Pământ, ori Noul Sion[125], sau Podoaba tuturor bisericilor, fiind ea mai falnică decât toate așezămintele ce se făcuseră până atunci de la zidirea lumii și nici nu va să mai fie alta ca ea în vecii-vecilor minune mai presus de orice slavă și laudă.

Și Ignatiu s-a slujit de aramă topită, amestecând varul și lutul ars cu orz fiert, fiind această fiertură mai bună decât apa cea de toate zilele. Mai luau așișderea coajă de copac de o tocau, punând-o cu orzul la fiert în vase mari de aramă și amestecând după aceea, fiertura cu varul. Așa, nici căldura, nici gerul nu puteau să mai strice zidirea.

Iar la temelii au așezat pietre mari, tăiate cu măsură și încinse cu brâu de fier.

De s-a înălțat temelia ca la doi coți deasupra pământului, ajunseseră cheltuielile la patru măsuri de aur și cincizeci măsuri de aur curat, după cum ne spune Strategiu vistiernicul și strângătorul haraciului.

Și în fiece zi se aduceau de la palat arginți și drahme, ca să-i plătească pe zidari și pietrari, să nu se lenească. Că, de au purces a înălța colțarii și stâlpii, împăratul nici nu mai da geană pe geană ziua întreagă, veghind asupra cioplitorilor, a meșterilor zidari și a calfelor lor. Întru care mai harnici se arătau cu toții, primind câte o drahmă de fiecare piatră așezată la locul ei.

Când au sfârșit ridicarea celei de-a doua bolți, cu multă tristețe a văzut împăratul că nu mai avea nici un galben de cheltuială, golindu-se de tot visteria împărătească. Și se muncea în gândul și în cugetul lui ce să facă să găsească aur pentru săvârșirea lucrului dumnezeiesc, pe care îl începuse.

---

[125] Colină din vecinătatea Ierusalimului, deveintă echivalent spiritual al orașului și al iudaismului. Noul Sion ar semnifica, deci, Noul Ierusalim.

Stând el sus, pe schelele zidăriei şi privind la lucrul meşterilor, i s-a arătat un slujitor învestmântat în strai alb ce i-a zis:

„- Nu-ţi fă inimă rea din pricina banilor, ci dă poruncă să vină cu mine niscaiva oameni, ca să-ţi aducă galbeni din cei bătuţi câţi îţi trebuie!"

Şi împăratul s-a înseninat, bucurându-se. Iar a doua zi, acel slujitor a luat cincizeci de flăcăi şi ca la douăzeci de catâri, plecând ei şi ajungând la un loc plin cu minunate palate. Întru care, scoborându-se cu toţii de pe catâri, au urcat pe o scară de aur. Ce, scoţând o cheie, slujitorul a deschis o boltă de era plină până în bagdadie cu galbeni bătuţi. Şi a pus de au umplut toate balercile de le aveau cu ei, adică optzeci, încăpând în fiecare câte patru măsuri de aur. Şi în urmă, le-a zis feciorilor să meargă la împăratul cu aurul, că el avea să rămâie acolo, ca să închidă şi să ferece bolta.

Iară feciorii au mers şi au dat aurul împăratului carele, cu bucurie, i-a întrebat de unde veniseră şi cine era slujbaşul acela. Iar ei i-au spus. Împăratul a aşteptat vreme îndelungată să se întoarcă acel slujitor, dar, nevenind el, a trimes acolo pe sfetnicii lui, ca să-l cheme, ce aceia nimic n-au gasit, nici pe slujitor şi nici vreun palat. Întru care, s-au întors, spunând împăratului de cele aflate. Iară împăratul a priceput că acel om fusese înger trimes de la Dumnezeu şi a zis sfetnicilor aşa:

„-Acuma am deslușit adevărul că acel înger şi galbenii au venit de la Cel de Sus. Mare şi minunată este puterea ta, Doamne şi nesfârşită mulţumire şi laudă Îţi aducem Ţie, noi, păcătoşii!"

Purcedând la ridicarea altarului sfânt, au vroit a-l face cu bolte şi sticlă, ca să intre lumina. Iar împăratul a zis că acele arcade să se facă doar pe un rând, însă, pe urmă, şi-a luat seama, poruncind să se facă pe două rânduri, un rând de arcade peste alt rând, aşa ca povara cupolei să nu stea doar pe un singur rând, ca să nu se dărâme. Şi meşterii au zis că mai potrivit ar fi

să se facă doar un rând, adică taman pe dos de cum se gândise împăratul.

Iar într-o zi de miercuri, pe la al cincilea ceas către seară, pe când se gâlceveau ei, s-a arătat un înger dumnezeiesc, având asemănare la chip cu Justinian Împăratul, purtând coroană şi strai de purpur. Şi îngerul a grăit:

„-Vreau să se ridice arcadele şi ferestrele pe trei rânduri, unul deasupra altuia, ca lumina să intre în altar în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh!". După care a pierit cum venise.

Mai marele meşterilor, la mare încurcătură fiind, a mers la împăratul, zicându-i :

„-Doamne, vorba ta nu e una. Că de mi-ai dat poruncă să fac un rând, ai zis pe urmă ca să fac două. Şi de am purces a-ţi împlini voia, iată, vii acuma zicându-mi ca să fac trei, drept credinţă în Sfânta Treime!"

Dar împăratul, ştiind că toata ziua nu se mişcase din palatul lui, a grăit meşterului zicându-i:

„-Adevăr grăiesc ţie, că acela de ţi-a vorbit a fost înger dumnezeiesc. Iară tu să faci întocmai aşa cum ţi-a zis!"

Şi au zidit, făcând pe dinafară şi pe dinăuntru legătură cu scoabe şi drugi de fier întărite între ele cu var stins în ulei şi în fiertură de orz, acoperindu-le, pe urmă, cu faţă de marmoră felurit colorată.

Iar împăratul i-a trimes pe Tropil sfetnicul şi pe Teodor vizirul său la Insula Rodos, de au cercetat argila acelui pământ, găsind-o potrivită la culoare şi greutate, întru care au poruncit să se facă din ea calupi mari, pecetluindu-le cu numele domnului şi trimeţându-le împăratului. Că acea argilă era uşoară şi pufoasă, precum buretele şi la culoare albă. Că au spoit cu ea bolţile şi cupola, zidind înăuntru moaşte de sfinţi, întru slava lui Dumnezeu. Şi în acest fel au săvârşit ridicarea bolţii celei mari, făcând-o semeaţă precum stejarul. Aşişderea, au ridicat şi altarul, îmbrăcându-i pereţii cu frumoasă dantelă de marmor. La

fel şi pardoseala au făcut-o din marmor de felurite culori. Iar laturile altarului şi ce mai clădiseră de jur-împrejur le-au împodobit cu plăci mari tăiate în piatră albă. Vom mai zice că Sfânta Masă au acoperit-o cu argint curat şi aşişderea au fost făţuite şi Uşile cele Împărăteşti.

Au mai pus în altar şapte sfeşnice de argint şi tot în argint au îmbrăcat jilţurile pe care stau preoţii după rangul lor şi Scaunul Patriarhal şi Sfânta Sfintelor. Iar deasupra mesei au făcut boltă acoperită cu argint poleit cu aur şi un glob în întregime din aur şi greu de una sută si optsprezece litre. Iar Crucea Mare au făcut-o din şaptezeci litre de aur împodobit cu nestemate, precum smaragde, safire, mărgăritare, olmaze, ca să fie mai fără de preţ decât tot aurul şi decât tot ce poate mintea omenească să înţeleagă.

Şi în tot locul din altar meşterii giuvaergii au pus multe asemenea lucruri scumpe, la numărul lor şaptezeci şi două de feluri, precum şi cristal şi aramă şi plumb şi piatră şi fier. Că de unde te uitai, vedeai tot o altă culoare, că se schimba ca faţa apelor mării, fiind o dată azuriu şi smaragd, altă dată argint şi rubin, că nici o minte de om nu putea să-şi închipuie aşa frumuseţe, precum am spus.

Iar împăratul a pus de s-a scris pe brâul Sfintei Mese, de jur-imprejur, precum se urmează:

"Cine sunt eu, ce-ţi dăruie toate acestea, Iisuse Doamne ? Noi suntem robii tăi, Justinian şi cu Teodora. Ci primeşte-le de la noi, tu, Fiul lui Dumnezeu şi Cuvântul Care S-a întrupat şi S-a răstignit pentru noi. Dă-ne, Doamne, putere, să mergem pe calea cea dreaptă şi apără cetatea aceasta, cu lumina slavei Tale şi cu strălucirea Tatălui Tău şi a Sfinţilor Tăi"

Iară bolta altarului au înconjurat-o cu mărgăritare de preţ şi smaragde, punând deasupra cruce de cântărea una sută litre de aur, asemenea cu mărgăritare şi nestemate.

Şi tot în acel loc au aşezat vizdurile fântânii, pe care şezuse Iisus vorbind Milostivei Samaritence, ce le adusese

împăratul de la Samaria, zicându-i-se, întru aceea„„Sfântul Izvor". Că acele vizduri se văd şi astăzi, pe un loc mai înalt de vin acolo credincioşii ca să se roage.

Au mai pus cele patru trâmbiţe de aramă, în care au suflat îngerii, când s-a dărâmat Ierihonul, după cum ni se zice.

Asemenea şi Sfânta Cruce, pe care s-a răstignit Domnul nostru Iisus Hristos, păstrată în văl, vindecătoare de boli şi alungătoare a demonilor.

Am mai aflat că, la acea vreme, în biserică şi în afara bisericii au fost o mie de coloane în totul lor, fiecare poleită cu aur la capete şi având zidite în trupul lor părticele din moaştele sfinţilor.

Iar porţile de sus şi de jos ale altarului aveau cadre din fildeş de elefanţi.

Şi uşile de la scăldătoare erau din aramă galbenă precum aurul. Uşile nartexului[126] erau din aramă şi fildeş, având în mijloc nişte uşiţe mici din argint şi lemn din Arca lui Noe. Iară uşile erau, în totul lor, trei sute şi şasezeci şi cinci la număr.

Cât despre tipsii şi potire, toate le-au făcut din aur cu mărgăritare şi nestemate, fiind toate la număr o mie.

Au mai pus, aşişderea, douăsprezece evanghelii, acoperite, fiecare, cu câte două litre de aur. [127]

Iară candelile făcute în forma ciorchinilor tot din aur erau, având fiecare bobiţă un loc pentru aşezat făclia. Că doar în stânga, unde se roagă femeile, erau asemenea ciorchini şase mii. Au mai făcut şase policandre din aur împodobite cu nestemate.

Şi bisericii i s-au dat în stăpânire trei sute şasezeci şi cinci acareturi în Egipt, la India şi în tot ţinutul de la Răsărit şi de la Asfinţit. S-a mai dat poruncă, aşişderea, ca fiecare să dea de sărbători câte una sută măsuri de ulei.

---

[126] Vestibul care precede intrarea în nava (spaţiul central) al bisericilor creştine

[127] Măsură de greutate, echivalând cu cca. 450 grame

Iar în toată ziua de Vineri să se aducă femei o sută, spre a cânta la slujbă cu preoții, dându-li-se două schituri aproape, ca să stea acolo.

În ziua de douăzeci şi două decemvrie, însoțit fiind de curtenii săi, a venit împăratul în carul său tras de patru armăsari şi s-a oprit la uşile mari ce dădeau spre locul de-i zice Al Ceasurilor.

Şi, mai întâi, au tăiat dobitoace, după cum se urmează: trei mii viței, şase mii şi şase sute berbeci, trei mii râmători, zece mii găini, douăzeci mii cocoşi, de au dat să se ospăteze toți săracii şi nevoiaşii.

Iar după ceasurile trei ale zilei, împăratul, cu Patriarhul şi clerul şi mult norod, au mers, având înaintea lor Sfânta Cruce. Şi, de au ajuns lângă Uşile Împărăteşti, împăratul a sărutat dreapta Patriarhului, intrând, apoi, şi oprindu-se sub bolta cea mare. Atunci, şi-a ridicat mâinile către cer, zicând cu răsunătoare voce:*„Osana întru Cel de Sus, Osana, Osana întru Cel de Sus, Slavă Domnului, Care mi-a dat putere să săvârşesc această minunată lucrare. Pe tine te-am biruit, Solomon, cu toată înțelepciunea şi măreția ta!”*

Apoi, Strategos, fratele de suflet al împăratului, a aruncat norodului trei măsuri de aur şi patru măsuri de argint, făcând multă veselire celor dreptcredincioşi.

Iar a doua zi au facut Enoxina, adică deschiderea uşilor de la Sfântul Altar, aruncând, iarăşi, norodului, argint şi aur.

Şi cetatea s-a bucurat şi s-a veselit zile douăsprezece, mulțumind Domnului Dumnezeu.

Vom spune, dar, că cele trebuincioase ridicării bisericii au fost adunate vreme de şapte ani şi jumătate. Iar numărul meşterilor a fost zece mii, sfârşindu-se zidirea în nouă ani, adică, cu totul, şasesprezece ani şi patru luni.

Iar toate cheltuielile au fost aur trei mii de cântare, aur curat două sute cântare, ştiut fiind că, la vremea aceea, haraciurile de le primea Împăratul Justinian erau de o mie cântare,

după cum poruncise Împăratul Constantin cel Mare să se ia de la perşi şi de la alţi prinţi şi regi.

Iar după ce Justinian a murit, a stat în tron Justin[128], nepotu-său.

Ce, în al doilea an al domniei, la ceasurile şase ale unei zile de joi, s-a prăbuşit bolta cea mare de ţinuse şaptesprezece ani, sfărâmând toate câte se aflau dedesubt.

Şi Justin şi Teodora au pus de s-a zidit din nou, dar însă nu a mai avut strălucirea de avusese. Şi în altarul lui Justinian a pus Teodora de s-au aşezat moaştele Sfinţilor Apostoli Andrei, Luca şi Toma.

Şi, pe când lucrau, iarăşi s-au sfârşit banii, cugetând împărăteasa ce să se facă. Şi atunci i s-au arătat doi sfinţi, zicându-i *„Nu plânge, împărăteasă, ci mergi la malul mării!"*

Şi, de a mers, a găsit acolo douăsprezece ulcioare, fiind fiecare scris cu un nume din numele Apostolilor Petru, Pavel, Ioan, Andrei, Iacov, Matei, Luca, Marcu, Toma, Vartolomeu, Filip şi Simon. Şi viind împărăteasa cu ulcioarele la palat, le-a aflat pline cu aur, aducând mulţumire lui Dumnezeu.

Şi cu acel aur au sfârşit de zidit şi de împodobit biserica aceea care, la zilele noastre, este geamia Sultanului Mehmet, care a luat oraşul, păstrând multe din zidirile ce facuse Justinian cel Mare.

Iar Justin a purces să se războiască cu Chosroes[129], împăratul persanilor, de-i zicea, aşişderea, Galimer.

Iar pricina era în prieteşugul ce îl avea Justin cu Andaric, prinţul de la Andaluzia. Că acel Chosroes cu vicleşug luase principatul lui Andaric, aruncându-i in temniţă pe femeia şi pruncii lui.

Întru care, chemându-şi vitejii, a pus în fruntea lor pe

---

[128] Împărat al Imperiului Roman de Răsărit între 565-578, nepot şi succesor al lui Justinian

[129] Chosroes, Khosro I Annuşarvan, rege sassanid al Persiei între 531-570. Khosro II Ahharvez, rege persan între 590-628.

Velizarie[130], generalul care era, la vremea aceea, podoaba şi fala împărăţiei. Şi aşa de înverşunată a fost bătălia în contra lui Galimer, cât pământul tot mustea de sângele perşilor, iară săbiile creştinilor se tociseră. Şi leşurile păgânilor erau ca frunza şi ca iarba de multe. Şi când au ajuns la palatul lui Galimer, l-au aflat plin cu aur. Iară pe acesta l-au prins, luându-l rob cu muierea lui.

Şi Velizarie tare s-a bucurat cu oştenii lui de biruinţa ce biruise. Că, luându-l pe Galimer şi pe toţi prinşii cu armele şi averile lor, au purces la Constantinopolea, venind să îi povestească împăratului. Şi multă cinstire i s-a făcut, dând poruncă Justin să se împodobească ulițele şi drumurile cetăţii, precum şi norodul, cu straie de sărbătoare.

Încă, împăratul a dat poruncă zicând cum că, întru cinstirea acestei fapte, să se bată bani noi de aur, argint şi aramă, având săpate pe o faţă chipul acestui dreptcredincios împărat al creştinilor şi pe dos chipul lui Velizarie. Şi i-a omenit, asemenea, pe oştenii care mult îl îndrăgeau, că era împărat bun la suflet şi drept. Ce, la fiece slujbă de marţi, îi îndemna să nu împileze or să asuprească, or să facă rele cu cugetul au cu fapta. Ci, pentru curajul şi vârtoşenia ce avea şi cu ştiinţa şi înţelepciunea lui, a biruit toate neamurile şi pe toţi sultanii şi prinţii, că era drept şi înţelept în judecată.

Se povesteşte că, într-o bună zi, un oarecare oştean a luat cu de-a sila găina unei sărmane femei vădane, care a mers la Velizarie cu jalbă în contra acelui oştean. Întru care, Velizarie a dat poruncă să îl ridice pe cruce, că şi el era drept şi neprieten răufăcătorilor, însă purtând de grija vădanelor şi orfanilor. Întru care, dându-l morţii pe acel rău, toţi oştenii au fost cuprinşi de spaimă. Iar de stătea cu oamenii lui, le zicea că pus pe cruce va să fie acel ce nedreptăţeşte, au fură, au face împilare în contra

[130] Velizarie, Belisar: general bizantin (cca. 494-565). Sub domnia lui Justinian a obţinut răsunătoare victorii împotriva perşilor, vandalilor, ostrogoţilor.

semenilor. Pentru aceasta, era Velizarie îndrăgit, cinstit şi prealăudat. Că aşa a izbândit să ia multe cetăţi şi ţări cu norodul lor, precum Calcedonia şi alte ţinuturi, pe multe luându-le fără luptă. Că, doar auzind că vine asupra lor Velizarie, mulţi regi şi prinţi veneau să-l primească şi să i se închine.

Iar după o vreme, Roma a fost luată de goţi. Şi auzind, împăratul degrabă l-a trimes pe Velizarie de i-a biruit, prinzându-l pe prinţul lor viu, de l-au pus în fiare, aducându-l la împăratul Romei.

Şi, altă dată, l-a scăpat de la pieire chiar pe împăratul. Că era orânduită întrecere de cai, la care venise norod puhoi, cu surle şi cântece de petrecere. Şi, pe când era aşa, a izbucnit încăierare şi răzmeriţă, mulţi zicând că să-l ucidă pe împăratul, ca să îl pună în tron pe un oarecare Anastasie de era vizir şi fusese cinstit cu rangul de rege. În acest timp, Velizarie se afla la casa lui şi auzind zvon, a zorit spre locul acela şi a găsit norodul cârtind asupra împăratului. Şi cu multă bărbăţie s-a năpustit, trecând printre aceia precum un leu şi descăpăţânandu-i pe mulţi. Iară ceilalţi, văzându-l şi cunoscându-l, cu groază au împuns-o la fugă, împrăştiindu-se precum potârnichile. Şi aşa a scăpat împăratul de moarte, mai vârtos, încă, lăudându-l pe Velizarie.

Dar vrăjmaşul adevărului, care este Satana, lucrează să arunce pizma neagră în inima omului. Că s-a întâmplat de i-a luat, mai pe urmă, toată agoniseala, coborându-l din dregătorie şi scoţându-i ochii de a ajuns cerşetor şi sărac.

Iar în anul al optsprezecelea al domniei, s-a întâmplat de a crescut apa mării, ieşind dincolo de hotarele Traciei şi înecând pământul, de a pierit mult norod la cetăţile lui Dionisos şi Afroditei.

Şi în anul al nouăsprezecelea al domniei, s-a făcut vin puţin la Constantinopolea şi a căzut iarnă grea, că nici în ziua de Paşte nu se sfârşise, fiind mare lipsă de carne. Ce împăratul a dat poruncă la toţi casapii să vândă carne în Vinerea Mare şi

altora să vândă brânză şi pâine, de a putut lumea să guste hrană de Sfintele Sărbători.

În al douăzecilea an, a murit Teodora Împărăteasa.

În anul următor au fost mari uragane şi vijelii cu trăznete, făcând lumii multă stricăciune şi pagubă.

În al douăzeci şi treilea an de domnie, au venit la Constantinopolea solii de la India, aducând împăratului un elefant în dar. Că, într-o noapte, dihania şi-a rupt ştreangurile şi, ieşind afară, a hăcuit multă lume, obrintindu-i, încă, pe mulţi.

În anul al douăzeci şi cincilea s-a adunat pentru a cincea oară Sfântul Sinod la Constantinopolea[131], după ce trecuseră ani una sută şi şasezeci şi cinci de la Sinodul de dinainte. Şi s-au ridicat împotriva lui Origen bătrânul[132], de zisese cum că o pedeapsă are sfârşit, dacă nu e dată la vremea ei. Şi l-au afurisit.

În anul al douăzeci şi şaptelea al domniei s-a petrecut mare cutremur, căzând la pământ multe biserici şi zidul de la Poarta de Aur, iar multă lume a murit. Şi cutremurul a zguduit toată faţa pământului, făcând stricăciune în multe locuri din ţările de la Asfinţit şi din Palestina şi dintre Tigru şi Eufrat şi la Antiohia. Şi în tot locul a murit lume si dobitoace puhoi, ţinând tremurătura vreme de patruzeci de zile.

În al douăzeci şi nouălea an, jidovii s-au ridicat împotriva creştinilor, ucigând dintre ei pe mulţi şi luând averile lor. Ce, împăratul l-a trimes pe căpetenia Amandos, care i-a bătut şi le-a tăiat beregăţile unora şi i-a dat pe alţii surghiunului, ori i-a luat robi.

În anul al treizecilea, a fost, iarăşi, înfricoşat cutremur, căzând zidurile oraşului de la amiază la asfinţit şi multe biserici şi case, de ajunseseră a nu mai şti unde era marginea şi

---

[131] Al cincilea sinod ecumenic, ţinut la Constantinopole, în anul 553.

[132] Origen : exeget şi teolog născut la Alexandria (185-254). Reputat apologet, a fost criticat pentru maniera alegorică în care a interpretat textul biblic

împrejmuirea palatului împărătesc. Iar pământul s-a zgâlțâit fără contenire vreme de zece zile.

Şi împăratul, cu multă mâhnire, a mers la biserică, fiind atuncea ziua Bunei Vestiri. Iară de mâhnit ce era, nici nu a mai ținut obiceiul, adică nici hlamida împărătească n-a îmbrăcat-o şi nici norodului nu i-a împărțit pomeni ori galbeni, cum era datina. Ce a dat oarece numai la cei săraci.

Iar într-un fevruarie, la Constantinopolea a fost aprigă ciumă, de au murit cu osebire mulțime de tineri, că rămâneau şi câte trei zile neîngropați, neavând în ajuns nici dricuri să-i care. Întru care, a dat împăratul poruncă să vină fiecare cu caii or cu carele de aveau. Şi aşa a ținut până în luna lui iulie, ba şi în august, fiind, apoi, urgie de furtună cu fulgere şi cu trăsnete de a ucis asemenea mult norod.

Şi în anul următor a fost din nou ciumă şi moarte.

Şi s-a auzit în cetate, cum că împăratul a murit, din pricină că avea mare suferință la cap, de nu mai era în stare să vorbească or să se țină pe picioarele lui. Ce, lumea din uliți şi din case şi din dughene cu mare tulburare s-a tulburat. Iară pe împăratul aceste scornituri tare l-au mâhnit şi l-au întristat. Întru care a dat poruncă la eparhii să aprindă candele şi făclii, în semn că e teafăr şi bine. Şi aşa s-a potolit cetatea şi lumea.

În anul al treizeci şi optulea, l-au descăunat pe Patriarhul Constantinopolei, Evdochie, dându-l surghiunului şi punându-l în loc pe Ioan Scolasticul.

Şi în acele zile, doi călugări au adus din Siria la Constantinopole gogoşi de viermi care fac mătase, ce nu fuseseră până atuncea ştiute. Însă, mai apoi, s-au răspândit în lumea întreagă.

Şi acest împărat a zidit Aghia Sofia şi alte biserici şi schituri. După care a căzut la boală şi a murit.

De domnia lui Justin Karbalat

După aceea, a venit pe tron Justin, de era lui Justinian nepot de frate şi a împărăţit ani treisprezece. Şi avea o nevastă pe numele ei Sofia, fiind uns împărat de Patriarhul Ioan, pe care l-am pomenit.

De s-a urcat în tron, a trimes pe un popă, Fotinie, la Alexandria, ca să facă pace şi înţelegere între biserici, dându-i toată împuternicirea pentru aceasta.

Întru care, a căzut la grea boală, că nici nu mai avea vlagă să stea la judecata divanului şi să împartă dreptatea celor săraci în contra împilatorilor. Că, pe atunci, răii i-au măcelărit pe cei fără de ajutor, luându-le toată agoniseala.

Şi, de s-a mai împiciorogat, împăratul a mers la biserică, iar acolo toată adunarea a venit la el cu jelanie contra celor mari şi asupritori. Că împăratul, chemându-i la el pe aceia, le-a zis:

„-Eu ştiu prea bine că voi, toţi aici de faţă, sunteţi buni creştini, însă aveţi viaţă cu uşurinţă şi bogăţii, de nu mai trebuie să luaţi de la alţii, aşa cum faceţi şi cum Dumnezeu vede şi ştie. Întru care vă poruncesc să daţi cinstire Domnului şi împăratului vostru şi să nu mai faceţi aşa!"

Dar aceia nu au vrut să asculte, ci mai vârtos i-au asuprit pe cei nevoiaşi, după cum le era năravul şi obiceiul.

Şi după nişte zile, din nou i-a chemat la el împăratul, zicând:

„-Eu, prin voinţa Domnului Dumnezeu, sunt, acuma, împărat peste voi. Şi cum vă voi zice acuma, vreau ca aşa să faceţi întocmai. Iar de nu vreţi, aduceţi-vă alt împărat, că eu nu pot a domni peste hoţi!"

Aflându-se între aceia un oarecare cu frica lui Dumnezeu, a ieşit în faţă, zicând:

„-Doamne, dacă îmi vei porunci mie, robului tău, în treizeci de zile fac să înceteze toată strâmbătatea ce se întâmplă. Fă-mă, dar, eparh[133] *şi mă leg să privesc fără osebire pe oameni, de e mare, or de e slab, dar să judec cu dreptate şi cu cinstire. Şi de nu va fi precum spun, eu singur îmi voi tăia capul!"*

Auzind cu bucurie aceste vorbe, pe loc l-a făcut pe acela eparh în oraş.

Şi iată că a venit înaintea lui o văduvă, plângându-se cum că magistrul îi făcuse nedreptăţi, luându-i pe degeaba averea. Şi eparhul i-a dat carte, să se ducă cu ea la divanul judecătorilor.

Întru care, magistrul[134], auzind că muierea se plânsese eparhului, a suduit-o şi a lovit-o, trimeţând-o să se ducă la eparhul de unde venise. Iar acesta a trimes sol cu lămurire la magistrul, care şi pe acesta l-a suduit cu vorbe grele şi aşişderea pe eparh. Ce, auzind, eparhul a potrivit să meargă la împăratul, că încă fusese poftit, cu alţii, să îi fie la ospăţ tovarăş.

Şi la un timp a grăit:

„-Împăratul nostru iubit, mi-ai dat poruncă să fac dreptate celor nedreptăţiţi. Că eu cu toate puterile mele am purces degrabă să-ţi împlinesc porunca. Luminăţia-ta te ospătezi şi bei la o masă cu acei lotri şi hoţi necredincioşi ţie. Ce fel de judecată dreaptă se poate face pentru sărmani?"

Iar împăratul, cu voce tare i-a dat răspuns:

„-Dacă m-ai văzut vreodată pe mine făcând strâmbătate şi împilare, atunci eu, de voia mea, mă dau jos din tronul împărătesc!"

---

[133] Şef al unei circumscripţii administrative în Imperiul Roman de Răsărit.

[134] Magistros, unul din rangurile înalte în conducerea treburilor imperiului, atribuit prin bunăvoinţa împăratului unei anumite persoane, de obicei din rândul celor bogaţi, al generalilor etc.

Atuncea, eparhul, ieşind de la ospăţ, l-a căutat pe acela de facuse nedreptate muierii vădane. Şi, văzându-l, a pus de l-au bătut la tălpi şi i-au tăiat părul, suindu-l, în urmă, pe spinarea unui măgar, de a străbătut aşa toate ulițele cetății. Şi agoniseala aceluia a fost dată vădanei.

Întru care, văzându-se toate acestea, cei cu gânduri rele s-au înfricoşat, astâmpărându-se din strâmbătățile lor. Că nici nu trecuseră treizeci de zile de care vorbise eparhul şi nu se mai afla în cetate nici asupriți, nici asupritori. Iar împăratul tare s-a bucurat şi cu sufletul şi cu trupul.

Ce, de au trecut treizeci de zile, eparhul a venit înaintea stăpânului său şi i-a zis :

„-Doamne, iată, mi-am ținut legământul. Iară tu, acuma, să faci precum îți va fi voia!"

Şi aşa, în ziua aceea, l-a făcut vizir şi eparh pe tot restul zilelor vieții lui.

În al doilea an al domniei, au uneltit Etarie şi Eudie, împreună cu alții, ca să-l omoare pe împăratul. Dar, auzind aceasta, a pus de le-a tăiat beregata.

În al treilea an, dreptcredincioasa Sofia a dat poruncă să se adune toți săracii şi nevoiaşii de aveau dări şi datorii de plătit şi, luându-le înscrisurile, le-a rupt pe toate, iertându-i de datoriile lor.

Şi a mai făcut Sofia multe asemenea fapte frumoase.

Iar în al şaptelea an, s-a început zidirea Bisericii Sfinților Apostoli, la Orfanotrofi, ce se tălmăceşte hrana orfanilor. Asemenea, la Blacherne, au ridicat doi stâlpi falnici lângă Biserica Sfintei Teodosia.

În zilele acestui împărat s-a hotărât să se cânte **Heruvicul** la slujbele din biserică.

Iar un nepot după soră al împăratului, de se chema Augustus pe numele lui şi era dukas, adică duce la Alexandria, a uneltit să-l omoare pe unchiul lui. Ce şi acestuia i s-a retezat căpățâna.

În anul al zecelea, l-a făcut Cezar pe un Tiberiu Coma, luându-l să îi fie tovarăş şi mână dreaptă şi să stea în locul lui la adunarea divanului. Că împăratul era cam leneş, plăcându-i să stea mai toată vremea lungit în pat.

Şi în acel timp, trăia acolo un jidov sticlar, care avea un prunc, pe care l-a dus la un loc cu dascăl, ca să deprindă a vorbi limba jidovilor, după tipicul şi datul lor.

Şi, odată, ieşind copilul de la învăţătură, s-a amestecat cu nişte prunci de creştini, să se zbenguiască cu ei.

Iar în Joia Mare, pe la prânz, au mers pruncii creştini la biserică să cunoască Tainele Sfinte. Şi, pe când mergeau, le-a ieşit în cale acel copil jidov de care am pomenit, că mergea la tatăl lui, să mănânce. Însă, trecând pe lângă acei copii de creştini, s-a luat cu ei, mergând cu toţii la Sfânta Biserică. Şi au luat anafură şi vin sfinţit, că acela de avea în grijă Sfântul Potir nu ştia că se afla acolo un pui de jidov. Carele, ajungând, în urmă, la tatăl lui, a fost întrebat de ce a zăbovit aşa şi i-a răspuns pruncul, că a fost la biserică, laolaltă cu copiii de creştini, mâncând cu aceştia anafură. Auzind acestea, evreul sticlar s-a mâniat foarte şi, luându-şi pruncul la sticlărie, a aprins focul în cuptor şi l-a aruncat înăuntru pe prunc, închizând uşa. Dar copilul nimica nu a simţit din văpaia cuptorului.

Şi ajungând sticlarul acasă, muierea lui, văzându-l fără copil, a ţipat şi a mers la dugheană, pe care a aflat-o zăvorâtă. Dar uitându-se prin gaura cheii şi auzind glasul pruncului, a început a ţipa de s-a adunat în jurul ei multă lume. Şi sfărâmând uşa de la dugheană, l-au aflat pe copil stând în jarul cuptorului. Dar nu păţise nimica, că nici straiele lui nu erau atinse de foc. Ce, scoţându-l, l-au întrebat cum a ajuns acolo şi copilul le-a zis:

„-Tatăl meu m-a închis în cuptor. Şi după ce a plecat, lăsându-mă pe mine aşa, mi s-a arătat o femeie învestmântată în strai de porfir, care a stins jarul şi mi-a zis să nu-mi fie frică!"

Iar mama pruncului tare s-a minunat, aducând mulțumire lui Dumnezeu şi Celei de Hristos Născătoare Maria. În urmă, luându-şi ea pruncul, a mers la Mina, patriarhul, primind de la acesta Sfântul Botez. Ce, patriarhul i-a luat pe amândoi de i-a arătat împăratului, care, auzind, a trimes de l-a adus pe iudeul sticlar şi l-au cercetat, poruncindu-i să se încreştineze şi el. Ce, nevroind, a pus împăratul de i-au tăiat capul pentru pricina că voise a-şi ucide pruncul. Iară muierea s-a trecut la călugărie, primind copilul numele de August.

În anul al doisprezecelea, a căzut împăratul la boală grea, chemând la el pe patriarhul şi pe dregători şi, asemenea, pe Tiberiu Cezarul, de i-a grăit :

„-Domnul a binevoit să fii rege bun şi dreptcredincios. Că nu eu ți-am dat coroana, ci Atotfăcătorul. Fii, deci, cu credință în Dumnezeu mai întâi şi Coroanei tale, pe urmă. Să nu iubeşti vărsarea de sânge, să nu împilezi şi să nu plăteşti cu rău răului. Şi, aşijderea, să nu fii iute la mânie, precum am fost eu şi am plătit pentru acest păcat. Să nu fii trufaş că eşti rege, că lumea aceasta nimica nu este. Iubeşte-ți aproapele ca pe tine însuți, amintindu-ți ce ai fost şi ce eşti şi văzând ce am fost eu şi ce am ajuns!"

Şi l-a mai povățuit să o cinstească pe împărăteasa, zicându-i mamă. Că de îi fusese mai înainte rob acesteia, avea, de acuma încolo, să îi fie copil.

Şi tăcând împăratul, Tiberiu a căzut la picioarele lui. Iar tot împăratul a mai grăit, zicând:

„-Dumnezeu, făcătorul Cerurilor şi al Pământului, să-ți dăruiască inimă curată şi să-ți aduci aminte de câte ți-am spus!"

Apoi şi-a dat suflarea din urmă, fiind înmormântat cu cinste alături de Justinian.

De domnia lui Tiberiu

Acest Tiberiu a început a împărăți la anul șase mii șaptezeci și unu de la Adam, adică cinci sute șaptezeci și șapte de la Întruparea Dumnezeiască, stând în tron patru ani.

Și a încoronat-o pe soața lui, Anastasia Augusta de la care a avut două fete, pe Haritina și pe Constandina.

În al doilea an de la încoronare, s-a supărat riga perșilor, care nu vroia împăcare cu Roma, făcând pe un oarecare Pristin mai mare peste Răsărit.

Iar în al treilea an, și-a strâns oștenii și a pornit asupra perșilor, fiind război între ei și biruindu-i creștinii pe acei păgâni.

În anul al patrulea, s-a petrecut dintre vii(sic!) Avdichie patriarhul, fiind pus în locul lui Ioan diaconul, la Bazilica cea mare.

Și iară a strâns împăratul oșteni de a pus în fruntea lor căpetenie pe Moric și i-a trimes asupra perșilor, biruindu-i și luându-le înapoi cetățile și ținuturile ce le călcaseră la vremea lui Justinian și Justin împărații.

Și venind Moric biruitor la Constantinopolea, împăratul l-a primit cu cinste și slavă, făcându-l ginere cu fie-sa, Constandina. Iară pe Haritina a dat-o lui Germanos căpitanul, făcându-i pe amândoi ginerii lui Cezari.

Iar la ziua de patru august, împăratul a poftit a mânca smochine uscate. Însă, fiind acestea cam vechi, a căzut la boală.

Și pricepând că numărate îi erau zilele lui, i-a poftit pe Ioan patriarhul, pe dregători și pe căpeteniile oștirii, de l-a făcut împărat pe gineri-său Moric, bucurându-se toți de aceasta.

Apoi, și-a dat duhul, fiind îngropat cu cinstire.

De domnia lui Moric, ginerele lui Tiberiu[135]

Acest Moric a domnit douăzeci de ani şi trei luni.

Era om drept la cuget şi credincios, dar şi mult iubitor de arginți. Că numai chiorii nu vedeau că în această robie a sa stătea pricina tuturor relelor.

În al doilea an al domniei, l-a însurat pe un oarecare Filip cu fie-sa, Gratia, făcându-l căpetenie peste Răsărit. Şi l-a trimes cu oştire să-i bată pe perşi, întorcându-se acela biruitor la Constantinopolea.

În anul al patrulea, s-a născut un plod fară ochi şi fără de mâini, iar o cățea a fătat un cățel cu şapte capete.

În anul al treisprezecilea, o muiere a adus pe lume un prunc cu patru picioare şi altul cu două capete. Iar lumea zicea că acesta este semn rău pentru țara în care un asemenea lucru se săvârşeşte.

În al optsprezecelea an, s-au arătat în apa Nil două lighioane, ce erau cu chip de bărbat şi femeie. Şi au stat aşa vreme de două ceasuri, de i-a văzut tot natul. Estimp, a ieşit o dihanie, de se zice crocodil pe limba romeilor şi a mâncat multă lume.

În anul al nouăsprezecelea, Sofia Augusta, soața lui Justin şi Constantina, soața împăratului, au poruncit o coroană minunată şi foarte de preț, dăruind-o împăratului în ziua de Paşti. Ce, primind-o cu bucurie, acesta a mers la Biserica Mare şi a pus-o acolo, deasupra Sfintei Mese, drept mulțumire Celui de Sus.

Şi era pe acolo un vraci de a ieşit în uliță, având în mână

[135] Flavius Mauricius Tiberius (539-602), împărat bizantin între anii 582-602.

o sabie goală şi zicea, ca să-l audă toţi, că împăratul avea să piară de moarte grea, cu capul tăiat de mâna unuia cu nume de se începea cu slova„F".

Şi tot atunci, au năvălit perşii, de au luat multe cetăţi şi (ca) la douăsprezece mii de prinşi, cerând împăratului Moric douăsprezece mii de galbeni ca să le dea drumul. Dar dragostea de arginţi a împăratului a fost mai tare şi nu i-a dat. Ce au zis perşii, încă o dată, ca să le dea şase mii galbeni, câte o jumătate de galben de cap şi nici atuncea n-a vrut Moric, că era mult hulpav de arginţi.

Întru care, Kaganes, căpetenia perşilor, înfuriindu-se, i-a scurtat de cap pe acei douăsprezece mii de prinşi, de curgea sânge creştin precum apele mării. Iară Moric s-a prefăcut a fi tare mult întristat, zicând că Dumnezeu l-a pedepsit pe lumea asta, în loc să-l pedepsească pe lumea cealaltă. Şi a trimes cărţi la toţi patriarhii de peste tot şi de la Ierusalim, cerându-le binecuvântare. Şi aşa au făcut.

Şi Dumnezeu, văzându-l cum varsă lacrimi amare, i s-a arătat într-o noapte în biserică, împreună cu Iisus Pantocrator şi cu cei douăsprezece mii de-i măcelăriseră perşii, vorbind între ei de cum îi lăsase împăratul să moară, din prea marea lui aplecare către arginţi şi cerând Domnului să facă dreptate. Iară Iisus a poruncit îngerilor de erau cu el să i-l aducă înaintea lui pe Moric. Şi, de a venit, Domnul l-a întrebat:

„- Vrei să-ţi primeşti pedeapsa acuma, au mai târziu?".

Iară Moric a zis:

„-Doamne, pedeapsa mea să fie pe lumea aceasta, Judecătorule iubitor de oameni!"

Iară Hristos a poruncit arhanghelilor să-l ducă pe el, pe femeia şi pe pruncii lui şi să-i dea pe mâna lui Foca necredinciosul, ca să le ia viaţa.

Şi atunci, s-a trezit împăratul din somn plângând şi şi-a chemat sora, soaţa lui Filip, zicându-i să nu-i fie frică şi să meargă a-l aduce acolo pe soţul ei. Iar de a venit acela, împăratul i-a căzut la picioare, zicând:

„-Iartă-mă, frate, că amarnic m-am înşelat, gândind că unelteşti împotriva mea, că aşa a zis unul din vraci, cum că am să sfârşesc de mâna unuia de are în capul numelui său slova „F". Însă, cuget că a fost numai închipuire. Ce, tu să-mi spui de ştii vreun oarecare dintre oştenii mei, care poartă un nume cu slova Feta?" Şi i-a răspuns:

„-Ştiu pe unul, oştean de felul lui şi se cheamă Foca, multe vorbind acesta pe seama ta!".

„-Şi ce fel de neam este acesta?" a mai întrebat împăratul. Şi i-a zis că acela e de neam rău, ucigaş şi tâlhar, băutor de sânge, duşman la mânie.

Şi noaptea aceea a apărut pe cer o stea, de i se zice Ceres.

Iar peste nişte zile, ostenii s-au răsculat, suduindu-l pe Moric şi l-au ales pe Foca să le fie lor împărat. Ce, auzind Moric, şi-a luat femeia şi pruncii şi, urcând în car, a purces la Biserica Sfântului Mama. Iară Foca a intrat în Constantinopolea, fiind primit de norod şi de Chiriac patriarhul şi de toţi dregătorii.

De domnia lui Foca necredinciosul

Foca a fost înscăunat în Biserica Sfântului Ioan Botezătorul, la anul şase mii nouăzeci şi cinci, ce vine cinci sute optzeci şi nouă de la Naşterea lui Hristos, intrând într-o zi de marţi în palatul împărătesc. Iară în ziua de joi a şi încoronat-o augustă pe Leona, muierea lui.

Într-o bună zi, a mers în afara cetăţii şi acolo i-au ieşit înainte nişte oameni, de erau duşmani ai lui Moric, împăratul cel zgârcit si iubitor de arginţi. Ce, văzându-l pe Foca, au început a striga, zicând că Moric se mai află în viaţă. Întru care, Foca a trimes de l-au căutat şi l-au adus pe Moric cu femeia şi pruncii lui. Şi Moric a grăit în şoaptă:

„-Drept eşti tu, Doamne, şi dreaptă e judecata ta!"

Acel Foca, setos de sânge, a dat poruncă să se taie pruncii aceluia de fusese împărat, fiind, între ei şi unul de tată. Că de i-a venit rândul acestuia, Moric a gemut :

„-Nu este acesta pruncul meu!"

Dar o doică de avea grijă de ei a zis:

„-Ba să aflaţi că acela e pruncul lui!". Şi l-au ucis.

Pe urmă, au omorât-o şi pe mama împărătească şi, apoi, luându-l pe Moric, i-au tăiat capul, aruncând leşurile într-o groapă, zicând că de este cineva care vrea să-i îngroape, atunci să-i îngroape. Şi nişte creştini i-au luat, îngropându-i în Biserica Sfântului Mama, nu departe de Poarta de Lemn.

Iară Filip şi-a pus strai de călugăr în cetatea Hrisopoli, unde şi-a şi sfârşit zilele.

Şi la vremea acelui necredincios Foca s-au înmulţit răii şi faptele lor şi, aşişderea, bolile, de s-a prăpădit mulţime de oameni şi dobitoace. Că a fost foamete mare şi sărăcie, cu iarnă grea, de au înghеţat şi au murit până şi peştii din apa mării.

Iar într-o seară, de mult vin cât băuse, Foca s-a îmbătat, nemaiputând a doua zi să iasă din casa lui, că îl chema lumea, însa el era beat, ca animalul nesimțitor. Dară tot a auzit cum strigă norodul afară, zicându-i că de ce se îmbătase, pierzându-şi mințile. Că s-a mâniat, punând de au dat morții pe mulți, iară pe alții i-au aruncat în temniță şi le-a dat foc.

În al doilea an al domniei, Chosroe, regele perşilor, a trimes o căpetenie cu multă oştire să bată Roma. Ce, ieşindu-i înainte Germanos, au biruit perşii, murind acest Germanos. Iar în locul lui a venit Narcis, care şi el a fost biruit, pierind cu mulți dintre oamenii lui.

Iar în anul al treilea, perşii au bătut şi au luat un ținut de-i zice Dara şi asemenea toate țările dintre Tigru şi Eufrat şi Siria, făcând prinşi şi robi fără număr.

Şi tot în acel an a murit Chiriac, patriarhul, fiind pus în locul lui Toma, păstrătorul odoarelor de la Biserica mare.

În al cincilea an, Foca a descăpățânat pe mulți de fuseseră tovarăşi şi credincioşi lui Moric, iară leşurile lor le-a dat focului. Şi tot atunci, perşii au trecut apa Eufrat, călcând țările Siria şi Libanul şi Palestina.

Iar Foca răul, căruia Domnul îi îngăduise să stea pe tronul împărătesc, a făcut multe răutăți Bisericii lui Hristos, tăind mulți creştini, or dându-i surghiunului, or luându-le cu silnicie agoniseală. Şi a necinstit fecioare, că nimic din ce era rău nu a lăsat nefăcut, fiind el în puterea Satanei. Iar poporul ales, adică neamul creştin, văzând această urgie, s-a întors cu lacrimi spre Cel de Sus, să le dea milostenie şi scăpare.

În anul al şaselea, perşii, cu multă oştire, au bătut şi au luat Armenia, pe urmă Capadochia şi Paflagonia[136], ajungând până la Calcedonia, pe care au luat-o, aşişderea.

Şi în al şaptelea an, s-au răzvrătit iudeii din Antiohia,

[136] Capadocia: veche regiune şi oraş din Asia Mică, în vecinătatea Armeniei; Paflagonia: regiune de coastă şi oraş-port în nordul Asiei Mici, actualul oraş turcesc Sinope.

ucigând pe Anastasie, patriarhul cel mare, de i-au tăiat bărbăţia şi i-au pus-o în gură. Iară Foca, auzind acestea, a trimes oaste multă, omorând pe mulţi din acei răzvrătiţi.

Dar Dumnezeu dă omului încercări, ca să vază înţelepciunea şi buna credinţă, iară pe aceia de se dovedesc a fi răi îi pedepseşte cu nemărginita sa putere. Ca aşa s-a întâmplat şi cu acel Foca. Ce, era la curtea lui un vizir, Crispos pe numele lui, dreptcredincios întru Domnul. Şi a trimes carte lui Hercul, căpetenia Africii, zicându-i să i-l trimită pe fiu-său şi pe Nichita, fiul lui Grigorie, vizirul, ca să îi scape de Foca.

Şi de a primit Hercul cartea, deloc nu a mai zăbovit, ci a adunat oaste mare, venind la Constantinopolea. Şi de au ajuns la cetatea Sofia, au luat icoana Domnului nostru Iisus Hristos, ca să-i păzească şi să le dea biruinţă.

Şi s-a făcut război între Hercul şi Foca, pe care l-au bătut, ascunzându-se el în palatul lui.

Şi era acolo un oarecare Cotinis, de îl ura mult pe Foca, din pricină că îi batjocorise femeia. Că, luându-se el după necredincios, împreună cu un pâlc de oameni, au intrat, găsindu-l pe Foca. Şi l-au legat de gât, ducându-l înaintea lui Hercul.

Iar acesta a dat poruncă şi îndată i-au tăiat mâinile şi picioarele, urechile şi bărbăţia lui. Şi în urmă, l-a scurtat şi de cap, târându-i leşul prin praf, pe uliţele casapilor. După care i-a dat foc.

Şi aşa s-a sfârşit acest nelegiuit carele, a stat în domnie opt ani, trecând la Gheena.

De domnia lui Eraclie, zis Hercul[137]

După aceasta, a venit Eraclie, domnind treizeci şi unu de ani fiind încoronat de Serghie, patriarhul, la Biserica Sfântului Ştefan, care se afla la palat. Şi pe femeia lui, Flavia, a încoronat-o Augusta, numind-o Evdochia.

Iar acestea s-au petrecut la anul şase mii şi una sută şi nouă de la facerea lumii, adică şase sute şi trei de la Naşterea Domnului. În acest an, perşii au luat Apameea, din ţara Siriei, venind şi la Antiohia unde au fost bătuţi şi alungati de creştini.

Iar în anul următor, perşii au luat Cezareea Capadochiei, facând mulţime de robi. Că, ştiind acestea, împăratul la mare ananghie s-a văzut şi s-a mâhnit tare. Şi se gândea ce să facă, neavând el destul aur, că visteria secase. Şi în acel an, femeia lui, Evdochia, i-a dăruit prunc, numindu-l pe acela Hercul cel Tânăr, dar şi Constantin cel Nou. Iar aceasta a fost la ziua de iunie, trei.

Şi în anul al patrulea al domniei, perşii au bătut Damascul, făcând multă stricare. Ce, Hercul a trimes soli la Chosroe, cerându-i să se oprească vărsarea de sânge, că îi va trimete în fiece an haraciul ştiut. Dar Chosroe[138] nu i-a răspuns.

Şi tot în acel an, împăratul şi-a mai luat o nevastă, fiind unsă şi ea Augusta, de patriarh.

În anul al cincilea al domniei, perşii au luat Iordania, Palestina şi cetatea Ierusalimului, după multă bătălie şi încăie-

---

[137] Heraclios I (cca. 575 – 641), împărat bizantin între 610-641.

[138] Chosroes I Annuşirvan, rege persan din dinastia sassanidă (531 – 579), strălucit commandant militar, care a obţinut mai mulre victorii în confruntările cu armatele bizantine. Chosroes II Abharvez, rege al Persiei între 590 – 628, fiind înfrânt de împăratul bizantin Heraclios.

rare, de a tăiat beregata la nouă mii de oameni. Iară pe Zaharia, patriarhul Sfintei Cetăți, l-au dus în robie la Persia.

Şi în acel an s-a născut împăratului prunc de la muierea de-a doua şi l-au numit Constantin, fiind botezat de Serghie, în Biserica Blachernelor.

În al şaselea an al domniei, perşii au luat tot Egiptul şi Alexandria şi Nubia şi Etiopia. Şi au vrut ei să bată şi Calcedonia, însă nu au putut.

Iar în anul al optulea, a trimes iarăşi solie de împăcare şi pace la Chosroe, prinţul perşilor, care a zis că primeşte pacea, dacă romeii se leapădă de Hristos, ca să se închine la Soare. Iar Împăratul tare a fost mâhnit.

În al nouălea an, au venit arabii cu oşti la apa Iordanului. Iar împăratul a dat solie prinţului acelor arabi de se chema Hagan, cum ca să facă pace. Şi a ieşit Împăratul cu daruri scumpe, ca să le dea lui Hagan şi să pecetluiască zapis. Iar de s-a apropiat, barbarii au dat năvală asupra lui. Şi Împăratul a luat-o la fugă, lăsând de izbelişte darurile, pe care le-a luat Hagan, plecând la Eracleea şi la Adrianopol.

În al doisprezecilea an, după Sfintele Paşti, într-o zi de luni, a adunat împăratul tot aurul şi argintul de prin biserici şi mânăstiri, gătindu-se ca să îi bată pe perşi. Iar pe fiu-său şi pe Serghie patriarhul i-a pus să se îngrijească de treburile cetăţii. După care, a scris lui Hagan ca la un prieten să nu facă rele Constantinopolei, ci să fie tovarăş al fiului său.

Că şi Chosroe iarăşi adunase oştire, ca să vie asupra creştinilor, după ce luase toată Anatolia şi Calcedonia.

Şi cu vicleşug a trimes carte lui Hercul, chemându-l să vină, să stea şi să facă pace şi înţelegere. Iar împăratul a crezut, negândindu-se la viclenie. Ce, a trimes şaptezeci de bărbaţi dintre dregătorii şi sfetnicii lui, cu multe daruri pentru acest Chosroe, care tare s-a mâniat, că el vrusese a-l prinde pe Hercul. Întru care, i-a pus în lanţuri pe soli, aruncându-i în temniţă. Ce, Împăratul şi mai vârtos s-a întristat.

Estimp, Chosroe a trimes pe unul din prinții lui cu oaste la Asia romană, ucigând și luând robi mulțime.

Că nemaiputând împăratul să rabde atâta nelegiuire, și-a scos straiul împărătesc, punând pe el rasa neagră și adunându-i la Biserica mare pe patriarhul, clerul și mult norod, le-a zis:

„-Mă dau pe mâna lui Hristos Dumnezeu, a Sfintei Lui Mame și a ta, Înalt Preasfințite Părinte Patriarh!"

Pe urmă, stând în mijlocul bisericii, s-a plecat cu fruntea la pământ și a zis aceste cuvinte: ***„Dumnezeul nostru, Doamne Iisuse Hristoase, nu-Ți lăsa poporul Tău credincios în seama dușmanilor Tăi, pentru greșalele și păcatele săvârșite, ci întoarce-Ți asupra noastră nemărginita Ta milă, iertând nouă greșalele noastre și dându-ne putere de biruință asupra celor care ne sunt dușmani, ca să nu vină asupra robilor Tăi ortodocși"***.

Printre cei ce erau acolo se afla și un oarecare Gheorghe, care, văzând atâta umilință și supușenie, n-a mai răbdat și a zis:

„-Împărate, carele ești acuma în strai cernit, nu uita că pământul va să se înroșească de sângele perșilor!"

Ce, sfarșindu-și rugăciunea, împăratul a luat icoana Fiului lui Dumnezeu cea nefăcută de mână de om și a ieșit, urcându-se pe corăbii, la Marea Neagră, să plece în contra perșilor, având cu el alături mulțime de oșteni turci și de alte nații.

Pe când mergeau, s-a uitat la oșteni, citind în ochii lor multă înfricoșare. Atunci le-a vorbit de puterea revărsată de Dumnezeu în sufletele și în brațele lor, că pe dată s-au simțit cu toții ca fiind unul singur, cu credință în Dumnezeu Tatăl, Carele le va da izbândă asupra dușmanilor lor. Iar perșii, auzind că romeii vin împotriva lor, s-au aruncat mulțime în șeile cailor, fugind la marginile Armeniei, ca să stea împotrivă.

Și s-au năpustit asupra lor romeii ca apele râului scăpate din matca lor. Și de au prins pe căpetenia perșilor, au adus-o înaintea Împăratului lor, după ce uciseseră mult puhoi de oșteni dușmani. Si Împăratul s-a pus atuncea el in fruntea oștirii, bucurând inimile oamenilor, care mai vârtos s-au aruncat, pre-

cum leul, asupra duşmanului. Iar acesta a împuns-o la fugă spre ţara Persia, câţi mai scăpaseră vii şi nevătămaţi. Şi creştinii cu mare bucurie au dat slavă şi mulţumire lui Dumnezeu şi împăratului lor.

Şi fiind iarna aproape, împăratul şi-a lăsat oştile şi pe căpeteniile lor să ierneze în Armenia, întorcându-se el la Constantinopolea. Iar, după ce s-au desfundat din nou drumurile, s-a întors la oştenii săi, care cu mare bucurie s-au bucurat.

Ce, estimp, Chosroe îl trimesese pe căpetenia lui, Sernavazar, cu multă oştire, să-i bată pe romei, însă a fost biruit, mergând împăratul asupra lor. Iară Chosroe s-a ascuns într-o cetate de-i zicea Gazacan, având cu el oşteni. Ce, împăratul a vrut a merge mai departe, trimeţând asupra acelei cetăţi oşteni curajoşi de la ţara Marocului. Şi aceştia, biruind, au luat mulţi robi oşteni şi cai, de i-au adus şi i-au arătat Împăratului. Şi de a auzit Chosroe, a dat bir cu fugiţii, lăsându-şi oştenii în plata lor.

Şi mergând mai departe împăratul, a luat cetatea Gazacan de se afla în ea un templu al focului şi mult tărhat de război. Şi intrând în cetate, a aflat acolo mulţi zei ciopliţi în aur şi piatră scumpă şi le-au dat foc. În urmă, au făcut cercetare, ca să-l afle pe acel Chosroe. Iară numărul perşilor prinşi şi puşi în fiare era ca la cincizeci de mii.

Ce, văzându-i cum se chinuie ei în acele fiare în care erau ferecaţi, i s-a muiat inima, că era milostiv la fire şi a dat poruncă de le-au dat drumul. În urmă, a trimes sol la Constantinopolea să vestească biruinţa ce biruise. Iar norodul cu multă bucurie a adus laudă şi mulţumire Domnului Dumnezeu.

În anul al şasesprezecelea al domniei, iar a adunat Chosroe oştire, fiind amestecaţi în ea robi şi venetici şi oameni de rând, trimeţându-i cu Zaai, căpetenia şi cu Zervar, care avea şi el oameni ca la cincizeci de mii, să meargă asupra Constantinopolei. Şi aveau în oştire şi oşteni barbari, gândind să şteargă cetatea de pe faţa pământului.

Având împăratul veste despre aceasta, şi-a împărţit oştirea în trei. O parte a lăsat-o să facă de strajă cetăţii Constantinopolea[139], pe cealaltă a dat-o fratelui său, Teodor, ca să facă bătaie cu acei perşi, iară pe a treia a luat-o cu el, cerând, aşişderea, ajutor de la turcii, care erau către miază-zi.

Şi Zaai, căpetenia lui Chosroe, s-a gătit şi el să poarte bătălie cu Teodor, fratele Împăratului. Ce, a vrut atunci Dumnezeu de a dat grindină mare cât oul, ca să-Şi arate puterea Sa cea fără de margini, de au murit din această pricină mulţime de perşi.

Şi Chosroe, auzind aceasta, tare s-a mâniat pe Zaai, care, de frică, a şi murit, rămânând în locul lui Zavalael, care, mai în urmă, a ajuns prieten bun lui Hercul. Că, ieşind Hercul de la Ladikiya[140], l-a primit Zavalael cu multă bucurie şi dragoste şi i-a dat oşteni să îi fie de ajutor, după care a mers cu oastea lui asupra lui Chosroe. Iară căpetenia Servar s-a dus să înconjoare Constantinopolea, ajungând la Alexandreta.

Estimp, barbarul acela arab Hagan călcase legământul cu Hercul, dându-se de partea lui Servar, că să bată Constantinopolea. Şi erau ei atât puhoi, că marea se umpluse de corăbii şi pământul gemea de oştenii de erau câtă frunză şi iarbă. Că era câte un oştean de-al împăratului la fiecare câţiva oşteni duşmani. Şi au aprins foc, pârjolind tot ce era în afara cetăţii, strigând celor ce apărau zidurile *„Să vedem noi cum vă va da scăpare zeul vostru în care credeţi şi cum veţi scăpa din mâinile noastre. Că mâine o să vă luăm cetatea şi o să vă ucidem pe toţi!"*

De a auzit norodul asemenea vorbe, tare s-a înfricoşat şi l-a cuprins tristeţea, de a căzut în genunchi să ridice rugă Domnului nostru Iisus Hristos. Şi minune mare s-a întâmplat atunci. Că după zece zile cât stătuseră înconjuraţi de duşmani, li s-a arătat Preacurata Fecioara Maria, văzând-o şi acei duşmani fără dumnezeu cum stătea în uşa bisericii de la Blacherne,

[140] Oraş-port la Marea Mediterană, pe litoralul estic al Siriei.

ce era lângă zidurile de dinspre mare. Şi pe dată au luat-o la fugă, de s-au călcat în picioare unii pe alţii. Ce, marea s-a învolburat, zdrobind cu talazuri grozave corăbiile acelor necredincioşi.

În anul al şaptesprezecelea, Chosroe a făcut căpetenie pe un oarecare Reza Sati, ce era cu multă iscusinţă şi pricepere la războaie. Şi, dându-i oaste, l-a trimes asupra lui Hercul, care intrase în ţara perşilor, având biruinţă în multe locuri. Că, în luna lui octomvrie, a ajuns la un loc de-i zicea Hamaiata, lăsându-şi acolo oştenii la hodină, preţ de o săptămână de timp. Dar, înainte de asta, pusese foc peste tot, că nu mai aveau de mâncare nici oamenii, nici dobitoacele. Întru care şi acea căpetenie Reza şi mulţime din oamenii lui au pătit necazul, murind de foame.

În urmă, întâlnindu-se oştile, s-au bătut de trei ori, biruind împăratul pe perşi. Iară pe Reza l-au aflat mort şi i-au luat scutul de aur şi şaua calului, care tot din aur era lucrată.

Mulţumind, apoi, Domnului, şi-au urmat calea, ca să ajungă la acel Chosroe. Şi pe drum au dat peste un palat al acestuia şi l-au dărâmat, făcând la fel cu alte multe palate şi case. Că, de a auzit Chosroe cum că Hercul vine să-l caute, a fugit într-o noapte fără a şti nimenea. Şi luându-şi cu el femeia şi pruncii, au sărit zidul, mergând să se ascundă într-un loc, unde cu multă trudă se putea ajunge. Estimp, la împăratul a venit un sol trimes de Cheroe, fiul lui Chosroe, zicând:

„-Am ştire eu, Cheroe, cum că regele nostru vrea să îl pună pe tron pe fratele nostru mai mic, fiind aceasta cu neputinţă şi necuvenit lucru. Întru care, vreau a lupta alături de tine, ca să nu se întâmple precum am zis. Iar de vom birui, pace şi înţelegere va fi între noi!"

Şi, auzind, împăratul s-a bucurat şi a trimes lui Cheroe veste de împăcare şi dragoste, mai zicându-i că, de vrea biruinţă, să poftească a deschide uşile temniţelor şi a slobozi pe toţi creştinii de erau puşi în fiare, fiind aceştia de număr ca la cinci-

zeci de mii. Şi aşa s-a facut. Iar Cheroe a mers asupra tatălui lui, lăsându-l să moară de foame. Iar pe toţi pruncii acestuia câţi erau i-a măcelărit în faţa ochilor lui.

Şi după cincisprezece zile, Cheroe a trimes carte lui Hercul, vestindu-l de moartea regelui şi a copiilor lui. Iară împăratul s-a bucurat tare, fiind, apoi, mare dragoste şi înţelegere între el şi Cheroe.

Şi s-au slobozit toti creştinii de îi vârâse Chosroe în temniţi, iar prăzile luate lor le-au fost date înapoi toate.

Şi împăratul a poruncit fratelui său, Teodor, şi la toate căpeteniile să-i slobozească pe robii perşi. Că, aşişderea şi regele perşilor a îngăduit creştinilor să umble, sau să se aşeze în ţara lui fără frică.

Aşa cum Dumnezeu a făcut lumea în şase zile, hodinindu-se în ziua a şaptea, tot aşa a făcut şi Hercul. Că a purtat război cu perşii vreme de şase ani, iar în anul al şaptelea a fost pace şi linişte, întorcându-se el la Constantinopolea, unde l-a primit fiu-său Constantin şi Serghie patriarhul şi mult norod, cu ramuri de măslin şi faclii aprinse, aducând mulţumire Domnului-Dumnezeu.

Iar în anul al nouăsprezecelea, s-a călătorit la Ierusalim, lăsându-l în scaun pe Zaharia patriarhul. Şi a scris poruncă împărătească, cum că jidovilor să nu le fie îngăduit a se apropia de Ierusalim la mai puţin de trei stadii. Pe urmă, a luat înapoi bisericile pe care Chosroe le dăduse nestorienilor[141], punându-le iarăşi în stăpânirea creştinilor ortodocşi.

Şi în vremea acestui împărat, a venit Mahomet[142], profetul musulmanilor.

Iar împăratul a căzut la boală şi a murit.

---

[141] Nestorieni: adepţi ai doctrinei elaborate de Nestorius, călugăr şi preot din Antiohia, patriarh al Constantinopolei între 428 – 431. Doctrina sa abordează raportul dintre divinitatea şi umanitatea întruchipate de Christos. Condamnat de Conciliul de la Efes şi exilat.

[142] Muhammad, Mahomed (Mekka, cca. 572 – Medina, 632) întemeietor al religiei monoteiste a Islamului.

De domnia lui Constantin, fiul lui Hercul

După Hercul, a domnit fiu-său, Constantin, patru luni. Dar, având el fire tare lingavă şi bolnăvicioasă, n-a făcut nimica, murind.

De domnia lui Iraclion şi a Martinei

Şi, după aceea, au împărăţit Iraclion cu mumă-sa, Martina, şase luni. Dar, curtenii şi dregătorii s-au vorbit ca să-i dea jos din tron. Întru care, prinzându-i, le-au tăiat nasul şi limba. Şi în locul lor l-au ales împărat pe Constantin, fiul lui Constantin.

De domnia lui Constantin, fiul lui Constantin

Acesta a domnit douăzeci şi şapte de ani, la leatul şase mii una sută treizeci şi patru de la facerea lumii, adică şase sute douăzeci şi opt de la naşterea lui Hristos.

În al doilea an de domnie, a ridicat biserică pe Muntele Măslinilor, la Ierusalim, însă, fiind lucrare rău întocmită, s-a dărâmat.

În al treilea an, s-a înnegrit soarele ziua în amiaza mare.

În al şaselea an, Moavia[143] prinţul arabilor, a venit cu o mie nouă sute de corăbii la Insula Cipru, pe care a luat-o.

Iar în anul al şaptelea, tot Moavia a venit cu oştire la Tripoli, în Liban, cu gând să bată Constantinopolea, ajungând până la Cezareea Capadochiei. Ce, vrând împăratul a sta împo-

[143] Muawyya: unul din cei trei mari califi ai Dinastiei arabe musulmane Omeyyadă (m. 680)

triva acelor arabi, a mâncat bătaie, întorcându-se la Constantinopolea, de unde venise.

În anul al şasesprezecelea, s-a războit cu bulgarii, pe mulţi dintre ei ucigând.

Iar în anul următor, Moavia, arabul, a trimes solie la Constantin, cerând împăcare şi înţelegere între ei, dar şi haraci la trei mii de drahme pe an, ceea ce împăratul nu a vrut.

Şi în anul al optusprezecelea, de teamă ca frate-său Teodosie să unelteaască spre a-i lua tronul, l-a dat pe acesta lui Pavel patriarhul, de l-a hirotonisit diacon. Dar pizma şi frica nu s-au stins în inima lui, că a pus de l-au omorât pe acel Teodosie, tăindu-i capul.

Că, tot n-a scăpat, arătându-i-se noapte de noapte, în vis, Teodosie îmbrăcat în strai de diacon şi având în mână un potir plin cu sânge. Şi mereu îi zicea:„*-Bea, frate!*". Întru care, sleit de vlagă şi ca să scape de acea vedenie, împăratul a plecat la ţara Sicilia, adică Siracuza, vroind el să mute tronul de la Constantinopole la Roma, cum fusese mai înainte.

Iar în al douăzeci şi şaselea an al domniei, Moavia l-a trimes pe fiu-său, Yazid, cu mulţi păgâni asupra romeilor. Ce, ajungând la Calcedonia, au strâns mulţi prunci creştini, luându-i robi. În urmă, Împăratul a trimes cinci mii de ostaşi la Amoreea, care este în ţara Ifrikia[144], să facă de straja cetăţii, iar el s-a dus la Siria. Iară pe Yazid l-a bătut.

În al douăzeci şi şaptelea an, Împăratul a fost omorât la Siracuza. Că, pe când era la baie, stând de vorbă cu băieşul, acesta a ridicat ulciorul, lovindu-l în moalele capului de şi-a dat duhul.

Şi, auzind, fiu-său Constantin a mers la Siracuza. Iar acolo a tăiat beregata acelui băieş, mai omorând şi pe alţii. Şi luând trupul tatălui său, l-a dus la Constantinopolea de l-a îngropat în Biserica Sfinţii Apostoli, alături de bunicu-său, Constantin.

---

[144] Vechea denumire arabă a Tunisiei şi regiunii de Est a Algeriei de astăzi.

De domnia lui Constantin Bărbosul

Constantin Bărbosul a domnit zece ani, fiind Împărat cu bună credinţă. Şi i s-a zis Bărbosul, din pricină că a plecat la Siracuza, să-l ia pe taică-său, fiind fără barbă şi s-a întors cu barbă.

Şi în primul an al domniei, barbarii au bătut Ifrikiya, luând robi ca la cincizeci de mii. Iar oştenii creştini s-au strâns la Uskudar[145], lângă Constantinopolea, zicând norodului :

„-Crezând noi în Sfânta Treime, se cuvine, dar, să avem şi trei împăraţi, adică pe Constantin, dar şi pe Tiberiu şi Iraclie, fraţii lui Constantin!"

Şi, auzind, împăratul tare s-a turburat, că i-a trimes de i-a luat pe căpeteniile acelor oşteni, răstignindu-i pe cruce din lemn de curmal, iar celor doi fraţi ai lui le-a retezat nasul.

Şi în al doilea an, s-a lăsat iarnă grea şi ger năprasnic, pierind multă lume şi animale.

Iar în anul al patrulea, s-a arătat pe cer stea cu coadă înfricoşată, de au crezut că venise sfârşitul lumii.

În al cincilea an, asupra Constantinopolei au venit barbarii cu oaste multă, pe pământ şi pe mare, de se umpluseră de oameni şi de corăbii, ţinând oraşul împresurat din luna lui iunie până în luna septembrie.

Şi, de s-a lăsat iarna, mulţi au pierit de frig, iară pe alţii i-a înghiţit marea, cu corăbii cu tot.

Şi văzând ei că oraşul era în paza Celui de Sus, au trimes împăratului solie de pace. Dar acesta l-a trimes pe înţeleptul şi preacinstitul Ioan de a făcut pace şi s-au înţeles să plătească împăratul haraci zece mii galbeni de fiecare an şi cincizeci de

[145] Uskudar, Scutari. oraş din Albania, pe malul lacului cu acelaşi nume.

cai cu sânge ales. Iar înţelegerea a fost făcută pentru treizeci de ani.

Şi în anul al zecelea, au adunat bulgarii oaste mare, venind asupra Adrianopolei. Şi împăratul le-a stat împotrivă, dar a luat bătaie, pierind, atuncea, romei îndestul. Şi, ca să fie lăsat în pacea lui, acest împărat prost le-a făgăduit bulgarilor haraci greu.

In anul al treisprezecelea, a avut loc cea de-a şasea adunare a Sfântului Sinod, la Constantinopolea, fiind acolo una sută şi şaptezeci Sfinţi Părinţi, de i-au afurisit pe Serghie şi Pavel, care nu credeau în întreitul chip al Puterii Dumnezeieşti. La vremea aceea, era patriarh Gheorghe.

Şi în anul al şaptesprezecelea, a murit Constantin, fiind îngropat de fiu-său, Justian, cu multă cinstire.

De domnia lui Justian, cel scurtat de nas

Pe urmă, a stat Justian pe tronul împărătesc zece ani. Ce, era acela om rău, pizmăreț şi repede la mânie. Că, deşi se credea el mai deştept decât toată lumea, dar era prost.

Şi în vremea sa iar s-a înnegrit soarele, de se vedeau stelele pe cer la chindie.

Şi acest împărat a plecat cu oaste asupra bulgarilor şi a tătarilor. Ce, intrând la Tesalonica, a omorât mult norod acolo. Şi, întorcându-se, i-au întins bulgarii capcană la o trecătoare de-i zice Clisura, luându-se la bătaie, pierind oştenii lui cam toți.

În urmă, întorcându-se, a pus de au ucis fără vină pe mulți mireni şi clerici, trezind mânia norodului. Întru care, a cerut povață unei căpetenii persane de-i zicea Ştefan, care l-a povățuit că, de vrea să aibe pace şi linişte, să-şi bată întreg poporul cu sabia. Întru care, pe Laondiu patriarhul şi căpetenia peste miază-zi l-a pus în temniță, unde a stat trei ani. Iar de a ieşit, a făcut sfat de taină cu nişte tovarăşi şi au strâns oameni cu armele lor, mergând la palat. Ce, de au intrat acolo, l-au aflat pe împăratul dormind. Şi, trăgându-l din aşternut, l-au legat, după care au deschis beciurile, slobozindu-i pe cei de erau acolo întemnițați şi le-au dat arme.

Întru care, au trimes soli în cetate să cheme lumea, ca să se adune la Aghia Sofia. Iar norodul, auzind cum că împăratul e prins, s-a bulucit cu straşnică bucurie.

Crăpându-se de ziuă, Laondiu l-a luat pe împăratul legat şi l-a dus înaintea norodului. Şi acolo i-au tăiat nasul, trimețându-l surghiun la Chersona[146].

---

[146] Nume pe care vechii greci l-au dat la patru peninsule: Gallipoli, Crimeea, Jiyland şi Malacca.

Iar în locul lui l-au încoronat pe Laondiu, la anul şase mii una sută optzeci şi opt, adică şase sute optzeci şi doi de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos.

De domnia lui Laondiu

După surghiunirea lui Justian, patriarhul Calinic l-a uns împărat pe Laondiu, carele a domnit trei ani.

În primul an, acesta a stat cuminte la locul lui, însă în anul al doilea a pornit cu oştire asupra Romei, degeaba.

Şi în anul al treilea al domniei, arabii au înconjurat şi au luat Ifrikiya. Iar împăratul a trimes pe vizirul Ioan cu oaste de i-au bătut şi i-au alungat.

Şi tot atunci a fost ciumă mare la cetatea Constantinopolei, ţinând patru luni, de a pierit multă suflare.

Iar oştenii s-au gâlcevit între ei, alegându-l pe Epsimarie, zis şi Tiberiu, să le fie lor împărat,. Şi acesta, venind la Constantinopolea cu oşteni, l-a luat pe Laondiu, tăindu-i nasul şi dându-l surghiunului la Dalmaţia. Şi, aşişderea, pe sfetnicii lui i-au lăsat fără nasuri.

De domnia lui Epsimarie, zis şi Tiberiu

Acest împărat a stat în tron şapte ani, fiind ciumă mare în al doilea an al domniei lui.

Şi tot în vremea aceea, oştenii romei au pornit la Samos şi în ţările Siriei, ucigând la arabi două sute de mii şi luând mulţime de robi, cu care au venit biruitori la Constantinopolea.

Pe urmă, Epsimarie l-a surghiunit pe patriarhul Filipic, fiul lui Nichifor, că îl văzuse în vis uneltind a-i lua tronul.

În al cincilea an al domniei, armenii din Armenia au ucis pe toţi barbarii de erau acolo, trimeţând solie la împăratul, să se supună lui. Iară acesta le-a dat daruri şi ajutor, că veneau arabii asupra lor.

Iar în anul al şaselea al domniei, a luat oştire şi a mers la Cilicia, pe care au luat-o, ucigând arabi unsprezece mii.

Şi acest împărat era mult temător de Justian cel scurtat de nas şi aflat în surghiun la Chersona, că se temea Epsimarie să nu îi ia tronul. Întru care a dat veste norodului de acolo, au să-l ucidă pe cel surghiunit, au să i-l trimită viu. Dar, Justian, auzind, a fugit la Dara, la prinţul Hagan, care l-a primit, omenindu-l pe el şi pe muierea lui, Teodora.

Şi aflând Epsimarie, a trimes la Hagan solie cu daruri şi cu plocoane, cerându-l pe Justian au întreg, au numai căpăţâna acestuia. Iar Hagan se cam lăsa ispitit să facă pe voie lui Epsimarie. Întru care Teodora, aflând în taină de acest lucru, i-a spus lui Justian, care mult s-a înfricoşat. Şi a trimes-o pe femeia lui la ţara Azerilor, iar el a tocmit pe furiş o barcă, să fugă. Dar, pe când era pe mare, s-a pornit furtună, de gândea că i-a sosit ceasul. Ci S-a milostivit Dumnezeu, scăpându-l şi a ajuns la apa Dunărea, trimeţând veste la prinţul bulgarilor, cum

că de-l va ajuta să ia domnia, are să-l facă ginere. Întru care, învoindu-se, a plecat cu bulgari şi tătari la Constantinopolea. Şi, când au ajuns, au intrat prin Poarta de Aur înspre Blacherne, împresurând cetatea timp de trei zile.

Iar Epsimarie, auzind, a luat de-ale gurii şi a fugit la Apollinada.

De a doua domnie a lui Justian

Şi de s-a suit iară pe tron, Justian şi-a trimes oamenii la Apollinada, de l-au adus legat pe Epsimarie. Tot aşa, a trimes şi la Dalmaţia, de l-au adus pe Laondiu, ce-l surghiunise Epsimarie. L-au mai adus şi pe Iraclie, fratele lui Epsimarie, de era la Adrianopole, poruncind să îi răstignească pe zidurile cetăţii. Şi, în urmă, i-au legat, târându-i pe uliţi. Şi ducându-i la bazarul de peşte, le-au tăiat gâtul. Iar pe patriarhul Calinic, fiind orb, l-au surghiunit la Roma, punând în locul lui pe un oarecare Chiros, de era din Insula Amastrida şi proorocise lui Justian că va să-şi ia împărăţia încă o dată.

Pe urmă, a trimes corăbii la ţara Azerilor[147], ca să îi aducă de acolo muierea. Dar auzind soru-sa, de era femeia lui Hagan, i-a trimes carte, vestindu-l că soaţa lui îi facuse un prunc. Întru care, a trimes iar ca să îi aducă pe femeia şi pruncul lui de-i zicea Tiberiu.

Pe urmă, s-a mâniat pe neamul de la Chersona, că nu vrusese nici să-l dea pe Epsimarie, nici să-i trimită capul. Întru care, a trimes acolo oşteni cu poruncă să ia viaţa la toată suflarea. Că aşa au şi făcut, tăind beregata la toţi bărbaţii şi la toate muierile, însă nimic făcând la prunci. Şi i-au spus împăratului, care, mai întâi s-a bucurat, pe urmă s-a mâniat, ca Irod, că îi lăsaseră vii pe acei prunci. Şi a trimes trei corăbii să aduca pe copiii aceia, ca să îi taie el, cu mâna lui. Ce, mergând, i-au adunat, punându-i în corăbii, ca să îi ducă la Constantinopolea. Dar pe mare s-a făcut furtună grozavă, înecându-se toţi. Iar împăratul s-a bucurat, că era lesne vărsător de sânge nevinovat.

---

[147] Actuala republică Azerbaidjan, la Marea Caspică

Iară norodul, de a văzut atâta câinoşenie, n-a mai avut decât un gând. Şi, de s-a ivit vreme potrivită, au pornit asupra împăratului şi l-au lăsat fără cap.

Iar patriarhul şi clerul şi mai marii oştirii au ales un alt împărat.

De domnia lui Vardanes Filipicos

Acest împărat a domnit doi ani. Mai înainte, un oarecare călugăr îi zisese că va să ajungă împărat al romeilor, cerându-i că, de va să se întâmple aşa, să adune al şaselea Sfânt Sinod. Ce, acel călugăr era vraci şarlatan, dar Vardanes s-a legat că aşa va să facă.

Şi, de a luat domnia, l-a scos din scaun pe patriarh, punând în loc pe un oarecine Ioan, de era tovarăş al călugărului, pe care l-am pomenit. Şi acesta a adunat sinod strâmb întocmit, pângărind sfânta credinţă şi Cărţile.

Dar înţelepciunea dumnezeiască şi Sfânta Fecioară i-au pedepsit, că în acel an au venit bulgarii asupra Constantinopolei, ajungând până la Poarta de Aur şi ucigând multă lume.

Acest împărat şi-a petrecut zilele vieţii lui în fapte rele, fiind şi prost şi fără pricepere.

Şi în anul al doilea a făcut ospăţ în sâmbăta de Sfânta Treime, mâncând cu curtenii şi s-a dus apoi să se culce.

Şi un Rufus, de era căpetenie la oştire, a intrat cu oşteni peste el şi, legându-l, l-au dus de i-au scos ochii şi, în urmă, l-au alungat.

De domnia lui Artemie, zis Anastasie

Acest Artemie a fost încoronat de patriarhul Ioan, domnind doi ani. Că el l-a pus pe Leon Isaurul[148] căpetenie peste Anatolia, surghiunindu-i la Tesalonic[149] pe patriarhii Teodor şi Gheorghe şi alungându-l şi pe Ioan patriarhul din scaun. Iar pe mitropolitul Gherman l-a adus patriarh la Constantinopolea.

Şi a aflat el, cum că barbarii au mers la Fenicia, ca să taie lemne pentru corăbii. Întru care, a trimes oşteni să vază ce este cu acel lemn. Şi, fiind ei în drum spre Rodos, au plănuit cum să-l alunge pe împăratul. Întru care, facând calea întoarsă, au intrat în Constantinopolea pe la Thermidion, găsind un om de-i zicea Teodosie şi l-au numit împărat.

Şi, de a auzit Artemie, a fugit la Niceea. Iar Teodor cu oştenii au înconjurat oraşul vreme de şase zile, dar nu l-au aflat pe Artemie, că fugise. Aşa, mergând la zidurile Blachernelor, au dat peşcheş străjii, de i-a lăsat să intre.

Iar Teodosie a mers la palat, stând pe tron.

---

[148] Împărat din dinastia Isaurienilor, care a domnit la Constantinopole între 717 - 802

[149] Thesalonic, Salonic: port din Grecia (Macedonia), vechea capitală a unui regat latin întemeiat în 1204 de Bonifaciu de Montferrat

De domnia lui Teodosie

Aşa a ajuns împărat Teodosie, domnind doi ani.

La început, a surghiunit la Niceea pe Gherman patriarhul şi pe toţi curtenii de-i avusese Artemie. Iar acesta, văzându-i, a plâns, mergând să se călugărească la Tesalonica.

Iar Leon Isaurul, căpetenia ţinuturilor din Răsărit, îl apăra pe Artemie, că nu vroia a se supune lui Teodosie. Că tot aşa făcea şi căpetenia ţării Armenia.

Întru care, s-au înţeles să uneltească în contra lui Teodosie. Că, mai întâi, Leon i-a trimes solie de pace cu un prinţ al barbarilor, şi au plecat asupra lui Teodosie. Şi, ajungând la Nicomedia, i-au ieşit înainte fiul lui Teodosie şi dregătorii, dând bătălie şi fiind biruinţa de partea lui Leon. Şi acesta, luându-l pe fiul lui Teodosie, s-a dus la Hrisopoli[150].

Iară Teodosie a trimes solie de supunere, ca să îi lase odrasla slobodă. Ce, Leon i-a făcut voia, ducându-şi feciorul la Biserica Mare, de a trecut la cele popeşti.

Şi acel împărat Teodosie a murit la Efes, fiind pus în mormânt la Biserica Sfântului Filip.

---

[150] Oraş în Asia Mică.

De domnia lui Leon Isaurul

Cu voia Domnului, a ajuns Leon împărat, domnind douăzeci şi patru de ani. Iar încoronarea s-a săvârşit la anul şase mii două sute nouă de la zidirea lumii.

Şi a fost el duşman al icoanelor, ca să-şi ţină prin aceasta jurământul de-l facuse unor vraci de la Laodiceea.

Ceruse el să îi aducă pe jidovi, ca să-i omoare, însă aceia au fugit, ajungând la apa unui izvor şi stând să-şi tragă sufletul de trudă şi de zăduf, că era, atuncea, în miezul verii.

Şi s-a întâmplat de a venit şi Leon la acel loc, începând a mânca pâine pe malul izvorului şi adormind, apoi, că era vremea pe la chindie. Şi, de l-a ajuns soarele, pe când dormea, a venit un vultur deasupra capului său, făcându-i umbră cu aripile întinse. Ce, văzând acest semn, jidovii au priceput cum că acela avea să fie stăpân. Întru care, pe loc l-au trezit, zicându-i cu şiretenie :

„*-Ce ne dai de-ţi vom ghici ceea ce nici nu aştepţi*?"

Iar Leon, întrebând despre ce fel de ghicit poate să fie vorba, s-a juruit pe Cel de Sus că tot ce vor pofti, le va da. Iar jidovii i-au zis, că va să fie împărat la Constantinopolea.

„*- Şi ce răsplată voiţi de la mine?*", i-a întrebat Leon, zicând jidovii :

„*-Poftim de la tine să scoţi din biserici chipurile la care îngenunchează creştinii!*". Iar Leon a primit să le facă pe voie.

„*- De vei face aşa, află că Dumnezeu va ţine domnia ta şi a urmaşilor tăi o sută de ani!*" au mai grăit jidovii.

Iar după puţină vreme, a plecat la Constantinopolea de s-a făcut oştean cu numele de Justinian Cârnul. Iar Artemie l-a pus pe el căpetenie peste ţările de la miază-zi.

Iar de zilele acestui Leon, sultanul Soliman, de era prinț peste musulmani, a adunat oaste mare, pornind asupra perșilor și făcând acolo mare stricăciune și mult prăpăd. În urmă, a ajuns la Adrianopole, unde a și murit, venind în locul lui, fiusău, Omar Ben Abdul Aziz.

Și atunci a fost o iarnă înfricoșată, că gheața acoperise toată fața pământului, netopindu-se o sută de zile și făcând multă pieire printre oameni și dobitoace.

Iar de a venit vara, Sofian, musulmanul, cu multă oaste a plecat de la țara Egipt, făcând așișderea și Yazid prințul. Și s-au întâlnit cu Omar, înconjurând vreme de doi ani cetatea Petra[151]. Iar norodul, ieșind cu Crucea și cu icoana Sfintei Treimi, s-a rugat Domnului să îi apere și să le dea scăpare. Ce, milostivindu-se Cel de Sus și Sfânta Născătoare de Dumnezeu, au trimes furtună asupra corăbiilor dușmane, pierind multe în valuri, cu oameni, cu tot. Iar care au mai plecat, i-au prins în cale bulgarii, ucigând dintre ei ca la douăzeci mii. Și ce a mai rămas, au plecat la Niceea și Nicomedia, dar oștirea creștină le-a ieșit înainte, făcând multă ucidere.

În al treilea an al domniei s-a născut împăratului prunc, la ziua de douăzeci și trei de octomvrie, care avea să fie Constantin cel cu nume de hulă.

Iar împăratul a încoronat-o pe femeia lui, zicându-i Maria Augusta.

Și de a vrut Patriarhul Gherman să îl boteze pe prunc, a aflat că de mic acesta era stricat, că a aruncat cu gunoi în sfântul cazan al Botezului, știind patriarhul felul aceluia de avea a face multă strâmbătate Bisericii lui Hristos.

Iar Nichita Magistrul a scris lui Artemie la Niceea, zicându-i să meargă la Travales, mai marele bulgarilor, să ia de la el oaste, ca să vină asupra lui Leon. Și, făcând așa, a venit

[151] Oraș în vechea Arabie, în deșertul iordanian, la cca. 70 km. sud de Marea Moartă. Capitală a Regatului Nabateenilor și important centru comercial și nod de comunicații în perioadele ellenistică și romană.

împotriva Constantinopolei, dar norodul nu l-a vroit. Ce, văzând asta, bulgarii l-au prins pe Artemie, dându-l lui Leon, care, bucurându-se, a pus de i-au tăiat capul. Şi bulgarii s-au întors înapoi la ţara lor. Şi tot aşa, a tăiat capul lui Nichita magistrul şi al mitropolitului de Tesalonica şi ale multor altora.

În anul al patrulea al domniei, fiind ziua de Paşte, Gherman patriarhul l-a uns rege pe Constantin, fiul lui Leon.

Şi în al şaptelea an, au venit la împărat acei jidovi ghicitori, de îi ziseseră lui că va să domnească. Iară împăratul i-a primit, cinstindu-i şi omenindu-i. Iar aceia i-au adus aminte de legământul ce îl făcuse. Întru care, pe loc Diavolul s-a furişat în sufletul împăratului, care le-a zis jidovilor că aşa va să facă. Dar s-a temut să păcătuiască de unul singur. Întru care, a găsit pe un oarecare episcop de avea acelaşi cuget ca el şi i-a zis:

„-Preasfinte părinte, nimica nu este osebit între icoane şi alte chipuri cioplite, că toate sunt una. Eu, deci, voi da porunca să se scoată icoanele din biserici!"

Auzind aceasta, patriarhului Gherman i s-a cutremurat inima. Şi, mergând la împăratul, i-a zis:

„-Preaiubitule împărate, sfintele icoane nu sunt chipuri de zei, ci întruchipări ale Domnului nostru Iisus Hristos şi ale sfinţilor noştri părinţi. Iar de îngenunchează credincioşii şi se roagă la ele, ei se curăţă şi se luminează pe ei. Că, după cum cel ce a înghețat din pricina frigului se încălzeşte stând aproape de foc, tot aşa şi cu sfintele icoane, că, pe cât se apropie de ele omul, mai vârtos se luminează şi se sfinţeşte. Cuvinese, dar, preaiubitule, să nu glăsuieşti asemenea vorbe despre icoane, ca să nu cazi în păcatul ereticilor necredincioşi. Că au mai făcut şi alţii aşa, de au pierit din păcatul lor. Ascultă vorbele mele şi leapădă-te de acest cuget, că de greu păcat va să te încarci de vei goli bisericile de podoaba icoanelor şi, precum jidovii, vei fi dat chinurilor celor fără sfârşit!"

Auzind, împăratul tare s-a mâniat şi, ridicând mâna, l-a lovit în obraz pe Sfântul Părinte Patriarh şi i-a zis:

„-Pe dată să piei dinaintea mea, cap al răutăților ce ești și să nu te mai văz în fața ochilor, ca să nu te dau morții!"

Și patriarhul, răbdând această ruşine, a ieşit izgonit din palat.

Pe vremea împăraților creştini, aceştia aveau fiecare pe lângă ei câte un dascăl cu doisprezece învățăcei, taman cum avusese Hristos doisprezece ucenici. Şi, fără sfatul şi povața acelui dascăl, nimica nu se făcea în treburile Bisericii.

Iar dascălul stătea într-o casă dăruită de împărat şi aflată nu departe de Aghia Sofia. Iar la acea şcoală se copiau toate opurile de se aflau pe lume, or că erau bisericeşti, or despre ştiințele grecilor. După câte se zice, numărul acelor opuri era, atuncea, în totul lui, şapte sute de mii.

Întru acestea, împăratul l-a chemat pe dascăl, vorbindu-i de gândul ce avea cu icoanele sfinte. Iară dascălul i-a vorbit după cum se urmează :

„-Împărate, eu am adunat şi am cercetat mulțime de cărți. Ce, în nici una nu am aflat cum că îngenuncheatul la icoane ar fi faptă rea şi dăunătoare. Iar slăvirea acestora este lucru drept şi este, aşişderea, datorie. Că, mai vârtos decât atâta, sfintele cărți ne arată fără tăgadă, că acela de nu îngenunche şi nu se roagă la icoană eretic şi păgân afurisit este!"

Atuncea, împăratul a întrebat :

„-Cum îmi dovedeşti adevărul spuselor tale?" Iar dascălul înțelept i-a răspuns:

„-Înainte de toate, am a aduce aminte de vremea Sfinților noştri Apostoli. Se ştie cum că Sfântul Evanghelist Luca era el zugrav şi doftor. Şi, pe când Sfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu se mai afla în viața aceasta lumească, a zugrăvit Luca trei icoane cu chipul ei şi i le-a arătat. Iară Sfânta Fecioară, văzându-le, s-a bucurat şi a dat binecuvântare acelor icoane curate. Zic, dar, că dacă acele icoane ar fi fost nepotrivite şi fără folos, Născătoarea de Dumnezeu nu le-ar fi primit,

ba ar fi cerut lui Luca Evanghelistul să le strice. Se înțelege, precum vedem, că îngenuncheatul la icoane și păstrarea lor cu evlavie este lucru plăcut Sfintei Fecioare și Domnului nostru Hristos!"

Iar împăratul a întrebat :

„-Să-mi spui, atunci, de ce i-a poruncit Dumnezeu lui Moise să nu mai facă nimănui chip cioplit?" Și i-a răspuns învățatul:

„-Dumnezeu avea știință, cum că jidovii va să cază în slujire păgână și i-a vorbit lui Moise despre asta. Că s-a și văzut mai apoi, cum, după ce Moise s-a săvârșit din viață, și-au făcut chip cioplit și i-a zis dumnezeu. Dar noi nu zicem că aceste icoane sunt Dumnezeu, ci ne închinăm lor doar fiindcă ne arată chipurile lui Hristos și ale sfinților întâi stătători. Că și galbenul poartă pe el chipul tău, dar nu zicem că acel galben e împăratul!"

„-De unde știi că icoanele au făcut minuni?", a întrebat împăratul și învățatul i-a povestit de un om care, într-una din zile, s-a dus la biserica mare și a văzut acolo o icoană a Maicii Domnului, de care a început a râde. Ce, în urmă, acelui om i s-a arătat în somn Fecioara cu doi slujitori ai ei, de le-a poruncit să lege mâinile și picioarele omului, ca să nu se mai miște și să se târască, precum păianjenul, toate zilele vieții lui.

Iar o oarecare înaltă față, dregător în această cetate, avea obicei de suduia în toată vremea icoanele zugrăvite cu Sfânta Fecioară. Și s-a întâmplat odată de au tăbărât oștenii asupra lui să-i ia viața. Ce, negăsind loc de scăpare, a fugit la biserica Sfintei Fecioare și a căzut înaintea icoanei, iar oștenii l-au prins și l-au omorât. Și un alt om, luând icoana Mântuitorului, a aruncat-o în mare. Iar cei de erau acolo au văzut ieșind din gura acelui om un porumbel, de a intrat în locul lui un corb negru.

Și în această biserică Aghia Sofia s-a petrecut o altă minune cu icoana Domnului nostru Iisus Hristos cea așezată de Justinian împăratul la fântâna, unde se spală creștinii, când trec

în biserică. Şi, într-o zi, a venit acolo un jidov, ca să bea apă. Ce, s-a uitat la dreapta şi la stânga şi, nevăzând pe nimeni, a scos cuţitul şi a împuns icoana. Şi pe loc, mare minune a fost, că a început a ieşi şi a curge mult sânge din pieptul Mântuitorului. Speriat şi neştiind ce să facă, jidovul a aruncat icoana în puţ. Şi acolo s-a oprit sângele. Iar creştinii, viind la biserică şi văzându-l pe acel om mânjit de sânge, l-au prins şi au făcut cercetare. Întru care, jidovul şi-a mărturisit vina. Pe urmă, au scos icoana din puţ, cu cuţitul înfipt în ea şi mult s-au minunat de asemenea faptă. Iară jidovul cu toţi ai casei lui s-au încreştinat. Înţeleptul a zis:

„-Dar, împărate, nu doar icoana lui Hristos a făcut minuni, ci aşijderea şi icoanele sfinţilor! Că la o insulă, de i se zice Ciclada[152]*, era un schit al Sfântului Apostol Andrei, zis întâiul şi înăuntru se afla zugrăvită icoana acestuia. Iar un oarecare monah, încercat de diavol, a luat un briceag şi a scos ochiul drept al chipului de la locul lui. Şi pe loc ochiul monahului păcătos a sărit din lăcaşul lui şi s-a aşezat pe icoană, în locul ochiului ce fusese scos! Şi icoanele sfinte au săvârşit multe minuni asemănătoare. Pentru ce, dar, să le prigoneşti, voind a te închina la idoli ciopliţi? De ce nu îl cauţi pe patriarhul Gherasim, ca să afli ce gândeşte şi el ?"* Iar împăratul a zis :

„-L-am chemat ieri şi tot aşa ca tine a zis".

„-Atuncea, împărate, de dai crezare gândurilor şi cugetului tău păgânesc, fă cum ţi-e voia, dar eu nu sunt de partea ta!" a raspuns înţeleptul.

„-Să mergi în treaba ta, i-a zis împăratul, că eu ce ştiu, aia fac!"

Şi de a venit noaptea, acel împărat păcătos a poruncit de au pus foc şcolii, de a ars acolo dascălul cu învăţăceii lui şi cu toate cărţile.

În urmă, a dat, iară, poruncă să se scoată icoanele din

[152] Ciclade: arhipelag grecesc în formă circulară în Marea Egee.

toate bisericile, să se ardă unele şi să se arunce în mare altele. Şi ca nimenea să nu vorbească de asemenea fărădelegi, l-a scos din scaun pe patriarhul Gherman, punând în locul lui pe unul de-l chema Anastasie, ce avea tot asemenea aplecări rele. Acest Anastasie avea doi tovarăşi zişi Constantin şi Nichita, care l-au ispitit pe împăratul, că mai vârtos să facă rele icoanelor.

Şi era atunci la o poartă a oraşului pusă icoana Mântuitorului. Şi împăratul a trimes oşteni să o coboare şi să-i dea foc. Ce, luând o scară, locul fiind înalt, au urcat să dea jos icoana, dar puterea cerească i-a pedepsit, că, rupându-se scara, au căzut şi pe loc au murit cu toţii.

A mai pus împăratul de i-au aruncat în temniţă pe Toader, pe Ipate episcopul, pe Andrei călugărul din Lidia şi pe Ioan Damaschin şi pe Cozma şi pe mulţi alţii încă, din pricina icoanelor, sfârşind toţi în chinuri, sau scurtaţi de cap, ori jupuiţi, ori puşi în smoală clocotitoare.

Ce, Patriarhul Gherman, de fusese dat jos din scaun, s-a temut pentru viaţa lui. Şi avea la cetatea patriarhală o icoană a lui Iisus, pe care a gândit să o trimită la papa Romei, de era atuncea Grigorie Dialogos. Întru care, a scris carte, zicând :*„De la Gherman, patriarhul Constantinopolei, la Sfântul Grigorie, papa. Dăm de veste, că ne aflăm în amar război în Biserica lui Hristos, din pricina icoanelor sfinte. Întru care trimetem această icoană părinteştii tale păstrări*".

Şi după ce a ascuns cartea în lemnul icoanei, s-a rugat cu lacrimi fierbinţi zicând :*„Doamne Iisuse Hristoase, de eşti aici zugrăvit, Ţie Îţi dau în grijă icoana Ta".*

În urmă, a mers şi a aruncat-o în mare. Şi, minune! Că icoana nu s-a lăsat nici pe stânga, nici pe dreapta, ci a stat ridicată pe faţa apei.

Iar în noaptea aceea, un înger dumnezeiesc s-a arătat papei, zicându-i :

„-Regele regilor a venit. Ridică-te, dar, degrabă şi mergi la apa Tibrului să-l primeşti!".

Şi aşa a făcut. Că a luat mult cler, scoborându-se cu o barcă la Tibru, aflând icoana. Şi papa a zis.„*Părinte, de eşti Tu cel care vii la noi, urcă-Te singur în barcă, eu nefiind vrednic să Te ating*". Şi pe loc preacurata icoană s-a ridicat. trecând în barcă. Şi după ce i s-a închinat, papa a luat cartea lui Gherman şi a citit-o. Iar icoana au dus-o în biserică, unde, până în zilele noastre, face minuni în tot anul, izvorând din ea lacrimi de mir.

În urmă, au trimes împăratului carte, zicându-i că, pentru păcatele lui păgâneşti, neamul Romei şi al Italiei a hotărât să se rupă de el şi să nu-i mai plătească nici un haraci şi nici zeciuială.

Ce, primind cartea, împăratul tare s-a mâniat pentru aşa răzmeriţă. Şi adunând mulţi oşteni, i-a trimes să bată Roma. Dar, rătăcindu-se, toate corăbiile s-au dus la fund în Marea Adriaticon.

Şi în anul al şasesprezecelea al domniei, Hagan, prinţul barbarilor şi-a dat fata de nevastă lui Constantin cel cu nume de hulă, creştinând-o şi dându-i nume Irina.

Iar în anul al douăzeci şi patrulea, în ziua de miercuri, în opt ceasuri, s-a facut mare cutremur la cetatea Constantinopolei, că s-au dărâmat mulţime de biserici şi mânăstiri şi palate, murind aşijderea lume. Şi mare prăpăd a fost, asemenea, la Adrianopolea şi Niceea şi Nicomedia. Iară cutremurul a ţinut zile optsprezece.

Estimp, împăratul a căzut la boală de i s-a stafidit trupul încet, până a murit, ducându-se demonilor.

Iar domnia lui a fost de ani douăzeci şi patru şi luni cinci, fiind îngropat în Biserica Sfinţii Apostoli.

De domnia lui Constantin cel cu nume de hulă[153]

După el, a venit pe tron Constantin Cavalenos, la anul şase mii şi două sute treizeci şi şase de la facerea lumii. Aflând de relele câte facuse tată-său, a poftit şi el a face şi mai multe asemenea rele. Că a fost nu doar duşman al icoanelor, ci mai vârtos al sfinţilor şi al Născătoarei de Dumnezeu.

Iar de şi-a început domnia, a dat poruncă să nu se mai zică sfinţilor sfinţi şi nici Fecioarei - Născătoare de Dumnezeu. Aşijderea, a zis să fie scoase şi aruncate moaştele Sfinţilor.

Într-o bună zi, fiind adunat mult norod, preoţi şi mireni, a stat în faţa lor cu o ladă, de a deschis-o şi era plină cu aur, mărgăritare şi nestemate. Şi a vorbit, întrebând de preţuieşte ceva acea ladă. Iar, zicându-i că este de mare preţ, a golit lada, întrebând iară:

„-Să-mi ziceţi acuma, dacă mai preţuieşte ceva!".

Şi oamenii i-au răspuns că nu. Întru care, acel Constantin a grăit:

„-Asemenea lăzii acesteia este şi Maria. Că de a avut pe Iisus în pântece, a binemeritat cinstire. Dar, după ce a născut, a rămas ca toate muierile".

Auzind norodul aceste vorbe de hulă, şi-a ridicat ochii spre ceruri, bocind:*„Doamne iubitor de oameni, cum de nu îl trăsneşti pe necredinciosul şi cum de nu i se usucă limba cea cârtitoare împotriva Maicii noastre Dumnezeieşti? Cum de nu i se stinge lumina ochilor? Fă-ţi milă, Doamne, de noi, păcătoşii drept credincioşi în Tine, Atotfăcătorul! Iară tu, păcătosule*

[153] Constantin al IV-lea Copronymul (718-775), împărat bizantin. Intre anii 741-775, aprig susţinător al iconoclastiei.

împărat, dacă un vas e plin cu parfumuri mirositoare şi îl goleşti, au nu rămâne mirozna în acel vas ?"

Atuncea împăratul, nimica nu a mai zis, ci a aşteptat vreme prielnică pentru săvârşirea nelegiuirilor sale.

Adunând oaste, a zis că porneşte cu ea asupra Apusului, dar a mers împotriva lui Ardavaste şi a bătut război. Ce, Ardavaste a venit la Constantinopolea, trimeţând poruncă bisericilor să se gătească şi să se împodobească cu toate icoanele. Iară oştenii l-au ales pe el să le fie rege şi căpetenie.

Era acolo şi ereticul Anastasie patriarhul, ţinând în mână crucea. Şi a grăit înaintea norodului :

„-Jur pe Hristos de S-a răstignit pe această cruce sfântă, că împăratul Constantin mi-a poruncit să nu mai crez că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, dar şi om ca toţi oamenii, născut aşa cum pe mine m-a născut maica mea!"

Şi de a auzit norodul, nu i-a mai plăcut, după aia, de Constantin Împăratul.

În al doilea an al domniei, au fost ploi de potop şi cutremure, de au înghiţit pământul şi oamenii.

În anul al treilea, au fost războaie între neamuri, cum nu mai fuseseră de la facerea lumii. Şi s-au arătat în multe locuri semne şi a plouat cu cenuşă, fiind mare foamete la Constantinopolea, că ajunsese măsura de orz să se vânză cu douăsprezece drahme.

Estimp, Constantin a mers la Constantinopolea, stând sub zidurile despre uscat şi la Poarta de Aur. Şi s-a înfăţişat înaintea norodului, făcându-i multe şi frumoase fagăduieli.

Iar Ardavare a ieşit din cetate cu oaste şi s-au bătut, biruind Constantin. Iar Ardavare, voind să fugă, a zis lui fiu-său Nichita să se gătească, spre a pleca la Uskuder, de i se zice aşijderea şi Scutari.

Dar Constantin i-a ţinut calea, prinzându-l şi scoţându-i ochii lui şi pruncilor lui. Iar pe căpeteniile cetăţii le-a descăpăţânat, luându-le toate averile şi lăsându-şi oştenii să

prade casele. Şi pe Anastasie l-au pus pe spinarea unui măgar şi l-au trecut pe ulițele oraşului a ruşine.

În anul al şaselea, la ziua de douăsprezece ale lunii martie, a fost mare cutremur la Palestina, la Iordania şi în țările Siriei, de s-au dărâmat biserici şi mânăstiri şi a pierit multă lume.

În al nouălea an al domniei, în luna lui ianuarie, s-a născut împăratului prunc din Hazara, zisă Irina şi l-au botezat Leon, după numele blestemat al bunicului său.

Şi în al doisprezecelea an, a strâns împăratul un sinod potrivnic icoanelor, afurisindu-l pe Gherman şi pe Gheorghe din Cipru şi pe Ioan Damaschinul şi punând să se arză icoanele din biserici. Au mai poruncit, asemenea, să se zugrăvească în locul lor dobitoace şi cai şi sălbăticiuni.

Şi tot în acel an, bulgarii au trimes solii împăratului, să-i ceară zeciuială pentru nişte cetăți. Şi, mâniindu-se, împăratul i-a alungat pe acei soli. Întru care, bulgarii au adunat oaste şi au venit asupra Constantinopolei, de au luat mulți robi. Iar împăratul, cu oastea lui, s-a luat după ei şi s-a făcut bătălie, biruind acei bulgari şi căsăpind mulți creştini, că s-a întors împăratul cu ruşine la Constantinopole.

În anul al douăzecilea al domniei, a apărut pe cer, către Răsărit, o stea cu mare strălucire, rămânând acolo zece zile. În urmă, s-a trecut către asfințit şi a mai stat şi acolo douăzeci şi una de zile.

În al douăzeci şi unulea an, a pus împăratul de au ucis mult cler şi norod şi dreptcredincioşi, pentru dragostea ce arătau ei icoanelor.

Iar în anul al douăzeci şi treilea, a fost iarnă înfricoşată, că înghețase şi marea, făcându-se tare precum pământul sterp. Iar de a venit luna martie, s-au turburat stelele cerurilor, zicând oamenii că venise sfârşitul lumii. În urmă, a fost mare uscăciune şi secetă, că au secat izvoarele şi râurile, murind multă suflare de foame.

Şi păcătosul de împărat auzea şi vedea, dar de nimica nu îi păsa.

Estimp, au venit la el, clevetind cum că patriarhul Constantin îl vorbeşte de rău. Ce, mâniindu-se, împăratul a poruncit să-l aducă pe patriarh de l-au canonit cu bătaie, tăindu-i, în urmă, gâtul. Iar în locul lui a pus pe unul încă mai rău, de-i zicea Nichita, duşmanul icoanelor.

În al douăzeci şi cincilea an, a tăiat capetele Sfinţilor Petru şi Ştefan Mărturisitorul, aruncându-le leşurile în mare. Şi la fel a făcut şi cu Sfânta Eufania. Că, voind el să şteargă de pe faţa pământului stirpea călugărească, a pus de a omorât pe mulţi monahi şi monahii.

Iar în al douăzeci şi optulea an al domniei, a încoronat-o pe femeia lui, Evdochia, făcând-o Augusta şi pe pruncii lui, Hristofor şi Nechifor, Cezari.

Şi în al treizeci şi cincilea an, s-a îmbolnăvit împăratul, murind la Constantinopolea şi fiind îngropat la Biserica Sfinţii Apostoli. Până la urmă, i s-au scos moaştele de le-au ars.

De domnia lui Leon, fiul lui Constantin Kopronimul cel cu nume de hulă

După el, a domnit Leon, fiu-său, cinci ani.

Şi în primul an al domniei, a venit la el Telarios, principele longobarzilor, fiind primit cu multa cinstire împărătească.

Că, de începutul domniei, acest împărat s-a arătat a fi blând şi cu frică de Dumnezeu şi de Sfânta Fecioară, dar în urmă s-a prostit, precum tată-său.

În al doilea an, a venit la el Beleric, regele bulgarilor, fiind primit cu bucurie şi făcut ginere cu sora împărătesei. Şi aşişderea l-a încreştinat.

În al treilea an a purtat război în ţara germanică, luând mulţime de prinşi.

În al cincilea an a murit patriarhul Nichita ereticul, venind în locul lui Pavel dreptcredinciosul.

Iar în a treia vineri din Sfântul Post, a găsit în lada femeii lui Irina două icoane, aprinzându-se de furie din această pricină şi alungând-o, că, deşi zicea ea, că nu le-a văzut şi nu ştia de ce se află acolo icoanele, nu a crezut-o.

Iar după ce a alungat-o pe Irina, a căzut la grea boală, că i s-a înfierbântat ţeasta şi şi-a dat duhul.

De domnia lui Constantin şi a mamei sale Irina[154]

Constantin şi mama sa, Irina, au domnit cincisprezece ani, urcând în tron la anul şase mii două sute şaptezeci şi opt de la facerea lumii. Şi de au trecut cincisprezece zile, dregătorii au vrut a-l face împărat pe Nechifor Cezarul. Dar împărăteasa i-a strâns şi, punând să li se dea o bătaie bună, i-a surghiunit. Iar pe fraţii bărbatului ei i-a facut monahi.

Şi în ziua Naşterii Domnului, pe când poporul se împărtăşea cu Sfintele Taine, împărăteasa şi-a luat pruncul de avea zece ani, luând, asemenea, şi coroana împărătească şi a mers la Aghia Sofia. Şi a pus acolo coroana.

Şi tot în acel an s-au războit arabii cu romeii, fiind aceştia din urmă biruitori.

Constantin şi cu mumă-sa Irina au împărăţit cu evlavie şi credinţă, aducând bună pace şi bucurie creştinilor.

Că au adus de la Efes moaştele Sfintei Eufimia, punându-le în biserică.

În al doilea an al domniei, împărăteasa Irina a trimes carte la Carol, prinţul francilor, căruia s-a legat să-i dea ginere pe fiu-său Constantin, pe care l-a pus să deprindă buchea şi graiul acelora.

În anul al treilea, i-au bătut pe tătari, luând mulţi prinşi. Tot atunci au mai luat şi Peloponezul.

Iar în anul al patrulea, a căzut la boală patriarhul Pavel, lăsând de bună voie scaunul său şi plecând la schit.

---

[154] Constantin al VI-lea (771-cca. 800) fiu al lui Constantin al IV-lea şi al Irinei. Învins de bulgari (729) şi arabi (797) a fost detronat de mama sa, Irina (Atena, 752 – Lesbos. 803), iniţiatoare a unui sinod, care a restabilit cultul icoanelor.

Şi de a auzit Irina, a mers la el rugându-l de iertare şi zicându-i să se întoarcă. Ce, patriarhul i-a vorbit mult, îndemnând-o să ţină calea credinţei celei adevărate şi zicându-i să adune Sinodul, ca să scape credinţa de relele ce i se făcuse şi de duşmanii icoanelor. Iar împărăteasa s-a legat că aşa va face. Întru care, patriarhul, cu sufletul împăcat, s-a petrecut dintre vii.

Şi împărăteasa, îmbărbătată, a prins a vorbi fără frică de icoane şi de frumuseţea şi datoria îngenuncherii la ele.

În al cincilea an, a adunat înalte feţe bisericeşti, întrebându-le cui se cuvine slava de patriarh. Şi cu toţii au zis să fie Terasie. Ce, acela a pregetat, zicând că Biserica este împărţită din pricina icoanelor şi a duşmanilor lor. Ce, împărăteasa şi clerul l-au pus patriarh fară de voia lui, fiind uns în ziua Naşterii Domnului.

În anul al şaselea a chemat la adunare Sfântul Sinod. Şi au venit şi duşmanii icoanelor cu armele lor, iscându-se mare gâlceavă. Ce, nici un pocinog nu s-a întâmplat.

În anul al şaptelea s-a acoperit soarele şi s-a adunat cel de-al şaptelea Sfânt Sinod la Niceea, fiind de faţă trei sute şasezeci şi şapte de Sfinţi Părinţi.

Şi i-au afurisit pe duşmanii icoanelor, făcând, asemenea, şi douăzeci şi două de canoane.

Şi au hotărât închinarea la icoanele sfinte şi la Sfânta Cruce. Bisericile şi-au luat înapoi podoabele şi odoarele, zic icoanele, fiind aceasta pricină de mare bucurie şi veselire pentru toţi credincioşii.

Iar în anul al nouălea, Irina şi-a împlinit făgăduinţa dată lui Carol, prinţul francilor, dându-i-l de ginere pe fiu-său.

Dar buna înţelegere ce se afla între Irina şi fiu-său nu era pe placul unora. Întru care, prefăcându-se iubitori ai împărătesei, au mers de i-au zis, că nu este poruncă de la Dumnezeu ca să împartă domnia cu fiu-său Constantin şi că împărăţia toată numai ei i se cuvine.

La vremea aceea, Constantin era de ani douăzeci, bărbat

cu pricepere şi voinicie în luptă, însă şi pidosnic că nu avea el singur toată domnia şi slava împărătească. Întru care a prins a cugeta să o alunge pe mumă-sa. Iar Stavrichie, vizirul, i-a spus Irinei, care cu mare mânie s-a mâniat, dând surghiunului pe mai marii împărăţiei şi pe patriarhul şi pe toţi câţi uneltiseră alături de Constantin. Aşişderea, şi pe acesta l-a îndepărtat multe zile de la domnie.

Ce, oştenii şi căpeteniile au făcut răzmeriţă, zicând să le fie împărat Constantin. Întru care, Irina l-a scos pe acesta de unde era, fiind primit cu bucurie şi strigate :„Constantin, căpetenia noastră şi a împărăţiei !"

Iară Constantin, împreună cu dregătorii şi curtea lui au intrat în oraş, scoţând-o pe mumă-sa din palat şi trimiţând-o la un palat al ei, unde au încuiat-o.

În al douăzeci şi unulea an al domniei, a pornit Constantin împotriva bulgarilor, biruindu-i. Iar împărăteasa i-a trimes vorbă să se împace şi s-o primească, să stea cu el la palat. Ce, făcându-i-se dor de mumă-sa, a adus-o, poruncind să i se arate slavă şi cinstire ca mai înainte.

În urmă, a luat-o şi au mers la Brusa. Ce, trecând nişte zile, i-a venit veste cum că femeia lui îi născuse prunc. Întru care, degrabă, lăsând-o pe mama lui la Brusa, împăratul s-a întors cu veselie la Constantinopole, botezându-şi fătul cu numele de Leon.

Iar Irina, gândind că vremea e potrivită, a chemat pe mai marii oştirii, de le-a dat peşcheşuri şi plocoane, ca să îl scoată din tron pe fiu-său Constantin. Întru care, au început a unelti, ca să îl prindă pe împăratul şi să-i ia viaţa. Şi mergând ei la palat, au intrat, năpustindu-se ca nişte lupi însetaţi de sânge asupra lui Constantin şi i-au scos ochii. Iară Irina, mumă-sa, tare s-a bucurat şi s-a veselit. Iar atunci, soarele s-a făcut negru vreme de douăzeci de zile, zicând tot natul, că asta este din pricină, că l-au lăsat pe Constantin chior.

Auzind de aşa ispravă, Leon de era papă la Roma[155], a trimes carte Irinei, afurisind-o pentru fapta ce făptuise. Că şi cumnaţii ei au zis, că nu o mai vor de împărătească, dar Irina i-a dat surghiunului la Atena. Iar acolo, uneltind ei împotriva împărătesei, a scris aceasta carte norodului din Atena, de i-au prins şi le-au tăiat beregăţile, pierind, în acest chip, tot urmaşul sau ruda celui cu nume de hulă.

În urma, Irina a simţit multă părere de rău pentru strâmbătatea ce făcuse lui Constantin. Şi a pus de s-au deschis visteriile, împărţindu-se mult bănet la săraci, la mânăstiri şi la schituri. Şi, aşişderea, i-a slobozit pe cei puşi în temniţe.

Iară Carol, prinţul francilor, a scris Irinei, cerând-o să îi fie nevastă, ca să facă doar o singură împărăţie din Roma şi din Constantinopole. Dar, cu toate ca ea a primit, mai marii oştirii au stat împotrivă şi nu au lăsat-o.

Şi a clădit împărăteasa o cetate pe aproape de Tesalonica, botezând-o cu numele ei.

Iar Stavrichie şi Leon şi alţii s-au înţeles să uneltească în contra Irinei, ca să o alunge din tron şi să-l facă împărat pe Nechifor.

Şi la al patrulea ceas al nopţii, au mers la Poarta de Aramă, minţindu-i pe străjeri, cum că îi cheamă la ea Irina, ca să îl încoroneze împărat pe Nechifor.

În urmă, mulţi s-au mirat cum de a îngăduit Dumnezeu acelor păcătoşi să o dea jos din tronul ei pe această femeie, care multe făcuse pentru credinţa creştină, zicând alţii, că toate s-au făcut din pricină că scosese ochii lui Constantin.

Iară pe Irina au închis-o într-un schit vechi. Şi a doua zi au adus-o la palatul împărătesc, punând-o sub strajă.

Şi Nechifor a mers la biserică de l-a uns patriarhul Tarasie împărat.

---

[155] Sfântul Leon al III-lea, papă între 795-816. În anul 800, l-a proclamat pe Carol cel Mare (Charlemagne) împărat al Occidentului.

De domnia lui Nechifor[156]

Acest Nechifor de fusese Logofăt a domnit vreme de opt ani. Şi degrabă a luat cu el feţe bisericeşti, mergând la Irina, ca să-i arate dragostea ce i-o poartă, zicându-i să ceară ce va pofti de la el şi i se va da, însă ea să îi spună unde se află comorile împărăteşti. Iar Irina, jelind cu lacrimi fierbinţi, i-a zis :

„-Până ieri ai fost robul meu, juruindu-te a nu unelti asupra împărăţiei. Dar ţi-ai călcat legământul. Ce, Domnul Dumnezeu, în nemărginita Lui înţelepciune, va să hotărască ce şi cum e mai bine. Eu, astăzi, îngenunchez înaintea ta ca la un împărat şi îţi fac rugăminte a mă lăsa la schit, ca să mă rog în singurătatea şi pacea sufletului şi a inimii mele!"

„-De vrei a-ţi face pe voie, a răspuns împăratul, să-mi arăţi unde se află toate comorile împărăţiei!"

Şi, crezându-l, Irina i le-a arătat. Dar acest Nichifor a surghiunit-o la Efes, la un schit de se ridicase pe cheltuiala ei. Şi tot norodul Constantinopolei s-a întristat tare pentru soarta împărătesei. Ce, a gândit Nichifor să o aducă înapoi din surghiun, însă n-a apucat, că Irina s-a prăpădit la ziua de nouă a lunii august, fiind adusă şi îngropată la o mânăstire de la Prinkipion .

Iar acest împărat, chiar de avea el multă minte, dar era peste măsură iubitor de arginţi şi de lăfaială şi de huzur.

Şi la vremea aceea s-a auzit că regele ţinuturilor de la Răsărit, de-i zicea Vardanes, ar pofti să domnească asupra a toată împărăţia.

În acele părţi trăia un pustnic sfânt, care avea harul de a şti dinainte mersul şi crugul lumii. Întru care, împăratul, luând

[156] Nicefor I Logotetul, împărat bizantin între anii 802-811, restaurator al autorităţii imperiale în Balcani. Învins şi masacrat de bulgari

cu el căpetenii credincioase, adică pe Leon Armeanul şi Mihail din Amoreia şi Toma Armeanul, au mers la acel sfânt, intrând şi l-a întrebat pe sfânt de ce va să fie soarta împărăţiei, răspunzându-i acela cum că dintre tovarăşii lui de afară, Leon şi Mihail, vor să ajungă împăraţi, iară Toma, chiar de va fi ales, n-o să aibă nici un folos, că îşi va pierde viaţa.

Ieşind, le-a spus lui Leon şi lui Mihail cele ce auzise.

S-a întâmplat atunci, că oştirea s-a răzvrătit asupra împăratului, că prea era cu dragoste de arginţi şi nici făgăduielile de făcuse la urcarea pe tron nu şi le ţinuse. Întru care l-au ales pe Vardanes să le fie împărat, venind cu mare iureş la Poarta de Aur. Dar Vardanes s-a temut să nu se facă război din pricina lui, că nici nu voia să împărătească, fiind pus mai mult cu de-a sila. Întru care, au trimes în taină carte la împăratul să-i ceară împăcare şi înţelegere, mergând el la mânăstirea Eraclios, de s-a călugărit. Ce, de frica mâniei împărăteşti, oamenii de erau cu el au fugit, iar Nichifor a trimes să-l aducă pe Vardanes la Constantinopolea. Şi mergând acolo, l-au aflat orb.

În al doilea an al domniei, a făcut război cu arabii, însă a mâncat bătaie.

În al treilea an a ridicat din temelii Ankara Galateea şi Teba şi Adrianopole.

Şi în al patrulea an a murit sfântul Terasie, patriarhul, în marţea de după prima vineri din post, fiind pus în locul lui Nichifor, în ziua de Paşti, prin voia împăratului, a clerului şi a tot norodul.

Acest împărat Nichifor a pus multe poveri în spinarea neamului său, luându-i toată agoniseala, că ajunsese să cârtească tot omul, sărac au bogat. Că acela a fost cel dintâi împărat, care a pus tot natul la bir, fiind acesta obicei până la zilele noastre.

Şi de s-a bătut cu bulgarii din nou, i-a biruit de tot. Întru care a umplut un pocal cu vin roşu, golindu-l pentru biruinţa ce avusese. Iară aceasta este altă datină, că de atunci, oamenii beau vin la orice vreme de adunare şi bucurie.

De domnia lui Stavrichie, fiul lui Nichifor

Acest Stavrichie a domnit două luni.

Şi având el umărul drept obrintit din război, a murit înainte de vreme.

De domnia lui Mihail Rangaba[157]

Acest Mihail era ginere al lui Nichifor, că o ținea pe Procopia. Şi era om simplu de felul lui şi cu măsură, cu frica lui Dumnezeu şi iubitor de pace şi bunăvoire între norod şi oşteni. Că nici pe răufacători nu avea suflet să-i pedepsească. Întru care, s-a coborât din tron de bună voie şi, povățuit de bulgari, s-a călugărit şi-a trăit zilele în lăudarea Celui de Sus.

De domnia lui Leon Armeanul[158]

Şi norodul Constantinopolei l-a ales împărat pe Leon Armeanul.

Iar în zilele lui, au pornit bulgarii asupra Adrianopolei, omorând multă lume. Iar Leon a trimes solie de pace, însă bulgarii nu au primit. Întru care, împăratul a luat oaste şi s-au bătut, luând multă pradă şi întorcându-se la Constantinopolea.

Dar, fără minte fiind, s-a lăsat viclenit de un Teodosie, care era duşman al icoanelor, şi a poruncit din nou să se scoată

[157] Mihail I Rangaba, împărat bizantin între anii 811 – 813. A fost detronat de bulgari.

[158] Leon al V-lea Armeanul, împărat bizantin între 813-820.

acestea din biserici, surghiunind sau asuprind multe fețe bisericești și norod.

Dar pedeapsa Domnului nu l-a ocolit.

Că, în noaptea de Înviere, l-au prins neşte oşteni cu gând să-l omoare. Şi de frică, s-a ascuns în altar. Dar nici acolo nu a scăpat, că, venind după el, oştenii au intrat şi pe loc l-au ciopârțit în bucăți.

De domnia lui Mihail Bâlbâitul[159]

Acest Mihail a fost uns de patriarh în Biserica Aghia Sofia. De locul lui era din Amoreia şi avea acea obrinteală la limbă, întru care i s-a zis Bâlbâitul.

Iar la Amoreia se aşezaseră evrei şi lume de alte multe seminţii, amestecându-se cugetele şi datinile.

La începutul domniei, Mihail nu era închinător la icoane, dar nici nu îi oprea pe alţii să se închine.

Ce, însă, cu vremea s-a schimbat, că a prins a duşmăni icoanele sfinte şi a-i prigoni pe dreptcredincioşii închinători ai lor, or a-i da surghiunului pe mulţi, precum a făcut cu Sfântul Metodiu, de avea să ajungă, mai pe urmă, patriarh, surghiunindu-l la Insula Creta.

Şi avea dragoste pentru jidovi, iar creştinilor le-a poruncit să ţină postul în toată ziua de sâmbătă. Şi, aşişderea, nu credea în Sfânta Înviere şi nici că diavolul este.

Iară Leon Armeanul avea un copil, ce ţinea în casa lui icoana Sfântului Grigorie Teologul. Şi împăratul a pus de i-au tăiat limba. Ce pruncul, stând în faţa icoanei şi plângând, s-a rugat Sfântului să îi aducă înapoi graiul. Şi, atunci, i s-a arătat acest Sfânt, zicându-i :

„-*Să ţi se facă voia!*" Şi pe dată a prins copilul a grăi cum grăise mai înainte.

În acea vreme, turcii au bătut Adrianopolea, ajungând lumea la grea strâmtoare. Întru care, au luat un om înţelept şi cu frica lui Dumnezeu, trimeţându-l la împăratul, ca să le vie în

[159] Mihail al II-lea Bâlbâitul, împărat bizantin între anii 820-829, fondator al Dinastiei Amorite, care a domnit între 820-867, dând imperiului trei împăraţi: Mihail al II-lea, Teofil şi Mihail al III-lea.

ajutor. Ce, însă, împăratul le-a zis că să se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu, că degrabă le va da cele ce au cerut. Dar solul ce avea răspunsul a fost prins de turci, care i-au luat cartea de o avea şi, cetind-o, au ştiut că împăratul avea să trimită ajutoare. Întru care i-au zis solului :

„-De vrei să trăieşti şi să te acoperi cu daruri, mergi la poarta cetăţii şi spune lumii că împăratului nici nu-i pasă de ei şi nici nu are ce ajutor să le dea!"

Iar omul a zis ca aşa va să facă. Dar, de a ajuns, le-a spus:

„-Oameni buni, întăriţi-vă sufletul, că ajutorul este aproape, iară împăratul va veni să îi bată pe duşmanii voştri!"

Şi, auzind, turcii de erau cu el, pe loc l-au tăiat în bucăţi. Iară, de frică, au fugit cu toţii, lăsând oraşul în bună pace.

Iar Toma, de-i proorocise sfântul, că va să fie ales împărat, a stat pe tron la Anatolia, însă fără de voie. Că împăratul a trimes oaste, biruind Toma şi înconjurând Adrianopolea şi pe împăratul care era acolo. Iar oştenii lui, văzând că împăratul este mai tare, au fugit, ori s-au dat de partea Bâlbâitului, iar care au mai rămas l-au legat pe Toma şi l-au dus împăratului, care, tăindu-i mâinile şi picioarele, l-au pus pe un catâr, mergând cu el pe ulițele cetăţii, de a murit, împlinindu-se zisele acelui Sfânt de la Răsărit.

În zilele Bâlbâitului, barbarii au luat Creta şi Sicilia şi Calabria şi alte locuri de la locurile frâncești.

Iar împăratul, îmbolnăvindu-se de boală lumească, a murit, fiind toată domnia lui de ani nouă.

De domnia lui Teofil[160]

Şi pe tron a venit fiu-său, Teofil, la ziua de opt a lunii octomvrie. Era om drept, păstrător al legii şi al credinţei, nefăcând nimănuia vreun rău cu vorba, au cu fapta.

Dar i-a poftit pe aceia de-l omorâseră pe Leon, zicându-le că va să se împace cu ei. Şi au venit cu veselie, cugetând că împăratul va să le dea daruri şi cinstire împărătească.

Iar, de i-a adunat, împăratul a zis eparhului:

„-Ia-i pe aceştia şi fa cu ei după cum este scris în cărţile tale; că au făcut moarte de om în Sfântul Altar, unde se jertfeşte numai Hristos!"

Iar eparhul, cercetându-i, a hotărât de li s-a tăiat capul.

Şi acest împărat era mult temut de cei răi şi vicleni, drept cu cei buni, însă îi ţinea aproape pe prigonitorii icoanelor, aşa cum fusese şi taică-său. Întru care a făcut multe rele turmei lui Hristos. Şi poftind a-şi lua femeie chipeşă şi bună la suflet, a dat în tot locul poruncă să se caute fecioare frumoase şi aşa s-a făcut. Că între cele pe care le-au adunat se afla şi frumoasa Caseia şi Teodora dreptcredincioasă. Şi era numărul acelor fecioare douăsprezece.

Aducându-le pe toate, le-au arătat împăratului, care le-a privit, având în mână un măr. Şi de le-a privit pe toate, a trimes înapoi zece, oprind doar pe Teodora şi pe Caseia, care erau frumoase şi mândre cum nu se mai află, că nu ştia pe care din ele să o aleagă. Şi a zis :

„-Adevăr este, că răul din femeie se naşte!" Iar înţeleapta Caseia i-a dat răspuns, zicându-i:

---

[160] Teofil, împărat bizantin între 829-842, justiţiar neiertător şi excellent comandant military.

„-Ce, tot din femeie s-au născut binele şi mântuirea acestei lumi!"

Auzind, împăratul a priceput cum că acea fecioară nu râvneşte la împărăţie. Şi a dat mărul Teodorei, luând-o să îi fie nevastă. Iară Careia a zis în sufletul eu:„-Că de nu sunt împărăteasă pe lumea asta, va să fiu mireasă a Domnului nostru Iisus Hristos, ca să împărăţesc alături de El în lumea cea veşnică!"

Întru care, a mers de s-a facut monahie, sfinţindu-se.

Sfânta Teodora ţinea ascunse nişte icoane de se ruga la ele, suferind ea de relele câte făcuseră şi mai făceau, încă, ereticii.

Şi avea doi fraţi de se chemau Verdanes şi Patrona. Iar acest Patrona îşi ridicase o casă nu departe de sălaşul unei muieri vădane. Ce, cu de-a sila a luat din ograda vădanei, ca să-şi lărgească ograda lui. Însă, femeia, având ştiinţă de dragostea pentru dreptate a împăratului, a făcut acestuia jalbă de plângere. Întru care, împăratul a dat poruncă mai marelui meşterilor zidari să meargă şi să cerceteze nedreptatea ce se făcuse. Şi, văzând răul săvârşit de Patrona, i-a spus împăratului, care pe dată a poruncit să se dea înapoi vădanei ce i se luase şi, aşişderea, să se ia tot ce zidise Patrona, fără a se da lui nimica în loc. Şi pe acesta a pus de l-au plimbat prin cetate, bătându-l cu vergi.

Şi tot aşa, cu unul din dregătorii cetăţii ce făcuse şi el oarece strâmbătate, a pus de i-au tăiat barba în faţa norodului, care a adus mulţumire lui Dumnezeu şi laudă împăratului. Că, pe cât îl îndrăgeau pentru iubirea lui de dreptate, pe atât erau necăjiţi de duşmănia ce acesta purta icoanelor.

Şi avea împăratul obiceiul să meargă în fiecare vineri la Biserica Blachernelor, să se roage. Şi acolo zicea lumii, că acei credincioşi ce aveau a se plânge de împilări, să iasă fără frică în faţa slavei împărăteşti şi să spună. Şi pe loc îndrepta strâmbătatea.

Şi tot aşa, întreba în tot timpul pe vizirii şi dregătorii lui de sunt negustori în uliţă şi în dughene, care cer arginţi prea mulţi, ca să facă dreptate.

Asemenea divanuri de judecată le făcea el nu doar la

palatul lui, ci în tot locul unde mergea au pe cal, au pe jos. Şi la geamul palatului agăţase un ştreang, de ajungea până jos. Şi oricare avea vreo nevoie ori trebuinţă, scria jalba, legând-o de acel ştreang, ce pe dată era tras în sus, iară jalba se da împăratului, primindu-şi jălbarul dreptatea lui.

Dar, precum am zis, pe cât era el iubitor al dreptăţii, pe atât era de pornit asupra icoanelor sfinte.

Se afla la palat un scundac urât şi cântăreţ, pe numele lui Debor, de îl primea împăratul la masa lui, veselindu-se şi râzând de acest pezevenghi şi de cântările şi pehlivăniile de făcea.

Şi, într-una din zile, împăratul colinda prin cetate, după cum îi era obiceiul. Întru care, împărăteasa, văzând că e vreme prielnică, şi-a scos din ascunzătoare icoanele, prinzând a le săruta şi a se ruga lor. Ce, nu luase aminte că zăvorul uşii nu era tras. Întru care, trecând acel Debor prin partea locului şi, văzând cum că uşa era deschisă, a intrat, zărind-o pe împărăteasa cu icoanele ei. Şi a întrebat-o cine sunt acei zugrăviţi acolo, zicându-i împărăteasa că Ninia.

Şi de a venit împăratul şi a stat să prânzească, Debor a venit înaintea lui, prinzând a zice cântări, ca să-l înveselească, zicându-i în urmă cum că împărăteasa are nişte zugrăveli, pe care le tot sărută. Că, pe loc s-a aprins inima împăratului, pricepând el că acele zugrăveli nu erau alta decât icoane. Întru care, sculându-se, a mers la împărăteasa, începând a o sudui şi a-i zice, că este roabă a chipurilor. Dară împărăteasa, cu voce blajină şi cuminte, i-a zis:

„-Pe cât văz, dai crezare acelui Debor măscăriciul, gândind de mine cum că aş avea niscai icoane. Ce, deloc nu este aşa. Că, după ce ai ieşit din palat, am mers la sipetele mele, ca să iau o oglindă. Şi, pe când mă cercetam eu în acea oglindă, fiind de faţă şi slujitoarele, chipurile noastre toate s-au văzut în oglindă. Iară, de m-a întrebat Debor cine erau acelea chipuri, i-am zis că Ninia!"

Auzind împăratul, pe loc i s-a potolit mânia şi a plecat. În urmă, aflându-l singur pe acel Debor, împărăteasa i-a dat palme, ca să nu mai zică vreodată de Ninia. Şi, aşijderea, împăratul, când poftea a-şi face râs de acel pehlivan, îl tot întreba:

„-Cum se mai află Ninia?"

Se găsea, la vremea aceea, un oştean de la Anatolia, de avea un armăsar iabraş şi chipeş, cum nu se mai poate. Şi, din această pricină, până şi căpetenia oştirii îl pizmuia.

Şi s-a întâmplat odată, că împăratul a poruncit să i se caute şi să i se aducă un cal pe potriva rangului său, plătindu-se pe el cât se cere, ba chiar mai mult. Iar acea căpetenie a cugetat că e vremea să îşi stingă pricina pizmuielii. Întru care, a luat bidiviul oşteanului şi i-a dat în loc o gloabă râioasă, trimeţând armăsarul la împăratul, ca şi cum era plocon şi peşcheş din partea lui. Iar împăratul tare s-a bucurat, lăudând pe acea căpetenie. Şi nu era zi să nu încalece, mergând la biserica de la Blacherne.

Şi, fiind război, a plecat oştirea să-i bată pe duşmani, fiind acolo şi acel oştean sărman, care în tot timpul biruise în bătălie cu calul său. Dar, intrând în bătaie, gloaba de o avea acuma nici n-a putut a-l ducă în spate, de slabă şi răpciugoasă cum se afla, fiind omul prins şi ucis din această pricină, de i-a rămas femeia văduană şi pruncii orfani. Ce, auzind ea de bunătatea împărătească, a mers la Constantinopolea, stând în drumul pe care trecea împăratul. Şi n-a trecut vreme multă, că acesta s-a arătat călare pe armăsarul omului ei. Că, ieşindu-i în cale, a apucat frâiele calului şi a zis:

„-Împăratule, din pricina calului acesta am rămas eu văduană şi pruncii orfani!".

Ce, împăratul, mâhnindu-se tare, a trimes-o la împărăteasa, să îl aştepte acolo.

Iar de s-a întors, a întrebat-o ce şi cum şi femeia i-a spus povestea din fir a păr. Că, fără zăbavă, împăratul a trimes de au

adus pe acea căpetenie, ascunzând-o pe vădană la loc ferit. Şi l-a întrebat pe acel oştean :

„-Unde ai aflat aşa mândreţe de cal, de mi l-ai dăruit mie? Cuget că nu l-ai luat cu de-a sila de la altcineva!".

Iară căpetenia a răspuns:

„-Împărate, armăsarul acesta a fost al meu, dar, auzindu-ţi luminata poruncă, m-am grăbit să îl trimet slavei tale!"

Întru care, împăratul a strigat-o pe muiere să se înfăţişeze. Că, văzând-o, căpetenia s-a făcut cremene şi a căzut la picioarele împăratului, bocind şi zicând:

„-Am greşit!". Şi împăratul a zis, că să se facă împăcare şi frăţie între vădană şi căpetenie. Întru care, împărţind la toţi galbenii de îi avea cu el, a poruncit de au dat jos din rang pe acea căpetenie şi au trimes-o surghiun.

În vremea domniei lui, de mulţimea cutremurelor care au fost, s-au dărâmat zidurile oraşului, punând împăratul să fie ridicate din nou şi să se scrie numele lui deasupra porţilor după cum se urmează :„Teofil, din mila lui Hristos Dumnezeu, împărat credincios şi ţiitor al frâielor Împărăţiei romeilor". Iară acest înscris se vede şi la zilele noastre.

Pe urmă, adunând oştirea, a plecat să facă bătaie cu turcii, pierind mulţi, de ambele tabere. Că şi împăratul era gata să fie prins, de nu-l scăpa Mihail, căpetenia, căruia, după aia, împăratul i-a zis„Mântuitorul meu", făcându-l naş al pruncului împărătesc, pe care l-au botezat tot aşa, Mihail.

Dar, în reaua lui credinţă, Teofil a făcut multă schismă şi răutate în Biserica Domnului, din pricina duşmăniei ce purta icoanelor sfinte, mulţi creştini fiind daţi pieirii, precum Sfântul Metodie, patriarhul, şi Iosif de la Tesalonica Niceii şi mulţi alţi sfinţi părinţi însetaţi de Hristos.

Iară împărăteasa mult era mâhnită şi turburată din pricina acestei rătăciri a bărbatului ei şi nu ştia ce să facă, în afară doar să se roage Domnului Dumnezeu pentru îndreptarea şi călăuzirea paşilor lui.

În anul al cincilea al domniei, s-au năpustit barbarii asupra Moreii, care era împăratului loc de baştină, facând mulţi robi şi omorând mulţime de creştini credincioşi.

Iară Constantinopolea se afla la mare strâmtoare din pricina acelor iconoclaşti, dar şi mai vârtos din pricina foametei, a scumpetei, a lăcustelor şi a cutremurelor. Ce, Teofil nici nu a luat seama la relele lui şi nici nu s-a înfricoşat de aceste dumnezeieşti semne.

În anul al doisprezecelea al domniei, i-a intrat în inimă boală grea, că îl păzea împărăteasa zi şi noapte, văzându-l cum se chinuieşte şi suferă.

Şi împăratului i se arătau semne înfricoşătoare pentru păcatele ce săvârşise asupra icoanelor şi a creştinilor. Întru care, împărăteasa i-a adus o icoană cu Sfânta Născătoare cu Pruncul. Iară împăratul, căindu-se, a sărutat icoana şi a murit, lăsând orfani pe fiu-său Mihail şi cinci fete.

Iar domnia lui a trecut moştenire lui Mihail şi Teodorei împărăteasa.

De domnia lui Mihail şi a mamei lui, Teodora[161]

Pe cât am spus, tronul împărăţiei a fost luat de Mihail, care avea cinci ani şi jumătate şi de mumă-sa, Teodora.

Că întâiul lucru, pe care l-a făcut Teodora, a fost de i-a slobozit pe toţi câţi se aflau în temniţe pe tot cuprinsul împărăţiei. Aşişderea, i-a slobozit pe aceia care, din pricina icoanelor, fuseseră daţi surghiunului din porunca bărbatului ei. Pe urmă, l-a alungat pe necredinciosul Ioan din scaunul patriarhului.

Iară toate înaltele feţe bisericeşti, mergând la Teodora împărăteasa, i-au zis:

„-Venim noi înaintea puterii şi slavei tale, cerându-ţi a porunci să se pună iară bisericile în frumuseţea odoarelor lor, ca să se întărească dreapta credinţă în toată suflarea şi toată lumea!"

Şi împărăteasa le-a răspuns cu trufie:

„-Eu, sfinţilor părinţi, înţeleg şi primesc întru totul vorbele voastre. Dar am a vă face o rugăciune. Aflaţi, dar, că eu una, de când am venit pe lume, nu am mers decât pe calea adevărului şi a dreptei credinţe. Că, în taină, nu am ostenit a mă ruga icoanelor sfinte ale Domnului nostru Iisus Hristos şi a Preasfintei Lui Mame. Grăiesc aceasta ca să fie ştiut!"

Şi, ca să fie crezute vorbele ei, a scos din sân o iconiţă, pe care era zugrăvită Sfânta Fecioară cu Pruncul. Iar după ce a dus-o la buze, a grăit din nou cu glas tare:

---

[161] Mihail al III-lea, poreclit „Beţivanul", împărat bizantin între anii 842-867. Domnia sa, alături de împărăteasa Teodora, a fost marcată de schisma cu Roma şi de convocarea Sinodului de la Constantinopole (843), care a interzis iconoclastia.

„-Tot omul care nu se roagă la icoanele Născătoarei, ale Pruncului şi ale tuturor Sfinţilor, blestemat să fie în toate zilele vieţii lui!"

Întru care, Sfinţii Părinţi, văzând-o cât de tare este în sfinţia şi în credinţa ei, au adus slavă şi mulţumire Domnului Dumnezeu.

Pe urmă, împărăteasa le-a zis :

„-Mai cer de la sfinţiile voastre un lucru. Să vă rugaţi Domnului, ca să ierte şi să mântuiască sufletul adormitului Teofil, carele mi-a fost soţ. Că, din pricina răutăcirilor lui, teamă îmi este că a fost dat chinului veşnic!"

Iară patriarhul a dat răspuns, zicând:

„-Dar aceasta mai presus de puterile noastre este. Ce, fiindcă Domnul este mult iubitor de oameni, va să-şi plece urechea la rugăciunile noastre şi să îi dea iertare. Însă, mai întâi, tu şi cu pruncii tăi şi cu toţi de sunteţi în palat, fie el mare de vârstă au mic, să ţineţi post şi să vă rugaţi cu lacrimi fierbinţi Domnului Dumnezeu. Iară noi, feţe bisericeşti şi monahi, va să facem priveghi şi rugi, ca să ne dea Dumnezeu mântuire şi să ne ierte. Şi tu, aşişderea, să faci pomeni pentru cei săraci şi aflaţi în nevoie, că asemenea fapte sunt plăcute lui Dumnezeu!"

A doua zi, patriarhul a chemat toată suflarea, mari şi mici, bătrâni şi copii, bărbaţi şi femei, feţe bisericeşti, preoţi şi mireni, la biserică, începând a se ruga Domnului pentru mântuirea lui Teofil. Estimp, împărăteasa şi curtea ei se rugau în altă biserică.

Şi în noaptea de sâmbătă, de atâta priveghi, lacrimi şi trudă, a avut o vedenie.

Se făcea că ea era în uliţă, nu departe de stâlpul ce îl ridicase Constantin cel Mare. Şi acolo a văzut mulţime de robi negri, ducând în mâini scule de chin – care săbii, care cuţite, care bice, ori iatagane. Şi între aceia, l-a văzut pe bărbatul ei, Teofil, bătându-l toţi, fără milă, în toate felurile. Şi atuncea împărăteasa le-a ieşit înainte să-i întrebe încotro vor a-l duce.

Şi au ajuns cu toţii la Poarta de Aramă, unde au văzut un arhanghel stând pe un tron strălucitor, iar pe Teofil l-au adus legat înaintea lui. Iar împărăteasa Teodora a căzut la picioarele îngerului, zicându-i acesta :

„-Femeie, văz că multă şi nezmintită îţi este credinţa. Află, dar, că pentru lacrimile şi truda ta şi rugăciunile tale, îţi dau ţie pe acest bărbat Teofil!"

Şi a poruncit robilor să-l sloboade pe împărat, lăsându-l a merge cu bucurie la Teodora.

Iară în sâmbăta de după Vinerea Mare, Metodie patriarhul a făcut carte, însemnând în ea numele a toţi împăraţii de fuseseră eretici, punându-l la sfârşit şi pe Teofil împăratul. După aia, a pus cartea sub Sfânta Masă.

Şi, în somn, i s-a arătat patriarhului îngerul dumnezeiesc, zicându-i cum că Tatăl Ceresc i-a auzit ruga, dând iertăciune lui Teofil. Întru care, trezindu-se, Metodie a mers la biserică, luând cartea de era pusă sub Sfânta Masă. Ce, a aflat în ea numele acelor împăraţi păcătoşi, însă nu a găsit şi numele lui Teofil, că nu mai era însemnat acolo.

Aflând de această mare şi dumnezeiască minune, Împărăteasa şi cu tot natul tare s-au veselit, aducând mulţumire şi slavă Celui de Sus.

În urmă, adunându-se toţi la biserică, au făcut slujbă şi au afurisit pe eretici.

Iar la vremea aceea s-a abătut foamete mare peste ţara bulgarilor, fiind principele acestora la mare strâmtoare, că nu ştia ce să facă, să-şi mântuie poporul de rele. Şi, având el gând luminat, după pilda romeilor, a poruncit să se adune norodul, să se roage de milostenie. Iar Dumnezeul nostru, auzindu-le ruga, pe dată a umplut ţara de grâu şi de alte roade ale pământului. Pe urmă, acel principe cu întreg neamul lui s-au încreştinat, luându-şi prinţul numele Mihail, de-l avusese împăratul Constantinopolei. Întru care a zidit grozavă biserică, aducându-l pe zugravul Metodiu de a făcut icoane. Că, văzând principele

în acele icoane cum petrec dreptcredincioşii în grădina raiului şi cum se chinuie păcătoşii în focul cel veşnic, mai vârtos s-a întărit în credinţa lui. Şi dorind el a merge pe calea cea dreaptă, a trimes solie la împărăteasa, ca să facă între ei pace şi bunăvoire, iară lui să îi dea un locşor, ca să stea acolo până la sfârşitul zilelor lui. Iară împărăteasa cu multă bucurie s-a bucurat.

Atunci s-a făcut pentru vecie pace între bulgari şi romei, iară principelui i s-a dat, cum ceruse, un loc, să fie al lui, într-o parte de se chema Cora Zagora, între ţara bulgărească şi împărăţia romeilor.

Dar fiul ei, ajungând bărbat în putere şi plăcându-i tare zaifetele şi arginţii, s-a lăsat amăgit de linguşitorii pe care-i ţinea aproape de el şi a făcut de a surghiunit-o pe împărăteasă la Insula Prota, pornind apoi a-şi trece zilele şi nopţile lui în dănţuială nemăsurată şi aruncând cu arginţi în tot locul, de a secat visteria împărătească.

Întru care, a cerut povaţă de cum să facă el ca să iasă de la acea ananghie. Şi i-au zis aceia că într-un oarece loc va să afle pom mândru făcut de tată-sau, Teofil, din aur curat şi având pe crengile lui felurime de păsări şi mierle şi ciocârlii aşişderea meşteşugite din aur şi cu cântece minunate, cum nu se mai află. Iar împăratul să trimeată la acel pom şi să-l taie. Şi aşa au făcut. Aducând pomul, l-au tăiat în bucăţi şi l-au pus pe cântar, găsind, în totul lui tot, două sute măsuri de aur curat. Şi pe loc a pus de l-au topit, bătând drahme pe care, tot aşa, le-a prăpădit pentru dănţuiala şi desfătările lui. Ce, şi la mumă-sa de era surghiunită a trimes de i-au luat cu de-a sila galbenii pe care îi avea şi au pus-o de s-a călugărit.

Şi, de multul amar şi durerea ce îi făcuse fiu-său, împărăteasa a căzut la boală şi a murit.

Dar acestui fiu de nimica nu îi păsa, fără doar de traiul lui păcătos şi de desfătările lui trupeşti, întru care, multă turburare s-a iscat în norod pentru batjocura făcută Ortodoxiei de acel împărat nevrednic.

Într-una din zile, fiind în palat, a stat la masă cu veselie, având de-a dreapta şi de-a stânga câte o fecioară, de cânta în dairele şi în lire şi naiuri. Şi, pe când petrecea el aşa, a venit la el vizirul cel mare, zicându-i:

„-Află, dar, slăvitule, că oştirile musulmanilor vin asupra împărăţiei!" Ce, de cât era beat, împăratul nici nu a putut a pricepe, suduindu-l pe acel vizir şi izgonindu-l pe loc.

Şi turcii au călcat pământul romeilor. Ce, văzând aşa poznă, împăratul şi-a luat oştirea, plecând să facă faţă. Iară princepele acelor mahomedani era Harun Al Raşid, califul[162].

Şi, făcându-se înfricoşată luptă, romeii au luat bătaie, întorcându-se ca vai de ei, câţi scăpaseră, la Constantinopolea.

Şi de au mai trecut doi ani, acel calif a adunat oşteni treizeci mii, venind asupra împărăţiei. Şi, de frică să nu mai ia bătaie din nou, împăratul a strâns şi el patruzeci şi cinci mii de oşteni. Aflând, Harun califul şi-a pus oastea la loc îngust de i se zice şi trecătoare, venind de dimpotrivă romeilor. Că, de au vrut să meargă asupra păgânilor, aceştia i-au prins la înghesuială, fugind împăratul, după ce a lăsat înapoi puzderie de morţi şi de prinşi, că era gata să fie şi el prins şi robit.

Iar de a mai trecut un an, acel Harun a venit din nou cu oaste şaptezeci mii. Şi împăratul l-a mânat pe unchiu-său, Patrona, la un schimnic de era pe un vârf de munte, să se roage lui ca să îi spună de va să aibă biruinţă au ba. Iară sfântul acela i-a zis:

„-Mergi, că îi vei birui pe duşmani!"

Plecând, Patrona a bătut război cu Harun, de l-a biruit, omorându-l pe el şi pe mulţi din oştenii lui şi venind înapoi la Constantinopolea, de a fost primit cu multă dragoste şi cinstire, fiind pus în mare dregătorie.

Şi tot atunci a trecut la cei drepţi patriarhul Metodie, după ce păstorise ani patruzeci, iar în locul lui a venit Ignatie de era nepot de fată al lui Nichifor Împăratul.

---

[162] Harun Al-Raşid (766-809), calif abbasid între 786-809. Legendar personaj din **O mie şi una de nopţi.**

Şi, de i-a venit vremea, împăratul a murit măcelărit de un Vasile Macedoneanul.

Iară domnia lui a fost de ani douăzeci şi şase şi luni opt, împărăţind cu mama lui doar trei ani, iară restul, de unul singur.

De domnia lui Vasile Macedoneanul[163]

Spun cronicarii şi lumea de ştie că acest Vasile Macedoneanul a domnit la anul şase mii şi şase.

Şi, de cum s-a urcat pe tron, i-a poftit la el pe dregătorii împărăţiei şi, deschizând înaintea lor vistieria, nu au aflat acolo decât doar trei măsuri de aur, că ce fusese, risipise, înaintea lui, Mihail, în ziafeturi si în beţii.

Iar dregătorii şi clerul i-au zis că să ia banii de la tovarăşii acelui Mihail, că doar erau banii împărăţiei. Dar împăratul nu a luat seama la acea povaţă, dând poruncă să se ia acei bani, ce numai pe jumătate. Şi aşa s-a făcut, strângându-se trei sute măsuri de aur, punându-se în vistierie pentru treburile ocârmuirii.

Iar împăratul a împărţit la săraci mulţi arginţi, însă nu din acei bani, ce din averea lui. În urmă, au făcut cercetare, aflând mult argint şi mulţi galbeni de fuseseră ascunşi în pământ.

Fiind el iubitor de dreptate, a pus juzi în tot locul, cu poruncă să grijească la dreptatea norodului. Aşişderea, a pus de s-au zidit adăposturi şi sălaşuri pentru venetici, nevoiaşi şi pentru toţi cei de aveau a veni din toată împărăţia, ca să-şi afle dreptate. Şi peste tot a pus străji de veghe, ca nimenea să nu fie împilat în vreun fel.

Şi în acest chip, a curăţat cetatea de toţi răufăcătorii, că, la zilele lui Mihail, până şi pietrele ajunseseră să plângă şi să geamă de câtă fărădelegi se făceau.

Într-o zi, încălecându-şi calul, a plecat împăratul să se preumble pe ulicele cetăţii, iară slugile dădeau strigare că toţi

[163] Vasile I Macedoneanul (Adrianopole, 812-886), împărat între anii 867-886, fondator al dinastiei Macedonene.

de erau asupriți și obijduiți să vină la slava împărătească cu jalbe. Dar nimenea nu a venit, că după pieirea lui Mihail nici unul nu mai era pus pe rele și împilări.

În primul an al domniei, s-a facut uneltire în contra lui, ca să fie ucis, de către vizirii Savatie, Gheorghe și unul Piganiu. Și împăratul, făcând cercetare și cunoscând adevărul, mai întâi le-a scos ochii, dându-i, pe urmă, surghiunului, împreună cu toți uneltitorii ceilalți.

Iară pe pruncii lui, Constantin și Leon i-a făcut cezari.

În al treilea an al domniei, i-a luat pe alți doi feciori de-i avea, adică pe Lixandru și pe Ștefan, să-i fie alături în treburile domniei.

În urmă, a bătut război cu barbarii de la Ifrikia, scăpând norodul de răul lor și întorcându-se cu slavă și biruință la Constantinopolea.

Iară de a mai trecut un an, principele de la Ifrikia a venit din nou asupra țării romeilor, făcând multă prădăciune și stricăciuni.

Că, de a văzut împăratul, a trimes pe două căpetenii ale sale cu oaste, de au bătut război, pierind mulți de amândouă taberele, dar având romeii biruința de partea lor. Și pe acel princepe al barbarilor l-au fugărit și l-au prins, scurtându-l de cap și trimețând împăratului căpățâna.

Dar iară au uneltit a-l ucide, fiind îmboldiți întru aceasta de un vizir, pe numele lui, Roman zis și Zafaran, adică șofran și alții de teapa lui. Și de a auzit împăratul, a pus de au scos ochii acelui Șofran, pe ceilalți bătându-i cu biciul și dându-i surghiunului.

Tot în acel an, principele din Tars a strâns corăbii treizeci, de au venit cu oaste împotriva cetății, fiind mare bătălie și pieire din toate părțile. Ce, pe când era lupta în toiul ei, s-a facut furtună grozavă de a înecat cam toate acele corăbii.

Acest împărat a ridicat multe și frumoase biserici, îndreptând pe altele de arătau ca noi. Așa a făcut cu Aghia So-

fia şi cu Biserica Sfântului Martir Ştefan şi a Sfântului Luca Evanghelistul şi a Sfântului Ioan Botezătorul, pe care le-a ridicat iară din temeliile lor, pe urmă schitul Martirului Muciu şi Biserica Sfântului Apostol Andrei şi a Sfântului Roman şi a Sfântului Dumitru şi a Sfântului Nazarie şi a Sfintei Anastasia şi a lui Ilie Proorocul, care toate îmbătrâniseră de vreme şi le-a zidit şi le-a îndreptat să fie ca noi.

Aşişderea, a ridicat alte biserici care nu fuseseră înainte, pomenindu-se, între acestea, Biserica Domnului nostru Iisus Hristos şi a Arhanghelului Mihail şi a lui Ilie Proorocul şi multe schituri şi mânăstiri, nefiind zi ori noapte în care să stea lucrarea şi să se hodinească zidarii şi meşterii şi zugravii.

În acel an a murit Constantin, fiul împăratului, dintr-o obrinteală la cap, întristându-se mult împărăteasa şi împăratul. Dar şi-a ţinut firea, luând seama la celălalt copil de-l chema Leon, că venise vremea să se însoare.

Şi, după lungi cercetări, au auzit de o fecioară, Teofana, frumoasă şi înţeleaptă fără pereche. Poruncind să fie adusă, au făcut nuntă, dând-o să fie soaţă juruită acelui Leon, căruia i-a dăruit copil o fată, de au botezat-o, aşişderea, Teofana.

Dacă a ajuns la ani şase, copila a fost trimeasă să deprindă cărţile greceşti şi bisericeşti, întru marea bucurie şi părintească desfătare a împăratului şi a împărătesei.

Dar n-a trecut vreme multă, că Împăratul Vasile şi-a dat sfârşitul, ţinând domnia lui ani nouăsprezece.

Şi a lăsat în urmă împărat pe fiu-său Leon.

De domnia lui Leon, fiul lui Vasile Macedoneanul[164]

După ce a murit Vasile împărat, a venit la tron fiu-său, Leon.

Auzind el că Patriarhul Fotiu ar fi poftit a-l face rigă pe un oarecare din neamul lui, tare s-a supărat, scriind carte de a arătat-o lui Ioan Magistrul Dragomanul şi lui Andrei Magistrul, poruncindu-le să o citească de la amvon în faţa norodului, în Biserica Mare.

Şi de s-a facut aşa, l-au dat jos din scaun pe Fotiu, dându-l surghiunului la Armenia şi l-au pus patriarh pe frate-său Ştefan.

În anul al doilea al domniei, s-a înnegrit soarele de se vedeau stelele la nămiezi şi s-au pornit vânturi tari şi trăsnete şi fulgere înfricoşate, de au murit şapte oameni înaintea Bisericii Sfântului Constantin.

Iar împăratului i s-a aprins inima după o fecioară de era cu mult boi şi a căzut în păcatul trupului cu aceasta.

În al treilea an al domniei, a murit patriarhul Ştefan, fratele împăratului.

În acest timp, auzind împăratul cum că bulgarii vor a-i face război, l-a trimes asupra lor pe Simion Procopiu, de a mers cu oaste la Macedonia şi s-a bătut cu bulgarii, dar a mâncat bătaie, de era să fie şi el prins de viu.

Iar împăratul s-a însurat cu o muiere, Evdochia, pe care a lăsat-o grea. Însă, de a venit ceasul să nască, a murit ea şi cu pruncul ei.

---

[164] Leon al VI-lea Înţeleptul. A domnit între 866-891.

Estimp, oştirile musulmanilor au bătut Sicilia, omorând ori prinzând mulţi romei şi venind, după aia, şi făcând la fel la Insula Mitilene şi la Mina.

Iar la ziua Sfintei Treimi, împăratul s-a dus la Biserica Sfântului Muciu. Şi nici nu a intrat bine acolo, că i-a sărit în faţă un oarecare cu un ciomag lung, lovindu-l în cap. Că, de nu ar fi dat mai întâi într-un candelabru de l-a fărâmat, ar fi murit împăratul pe loc.

Şi din creştet a început a-i curge sânge mult, speriindu-se oamenii toţi de erau acolo la slujbă. Şi, din pricină că Lixandru, fratele împăratului, zăbovise în ziua aceea, de nu venise la sfânta biserică, mai toţi au gândit că el uneltise şi pusese totul la cale, ca să-l ucidă pe împăratul şi să îi ia domnia.

Şi, luându-l pe acel om cu ciomagul, l-au pus la grele cazne, însă nimica nu a mărturisit. Întru care a poruncit împăratul de i-au retezat mâinile şi picioarele, dându-l, în urmă, focului.

Şi, din ziua aceea, a hotărât împăratul a nu se mai aduna lumea şi a nu se mai face slujba Sfintei Treimi în acea biserică, precum era obiceiul şi datina. Dar parohul acelei biserici nu a împărtăşit gândul împăratului, zicându-i :

„-Împărate, de azi încolo, va să mai stai pe tron încă alţi zece ani. Şi într-o zi ca asta, adică de Sfânta Treime, va să mori!"

Iar împăratul şi-a luat gândul, lăsând să se urmeze slujbele, după cum fusese până atunci.

În urmă, s-a însurat pentru a patra oară, luând o muiere de-i zicea Carbona Pasia, ce se tălmăceşte„cărbune negru". Şi vreme lungă au stat amândoi, fără să se lege înaintea altarului. Iar această muiere i-a dăruit un prunc, numindu-l Constantin Porfirogenetul, adică născut în purpură. Că, neavând împăratul până atunci prunc de parte bărbătească şi tare dorind a avea, a dat poruncă să se împodobească palatul şi toată cetatea, îmbrăcându-le în purpur, să fie semn de bucurie şi veselire. Că

şi de aceea i-au zis Porfirogenetul, dar şi din pricină că la naşterea lui s-a făcut semn, văzându-se pe ceruri stea lucitoare de a stat patruzeci de zile în crucea tăriilor.

Şi pruncul a fost botezat de părintele patriarh Nicolae, la biserica mare Aghia Sofia. Ce, fiind împăratul la a patra muiere, nu l-au lăsat a intra în biserică, rămânând în nartex. Dar patriarhul Simon Parachemomans, de ţinea parte la răutăţile împăratului, l-a silit pe patriarhul Nicolae să-i îngăduie a intra şi nu a primit. Întru care, l-a dat jos pe Nicolae din scaun, punându-l în locul lui pe acel Simon. Şi dând zapis, a zis împăratul ca să se dea tot omului dezlegare a-şi lua patru femei pentru el. Ce, împotrivindu-se tot norodul şi clerul, şi-a luat gândul de la aceasta. Iar patriarhul l-a uns rege pe Constantin, fiul împărătesc.

Şi acest împărat a fost cel dintâi de a orânduit să fie Constantinopolea eparhie şi slujitorii eparhiei acesteia să fie puşi fiecare după ranguri şi trepte, hotărându-le simbrie şi socoteli, care se ţin până la zilele noastre.

Se cuvine spus, aşişderea, că acest împărat era meşter şi priceput în ştiinţele cosmogonice şi naturalnice, făcând, întru aceasta, multe şi minunate lucrări.

A mai pus de s-au meşteşugit din marmor două broaşte ţestoase, de umblau prin toate ulicele cetăţii, adunând şi strângând toate gunoaiele şi necurăţeniile şi mergând a le arunca pe toate în apa mării, de n-a mai rămas urmă de necurăţenie în cetate.

Ni se mai spune, asemenea, că la vremea aceea, împăratul a poftit, iubeţ, la o muiere mai coaptă la anii ei, că în toată vremea tot cu ochii pe ea stătea, să o vază. Şi acea muiere i-a făgăduit a-i face pe voie într-una din nopţi. Întru care, de s-a lăsat întunericul, muierea a agăţat la fereastra ei o floare. Şi, aprins de foc, împăratul a intrat în casa aceea, negândind la vreun lucru rău. Întru care, muierea l-a tras înăuntru, la un loc sigur, de nici nu mai putea să vază ceva, au să iasă afară. Şi l-a

legat, zicându-i că şuguieşte, de a rămas aşa până la crăpatul de ziuă, când au venit slujitorii şi altă lume, văzându-l. Şi atuncea, l-au dezlegat, zicându-i să ia seama la mintea lui şi la rangul lui. Întru care s-a întors împăratul la palatul lui, nefăcând nimica acelei femei.

În urmă, a dat în boală, pricepându-şi sfârşitul zilelor. Întru care, şi-a chemat dregătorii şi înaltele feţe ale palatului de le-a zis:

„-Iubiţii mei fraţi, iaca, veleatul meu s-a apropiat de sfârşit! Ce, vă povăţuiesc a nu da uitării dragostea ce v-am arătat-o, dovedind şi voi mare grijă şi dragoste fiului meu şi femeii mele!"

Şi au jelit de moartea ce avea să îl ia, făgăduind să îi facă voia.

Pe când stăteau ei în jelire şi vorbă, împăratul şi-a dat sufletul. Iar domnia lui a fost de ani douăzeci şi cinci, lăsând poruncă să fie pus în tron frate-său Alexandru, carele să aibă grijă multă şi dragoste pentru pruncul său, Constantin.

De domnia lui Alexandru şi a nepotului său, Constantin

Şi domnia a fost luată de Alexandru, fratele împăratului şi de fiul acestuia, Constantin.

Şi a trimes de l-au adus pe Nicolae patriarhul, ce fusese descăunat de frate-său, că nu-i iertase tărăşenia cu patru neveste de fiecare bărbat. Şi l-a scos pe Eftimie.

Iară tovarăşii lui Nicolae, văzând aşa, s-au năpustit asupra lui Eftimie ca nişte sălbatici flămânzi, făcând cu el toate răutăţile. Ca, spre o pildă, îşi frângeau condeiele de trestie, înfigându-le în barba aceluia, pe urmă porneau a-l scuipa. După care, l-au trimis surghiun la Mânăstirea Agaton, unde şi-a sfârşit zilele.

Estimp, împăratul nici că lua seama la treburile domniei, cât doar la mâncare, la băutură şi desfatări, chemând la el vraci şi vrăjitori să-i spună de zilele împărăţiei şi vieţii lui. Iar din biserici şi mânăstiri a pus de s-a adunat tot aurul şi averile, de le-a prăpădit în desfrâu. Şi tot aşa şi-a luat ajutoare întru domnie pe Ioan Arghetis şi pe Azar şi pe Gofrail şi Vasile, pe care a vrut a-l face rege în locul nepotu-său Constantin. Ce, Dumnezeu nu i-a îngăduit.

Şi, la ziua de ianuarie, şase, a făcut zaifet cu multă mâncare şi ghiftuială. Şi, de a sfârşit şi a mers în aşternutul lui să se culce, l-a apucat grozavă pântecăraie, podidindu-l, asemenea, sângele. Întru care s-a prăpădit într-o zi de luni, făcându-l împărat pe nepotu-sau, Constantin, de avea şapte ani.

Iar domnia lui a fost de un an.

De domnia lui Constantin, fiul lui Leon

Fiind acest Constantin prunc necopt, frâiele domniei au fost date vremelnic patriarhului Nicolae şi lui Ştefan Magistrul şi lui Ioan din Lida şi lui Vasile şi Gofrail.

Fiind el pus împărat, a domnit cu cei pomeniţi. Dar Constantin, fiul lui Andronic Duka şi Domestic, căpetenia oştirii, au vroit a-l ucide, ca să pună în tron pe unul dintre cei pomeniţi. Întru care au trimes carte la tovarăşii lor, venind cu oaste ce avea în frunte pe un Mihail Protospătarul, stând sub ziduri şi cerând capul împărătesc. Dar Ioan Magistrul a ieşit cu oştenii palatului şi, făcându-se bătălie, i-a biruit pe uneltitori, pe unii omorându-i, pe alţii dându-i surghiunului, ori trimeţându-i să se călugărească. Iar în urmă au făcut bună pace cu Simion, principele bulgarilor.

Şi împăratul şi-a luat muiere pe Elena, fiica lui Roman, fiind încoronată de patriarhul Nicolae, făcându-l pe Roman de l-am pomenit, basileus pater, adică tatăl împăratului.

Mai în urmă, Leon, zis şi Foka Domesticos, s-a răzvrătit împotriva împăratului. Că, luând cu el oşteni, a mers la Poarta de Aur, fiind primiţi acolo de norodul ce gândea că aceia sunt slujitori credincioşi. Dar auzind împăratul, a dat de ştire oamenilor, cum că acel Foka este duşman al împăratului şi uneltitor. Iară oricine este prieten al împăratului, să fugă de acest Foka.

Şi, făcându-se aşa, s-a văzut Foka singur şi părăsit, dând bir cu fugiţii şi ascunzându-se. Dar l-au prins şi i-au scos ochii.

La ziua de cinci a lunii lui iunie, a murit Nicolae patriarhul, după ce stătuse a doua oară în scaun vreme de ani treisprezece, fiind pus în locul lui Ştefan din Emessa, carele au păstorit

doar trei ani, murind. Şi a venit în scaun Teofilact, înscăunat la doi de fevruarie acel an.

Iară la anul şase mii patru sute şi trei de la Adam, a stat singur pe tronul împărătesc Constantin, fiul lui Leon.

De a doua domnie a lui Constantin, fiul lui Leon

Acest Constantin, de a venit împărat, a domnit cu dreptate.

Dar, după povaţa clerului, i-a poftit la masa lui pe Constantin şi Stefan, verii lui, dându-i surghiunului după ce i-a ospătat cu de toate. În urmă, i-a uns mitropoliţi pe Vasile, la Cesareea, pe Ştefan la Rodos şi pe Constantin la Mitilene şi pe urmă la Samotrace. Iar vărul său, Ştefan, a stat în surgliiun la Mitilene nouăsprezece ani, murind acolo. Şi văru-său celălalt, fiind mai tânăr, nu s-a împăcat cu surghiunul, că voind să fugă, a fost măcelărit de străjile lui în anul al doilea al domniei.

La fel şi tată-sau, Roman bătrânul şi-a dat suflarea.

Deci, scăpând de toate rubedeniile şi neamurile, a ajuns Constantin singur stăpân pe domnia lui.

Şi era priceput în cele geograficeşti şi ale zidirii şi ale ştiinţei stelelor, de i se mai zice astronomie.

Într-o duminică din Sfintele Paşti, l-a încoronat rege, adică August, pe fiu-său, Roman.

Şi Teofilact Patriarhul a stat în scaun douăzeci şi cinci de ani, murind după aia. Ce bine a făcut că şi-a dat duhul, că deloc nu luase seama la turma lui, având îndeletniciri lumeşti, plăcându-i jocurile şi caii şi robii tineri, fără nici o frică de Dumnezeu. Şi a stat doi ani în boală, scurgându-i-se sânge din nasul lui şi din gură, până şi-a dat duhul în chinuri. Iar în locul lui a venit Polifict Înţeleptul.

Şi împăratul, dând frâiele fiului său, Roman, a murit la ziua a nouă de noiemvrie, fiind pus în groapă alături de tată-sau.

De domnia lui Roman[165]

Acest Roman s-a suit pe tron în ziua de Paşti, facându-l pe pruncul lui cezar, uns de mâna lui Polifix patriarhul.

După un an de domnie, i s-a născut un alt prunc, fiind botezat cu numele Constantin.

Şi acest împărat a lăsat grijile domniei în treaba unui Iosif Chimomanus, că el tot timpul stătea în dănţuială şi cântece şi în aruncatul cu mingea la semn.

Şi, de domnia lui, l-a trimes pe Foka biruitorul, magistrul, cu oaste la Creta, să facă bătaie mahomedanilor. Că, pe vremea răposatului Constantin împărat, acest Foka multe biruinţe avusese asupra barbarilor şi la Alepul Siriei şi la Tripolitania. Întru care şi la Creta a biruit, alungându-i pe acei mahomedani.

Şi în urmă a mers cu oastea lui asupra unei cetăţi de-i zicea Cardaha[166], pe care au luat-o împreună cu prinţul ei. Şi s-a auzit în toată lumea de biruinţele lui. Şi a mai făcut război la Sofia bulgărească şi la Siria, unde a luat cetatea Alepului.

Iar la ziua de cincisprezece de martie a leatului şase mii patru sute şaptezeci şi unu, a murit Roman împăratul, la vârsta lui de ani douăzeci şi patru, domnind ani treisprezece şi murind otrăvit.

---

[165] Nume purtat de 4 împăraţi bizantini din secolele X-XI.

[166] Astăzi mic orăşel din nordul Siriei.

De domnia lui Vasile si Constantin, cu mama lor, Teofana

Aceştia doi au domnit după moartea tatălui lor. Iară împărăteasa mai avea o fiică, Ioana, pe numele ei.

Şi a poruncit lui Foka, de i se zicea şi Nichifor[167], să vină la Constantinopolea cu toate prăzile de le luase de la Creta şi din Anatolia şi din Siria. Şi venind, au pus acele prăzi în locul de întreceri cu caii, de-i zice aşişderea şi hipodrom, spre marea minunare a norodului, care le-a văzut. Şi, dându-le pe toate împărătesei, Foka s-a întors la oştenii lui, având tovarăşi credincioşi şi apropiaţi pe Trismegistul şi pe un Iosif Fornika.

Ajungând Foka la cetatea Hrisopoli, l-a primit norodul cu chimvale şi surle, ducându-l la patriarhul Polifix, de l-a uns pe el împărat, la ziua de şasesprezece a lunii august.

Şi a trimes de au adus-o pe împărăteasa Teofana cu fiii ei, punându-i într-un palat de-i zicea Patrios şi, în urmă, i-a trimes la Paflagon, în surghiun.

Apoi, a adus-o pe Teofana să şi-o facă nevastă. Ce, patriarhul s-a împotrivit, zicând că nu este creştinesc lucru să aibă împăratul două muieri, că, din această pricină, acest împărat nu l-a mai avut la suflet pe Patriarh.

Iar în anul al doilea al domniei, a plecat cu oaste multă, bătând război şi luând multe ţări şi ţinuturi şi cetăţi întărite.

Dar a făcut lumii şi multe rele şi împilări, că a îndoit haraciul şi a oprit canalurile de aduceau apă proaspătă în biserici. Şi a mai zis, că oştenii de mor în războaie să fie slăviţi şi cinstiţi ca nişte sfinţi martiri, că s-a pus împotrivă tot clerul, de s-a lăsat păgubaş împăratul.

---

[167] Niceforus Foka, împărat bizantin între anii 963-969.

Iară galbenii de erau bătuți cu chipurile trecuților împărați le-a făcut mai puține și mai ușoare la greutate decât acelea bătute cu chipul lui. Așișderea, a pus de s-au dărâmat multe și frumoase palate și case, ridicând în locul lor ziduri întărite și meterezuri, ca să stea înăuntrul lor, fiind el temător tare de uneltiri dușmane. Și norodul tare s-a întristat, văzând asemenea strâmbătăți.

Și în anul al șaselea, au fost ploi grozave și s-a cutremurat pământul și a fost, apoi, uscăciune, de s-au pârjolit viile și livezile. Iară în anul următor, a fost mare foamete, că ajunsese grâul mai scump ca aurul.

Dar împăratul deloc nu a gândit la cele ce făcuse înaintașul său, Vasile, carele, tot așa fiind foamete, a poruncit să se deschiză hambarele împărăției, ca să se dea celor flămânzi și săraci, iară grâul să se vândă douăsprezece baniță la o drahmă. Ce, acest nemilostiv împărat a luat tot grâul, vânzându-l cu două drahme de baniță și veselindu-se de jalea norodului său.

Într-una din zile, ieșind să cerceteze starea oștenilor săi, a văzut un sutaș bătrân și a poruncit ca acela să fie scos din tagma ostășească, zicând că este netrebnic și fără de vlagă. Și i-a răspuns sutașul zicând:

„-Astăzi, eu sunt mai tare decât am fost la zilele mele. Că atunci, cu o drahmă luam grâu de îl cărau doi catâri în spinare. Iară azi, tot de o drahma iau, însă duc grâul pe umerii mei și nu simt povara!"

Și într-aceasta s-a mai înmuiat inima împăratului, că a ușurat strânsoarea ce o făcuse norodului. Și tot în vremea aceea, au venit barbarii de au luat Siria și Cilicia, arzându-l de viu pe Ioan, patriarhul Ierusalimului și punând foc la Biserica Învierii. Iară soarele s-a înnegrit, răsărind stelele la nămiezi.

Ce, venind Ioan Trismegistul cu tovarăși și oameni, l-au pus la cazne pe împăratul, carele a apucat a zice numai „Kirie eleison"[168] și i-au tăiat capul.

---

[168] „Doamne miluiește" în limba greacă.

Iar aceasta a fost la leatul şase mii patru sute şi şaptezeci şi opt, la ziua de unsprezece noiemvrie.

Şi domnia lui a fost de ani şase şi jumătate.

De domnia lui Ioan Trismegistul[169]

Şi luând domnia împreună cu fiii Teofanei, Ioan Trismegistul a mers la biserică, să se încoroneze. Ce, patriarhul nu l-a lăsat să intre, zicându-i :

„-Nu ţi se cade a păşi în sfânta biserică, având mâinile tale murdare de sânge. Că, mai întâi, să te pocăieşti şi să te smereşti, ca să ţi se ierte ţie greşalele!"

Iar împăratul s-a legat că aşa va să facă. Dar oarece înalte feţe şi dregători au zis că nu el îl căsăpise pe împăratul de dinainte, ce de vină era singură numai împărăteasa. Întru care, patriarhul a poruncit să o alunge pe Teofana şi să o surghiunească împreună cu cei ce făcuseră moarte de împărat.

Şi de ziua Naşterii lui Hristos, patriarhul l-a încoronat în scaun pe Ioan Trismegistul.

După ce a fost încă o dată foamete, patriarhul a murit, fiind pus în locul lui Vasilie monahul.

Dar, văzând lumea toate câte făcuse Nichifor Foka, s-au adunat la un loc turcii şi egiptenii şi perşii şi arabii şi mulţi alţii asemenea, ca să facă război şi să îşi ia înapoi cetăţile şi ţinuturile de le robise Foka. Şi au pus în capul oştirilor un princepe priceput şi cu bărbăţie, Zohar, pe numele lui. Şi strângând oşteni câtă iarba pământului, au bătut şi au făcut multă prădăciune şi stricăciuni şi tare s-au bucurat, auzind cum că Foka ar fi murit. Dar s-au bătut cu romeii, biruind ba unii, ba alţii, până ce a venit vremea iernii şi au stat la hodină cu toţii.

Iară pe patriarh l-a dat jos, punând în locul lui pe Antonie.

Şi în luna lui august, s-a arătat stea cu coadă, de i se zice cometă, adică stea cu barbă, rămânând pe cer opt luni înche-

[169] Ioan I Tzimiskes, împărat bizantin între 969-976.

iate. Şi asta a fost semn de moartea împăratului. Că a dat poruncă să se bată chipul Mântuitorului pe toţi dinarii şi pe toţi piaştrii, punând a se scrie de jur împrejur,*„Iisus Hristos, regele iudeilor*". Că acest nume l-au păstrat, cinstindu-l toţi împăraţii de s-au perindat după acel Trismegist.

Şi adunând oaste, a mers a-i bate pe turci, fiind ziua de Sântoader, ce se prăznuieşte la opt de iunie. Şi cu ajutor de la Sfântul Toader, i-a biruit pe păgâni, întorcându-se la Constantinopolea. Iară o parte dintre curtenii şi dregătorii lui, neprimid nimica în dar, nici bănet, nici podoabe, după cum era datina la aşa biruinţi, au uneltit şi au prins a-i turna otravă în băuturi, însă câte puţină, să nu se simţă. Întru care, căzând împăratul bolnav, a stat în aşternut, cu ochii umflaţi şi cu sângele curgându-i pe gură. Că, simţindu-şi sfârşitul aproape, a dat domnia copiilor Teofanei, adică lui Vasile şi Constantin, de-i făcuse cu Roman împăratul.

Şi a închis ochii la anul şase mii şi patru sute optzeci şi patru, în luna aprilie, domnind şase ani.

De domnia lui Vasile şi Constantin

Vasile, venind la tron, era de ani douăzeci, iar Constantin de şaptesprezece. Şi luând domnia, au adus-o pe mama lor din surghiun. În urmă, adunând oştirea şi pe căpeteniile acesteia, le-a dat fiecăruia poruncă să ia seama la câte un duşman, ca să se simtă norodul în pace şi să nu se destrame ţara.

Iară între acele căpetenii era şi Vardas Secularis, pe care l-a cinstit împăratul, facându-l Duka, adica doge. Şi l-a trimis la ţara de la Tigru şi Eufrat, unde veniseră hoarde barbare. Şi acest Vardas, zis şi cel păgân, poftea la domnie, cercând a avea, întru aceasta, ajutorul oştenilor, pe care i-a ademenit cu multe ciubucuri şi galbeni de l-au îndrăgit mai vârtos, până i-au aflat gândurile sale ascunse.

Şi, plecând la ţara dintre râuri, Vardas a îmbrăcat straie împărăteşti. Şi, mai cu seamă pe oştenii armeni, i-a ispitit ca să-l facă pe el împărat. Aşijderea, a primit făgăduială de ajutor de la toţi principii, plecând să ia domnia.

Dar, auzind Vasile şi Constantin de aceasta, au trimes oaste multă, de s-au bătut, fiind biruinţa de partea lui Vardas necredinciosul. Că, sporind el în trufie, s-a pornit asupra cetăţii Niceea, pe care a luat-o, arzând multe mahalale şi uliţi.

Iară la vremea aceea se afla o căpetenie cu numele de Foka, ce fusese, mai înainte, dat surghiunului. Şi de s-a apropiat trufaşul Vardas de cetatea Constantinopolei, împăraţii l-au trimes asupra lui pe acel Foka, după ce l-au făcut magister domesticus. Şi, auzind, Vardas cu oştirea au facut un ocol, ascunzându-se. Însă Foka i-a luat urma şi a mers împotriva lui, ajungând el şi Vardas faţă în faţă. Că, începându-se bătălia, Vardas a scos sabia şi a retezat o ureche a armăsarului de-l

călărea Foka. Şi acesta, ridicându-şi sulița, a repezit-o cu tărie asupra lui Vardas, însă a lovit gâtul calului. Şi acesta l-a lovit din nou pe Foka cu sabia, că, de nu sărea calul în lături, ar fi murit. Îndemnându-şi oştenii, Foka a tăbărat asupra lui Vardas, facând multă moarte în tabăra lui şi luând prinşi mulțime. Şi Vardas, cu o mână de oameni, a scapăt, fugind să se ascundă la cetatea Martiropoli, iar de acolo l-a mânat pe frate-său, Constantin, la Bagdad, la tovarăşul lui, principele babilonienilor, ca să ia ajutor de la el. Ce, acesta a pregetat multă vreme a da răspuns. Iar de a văzut cele ce se petreceau, Vardas a mers chiar el la tovarăşul lui.

Iară pe Foka l-au primit regii cu multă cinstire şi veselie. Şi auzind cum ca Vardas mersese la țara Bagdadului, a trimes solie la acel princepe, cu carte, zicându-i:

„-Nu se cade ca împărăția ta să-l primească pe duşmanul nostru şi pe aceia care s-au răzvrătit împotriva domniei noastre!"

Şi, de a citit, princepele l-a luat pe Vardas şi pe ai lui, punându-i în temniță.

Iar în vremea aceea, Antonie patriarhul a plecat din scaunul său, rămânând Biserica fără păstor vreme de trei ani şi jumătate, până l-au înscăunat pe Nicolae Hrisoverghi, ce se tălmăceşte Creangă de Aur.

Şi tot atunci s-a făcut mare cutremur la Constantinopolea, căzând parte din Biserica Mare şi dărâmându-se alte multe biserici şi case.

Iar la anul şase mii cinci sute şi trei, la luna lui august, a murit patriarhul Nicolae, fiind pus în locul lui Sesinie Magistrul, carele a murit şi el după trei ani, venind în scaun Serghie, de era stareț la Mânăstirea Sfântului Manoil.

Estimp, bulgarii au călcat cetăți ale romeilor, făcând multă prădăciune şi stricăciuni. Ce, adunându-si oştirea, împăratul a plecat împotriva lor, bătându-i, luându-le multe cetăți şi ținuturi şi întorcându-se biruitor la Constantinopolea.

Ce, şi principele Egiptului şi-a călcat dragostea ce purtase romeilor, venind asupra Ierusalimului, de au dărâmat Biserica Mântuitorului nostru Hristos şi au pângărit, asemenea, Sfântul Mormânt şi alte multe biserici.

Iar în anul de a urmat, a căzut iarnă grea, înghețând marea şi râurile şi lacurile. Şi în luna lui ianuarie au fost cutremure, ținând şase zile, de s-a dărâmat Biserica celor Patruzeci de Sfinți, fiind ridicată iar pe cheltuială împărătească. Şi tot atunci a murit patriarhul Serghie, venind în locul lui Anastasie, spoveditorul împărătesc, carele a murit repede, luându-i locul Alexie, starețul de la mânăstirea Studion.

Iar împăratul Vasile a murit şi el, fiind îngropat la Biserica Sfântului Ioan Teologul. Şi era vârsta lui de ani şaptezeci, domnind cincizeci de ani şi lăsându-l în domnie pe frate-său, Constantin. Iar acesta a fost pus pe rele, că îşi pierdea vremea toată la întreceri de cai, iar nopțile trecea din casă în casă, stând în desfrâu şi beție, până i-a luat băutura mințile. Şi, aşijderea, a pus grele biruri asupra norodului, făcându-i pe săraci să fie şi mai săraci, şi lăsându-i fără agoniseală pe cei bogați.

Estimp, corăbiile turceşti au venit asupra a douăsprezece insule. Şi ieşind căpetenia de la Samos cu oaste multă, i-a bătut, scufundându-le toate corăbiile.

Iar împăratul a căzut la grea boală, că nici doftorii nu mai ştiau ce să-i facă. Întru care, simțindu-şi sfârşitul aproape, s-a gândit el pe cine să lase în locul lui, poruncind să fie adus Constantin vizirul de la Damascul Siriei, ca să îi dea de nevastă pe fie-sa şi să îl pună pe tron.

Dar un curtean al palatului avea mare dragoste pentru Roman, vizirul din Arghiropoli, pe care, trimețându-i carte, l-a îndemnat a veni înaintea împăratului. Asemenea, a trimes solie la Constantin vizirul, zicându-i că să rămână pe loc şi nicăieri să nu plece.

Şi Roman a venit cu muierea lui, de au stat în fața împăratului, care, văzându-l, tare s-a mâniat şi i-a zis :

„-Alege pentru tine din două una: ori te desparți de muierea ta, ca să o iei de nevastă pe fata mea și să-ți dau moștenire domnia, ori îți scot ochii!"

Și auzind Roman, a simțit că își dă sufletul. Și a trimes-o pe femeia lui de s-a călugărit, ca să nu-i scoată lui ochii.

Așa s-a însurat cu Zoia, fata împăratului, ajungând Roman din Arghiropoli împărat.

Iar după trei zile, Constantin a murit, fiind de ani șaptezeci, după ce împărățise de unul singur trei ani.

De domnia lui Roman şi a nevestei lui, Zoia

Roman cu nevastă-sa, Zoia, au domnit la anul şase mii cinci sute treizeci şi şapte, săvârşind multe fapte frumoase şi binefaceri.

Că, mai întâi, a poruncit de s-a dat Bisericii celei mari cinci sute măsuri de aur, după cum era atunci obiceiul împărătesc. Asemenea, a dat slobozenie celor aflaţi în temniţă, iertându-i de datorii pe datornici şi, cu osebire, pe săraci şi pe nevoiaşi. Şi pe mulţi monahi şi preoţi i-a omenit şi i-a ajutat în nevoile lor, făcând multe praznice şi pomeni pentru odihna şi iertarea lui socru-său, Constantin.

Iar la vremea lui, a dat Dumnezeu multă ploaie, de au înverzit şi au rodit ogoarele oamenilor şi livezile de măslini.

Şi, de ziua Sfintei Treimi, a fost gâlceavă în Biserică pentru cine să aibă mai mare întâietate între mitropoliţi şi episcopi, apărând pe cer stea lucitoare şi luminoasă.

Şi iar a dat multă ploaie, de s-a făcut din smârcuri lac întins, pierind multe dobitoace şi stricându-se multă poamă.

Şi a poftit împăratul a merge asupra Siriei, să se războiască cu perşii. Ce, principele de la ţara aceea i-a trimes solie şi carte de împăcare, care s-a şi făcut.

Şi tot atunci s-a bătut cu mahomedanii de la Alepul Siriei, biruindu-i şi prăpădindu-i. Iar aceasta a fost la anul şase mii cinci sute treizeci şi opt, la ziua de august, în treisprezece.

La anul şase mii cinci sute şi patruzeci, a venit la împărat fiul principelui de la Alep, să înnoiască pacea şi înţelegerea, că avea, pentru asta, a plăti din nou birul şi zeciuiala de se plătea înainte. Şi aşa s-a făcut.

Iar la ziua de opt a lunii iulie, la al treilea ceas al nopţii,

s-a arătat stea pe cer, mergând despre miază-noapte spre miază-zi, că se luminase întreg pământul. Şi aceasta a fost vestire de restriştea, care avea a cădea asupra romeilor.

În urmă, au venit mahomedanii, prădând şi pustiind Malta şi Corfu şi Avalona, de au ajuns, după aia, la Raguza[170], pe care au ars-o.

Iar în acel an a fost foamete mare la Capadochia şi în alte multe ţinuturi, de au fugit oamenii, lăsându-şi de izbelişte sălaşurile şi casele lor.

Ce, la ziua de aprilie, cinci, împăratul a fost sugrumat pe când se afla la scăldătoare, fiind adus la palat fără viaţă, după ce împărăţise cinci ani şi jumătate, fiind îngropat în ziua de Vinerea Mare.

[170] Aici, vechea cetate Raguza de la Marea Adriatică, astăzi oraşul croat Dubrovnik.

De domnia lui Mihail Catalictis

Iar acest Mihail a fost întronat de patriarh la anul şase mii cinci sute patruzeci şi doi. Şi avea el un frate Ioan, bărbat priceput şi foarte de treabă.

Dintru început, a dat veste la toată suflarea cum că Roman împărat a murit, viind el pe tron, iară norodul s-a veselit.

Şi în prima zi de Sfintele Paşti, s-a lăsat ger mare, de au crăpat pietrele şi copacii şi viile, arătându-se, aşijderea, pe cer, stea luminoasă, în ziua Tomii, la al treilea ceas al nopții.

Că împăratul nimica nu facea din treburile împărăteşti, lăsându-le pe toate în grija fratelui său, Ioan. Iar pe un alt frate de-al lui, pe nume Nichita, l-a făcut duka, adică doge la Antiohia, dar neamul acestei cetăți nu l-a primit până n-a făcut legământ cum că nimenea nu avea a se teme de oarece răutate şi împilare. Şi s-a legat, fiind primit. Ce, nici n-a intrat bine la Antiohia, că şi-a uitat jurământul, punând a se ucide capii celor care nu îl voiseră.

Estimp s-a făcut cutremur grozav la Ierusalim, pierind multă suflare şi dărăpănându-se multe biserici şi case. Iar pământul s-a cutremurat patruzeci de zile.

Şi tot atunci a murit patriarhul Ioan, venind în locul lui Antonie, zis cel gras. Dar, fiind el rău de gură şi cârtitor, i-a luat Dumnezeu scaunul, după ce stătuse în el şase luni.

Şi, după aia, a fost iară ger straşnic şi foamete. Că, văzând aceasta, Ioan a trimes la țara Lida de au cumpărat grâu, împărțindu-l norodului, care mult s-a bucurat, aducând împăratului mulțumire.

La anul şase mii cinci sute patruzeci şi şase s-a cutremurat pământul din luna lui noiemvrie până la ianuarie, fiind

multă scumpătate şi jale la Adrianopole şi în Macedonia şi la Tesalonica. Iară preoţimea a mers la împăratul de s-au plâns în contra mitropolitului Teofan, care nu vroia a le mai da grâu şi merinde, după cum era obiceiul. Iar de i-a zis mitropolitului să le dea lor cele după cuviinţă, mai vârtos s-a îmbăţoşat Teofan în contra împăratului. Că a poftit a-l înşela pe acesta, aşa cum înşeală pescarul peştele mării. Întru care a trimes solie, cerând să i se dea o măsură de aur şi juruindu-se că nu mai are galbeni în visterie. Dar împăratul l-a poftit a veni, trimeţând, estimp, la mitropolie să cerceteze. Ca, mergând acolo şi făcând cercetare, au aflat dosite ca la treizeci şi şase măsuri de aur. Iar împăratul, mai întâi a dat preoţimii, ce nu le dase mitropolitul de când se înscăunase şi până în ceasul acela, iar restul l-a împărţit la săraci şi la nevoiaşi. Şi, în urmă, l-a izgonit pe Teofan din jilţul mitropoliei.

Aflându-se împăratul la Tesalonica, a căzut la boală, că nici o doftorie nu i-a priit, ba mai vârtos s-a înrăit boala. Şi pricepând că va să i se apropie ceasul, s-a călătorit la Constantinopolea, unde s-a săvârşit, fiind domnia lui de ani şapte şi luni opt. Iară împărăteasa a stat trei zile în cugetare, pe cine să pună pe tron.

Ce, i-a venit în gând un nepot de-al împăratului, de-i zicea Mihail. Şi, poftindu-l să vină, i-a zis ce şi cum, cerându-i a se lega, că nimica rău nu îi va face ei şi neamului ei.

Şi acest Mihail a fost încoronat de patriarh la anul şase mii cinci sute şi cincizeci şi cinci, la luna decemvrie.

De domnia lui Mihail Calafat[171]

Pe când îl încorona pe acest Calafat, l-a apucat amețeala și durerea de cap din pricina fumului de faclii, de tămâie și smirnă. Ce, l-au frecat cu oțet, venindu-și în fire.

Estimp, a fost cutremur de a ținut patru luni.

Iar împăratul a făcut multă cinstire și răsplată curtenilor și slujitorilor palatului său, iar pe cei surghiuniți i-a adus înapoi.

Însă și-a călcat legământul ce făcuse împărătesei, dând poruncă a o ține zăvorâtă și pusă sub strajă noapte și zi, temător fiind de oarece uneltiri.

Și a poftit să cerceteze și să afle gândul norodului, de îi era au nu îi era credincios. Întru care, a mers într-o zi la Biserica Sfinții Apostoli, având pe creștet coroana și în jurul lui înalți dregători. Și poruncise mai înainte să se împodobească ulițele cetății, pe unde avea a trece el cu multă trufie.

Dar lumea nici n-a dat strigare de bucurie, nici nu i-a zis împărat. Că, pe loc, nimic nu a zis, întorcându-se la palatul lui. Și, în noaptea aceea, a pus de au surghiunit-o pe împărăteasa, ca să se călugărească. Și a cerut să îi taie părul și să i-l aducă lui. Și așa s-a făcut. În urmă, a dat carte norodului, zicând că aceia de îi vor fi credincioși și supuși de cinstire se vor bucura, iară aceia de vor cârti, va să se dea surghiunului.

Și norodul a prins a striga, de parcă vorbeau într-un singur glas, zicând că nu poftesc a domni peste ei unul care nu ia aminte la Sfânta Cruce și care este meșteșugar de corăbii. Că, până a lua domnia, acest Mihail fusese meșteșugar, de călăfa-

[171] Mihail al V-lea Kalfat, împărat între 1041-1042.

tuia[172] trupul corăbiilor, zicându-i-se, din acesta pricină, Calafat.

Şi mai zicea norodul, că o vrea pe stăpână, împărăteasa Zoia, iară acest Calafat să fie dat morţii. Şi pe dată au luat bolovani şi ciomege şi săbii, ca să-l ucidă. Ce, a fugit ca să scape, iar lumea a mers de l-a pus pe patriarh înapoi pe scaunul lui şi au adus-o, aşijderea, pe Teodora, sora împărătesei Zoia, îmbrăcând-o în straie împărăteşti şi punând-o în tron, cu sorusa, Zoia.

În urmă, au mers cu toţii la palat, ca să îl scoată de acolo pe Mihail. Şi, văzând, acesta s-a înfricoşat foarte şi a poruncit să o aducă pe Zoia, ca să îi scoată straiul monahicesc şi să o îmbrace cu straiul împărătesc, gândind că prin această faptă va să domolească mânia norodului. Întru care, s-a arătat la fereastră, să vază, însă au aruncat în el cu ciomege şi pietre, suduindu-l în gura mare.

Atunci a zis că va să plece de bună voie să se facă monah. Întru care, un sfetnic al lui i-a zis :

„-Rămâi ca un bărbat şi poartă-te ca un domn! Că, de va să mori, atunci să mori împărat!"

Iară mulţimea, dând năvală, s-a încăierat cu străjile, ucigându-le şi scoţând porţile palatului din tâţâni.

Ce, estimp, împăratul fugise, mergând la schitul Studion, unde a trecut la călugărie.

[172] A călăfatui : a acoperi cu smoală corpul de lemn al unei corăbii pentru protecţie împotriva acţiunii apei.

De domnia Zoiei, de una singură

Când a luat domnia, Zoia nu a primit dintru început să împărătească cu soru-sa, însă norodul a silit-o să o ia pe aceasta alături. Şi au adus-o de la mânăstire pe Teodora.

Şi strângându-se lumea şi dregătorii, Zoia le-a vorbit după cum se urmează :

„-Mulţumescu-vă pentru dragostea şi supuşenia ce-mi arătaţi mie şi surorii mele!" şi alte asemenea vorbe.

Pe urmă i-a întrebat ce poftesc a se face cu împăratul de fugise la Studion, dând cu toţii răspuns să i se scoată ochii. Dar Zoia, mâhnită, nu i-a lăsat. Ce, cu mare mânie, Teodora l-a chemat pe eparhul, poruncindu-i a merge şi a-i scoate ochii lui Mihail şi Ioan. Ceea ce aşa s-a făcut, fiind, deci, domnia lui de patru luni.

Iar în urmă, l-au dat surghiunului, iară Zoia şi Teodora au făcut multe daruri la preoţime şi la tot natul.

Estimp, Constantin Monomahul era în surghiun la Mitilene. Şi l-a poftit Zoia să se tragă înspre Constantinopolea, dându-i straie împărăteşti. Iar de a venit la palat, l-a luat Zoia de soţ, fiind încoronat la ziua de unsprezece din luna lui iulie.

De domnia lui Constantin Monomahul[173]

Constantin a fost încoronat de patriarh la anul şase mii cinci sute cincizeci şi cinci, făcând el multe daruri curtenilor şi prostimii.

În primul an, s-a arătat pe cer stea lucitoare, mergând de la soare-răsare la asfinţit şi stând acolo o lună.

Şi atunci a murit patriarhul Maxim, venind în locul lui Mihail Cherularis, la douăzeci şi cinci martie.

Iar asupra Constantinopolei s-a abătut ciumă mare, murind mulţi, că nu mai dovedeau a-i îngropa pe cei morţi. Pe urmă, a fost ger mare, murind, asemenea, mulţi oameni şi dobitoace.

Şi împăratul s-a îmbolnăvit, fiind pus într-un schit, unde şi-a dat sfârşitul, fiind domnia lui de ani doisprezece.

De domnia Teodorei, de una singura

După aceea, curtenii, cu preoţimea şi tot norodul, au ales-o pe Teodora să le fie împărătească.

Iar în anul şase mii şi cinci sute şasezeci şi patru, la luna august, s-a îmbolnăvit, săvârşindu-se.

Şi domnia ei a fost de ani doi şi luni şapte.

---

[173] Constantin al IX-lea Monomachul, împărat bizantin între anii 1042-1055. Domnia sa a fost marcată de schisma dintre Bizanţ şi Roma, survenită în anul 1054

De domnia lui Isachie Comnenul[174]

Fiind încoronat acest Isachie, a pus de s-au bătut galbeni împărăteşti cu oşteni având săbii şi arme.

Şi a adus-o din Anatolia pe muierea lui, Caterina, încoronând-o împărătească. Tot atunci a murit patriarhul, venind în locul lui Constantin Licorda.

Şi ieşind împăratul la vânătoare, l-a prins furtună si vijelie, cazând de pe cal şi stând multe zile în boală. Însă leacurile şi doftoriile nu i-au fost cu folos, cuprinzându-l pe el tristeţea.

Întru care s-a dat singur la o parte din tron, plecând şi călugărindu-se. Iară domnia lui a fost de doi ani şi luni zece.

De domnia lui Constantin Duca[175]

Acest Duca a avut domnie liniştită, fără vrajbe şi turburări. Şi murind patriarhul, i-a luat locul Ioan Călugărul.

Iar împăratul a căzut la boală şi i-a luat pe pruncii Mihail şi Andronic şi Constantin, copiii Evdochiei din stirpea Porfirogeneţilor, încoronându-i pe toţi regi şi punându-l pe frate-său, Ioan, mai mare peste acei prunci.

Şi mai avea trei copile, pe Ioana, Teodora şi Haia. Şi, în urmă, a murit, fiind de ani şasezeci, după ce domnise şapte ani şi jumătate.

---

[174] Descendent al unei vechi familii bizantine, care a dat şase împăraţi şi numeroşi demnitari. A domnit între 1057-1059. Succesorii Comneni au fost Alexis I (1081-1118), Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143), Manuel I (1143 -1180), Alexis II (1180-1183), Andronic I (1183-1185).

[175] Constantin X Dukas (mort în 1067), împărat bizantin între 1059-1067. Sub domnia sa, selgiucizii musulmani au cucerit Capadocia.

De domnia Evdochiei cu copiii ei

Şi frâiele împărăției au fost trecute Evdochiei cu copiii ei.

Că, nu după multă vreme, l-a chemat pe Roman Diogenul de l-a luat de bărbat. Însă şi-a pierdut pruncii, punând împăratul de le-a luat viața.

De domnia lui Roman Diogenul

Însurându-se cu Evdochia, acest Diogen şi-a luat doar pentru el toată puterea, fără să întrebe pe nimeni. Dar curtea lui, răzvrătindu-se, i-au scos ochii şi l-au omorât, fiind domnia lui de trei ani şi luni şase.

De domnia lui Mihail Parapenachis Duca [176]

Acest Mihail s-a urcat în tron după ce l-a orbit, omorându-l, pe Roman.

Şi murind patriarhul Alexipilos, a venit în locul lui Cozma călugărul, din Ierusalim. Însă norodul de la Constantinopolea l-au vrut de împărat pe Nechifor Foka, dându-l pe Mihail afară din scaunul lui şi trimeţându-l la schit cu femeia lui, Maria împărăteasa şi fiul lor, Constantin.

Iar domnia lui a fost de ani şase.

Şi s-a călugărit, ajungând, în urmă, mitropolit de Efes.

---

[176] Mihail al VII-lea Dukas, împărat bizantin între 1071-1072, succesor al lui Roman al IV-lea, pe care l-a detronat şi l-a orbit. A avut frecvente confruntări cu năvălitorii normanzi. Cronicarul înregistrează în mod eronat durata domniei acestuia.

De domnia lui Alexis Comnenul

Alexis acesta a domnit treizeci şi şapte de ani şi patru luni.

În vremea lui, a fost gâlceava, ca să se aleagă în capul Bisericii (ca patroni - n.n. Al. S.-B.) între Vasile, Grigorie şi Ioan Gură de Aur.

Şi împăratul şi-a cinstit ţara sa de baştină, Lacedemonia[177], făcând-o mitropolie, că mai înainte fusese numai episcopie.

Iar acest împărat a vieţuit şi şi-a dat duhul în pace şi linişte.

De domnia lui Ioan Comnenul

Iară Ioan, fiul lui Alexis Comnenul, a domnit douăzeci şi patru de ani şi şapte luni, săvârşindu-se în pace.

De domnia lui Manuel Comnenul

Acest Manuel, fiul lui Ioan, a împărăţit douăzeci şi opt de ani în pace şi linişte. Că, văzând trufia şi goliciunea lumii acesteia, s-a dat jos din tron, călugărindu-se cu numele de Matei Călugărul.

---

[177] Vechea Sparta.

De domnia lui Alexie Comnenul

Şi domnia a fost luată de Alexie, fiul lui Manuel.

Şi el a hotărât ca vârsta de logodnă a tinerilor să nu fie mai mică de patrusprezece ani la partea bărbătească şi de ani doisprezece pentru cea femeiască. Aşijderea, a hotărât ca aceia de nu se leagă soţ şi soţie în faţa altarului să nu fie socotiţi în lege.

Iară Alexie a domnit un an, fiind măcelărit de unchiusău, Andronic.

De domnia lui Andronic Comnenul

Acest Andronic a domnit doi ani şi jumătate, fiind otrăvit de Isachie Ancalos.

De domnia lui Isachie Ancalos

Şi pe tron s-a urcat Isachie, de îl omorâse pe Andronic.

Şi la leatul şase mii cinci sute nouăzeci şi şapte, în zilele acestui Isachie, Dositei Patriarhul de la Ierusalim a luat patriarhia Constantinopolei.

Acest împărat a dat pricaz, zicând că de va vrea oarece preot însurat să fie stareţ, să o călugărească pe femeia lui mai întâi.

În urmă, Alexie, frate-său i-a scos ochii şi a murit, fiind domnia lui de opt ani şi jumătate.

De domnia lui Alexie Ancalos[178]

Acest Alexie a împărăţit doi ani şi jumătate, fiind alungat din tron şi de la Constantinopolea, de Alexie, fiul lui Isachie.

De domnia lui Alexie Duca

Alexis acesta, fiul lui Isachie Ancalos a domnit nouă luni şi douăzeci de zile, fiind ucis de Alexis Duca Murţufles.

De domnia lui Alexis Duca Murzufles

Acest Alexis Duca a domnit doi ani şi douăzeci de zile.

Iară la vremea lui, multă jale şi sălbăticie proastă s-a abătut. Că au ajuns creştinii să se măcelărească între ei, nepoţii să îşi ucidă unchii şi unchii să ia viaţa nepoţilor lor.

Şi pe când asemenea fapte nebuneşti erau în toiul lor, au venit veneţienii, bătând oraşul Constantinopolea, la anul şase mii nouă sute şi doisprezece, făcând împărăţie asupra ei [179]

Iară pe Alexis l-au ridicat în ştreang.

---

[178] Numele de Alexis a fost purtat de mai mulţi împăraţi bizantini: Alexis I Comnenul, contemporan primei Cruciade (1081 – 1118), Alexis II (1180-1183), Alexis III, detronat de Cruciaţi (1195-1203), Alexis IV, nepot al precedentului (1203-1204), Alexis V Dukas, zis Murzufles (ucis de cruciaţi în 1204).

[179] Conflictele cu Occidentul, născute, în bună măsură, din cauza cruciadelor, au determinat asedierea şi cucerirea Constantinopolelui de către participanţii la cea de-a patra cruciadă, îndeosebi veneţienii şi ragusanii, în anul 1204, pentru mai bine de o jumătate de secol.

Când au luat veneţienii Constantinopolea

Luând veneţienii cetatea Constantinopolei, au adunat moaştele sfinţilor şi le-au luat. Tot aşa, au adunat şi au luat icoanele mari şi mici şi odoarele şi potirele sfinte de la Aghia Sofia şi din alte schituri şi mânăstiri.

Au luat, încă, evangheliarele şi cărţile de erau scrise în toate graiurile pământului şi amvonul de argint poleit cu aur, policandrele de argint şi Sfânta Cruce, de o adusese acolo Constantin Împăratul cel Mare, la vremea când făcuse război cu Maximian.

Au mai luat icoana cea frumos zugrăvită de Luca Evanghelistul şi coroanele, pe care le purtaseră împăraţii.

Spunem, dar, una peste alta, că au luat tot ce au aflat la Aghia Sofia şi la Biserica Evanghelistului Marcu.

Iar acei veneţieni au ţinut Constantinopolea cincizeci şi şase de ani. Şi în toată această vreme, împăraţii romei s-au mutat şi au stat la Antiohia Anatoliei.

De domnia lui Teodor Lascaris[180]

După Murţufles, a venit împărat la Antiohia Teodor Lascaris cel Bătrân, domnind douăzeci şi opt de ani în credinţa lui Dumnezeu, până s-a îmbolnăvit şi s-a sfârşit din viaţă.

[180] Theodor I Lascaris (mort în 1222), primul împărat bizantin la Niceea (între 1208-1222), după ocuparea Constantinopolelui de către occidentali.

De domnia lui Ioan Duca

Iară la tron s-a urmat Ioan Duca Fatazi, domnind treize şi trei de ani cu frica Celui de Sus, murind de boală.

De domnia lui Teodor, fiu-său

Acest Teodor a împărăţit patru ani. Ce, văzând mul neînsemnătate şi micime a lumii şi nesfârşitul împărăţiei c reşti, a lăsat tronul, călugărindu-se.

Şi, din mila Domnului, şi-a trăit restul zilelor lui în rug ciune şi pace.

De domnia lui Mihail Paleologul[181]

După aceasta, tronul l-a luat Mihail Paleologul Întâiu stând în domnie ani douăzeci şi patru.

În zilele lui, sultanul Orhan [182]a luat cetatea Brusa, anul o mie trei sute şi nouăzeci de la naşterea lui Hristos.

Că multă negureală l-a prins pe împărat, nepricepând cum îi dăduse Domnul aşa grea încercare. Şi de supărare s-a în bolnăvit şi a murit, fiind pus în mormânt la Biserica Sfin Apostoli.

---

[181] Mihail VIII Paleologul (1224-1261), împărat la Niceea (1258-1261) şi, ap la Constantinopole (1261-1282). A destrămat regatul latin de la Constantinop (1261), provocând aşa zisele„vecernii siciliene" (martie-aprilei 1282), p masacrarea generală a francezilor din Sicilia de către populaţia revolt împotriva lui Carol I de Anjou şi susţinută de Pierre III de Arag Evenimentele îi vor inspira lui Giusseppe Verdi celebra operă cu acelaşi nume

[182] Orhan Ghazi (1281-1359), suveran ottoman (1326-1359), cuceritor Bursei, unde şi-a stabilit capitala.

De domnia lui Andronic, fiu-său[183]

Şi pe tron a stat Andronic cu fiu-său. Mihail.

Fiind el cu multă credinţă, a ţinut la mare cinste Biserica şi rangurile arhiereşti.

Şi a pus rânduială în împărţirea treburilor, facând mitropolii după cum se urmează: la Cezareea şi Efes, Eraklion, Ankira, Kefikos, Sarda, Nicomedia, Niceea, Calcedonia, Filadelfia, Adrianopole, Sedia, Sevastia, Amasia, Mitilene, Ankara, Eracleia, Brusa, Pergam, Noua Cezareea, Mera, Stavropolis, Laodiceea, Lenada, Iconia, Evareia, Pesedia, Selaon, Carnateia, Monopasia, Mikis, Creta, Calabria, Petra, Trapezunt, Larisa, Filippi, Trapiano, Herodos, Sarza, Filipoli, Hrisopolis, Erapolis, Derachion, Zmirna, Malanicos, Catania, Amoreia, Camachion, Cathiaion, Sfânta Savriana, Epros, Amastra, Cuna, Edros, Teba, Pompei, Aulonia, Abanos, Tiberiada, Cafa, Tacolia, Germana, Mediata, Apameea, Letvoida, Vedona, ***Gotia***(subl.n.- Al.S.-B.), Celaon, Cherchera, Avedos, Metimna, Cristianopoli, Rossa, Lacedemonia, Paronacassia, Italia, Zechisia, Ovosporus, Esogdaria, Ocadia, Silveria, Argos, Efripos.

Şi după ce le-a înzestrat şi le-a întărit pe toate, s-a îmbolnăvit şi a murit el şi fiu-său.

---

[183] Andronic II Paleologul (Niceea, 1256-Constantinopole, 1338), împărat între 1282-1328. A abdicat, forţat de fiul său, în urma unor confruntări armate eşuate cu turcii.

De domnia lui Andronic, fiul lui Mihail Paleologul[184]

În vremea acestui Andronic, s-a adunat încă o dată Sfântul Sinod să cerceteze lumina de pe Muntele Tabor, care nu avea pricină pământească, ci dumnezeiască şi să îi afurisească de tot pe eretici. Şi era Grigorie Balamos mitropolit la Tesalonica.

Şi acest împărat a dat lege, că de moare un om cu femeia lui, lasând în urmă copii, toţi aceştia să împartă între ei moştenirea, fără deosebire.

Pe urmă a mai dat altă lege, zicând ca toată moştenirea cuiva să se împartă în trei: o parte să rămână moştenitorilor, alta să se dea pentru pomeni şi slujbe de odihna şi sufletul răposatului şi alta tatălui şi mamei acelui mort.

Şi aceste legi au fost întărite de preafericitul patriarh Anastasie, de păstorea la Constantinopolea.

Că tot la acea lege s-au mai zis următoarele: de moare oarecine, bărbat ori femeie, să nu i se mai ia averea pentru împărăţie, cum era datina până atunci, dar să se împartă în trei părţi, una pentru rudele mortului, una pentru rugăciuni şi pomeni şi a treia pentru cel rămas în viaţă, soaţă au soţ şi pentru rubedenii. Iară de va muri cineva fără de rude şi fără copii, atunci jumătate din avere să meargă la visteria împărăţiei, iar cealaltă să se cheltuiască de sufletul mortului.

În urmă, împăratul a lăsat tronul şi s-a călugărit cu numele de Antonie.

---

[184] Andronic II Paleologul (1258-1332), împărat între 1282-1328, a luptat fără succes înpotriva turcilor, abdicând în urma unor conflicte cu nepotul său.

De domnia lui Ioan Cantacuzen[185]

Fiind uns de patriarh, acest Ioan a venit la palat, facând multă cinstire şi daruri la tot clerul şi norodul. Iară mitropolitul de la Tesalonica i-a dat rangul de *Panaghiotatis,* ce se tălmăceşte preasfinţitul.

La fel şi mitropolitului de la Monopatia i-au zis panaghiotatis, facându-l exarh peste toate ţinuturile Peloponezului.

Aşijderea, s-a îngrijit de cei neavuţi şi săraci şi a reparat multe sfinte lăcaşuri, fiind drept, înţelept şi cu ştiinţă în cele filosoficeşti. Că a scris şi un hronic despre profetul Islamului.

Şi, văzând că această lume nu este decât umbră înşelătoare şi vis, a lăsat tronul, călugărindu-se cu numele de Ioasaf şi a trecut pe urmă în împărăţia cerească.

De domnia lui Ioan Paleologul[186]

Iar la domnie a venit Ioan Paleologul, fiul lui Andronic, fiind zilele lui depănate în pace şi înţelegere, cum fusese şi domnia unchiului său Cantacuzenul. Că a făcut norodului său mult bine, fiind în tot locul lăudat şi slăvit.

Dar, murind, i-a urmat la tron fiu-său Manuel Paleologul[187], la anul şase mii şi opt sute de la Adam, care este una mie trei sute nouăzeci şi doi de la Naşterea lui Hristos.

---

[185] Ioan al VI-lea Cantacuzinos (1293-1383), împărat între 1341-1355. Tutore al lui Ioan Paleologul şi asociat cu acesta la domnie. După abdicare, s-a retras la mânăstire, unde a redactat cronica **Historia**, care acoperă perioada 1320-1356.

[186] Ioan al V-lea Paleologul împărat între 1341-1354, 1355-1376, 1379-1391.

[187] Manuel II Paleolog (1348-1425) A domnit în 1391.

Despre luarea Constantinopolei

Cum a fost istorisită de Martin Crussius în cronica lui, **Taurocratia**, care începe povestirea la anul şase mii nouă sute de la Adam, adică patru sute nouăzeci şi doi de la Hristos şi se termină în zilele noastre.

Când Manuel Paleologul a luat frâiele împărăţiei la anul de s-a arătat, puterea şi vlaga romeilor era în descreştere, pe când puterea barbarilor creştea şi se întindea, din pricini pe care numai Dumnezeu le cunoaşte.

Că văzând împăratul aşa, s-a gândit a purcede la ţara Italia, ca să ceară sprijin şi ajutor de la papa şi de la toţi principii, ca să stăvilească răul de îl vedea sporind.

Dar, mai înainte de a pleca, şi l-a luat tovarăş la domnie pe kir Ioan, văru-său. În urmă, s-a călătorit şi, de a ajuns la Italia, a intrat la papa şi la alţi principi, de la care a primit făgăduială de ajutor. Ce, precum avea să se vază, nici o făgăduială nu şi-au ţinut, vorbind întru aceasta de o oarecare pricină. Au zis, anume, că împăratul pregetase a săruta chipul lui Hristos de era cusut pe mâneca dreaptă a veştmântului de-l purta papa.

Iară Manuel, plecând de acolo, a mers la Veneţia. Iar pe drum i-a venit veste, cum că sultanul Mahomed Ben Sultan Baiazid Ildiri [188] a murit, luându-i locul fiu-său, Murat Sultan. Iar acest Murat avea un frate, pe numele lui Mustafa, care, avându-se cam în duşmănie cu Murat, a fugit la Constantinopolea, unde l-au primit cu bucurie, însurându-l cu fata unui Nestor, de era socrul lui Manuel. Şi, făcând această ciudată

---

[188] Baiazid I (cca. 1360-1403), sultan otoman (1389-1402), învingător al Cruciaţilor la Nicopole, înfrânt de Timur Lenk în 1402, la Ankara.

însurătoare, au dat şi miresei tot nume ciudat, zicându-i ei Anatolia.

Pe urmă, norodul de la Constantinopole l-au luat pe acel Mustafa, cu oaste multă şi călăraşi şi robi hamali, mergând către Anatolia şi făcând stricăciune în drumul lor, până au ajuns la Brusa, pe care au luat-o.

Şi, de a auzit frate-său, Murat, a venit în taină acolo, zicându-i-se că Mustafa se afla beat în scăldătoare. Iară Murat, intrând în acel hamam, l-a strâns de beregată pe Mustafa, făcându-se el sultan peste tot Răsăritul şi Asfinţitul.

Şi după ce a fost mare secetă şi înfometare la Constantinopolea, împăratul Manuel a murit, după ce stătuse în tron douăzeci şi cinci de ani, venind la domnie fiu-său, kir Ioan Paleologul.

De domnia lui Ioan Paleologul[189]

Acest Paleolog era însurat cu o principesă bogată de la Lombardia, pentru care nu simțea nici o dragoste, având el în taină multe alte muieri țiitoare. Întru care, această principesă a fugit acasă la tatăl ei, care, însă, nu a primit-o, zicând că de ce fugise de la bărbat. Că nici el nu era chiar curat ca lacrima.

Iar sultanul Murat, cât a fost în viață, s-a aflat în pace şi prieteşug cu romeii.

Şi, aflându-se el odată la Adrianopole, a poftit a merge la Tesalonica, însă Ioan împăratul i-a zis să nu meargă, răspunzându-i Murat :

„-Prietene, dacă acel oraş s-ar fi aflat într-adevăr sub puterea şi forța ta, n-aş fi mers. Ce, această Tesalonica e ținută acum de venețieni. Şi eu poftesc să o iau, punând-o sub puterea mea, Inşallah" .[190]

Se cuvine a spune că această Tesalonica o vânduse Andronic Paleologul venețienilor pentru cincizeci mii galbeni, pe care i-a risipit înainte să moară.

Întru care, Murat sultanul şi oastea lui au mers acolo şi au trecut oraşul prin sabie, ucigând mulți creştini. Că acei venețieni, fiind puțini la număr, au dat bir cu fugiții, lăsând de izbelişte norodul, care a plecat în bejenie dintr-un loc în altul, nemaiştiind părinții de pruncii lor şi nici frații de frații lor.

Iar aceasta s-a petrecut la anul şase mii opt sute treizeci şi opt de la facerea lumii.

---

[189] Ioan al VIII-lea Paleolog (1390-1448), împărat între 1425-1448. A determinat convocarea, în 1439, a sinodului de la Florența, unde s-a încheiat cu papalitatea o efemeră reuniune a Bisericilor de Răsărit şi Occidentală.

[190] *In şa' Allah* :„cu voia Domnului", "dacă o vrea Dumnezeu", formulă frecvent utilizată în limba arabă.

Că sultanul, deşi pe faţă arăta liniştit, dar în sinea lui cugeta la ziua când va să pornească asupra Constantinopolei, să o bată şi să o ia.

Ce, văzând strâmbătatea lumii, împăratul Ioan a mers la Roma să facă pace şi înţelegere cu papa şi cu principii. Şi, aşijderea, a dat ştire tuturor Părinţilor de erau adunaţi la al optulea Sfânt Sinod adunat la cetatea Florenţa, nu departe de Roma, că va să vie acolo.

Despre ce a fost mai apoi

Şi de a venit anul o mie patru sute patruzeci şi şapte, împăratul Ioan a trimes carte la papa Eugeniu[191] cu solie de bună înţelegere şi iubire, dorind el ca Biserica Răsăritului şi Biserica de la Apus să se facă una întru credinţă, iar ei să se întovărăşească spre a scăpa de robie creştinătatea.

Iară papa, cu multă bucurie şi mulţumire a primit vorbele împăratului. Intru care, a trimes acestuia cheltuială şi tărhat ca să vină, fiindu-i papei dor a-l vedea.

Şi Ioan, degrabă i-a chemat la Constantinopolea pe episcopii de la Răsărit şi de la Asfinţit, poftind, asemenea, mulţi filosofi şi înţelepţi cărturari. Şi au venit, fiind printre ei mitropolitul de la Trapezunt şi Pisarion, mitropolitul de la Niceea şi Gheorghe Secularis şi Ioasaf, patriarhul Constantinopolei.

Estimp, pusese să o aducă pe Maria, de era fiică a căpeteniei oştirilor de la Trapezunt şi era mai cu boi şi multă înţelepciune decât toate fecioarele din acea vreme. Şi împăratul şi-a făcut-o soaţă, ungând-o împărătească.

În urmă, au făcut slujbă şi rugăciune la Aghia Sofia, fiind acolo trei sute de sfinţi părinţi şi feţe bisericeşti, ungându-l pe Marcu, din neamul împăratului, să fie mitropolit de Efes.

Întru care, împăratul cu patriarhul şi aleşii clerului s-au urcat în corăbii, plecând. Ce, fiind la vreme de iarnă, au înfruntat vânturi mari şi furtuni, dar, cu mila şi voia Domnului, au

[191] Papa Eugeniu al IV-lea (Gabrielle Condulmer, Veneţia, 1383-Roma, 1447), suveran pontif între 1431-1447. La Conciliul de la Florenţa a realizat o unificare formală între Biserica Romei şi Bisericile orientale.

ajuns la Veneția, la ziua de opt fevruarie, fiind primiți de norod câtă frunză și iarbă. Că și dogele[192] a trimes împăratului cuvânt de bună întâmpinare, venind, apoi, și el cu curtenii lui de au îngenuncheat și s-au rugat cu capetele descoperite. Și dogele i-a zis împăratului cum că a doua zi, pe la asfințit, va să facă zaifet mare, ca să îl primească și să îl cinstească după măsura slavei și a rangului său cel împărătesc.

Și a doua zi au împodobit cetatea cu multe podoabe fără pereche, iar împăratului i-au arătat aleasă slavă și ospeție. Aflând dogele că împăratul venise cu solie de dragoste și unire între creștini, cu mare bucurie s-a bucurat, poftindu-l să facă degrabă un Sfânt Sinod acolo, la Veneția, ca să ceară ajutor de la toată creștinătatea. Dar împăratul a pregetat, zicând că mai întâi pofteşte a-l vedea pe papa, spre a-i cere ajutoare și binecuvântare.

Atuncea a zis dogele, că măcar o slujbă să facă la ei. Și așa au făcut, fiind de față patriarhul și împăratul și dogele cu mult cler și preoțime și mult norod mirean. Că vorbele nu pot a vorbi despre frumusețea acelei slujbe și despre mulțimea lacrimilor, care s-au vărsat.

Și ieșind de la slujbă la ceasurile două ale zilei, l-a luat dogele pe împărat la palatul lui, la masă regească, mergând, în urmă, fiecare la casa lui.

Iar împăratul a stat în Veneția douăzeci de zile, plecând de acolo la sfârșitul lunii fevruarie și ajungând la orașul Ferrara, unde a fost primit cu veselire și cântec de chimvale și surle, de înalte fețe bisericești și întreaga suflare, luându-l și ducându-l la palat. Și de i-a ieșit papa înainte, împăratul a dat să îngenunche în fața lui, ce însă papa nu l-a lăsat, cuprinzându-l la pieptul lui cu părintească îmbrățișare și i-a dat numai dreapta să i-o sărute.

Iară mitropoliții și cardinalii ce erau acolo și-au dat sărutarea frățească întru Hristos.

---

[192] Doge, șeful ales al vechilor republici genoveze și venețiene

Şi în urmă, papa şi împăratul s-au tras deoparte, ca să stea împreună la sfat de taină. Ce, sfârşind, împăratul a mers la palatul lui cu multă slavă şi mult alai.

Iar de au trecut nişte zile, împăratul a cerut de la papa să adune un Sfânt Sinod cu toţi episcopii şi cardinalii, dar şi cu toţi prinţii şi dogii, ori înlocuitorii acestora. Iar Papa a zis să aştepte la patru luni, ca să îi adune pe toţi. Iar de a trecut veleatul şi nu veniseră toţi, au făcut sinod mai mic la Ferrara, fiind oarece gâlceavă pe jilţuri, că unde să stea împăratul şi unde papa şi unde înalţii părinţi şi prelaţi, fiecare după locul şi rangul lui. Şi s-au înţeles ca jilţul papei să fie de-a stânga altarului, iar jilţul împăratului de-a dreapta.

Şi au fost de faţă, cu alţii, kir Antonie, mitropolitul Eracleei, kir Filotei, patriarhul Alexandriei, kir Dorotei, patriarh la Antiohia, kir Ioachim, patriarhul Ierusalimului şi Marcu, mitropolit la Efes, Izidor, mitropolit la Rhodos, Dositei, mitropolit la Calcedonia, Dionisos, mitropolitul de Sarda, Dorotei, mitropolitul de Trapezunt, Visarion, mitropolit de la Nicomedia, mitropolitul Macarie de Cremona, Ignatie, mitropolitul de la Mitilene, mitropolitul Dorotei de Emessa, *Ioasaf, Mitropolitul Moldovlahiei, ce i se zice aşijderea şi Bogdana*[193], şi încă mulţi alţii de la răsărit şi de la asfinţit, cum nu se mai strânsese niciodată până atunci.

Şi, vorbindu-se, au scris zapis pe limba elinească şi pe cea franceză, poruncind patriarhul Ioasaf lui Dorotei, mitropolitul de Mitilene, să dea citire de la amvon pentru cei veniţi de la răsărit, iară papa a dat înscrisul cardinalului Gratiani, să citească în franceşte pentru supuşii apusului.

Iar acesta este zapisul:

„Noi, Eugen episcopul, robul şi din mila lui Dumnezeu papă, vă zicem tuturor aici de faţă de datoria ce o avem ca, prin puterea lui Dumnezeu Preamărit şi Atotputernic, să luăm aminte a mulţumi Celui de Sus şi tuturor acelora, care nu-şi

[193] Sublinierea traducătorului

uită Biserica lor, stând în neobosită lucrare întru ridicarea acesteia şi pentru buna unire în sânul ei. Să îi cinstim, dar, pe aceia care au poposit în acest oraş, stând împotriva gerului iernii şi a valurilor din mare şi a tuturor încercărilor, la îndemnul iubitului nostru fiu Ioan Paleologul, împăratul Constantinopolei şi, aşijderea, din îndemnul dreptcredinciosului nostru frate, Ioasaf, patriarh al pomenitei cetăţi. Să mulţumim, încă se cuvine, părinţilor patriarhi şi mitropoliţi şi la tot clerul, care, cu îndrumare dumnezeiască, s-au adunat pentru unirea Bisericii noastre, pe care o hotărâm astăzi. Că, iarăşi, dăm ştire că împăratul a venit la noi în ziua de fevruarie opt, cu toţii închinându-ne lui. Iară noi am poftit a aduna acest Sfânt Sinod la oraşul Veneţia, însă n-a fost pe puterea noastră. Intru care, s-a ţinut la Ferrara. Că, spunându-ne nouă împăratul scopul venirii lui, inima noastră a fost cuprinsă de bucurie. Vă îndemn, dar, fraţi iubiţi, să purcedem a lucra întru unirea Bisericilor, rugându-ne Domnului Dumnezeu să ne lumineze minţile şi să ne întărească trupurile întru plinirea acestei lucrări, pe care am început-o la acest Sfând Sinod, în ziua de astăzi, nouă fevruarie, la anul Domnului una mie patru sute treizeci şi opt de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos."

Şi, după ce a sfârşit, s-a ridicat oarecine din partea frâncească, zicând :

„-Ne bucurăm şi primim cele ce am auzit astăzi, pecetluind cu peceţile noastre!" Şi atunci, toţi acei dregători franceşti au dat strigare cu un singur glas :*„**Ne bucurăm şi primim!**"*

Şi, punându-şi cu toţii peceţile, s-au ridicat. Că nimenea nu este putincios a vorbi în cuvinte de bucuria care a fost şi de câtă cinstire pe care au făcut-o împăratului şi Bisericii de la răsărit.

În urmă, s-au dus fiecare la trebile şi la casele lor.

Şi trecând sărbătorile Paştelui, au prins învăţaţii a veni în tot timpul la împărat, ca să nu se risipească zilele fără nici un folos, ci să se cerceteze credinţa şi obiceiurile. Ce, de o pildă,

au prins a vorbi despre acel loc de curățenie de se zice purgatoriu pe limba frâncească şi despre Sfântul Duh şi rosturile posturilor şi despre altele asemenea, ca să se unească şi să se potrivească credința lor.

În urmă, a pus fiecare câte doi mitropoliți, câte doi episcopi, câte doi stareți, câte doi cardinali şi câte doi scriitori, ca să cerceteze în toate aceste multe lucruri ale religiei şi credinței.

Iară la ziua de iunie, patrusprezece, s-au adunat din nou la sfat, în Biserica Sfântului Francisc, închizând uşa în urma lor, ca să nu-i turbure mirenii şi au prins a-şi spune unii altora despre hotărârile ce au luat.

Ce, vorbind despre purgatoriu, mitropolitul Niceii a zis că morții de au păcătuit pe această lume nu se curăță prin foc de greşalele lor, ce sunt duşi la loc întunecat de pedeapsă. Iară de se smeresc şi se face rugăciune şi pomenire, Domnul cel milostiv se îndură de sufletele lor, izbăvindu-i şi trecându-i la loc frumos, ce se cheamă rai sau Grădina lui Dumnezeu.

„-Că păcătoşii nu se curăță prin foc, iară noi nu putem crede, ca voi, în asemenea izbăvire prin foc!" a mai zis mitropolitul de la Niceea.

Şi au tot vorbit de multe asemenea lucruri, lăsând urmarea pe altă dată.

Iar la ziua de iulie, şasesprezece, poruncind împăratul, au mers cu învățații şi clerul la patriarh, stând în sfat cu acesta de dimineață şi până la ceasul al şaselea de la sfârşitul zilei.

Şi împăratul, văzând că nu se potrivesc între ei creştinii, le-a zis să scrie ce au de zis şi să se întâlnească a doua zi cu francii. Şi aşa s-a făcut, însă tot nu s-au înțeles.

Estimp, a murit mitropolitul de Sarda, cu toții întristându-se din această pricină. Pe urmă au mulțumit Domnului, că nimeni altcineva nu s-a mai îmbolnăvit şi nici n-a murit.

Văzând Papa neînțelegerea lor, le-a zis aşa :

„-Nu vă întristați, că, iată, mâine, eu și împăratul și patriarhul și cardinalii va să ne adunăm, ca să cercetăm mărturiile întâilor stătători ai Bisericii și cărțile înțelepților și să hotărâm ce și cum!"

Și de au mai trecut nişte luni, la ziua de octomvrie, opt, s-au întâlnit din nou, însă nu la casa episcopiei, ci la palatul papei, că acesta nu putea merge, fiind bolnav de podagră și gută. Și veniseră acolo tot clerul și marchizii și dogii, afară de aceia ce nu veniseră, fiind țările lor prea departe. Și au stat fiecare după rangul și starea lui.

Că au vorbit îndelung și au cercetat ce hotărâseră mai înainte Sfinții Părinți ai Sinodului de la Niceea și la celelalte sinoade de s-au urmat. Întru care, și unii și alții au zis, că toți cred într-unul Dumnezeu, Făcătorul cerului și al pământului și, aşijderea, într-una sfântă, sobornicească și apostolească Biserică, fiind acesta legământ de unire al Bisericii, care până la zilele noastre se cheamă **Crezul**. Și, asemenea, au zis că Taina Sfântului Botez să fie una singură, ca să nu se facă de trei ori în numele Tatălui și Fiului și al Sfântului Duh.

Aşa s-a făcut unirea Bisericii de la Răsărit cu cea de la Apus, întorcându-se cu toții la țările și la casele lor.

Tot atunci a murit sultanul Murat, fiind pus în locul lui fiu-său, Mahomet, carele, fiind necopt, se deda mai mult jocului, vânătorii și alergării cu calul. Întru care, vizirii lui, Calil Paşa și Ibrahim Paşa, oameni cu multă înțelepciune, luau seama la mersul lucrurilor.

Iar după ce Murat Bătrânul[194] a murit la leatul una mie trei sute, fiind îngropat la Brusa, stirpea sultanilor a rămas una până la zilele noastre, fiind trecută domnia de la tată la fiu. Și a venit sultan un Osman, de la carele s-a zis turcilor osmanlâi[195].

Și acest Osman era om cu multă virtute și bărbăție, că, în

[194] Murat I (1326-1389), fiul lui Orhan Gazi, sultan otoman, cuceritor al Traciei, Macedoniei și Bulgariei.
[195] Osman I Gazi (cca. 1258-1326), fondatorul dinastiei otomane.

capul oştirii lui, a bătut şi a luat multe ţări şi ţinuturi la Marea Neagră şi la Sevastia[196]. Şi a domnit douăzeci şi opt de ani, săvârşindu-se la leatul una mie trei sute şi douăzeci şi trei de la naşterea lui Hristos.

După el, a venit fiu-sau, Orhan, carele era peste poate de înţelept, curajos şi cu multă ştiinţă, făcând război lui Constantin Paleologul, de la carele a luat Brusa. Şi acest Orhan a domnit ani douăzeci şi doi, săvârşindu-se.

După el, a venit fiu-său, sultanul Murat Întâiul, şi a luat Galipoli[197] şi Filipoli[198] şi Adrianopolea, fiind omorât în bătălie, după ce împărăţise ani douazeci şi trei, la anul una mie trei sute şi cincizeci de la întruparea Domnului nostru Hristos.

După el, s-a urmat fiu-său, Baiazid Ildirim[199], care a bătut război cu bulgarii, luându-le ţara. Aşijderea, a mers asupra sârbilor, de a luat Bosnia, la leatul una mie trei sute şaptezeci şi sase[200]. În urmă, a luat multe ţări şi ţinuturile valahilor, după care a mers la Constantinopolea de a împresurat-o, făcând multă stricăciune şi prădăciuni, că a pârjolit viile şi livezile şi bisericile şi multe case, fiind gata să ia cetatea întreagă. Dar împăratul Constantinopolei a trimes degrabă solii la principii creştini, ca să-i vină în ajutor.

Şi în vremea aceea, s-a ridicat cu oştire Timur Lenk, princepele tătarilor, venind asupra ţărilor de la Răsărit. Şi, auzind, Baiazid sultanul a lăsat Constantinopolea, făcând mare

---

[196] Sevastopol, în Peninsula Crimeea.

[197] Galipoli (în urmă Gelibolu), oraş în vestul Turciei, pe malul european al Dardanelelor

[198] Filipoli, Filippolis, actualul oraş Plovdiv, din Bulgaria.

[199] Bayazid I Yildirim (1347-1403), sultan otoman între 1389-1402. Învins şi luat captiv de Timur Lenk, în 1402. Învins de Mircea cel Bătrân în lupta de la Rovine (17 mai 1395).

[200] Este vorba de faimoasa bătălie de la Câmpia Mierlei (actualul Kossovo) din anul 1389 între oştile conduse de Lazăr, unul dintre ultimii principi sârbi şi oştile otomane învingătoare. Oastea turcă a fost, însă, condusă de sultanul Murad I.

bătălie acelui Timur Lenk. Însă acesta a biruit, prinzându-l pe sultan, de l-a legat cu lanț de aur și l-a vârât într-o cușcă de fier, purtând-o prin toate ținuturile de la Asia.

Iar Baiazid a murit la leatul una mie patru sute și cinci, lăsând în urmă doi fii, pe Orhan si Mehmet[201]. Care Mehmet, strângând oaste mare, a mers asupra valahilor, bătându-i și luându-le multe cetăți. Și, așijderea, a cuprins Galata și Capadochia. Iară el a fost întâiul sultan, care a mutat tronul de la Brusa la Adrianopole, iar domnia lui a ținut ani douăzeci și patru, săvârșindu-se la leatul una mie patru sute și nouăsprezece.

Și după el a venit fiu-său, Murat Sultanul, care a legat bună prietenie cu Ioan Paleologul, împăratul. Ce, fiind el bătrân, a lăsat domnia fiului lui, Mehmet Sultan. Nu după multă vreme, s-a săvârșit și împăratul, urmându-i frații lui, Constantin și Dumitru și Toma, fiind Constantin întâi stătător între ei. Iară Dumitru cu Toma și-au împărțit între ei țara Peloponez.

Estimp, Mehmet sultanul a ridicat flamura dușmăniei în contra creștinilor și a cetății Constantinopolea, pornind asupra ei cu multă oaste pe pământ și pe apă, de era câtă frunză și iarbă.

Că, mai întâi, a coprins podul de era între Galata și Constantinopole. Și, legându-și corăbiile și caicele cu frânghii și cu lanțuri, le-au tras peste pământ, aducându-le înapoi la apă, de cealaltă parte a cetății. Tot așa, au făcut scări înalte de le-au proptit pe ziduri în toate părțile. Așa a dărâmat multă întăritură de la Poarta de Aur până la Poarta Chersona și Poarta Sfântului Roman. Că de puneau ostașii creștini multe piedici și se băteau cu mare curaj, nimica nu le-a fost cu folos. Că osmanlâii au adunat oșteni cu cai și pedestrași mulțime, intrând înlăuntrul cetății prin spărturile ce făcuseră. Și și-au ridicat flamurile lor

[201] Mehmet I, sultan otoman între 1413-1421. A întreprins mai multe campanii la nord de Dunăre, în urma cărora Mircea cel Bătrân a fost silit să accepte suzeranitatea otomană asupra Rării Românești.

verzi pe ziduri. Iară norodul tot din Constantinopolea s-a bătut cu multă înverşunare, că se umpluse pământul de mulţimea leşurilor, adunate până în susul zidurilor.

Însă, precum s-a arătat, biruinţa a fost de partea turcilor, care au luat cu sabia cetatea Constantinopolea la leatul şase mii nouă sute şasezeci şi unu, care este una mie patru sute cincizeci şi trei de la Hristos, în ziua de marţi, în douăzeci şi noua de mai, la nămiezi.

Bocet şi plângere de luarea cetăţii Constantinopole De sfârşitul domniei lui Constantin, ultimul împărat[202]

Vai nouă, Doamne Dumnezeule, Veghetor şi Rânduitor a toate, cum ai lăsat, în mare milosârdia Ta, să se petreacă toate acestea ?

Că şi de piatră să fie, inima nu poate să nu jelească de stricăciunea făcută cetăţii şi de durerea ce a cuprins-o pe ea, care fusese cea dintâi şi stăpână slăvită între toate cetăţile de la răsărit până la asfinţit, dar sfârşind în vaier de durere şi lacrimi de jale.

Că, de au intrat înăuntru păgânii, au jefuit din biserici odoarele şi potirele sfinte, aşijderea luându-le pe maicile şi pe fecioarele neprihănite şi târându-le pe ulițe, de li se auzea plânsul şi bocetele până la cer.

La fel şi pe monahi şi pe preoţi i-au legat, târându-i pe uliţi, ca nimenea nu poată a povesti prin vorbe asemenea fapte de hulă şi de ocară.

Că şi mormintele împăraţilor le-au batjocorit, aruncându-le moaştele şi scormonind după aur şi nestemate.

În acest chip a fost căderea Constantinopolei.

Iară cât despre nefericitul împărat Constantin, pe când turcii intrau puhoi pe Poarta Sfântului Roman, el mergea printre oştenii lui, însoţit de toţi dregătorii, ca să vegheze asupra stării întăriturilor de la ziduri şi asupra ducerii bătăliei. Ce, i-au

---

[202] Constantin al XII-lea Paleologul sau Constantin al XI-lea supranumit Dragasses (1403-1453), ultimul împărat bizantin între anii 1449-1453. Ucis în timpul asediului şi cuceririi Constantinopolelui de către armata sultanului Mehmet al II-lea Cuceritorul.

ieşit înainte hoardele păgâneşti, prinzându-l de i-au tăiat capul lui şi curtenilor lui, fără ca acei osmanlâi să ştie că acela fusese taman împăratul. Că, de ar fi ştiut, l-ar fi dat viu sultanului lor. Că, mai înainte, îl căutaseră, temători să nu fi fugit[203].

Însă, văzându-I capul, un călugăr Mamales şi alţii, l-au cunoscut.

Şi cine îşi poate închipui bucuria de l-a coprins pe Mehmet Sultanul, văzându-se stăpân peste această fără de seamăn cetate. Şi s-a numit pe el rege al romeilor şi sultan al Răsăritului şi Apusului.

Şi de au trecut vreo cinci zile, au prins turcii a-i căuta pe călugări şi pe curteni câţi mai scăpaseră. Aşa i-au aflat pe marele Duca şi pe marele Domestic, pe căpetenia oştirilor, pe fiul lui Cantacuzen şi pe mulţi alţii încă, tăindu-le capetele. Iară pe pruncii lui Duca i-au tăiat înaintea tatălui lor. Iar pe fiul lui Isachie împărat l-au dus la Serai.

Şi după oarece vreme, au adunat la un loc leşurile osmanlâilor şi creştinilor, de le-a dat foc grămadă.

Aşijderea, au retezat capul lui Calil Paşa vizirul, că, înainte, acesta îi zisese Sultanului să nu bată Constantinopolea, ca să nu se ridice în contra lui alte naţii. Acest Calil, multe şi bune poveste dăduse, încă, Sultanului celui tânăr, întru care a fost răsplătit precum s-a văzut.

În urmă, sultanul a rânduit strajă să păzească cetatea şi a pus acesteia, aşijderea, un cadiu[204]. După care, a mers la Adrianopolea, aflând-o pustiită de oameni. Şi a poruncit să se aducă norod din ţările de la Marea Neagră, dându-le adăposturi şi case şi pământuri şi averi, să fie ale lor şi să le stăpânească.

Şi sfârşind aceasta, s-a întors la Stambul, punând să se clădească din nou vechiul serai şi să se întărească şi să se împodobească cetatea.

---

[203] Împrejurările morţii împăratului Constantin nu sunt cunoscute cu exactitate

[204] În arabă,.qadi", judecător, administrator juridic.

După care, a pornit şi a luat Atena şi Samotraca şi Argos şi Moreea şi, după o vreme, a murit.

Şi a avut două fete. Una din ele s-a măritat după un Kerales, iară cealaltă l-a luat pe prinţul ruşilor.

Iar pe o nepoată de fiu a luat-o sultanul Mahomed, când a domnit peste Constantinopolea şi peste ţările ei. Şi aceasta muiere de se chema Chiralita avea o soră, Maro pe numele ei, fiind nevastă a lui Murat Sultanul şi Valide Sultan a lui Mehmet[205].

Iară kir Toma a avut doi feciori. Pe unul îl chema Manuel şi se afla la Roma, de unde a fugit, venind la Constantinopolea. Şi sultanul l-a primit cu bucurie, dându-i multe daruri şi bogăţii şi livezi şi vii şi nişte bucăţi de pământ şi, aşijderea, câte una sută galbeni osmanlâi pe zi, să aibă de cheltuială. I-a mai dat, aşijderea, robi şi două fecioare frumoase, să doarmă cu ele. Că de la acestea a avut doi prunci botezaţi Ioan şi Andrei. Şi după ce a trăit viaţa în desfătare şi bogăţie, a murit, fiind îngropat la biserica de era în mahalaua lui.

Şi tot atunci a murit şi vară-sa, Chiralita.

Iar după moartea lui, sultanul i-a luat la serai pe copiii lui, trecându-i la credinţa islamului.

Şi în zilele patriarhului Ioasaf, Sultanul a adunat oaste multă, pe pământ şi pe mare, strângându-se la Trapezunt, ce avea atunci de stăpân pe David Comnenul, care, de frică, a dat oraşul. Dar, neprimind el a se turci, a fost scurtat de cap.

Tot atunci a plecat patriarhul Ioasaf din scaunul lui, s-a iscat ceartă, cine să îi ia locul. Că unii îl cereau pe Simion Călugărul de la Trapezunt, iară alţii îl vroiau pe Marcu din Trapezunt. Întru care au mers cu două mii de galbeni la Mariam, mătuşa sultanului, ca să fie pus Simion în scaun. Dar văzând gâlceava de era între tabere, Mariam a luat galbenii, mergând la sultan cu plocoane. Care, de a întrebat-o ce vrea, i-a răspuns că poftеşte a-l face patriarh pe un oarecare călugăr din-

[205] În l. turcă :„mama sultanului", împărăteasa-mamă.

tre oamenii ei de taină. Şi sultanul, primind peşcheşul, i-a zis să facă precum îi e voia. Că aşa s-a adeverit vorba, cum că de se ceartă doi, va să câştige al treilea. Ce, l-au pus în scaun pe un kir Dionisie, cu voia şi din porunca sultanului.

Şi după ce acest Dionisie a păstorit doi ani, a plecat din Constantinopolea, din pricina răutăţilor ce vedea, mergând la Mora, de unde era de fel. Şi după ce a fost învăţăcel al lui Marcu, episcopul de la Efes, a primit de la acesta harul monahicesc.

În vremea aceea, sultanul a mers să se bată cu Vazan Hassan, prinţul perşilor. Şi ajungând la apa Eufratului, au făcut război, fiind ucisă marea căpetenie, beglerbeiul ţărilor de la răsărit, de se trăgea din spiţa Paleologilor. Iară aceasta s-a întâmplat din pricină că Mehmet Paşa, beglerbeiul ţărilor de la asfinţit avea mare pizmă pe el şi deloc nu l-a ajutat la bătaie. Şi, mâniindu-se, sultanul a pus de l-au strâns de gât, dându-l morţii.

Iară Vazan, nemaiputând face faţă, a dat bir cu fugiţii, să-şi scape pielea. Şi turcii au luat de la perşi multă pradă şi mulţime de robi, care, fiind mânaţi la Constantinopolea, au murit mulţi, ca muştele.

Tot atunci, s-a arătat un călugăr de spiţă sârbească, Rafael pe numele lui, un beţivan nesătul, carele a zis că de-l vor face pe el patriarh, va să dăruiască visteria sultanului cu două mii galbeni de aur pe an. Şi aşa s-a urcat acest venetic rău în sfântul scaun patriarhal.

Că nimenea nu venea la slujba lui, decât cu scârbă şi fără de voie. Iar acest animal era tare dedulcit vinului. Că la sfânta slujbă de Vinerea Mare nici nu se putea ţine pe picioarele lui, căzându-i în toată vremea cârja din mână. Întru care credincioşii deloc nu îl aveau la inima lor că nici de o limbă şi-un grai cu ei nu era.

Iară de a trecut anul şi nici nu dăduse acei două mii galbeni la visterie, după cum se legase, l-au luat şi l-au dat temniţei, murind. Şi în locul lui l-au pus pe Maxim chiriarhul.

La anul şase mii nouă sute şaptezeci şi opt, a făcut sultanul bătălie mare cu veneţienii, pe care i-a biruit, ucigând tot ce era de parte bărbătească, de la copilul de doisprezece ani în sus, iară pe femei şi pe pruncii mici i-a dus robi la Constantinopole.

Că tot în acel an s-a abătut mare molimă, din pricina puhoiului de oameni de toate naţiile, pe care îi adunaseră, murind cu toţii.

Şi după puţină vreme, au luat Kufa[206] de este la apa Tigrului şi ţara goţilor şi alte ţinuturi, aducând robi mulţime, cu femeile şi cu pruncii lor.

Şi peste tot, i-a asuprit pe creştini, că aşa a fost voia Celui de Sus.

Iar acest sultan era biruitor în toate războaiele de bătea.

Şi de a vrut, a pornit asupra ţării bosniacilor, de i-au dato sârbii cu uşurinţă. Dar şi ei au luat bătaie multă de la acei sârbi de aveau căpetenie pe Ianakis, care pe mulţi osmanlâi a ridicat în furci.

Şi a mai poftit sultanul pe urmă, să ia şi Rodos, dar n-a fost în stare, fiind bătut.

Iar în scaunul Patriarhiei a venit Maxim, încetând zâzania şi gâlceava în Sfânta Biserică. Acest Maxim era filosof învăţat şi cu darul vorbirii, învăţându-i şi povăţuindu-i pe oameni au de la amvon, au la Patriarhie, rostul şi folosul faptelor bune.

Auzind, sultanul l-a poftit la el, cerându-i să-i lămurească credinţa creştinilor. Iar Maxim, cu frumoase şi înţelepte vorbe, a scris lămurire, tălmăcind-o pe arăpeşte şi pe turceşte. Şi de a citit-o sultanului, acesta tare s-a minunat şi s-a bucurat.

Iar la Serai ţinea sultanul tineri de stirpe aleasă, învăţaţi şi învăţăcei întru ale ştiinţei greceşti şi în alte ştiinţe. Că au tălmăcit pe arăpeşte şi pe turceşte cărţile creştineşti, citindu-le, cu multă aplecare, sultanului. Şi, fiind el bărbat înţelept, mereu

[206] Vechi oraş în Irak, cunoscut centru de viaţă cultural-spirituală în timpul Califatului Abbassid.

întreba pe patriarh şi pe alţi învăţaţi despre tainele credinţei creştine. Că era iubitor şi prieten înţelepţilor filosofi ci nu doar celor de un neam cu el, ci tuturor, de orice neam ar fi fost.

Iară împărăţia şi-a ocârmuit-o cu multă minte, luând seama la toate cele ale cetăţii, de erau mari au mărunte.

Că umbla noaptea prin uliţi, ascuns în straie, să vază de este pace au ba şi se îngrijea de toate meşteşugurile şi de tot negoţul să meargă bine şi cu folos. Aşişderea era iubitor de muzică, pentru care avea multă ţinere de minte şi glas de cristal.

Şi după ce a bătut ţara bulgarilor şi ţara Bogdana[207], adică ţinutul valahilor, a strâns iară oaste ca la trei sute de mii, cu armele lor şi cu tot tărhatul, pornind spre Anatolia, cu gând a face bătaie Siriei şi lui Kairos, de era principe al acesteia. Dar de a ajuns nu departe de Nicomedia, a căzut la boală şi a murit.

Iar domnia lui Mehmet sultanul a fost de ani treizeci şi doi.

Şi după ce s-a sfârşit, tronul a trecut moştenire fiului său, Baiazid sultanul, la vremea când era patriarh kir Maxim înţeleptul, de care am pomenit şi care a păstorit şase ani, ducându-se la cei drepţi.

Acest sultan Baiazid avea un frate, Hussam, de se afla la Emessa, fiind acolo rege. Şi mai avea un prunc, pe care l-a ridicat în rang mare, dându-i în stăpânire mai multe sangeakuri [208]. Iar celorlalţi copii ai lui le-a dat Emessa să fie a lui Ahmet şi ţara Karman să fie a lui Şaah şi ţara Kastana să fie a lui Mehmet, iar lui Selim i-a dat Trapezuntul şi lui Mahmud, Kufa, ce însă acesta a murit repede.

În aşa chip a împărţit ţările Anatoliei între copiii lui.

Şi în al doilea an al domniei a pornit asupra barbarilor, luând cetatea Calin de i se zice şi Cetatea Albă[209] şi ce mai era

---

[207] Denumire sub care era cunoscută Moldova în Imperiul Otoman.

[208] Subdiviziune administrativă în Imperiul Otoman.

[209] Cetatea Albă (Maurocastron), fortăreaţă pe Nistru, la Marea Neagră, care, împreună cu Chilia şi Tighina, au constituit un puternic sistem de apărare a Moldovei în Evul Mediu. Cucerită de Bayazid II în 1483.

primprejur, facând mulți robi de i-a adus la Constantinopole. Că pricina bătăliei era aia că principele valahilor[210] îl bătuse și îl biruise pe Mehmet, tată-sau.

Iar de au mai trecut zece ani, a pornit asupra bosniacilor, dar nu i-a biruit, că era acolo loc greu de ajuns și de trecut, numai munte și stâncării. Întru care, au prăpădit toate de le-au ieșit în cale, punând foc ori robind și omorând pe toți bărbații și pe toate muierile. După care, s-a întors la Constantinopolea.

În urmă, suind multă oștire pe corăbii și galioane, a trimes-o asupra veneților, fiind amiral peste acele corăbii Mustafa Paşa, carele a ajuns vizir mai apoi. Și acesta avea cu el, pe lângă corăbii, oșteni ca la trei sute de mii. Iară pe căpitanul veneților îl chema Obrada.

Și au făcut mare si încrâncenată bătălie, fiind osmanlâii biruitori, la anul șapte mii. Ce, adunând pe toți copiii de ani doisprezece, le-au tăiat capetele la toți.

După alte războaie și biruinți, sultanul a stat multă vreme la Constantinopolea, să se înzdrăvenească, fiind el bolnav și trudit de atâta luptă.

Și, după cum am zis, patriarhul kir Maxim a murit, după ce păstorise ani șase. Iar în locul lui a venit kir Simion Întâiul, păstorind și el șase ani înainte de a muri.

În urmă, strângându-se capii bisericilor de la răsărit și de la asfințit, au urcat în patriarhie pe kir Nifon, mitropolitul de la Tesalonica, om cu multă înțelepciune, de locul lui fiind din Peloponez.

Iară tată-său fusese un om avut, de neam bosniac. Ce, fiind cu mare frică de Dumnezeu, acest Nifon i-a lăsat pe părinții lui și a mers la Sfântul Munte Atos, facându-se acolo monah. În urmă, a fost hirotonisit preot.

Și de a avut Biserica din Tesalonic trebuință de un păstor să o păstorească și auzindu-se de acest fericit slujitor al Domnului, au trimes să-l aducă și l-au făcut păstor al Bisericii,

[210] Este vorba despre Ștefan cel Mare.

chiar de nu vrusese el a primi aşa cinste. Şi de acolo l-au chemat şi l-au facut patriarh.

Iar după moartea lui, rămânând patriarhia fără păstor multă vreme din pricina gâlcevirilor, a chemat sultanul pe capii Bisericilor, poruncindu-le să aleagă degrabă un patriarh, că, de nu, va să îi scurteze de cap. Întru care, speriaţi foarte, s-au strâns, înscăunându-l pe kir Dionisos, care, în urmă, avea să plece singur din rang, după ce păstorise doi ani.

Iar la leatul şapte mii şi şapte, a fost cutremur mare, căzând la pământ zidurile cetăţii şi multe biserici şi case şi geamii otomane.

Şi la anul şapte mii douăzeci, la ziua de aprilie, douăzeci şi patru, ienicerii l-au silit pe bătrânul Sultan să plece din tron, de l-au pus în locul lui pe fiu-său, Selim[211].

Iar sultanul bolnav şi şchiop a plecat, dus pe un polog la Adrianopole, unde a şi murit după douăzeci zile. Şi i-au adus trupul la Stambul, îngropându-l la geamia de o zidise, dându-i numele lui.

Ce, unii au clevetit, zicând cum că ar fi fost otrăvit de Ceauş Paşa, dar sunt vorbe. Că de bătrâneţe a murit şi de mâhnirea că fusese dat jos din tron.

Şi la viaţa lui fusese om potolit, întreg la trup şi la minte şi drept cu supuşii lui. Ce, şi din această pricină l-au alungat ienicerii. Că acei răi aveau năravul, neplăcut sultanului, ca, din vreme în vreme, să jefuiască fără osebire sălaşurile creştinilor, jidovilor şi osmanlâilor, ba chiar şi ale beglerbeilor, luându-le banii şi averile, după apucătura lor.

Iară kir Dionisos, precum am zis, a plecat de bună voie din scaun, venind în locul lui Maxim de la schitul Aghion. Dar multe au clevetit despre el şi i-au făcut multe ponegriri, că adevărul numai Dumnezeu din ceruri îl ştie.

Şi după ce a stat în scaun şase ani, a fost pus în locul lui

---

[211] Selim, Salim I, zis cel Crud, sultan între 1512-1520. Cuceritor al Egiptului.

Nifon, a doua oară. Ce, din pricina zânzaniilor, a plecat după un an, mergând la Valahia[212], înlocuit fiind de kir Ioachim călugărul, carele, chit că era prea tânăr, dar arăta multă înțelepciune, fiind, pentru aceasta, îndrăgit de norod şi de cler. Însă erau şi cârtitori, care au dat peşcheşuri de a fost silit să plece, venind în locul lui kir Pahomie.

Iar Selim Sultanul era temător tare pentru tronul lui, să nu-i fie luat.

Întru care a pus de i-au sugrumat pe toți frații lui şi pe toți verii, cu pruncii lor, mai scurtând de cap încă pe mulți alții, ca să nu uneltească.

Ce, doar acestea au fost relele săvârşite. Că, încolo, era om drept şi cu bună purtare şi înțelegere pentru creştini, lăsându-i pe aceştia să deschidă multe biserici ce fuseseră zăvorâte din porunca tatălui sau.

Şi după o vreme, a pornit asupra țării Persia şi a principelui ei Esmael Şah Ben Beni, scoborâtor din stirpea lui Ali[213], socrul lui Mahomet, profetul musulmanilor, că acesta luase înainte multe cetați şi ținuturi de la osmanlâi. Şi degeaba îi trimesese Selim Sultan solii de împăciuire şi daruri, că nu se astâmpărase. Întru care, deci, pornind asupra perşilor, au luat şi turcii multe cetăți şi ținuturi şi robi.

Şi fiind bătălie grozavă, au pierit mulți oşteni de ambele tabere, fiindcă perşii erau mai buni şi mai pricepuți decât turcii la aruncarea săgeților, de era gata să-i biruiască pe osmanlâi. Care, însă, au început a slobozi foc din multe bombarde şi sânețe, întețindu-se fumul, de ziceai că e ceață. Şi caii perşilor, nefiind deprinşi cu aşa ceva, au împuns-o la fugă, fiind biruiți perşii şi lăsând în mâna turcilor multă pradă şi robi, că şi pe fe-

[212] Domnitorul Radu cel Mare (1496-1508) l-a învitat pe patriarhul de Constantinopole, Nifon, care a recunoscut autonomia Bisericii din Țara Românească şi a întemeiat episcopiile de Râmnicu Vâlcea şi de Buzău.

[213] Ali: al IV-lea Calif după moartea Profetului Muhammad, ginere (nu socru) al acestuia. A domnit între 656-661.

meia şi pe pruncii lui Esmael i-au prins, făcându-i robi şi trimeţându-i cu prăzile la Stambul.

Şi pe drumul lor multe belele au avut, că Esmael pusese să se dea focului tot ce era de mâncare, pierind de foame multă suflare şi mulţime de cai. Şi din această pricină, au aruncat în drum parte mare a prăzilor, nemaiputând să le care. Aşijderea, de foame şi de lipsa fânului, au tăiat multe cămile şi animale, mâncându-le.

Iar de a ajuns Selim Sultanul la Stambul, a pus de i-a tăiat pe socru-său, Skender Bey şi pe Bostangi Paşa şi pe kedivul oştirii şi pe căpetenia spahiilor şi pe mulţi alţii, zicând că din pricina lor îndrăzniseră ienicerii a-şi ridica prea tare capul, de au făcut atâtea turburări şi zânzanie.

În urmă, s-a dus la Adrianopole, dar s-a întâmplat că a căzut foc mare din cer, de au ars zidurile şi pietrele, înnegrindu-se, şi a ajuns Adrianopolea toată numai paragină.

După ce a stat o vreme în desfătare şi în bairam, au plecat asupra ţinuturilor de la Egipt, să îi potolească pe principii de acolo, care nu mai pridideau cu gâlcevile.

Şi în drum, s-a oprit la Alep, luându-l fără bătaie, că prinţul acelei cetăţi, Kheir Bey, i-a dat oraşul de bună voie. Întru care Selim tare l-a cinstit şi i-a făgăduit că, de va lua Egiptul, va să îl facă pe el princepe acolo.

Şi acel Kheir Bey l-a călăuzit prin pustiu, ca să nu rătăcească drumul, străbătând cu bine întreg ţinutul Şam[214].

După asta, a pornit spre Egipt, trecând prin Ierusalim, de a văzut Mormântul Sfânt şi a făcut acolo hrisoave de prieteşug şi înţelegere cu monahii.

Şi văzând că drumul era anevoios foarte, a hotărât să lase o parte din oameni şi cai şi să meargă doar cu aceia de-i va alege el. Şi aşa a făcut. Şi oştenii sultanului nu aveau deloc teamă, chit că erau mai puţini la număr.

Apropiindu-se de acele locuri către care mergeau, li s-au

[214] Vechea denumire arabă a teritoriului actual al Siriei şi zonelor adiacente.

aprins gâtlejurile de sete, lor şi cailor lor. Dar atunci s-a despicat baierea cerurilor, căzând puhoi de ploaie, că ziceau oamenii din acele părţi cum că nici ei, nici părinţii şi nici bunii lor nu mai apucaseră deloc aşa potop de apă.

Estimp, principele Egiptului nu se afla acolo, fiind plecat să îl prindă, spre a-i lua viaţa, pe un supus, Kait Bey, care nu mai voia a i se supune. Ce, auzind că Selim vine spre ţara lui, s-a întors fără pic de zăbavă. Şi avea cu el patrusprezece mii de mameluci[215] cu tot atâţia cai şi pedestraşi încercaţi şi hârşiţi în războaie.

Ce, Selim a cotit-o pe lângă Cezareea Palestine[216], prefăcându-se cum că vrea să ajungă la Eufrat. Şi la vreme prielnică a trecut Munţii Amman[217], punând tunurile pe creste. Întru care, auzind principele Egiptului, s-a cam speriat, trimeţând carte de împăcare şi tovărăşie la Kait Bey, ca să vină cu oamenii lui, să dea toţi faţă cu armiile sultanului. Pe urmă, a purces a se găti de luptă şi i-a pus pe oşteni să se lege cu trei jurăminte: un legământ de credinţă faţă de el, altul faţă de Kait şi al treilea faţă de neam.

Şi pe când se întorcea în Egipt, trecând prin Gaza[218], s-a întâlnit cu Sinan Paşa[219], făcându-se între ei grozavă bătălie, de au biruit musulmanii, omorându-i pe mameluci. Iar paşa a pus de i-au descăpăţânat, agăţându-le tidvele în copaci. Că, venind Selim şi văzând, tare s-a bucurat.

Estimp, princepele Egiptului a pus de s-au săpat şanţuri

---

[215] Armată turco-egipteană formată, iniţial, din sclavi. Cu timpul aceştia au ajuns să controleze Egiptul, formând o dinastie, care a dat mai mulţi sultani.

[216] Veche cetate în nordul Palestinei, pe litoralul mediteraneean. Astăzi, vestigiu arheologic.

[217] Lanţ muntos în Iordania, ale cărui contraforturi adăpostesc ruinele vechiului oraş nabateean Petra.

[218] Regiune şi oraş din Palestina, pe ţărmul Mării Mediterane, astăzi teritoriu autonom palestinian.

[219] Este vorba de acelaşi mare vizir şi comandant de oşti înfrânt de Mihai Viteazul în lupta de la Călugăreni, 23 august 1595.

adânci, punând în ele țepuşe şi iatagane şi tunuri, ca să piară duşmanii de vor cădea acolo. Şi le-au acoperit cu iarbă şi stuf.

Şi atunci au venit la sultanul doi mameluci, zicându-i de acele şanțuri şi de locurile unde erau. Întru care, mulțumindule, sultanul a cârmit din drum către partea din stânga. Iară prințul Egiptului, cu mâhnire, a poruncit a se pune tunuri şi bombarde în calea oştirii turceşti.

Şi Selim şi-a împărțit oştirea în trei, dând o parte lui Sinan Paşa, una lui Mustafa Paşa şi păstrând-o pentru el pe a treia.

Şi aşa s-a încins bătălia, bubuind tunurile de toate părțile de se cutremura pământul. Şi căzând de pe cal Sinan, s-au năpustit mamelucii de au măcelărit mulți turci, ajungând aproape de pâlcurile şi corturile sultanului, carele a grăit ienicerilor, zicându-le :

„-Copiii mei, nu-i lăsați pe duşmani să ne cotropească şi să ne biruie şi să-şi facă batjocură. Ce, întăriți-vă, arătându-vă curajul şi bărbăția şi dragostea voastră, că astăzi, cu voia lui Allah, va să luăm acest loc!"

Auzind acestea, mai vârtos s-au înfierbântat, slobozind tunurile şi sânețele şi risipind rândurile mamelucilor, care, cu prințul lor, au dat bir cu fugiții, împungând-o la fugă înapoi, spre Egipt.

Şi după ce au prins şi ucis oarece căpetenii, ca să spele ruşinea lui Sinan Paşa de fusese trântit la pământ, şi-a pregătit Selim oamenii, să meargă mai departe înspre Egipt. Şi avea cu el robi negri şasezeci de mii la numărul lor, dându-le arme. Ce, pe urmă, de mare folos au fost aceştia pentru oştire.

Dar nici prințul Egiptului nu a stat. Că a dat arme şi la muieri. Iar Selim a stat, mai întâi, de s-au hodinit patru zile, gătindu-se de război.

În urmă, l-a trimes înainte pe Ghian Paşa cu un pâlc de ieniceri, de au bătut Egiptul cu tunuri, având biruință. După care a venit şi Selim cu restul oştirii, intrând şi făcând bătălie

înăuntrul Egiptului, de a ţinut două zile şi două nopţi. Şi a biruit Selim Sultanul.

Iară principele Egiptului cu o mână de tovarăşi a fugit, trecând apa Nilului.

Şi acestea s-au petrecut la anul una mie cinci sute şaptesprezece, la ziua de zece a lunii ianuarie. Iară pe principele aveau a-l prinde după aia, ridicându-l în ştreang la ziua de aprilie unsprezece. Iară pe beiul de la Alep l-a făcut princepe, după cum îi făgăduise.

După care s-a întors la Constantinopolea, găsind-o în bună pace şi linişte, prin grija vizirului Piri Paşa, de îl lăsase sultanul caimacam[220].

În urmă, pe Selim Sultanul l-a prins o fierbinţeală la toate încheieturile şi ieşea din el grea duhoare. Întru care s-a săvârşit în luna septemvrie, după ce domnise opt ani şi jumătate, având de vârstă ani patruzeci şi şase.

Iar la tron a venit fiu-său, Soliman[221], de era tânăr, în floarea vârstei. Şi a chemat la el pe un vraci jidov, ca să-l întrebe de mersul domniei şi de câtă vreme avea să ţină, iară ştiut fiind că jidovii sunt duşmani ai creştinilor, i-a zis acel vraci:

„-Tare mă tem pentru domnia ta din pricina creştinilor!"

Atunci, i-a chemat la el pe vizirii şi paşalele lui, poruncindu-le a-i omorî pe creştini. Dar Piri Bey l-a oprit să facă aşa şi i-a zis:

„-Domnia şi Sultanul sunt de la Allah, care dă ce vrea şi cui vrea. Iară omul nu se poate pune de-a curmezişul voinţei lui. Ce, de cugeţi cum că acei creştini uneltesc asupra tronului,

---

[220] În l. arabă „qa'im maqam", cuvânt de origine turcă având sensul de „înlocuitor", „locţiitor".

[221] Soliman I Magnificul, în l. turcă Suleyman I Kanuni „Legiuitorul", 1494-1566. sultan otoman între 1520-1566, aliat al lui Francisc I împotriva lui Carol Quintul. A condus, personal, numeroase campanii în Europa (cucerirea Ungariei, în 1526, asediul Vienei, în 1529) şi Orient (cucerirea Bagdadului şi a Tabrizului, în 1534). Iniţiator al multor reforme juridice în imperiu, a murit la Szigetvar, Ungaria.

atunci dă-mi mie, robului tău, vreme, ca să fac cercetare. Şi de se va adeveri, îi vom da morţii, cu femeile şi cu odraslele lor, iar de va fi minciună, va să ţi-i dau ţie robi pe toţi!"

Şi Soliman s-a cumințit, luându-si gândul.

Şi după o vreme, a plecat cu oştire şi a luat cetatea Belgrad, întorcându-se biruitor la Adrianopole.

Şi în urmă, după multă bătaie, au luat şi cetatea Rodos, jefuind şi luând toate podoabele acestui oraş frumos şi împodobit precum o mireasă. Iar pe oamenii din cetate i-a lăsat să plece unde le va fi voia. Că, plecând ei, au mers şi au clădit Malta, numind-o Noul Rodos.

Intrând sultanul în Rodos, a mers de s-a rugat la Biserica Sfântului Ioan, pe care a facut-o geamie.

Iară luarea Rodosului s-a săvârşit la ziua de douăzeci şi cinci octomvrie a leatului una mie cinci sute douăzeci şi trei.

Estimp, sultanul a primit veste de moartea lui Keit Bey, principele Egiptului şi l-a trimes în locul acestuia pe Ahmed Paşa. Dar, răzvrătindu-se şi vroind a fi princepe nesupus, a fost omorât, făcându-l prinț pe Ibrahim Paşa.

În urmă, a mers cu oaste de ieniceri asupra bulgarilor, luând cetatea Vardana şi ucigând tot norodul de l-au aflat acolo.

Iar la leatul una mie cinci sute treizeci şi şapte, a făcut bătălie cu Veneția şi a vrut a lua, aşijderea, Corfu si Calchedonia. Dar i s-a arătat în vis Sfântul Spiridon, de s-a speriat, luându-şi seama şi întorcându-se la Stambul.

A mai bătut, de asemenea, şi Napoli, făcând multă moarte şi stricăciune.

Şi tot din porunca lui, la cetatea Argos s-au tăiat capetele lui kir Andronic şi kir Nicolae şi kir Dimitrie.

După ce a mai făcut alte multe războaie, Sultanul Soliman a murit la ziua de douăzeci şi şase septemvrie, fiind urmat la tron de fiu-său, Selim.

Şi întâiul lucru pe care l-a făcut a fost de l-a îngropat pe tată-sau la moscheea de o ridicase acesta.

Iar acest Selim a domnit patruzeci şi şapte de ani, murind de ani şasezeci şi şapte.

Şi l-a urmat fiu-său, Selim, care s-a bătut cu veneţienii şi a luat Ciprul, pârjolind cetatea Limasol, de au făcut multă jale şi stricăciune.

Şi după săvârşirea patriarhului Pahomie, de fusese la vremea lui Selim întâiul, care luase Egiptul, a venit pe tronul patriarhal kir Teolipt şi după el, kir Ieremia de la cetatea Sofia şi Ioanichie, mitropolitul de la Tyr.

După moartea lui Selim Sultan, a venit în locul lui Murat, de a fost drept şi cuminte, chit că era tânăr şi nu îndeajuns de copt pentru treburile domniei.

Şi a vrut a pune în oraş ornice, care arată vremea, aşa cum se făcuse la cetatea Veneţia, însă clerul nu l-a lăsat. Şi a murit, după ce a stat în tron douăzeci şi două de luni.

Iară fiu-său, Mehmet, a domnit nouă ani în pace şi linişte, murind. Şi după el s-a urcat în tron fiu-său, Ahmet, fiind ridicată la vremea lui Moscheia de-i zice Ahmadia, ce se asemuie cu Aghia Sofia.

După el, a împărăţit frate-său, Mustafa, de era drept şi iertător.

Că, din această pricină, a fost alungat, fiind înscăunat Osman Ben Sultan Ahmet, pe carele l-au ucis oştenii săi răzvrătiţi, de l-au adus iarăşi în tron pe Mustafa, care a stat şase luni, fiind mazilit.

Iar la tron a venit Murat, fratele lui Osman cel ucis.

Iar această lucrare s-a săvârşit, cu ajutorul lui Dumnezeu, la sfârşitul lunii decemvrie, la leatul 1786.

Addenda
Lista adăugită a împăraților bizantini

1. Constantin I, cel Mare, 324-337
2. Constantinus, 337-361
3. Julian, Apostatul, 361-363
4. Jovianus, 363-364
5. Valens, 364-378
6. Theodosius I, 379-395
7. Arcadius, 395-408
8. Theodosius II, Cel Mic, 408-450
9. Marcian, 450-457
10. Leon I, 457-474
11. Leon II, Cel Mic, 474
12. Zenon, zis„Ciungul", 474-475
13. Basiliseos, Anselmus Dekorus, 475-476
14. Zenon II (adoua oară), 476-491
15. Anastasius I, Angelus, 491-518
16. Justin I, Tracul, 518-527
17. Justinian I, Cel Mare, 527-565
18. Justin II, 565-578
19. Tiberius I, Constantin, 578-582
20. Mauric, 582-602
21. Focas, Călugărul, 602-610
22. Heraclius, 610-641
23. Constantin III şi Heracliona, 641
24. Heracliona, Eracliona, 641
25. Constans, Costa, 641-668
26. Constantin IV, Bărbosul, 668-685
27. Justinian II, cel scurtat de nas, 685-695
28. Leontius, Laondiu, 695-698
29. Tiberius II, 698-705
30. Justinian II (a doua oară), 705-711
31. Philippicus, Vardas, 711-713
32. Anastasius II, Artenius, 713-715
33. Theodosius III, Trismegistul, 715-717
34. Constantin V, Kopronimus, 717-741
35. Leon III, 741-775
36. Leon IV, 775-780
37. Constantin VI, şi Irina, 780-797
38. Irina, 797-802
39. Constantin Chiorul, *în manuscris*
40. Stavrakius. Stavrichie, 811
41. Mihail I, Rangabas, 811-813
42. Leon V, Armeanul, 813-820
43. Mihail II, Bâlbâitul, 820-829
44. Theophilos, Iconoclastul, 829-842
45. Mihail III şi Theodora, 842-867
46. Basilios I, Vasile Macedoneanul, 867-886

47. Leon VI, Filosoful, 886-912
48. Alexandros, 912-913
49. Constantin VII, Porfirogcnetul, 913-959
50. Romanul I, Lecapenus, Porfirogenetul, 920-954
51. Romanus II, Arghiropolis, 954-963
52. Nicephorus Phocas, Paflagon, 963-969
53. Mihail Kalafat, *în manuscris*
54. Ioan I Tzimiskes, 969-976, *nemenționat în mss.*
55. Basilios II, 976-1025, *nemenționat în mss.*
56. Constantin VIII, Dukas, 1025, 1028
57. Romanus II Argyrus, Diogenus, 1028-1034
58. Mihail IV, 1034-1041
59. Zoe şi Theodora, 1042
60. Constantin IX. Monomachus, 1042-1055
61. Theodora (a doua oară), Porfirogeneta, 1055-1056
62. Mihail VI, 1056-1057
63. Isaac I, Comnenus, 1057-1059
64. Constantin X, Dukas, 1059-1067
65. Romanus IV, Diogenus, cu Evdochia, 1068-1071
66. Mihail VII, Dukas, 1071-1078
67. Nicephorus III, Botaneiates, Fotiniades, 1078-1081
68. Alexius I, Comnenus, 1081-1118
69. Ioan II, Comnenus, 1118-1143
70. Manuel I, Comnenus, 1143-1180
71. Alexis II, Comnenus, 1180-1183
72. Andronicus I, Comnenus, 1183-1185
73. Isaac II, Angelus, 1185-1195
74. Alexios III, Angelus, 1195-1203
75. Isaac II şi Alexis V Angelus, 1203-1204
76. Alexios V, Murtzuphles, 1204
77. Theodorus I Lascaris, 1204-1222
78. Ioan III, Dukas Vatalizes, *în manuscris, 1222-1254*
79. Thedorus II Lascaris. 1254-1258
80. Ioan IV Lascaris, 1258-1261
81. Mihail VIII Paleologus, 1261-1282
82. Andronicus II, Paleologus, 1282-1328
83. Andronicus III Paleologus, 1328-1341
84. Ioan VI cantacuzenus, cel Drept, 1347-1354
85. Andronicus IV. Palologus, 1376-1379, *nemenționat în mss.*
86. Ioan VII, Paleologus, 1390
87. Manuel II, Paleologus, 1391-1425
88. Ioan VIII Paleologus. 1425-1448. *nemenționat în mss.*
89. Constantin XI Paleologus, 1448-1453, ultimul împărat bizantin.

Lista actualizată
a Patriarhilor Bisericii Contantinopolitane

I.De ia întemeiere până la Constantin cel Mare

1. Sf. Apostol Andrei, întemeietorul
2. Stachius, 38-54
3. Onisim, 54-68
4. Policarp (~us), 169-89
5. Plutarch, 89-105
6. Sedechie, Sedechion, 105-114
7. Diogen (~es), 114-129
8. Eleutherius, 129-136
9. Felix, 136-141
10. Policarp II, 141-144
11. Athendodorul, 144-148
12. Euzois, 148-154
13. Laurentiu (~us), 154-166
14. Alipius, 166-169
15. Pertinax (~us), 169-187
16. Olimpian (~us), 187-198
17. Marcu (~us), 198-211
18. Philadelphius, 211-217
19. Kiriakos, 217-230
20. Cartinus, 230-237
21. Eugen (~us) 237-242
22. Titus, 242-272
23. Dometius, 272-284
24. Rufinus I, 284-293
25. Probus, 293-306
26. Mitrofan, Mitrophanes, 306-314
27. Alexandros, 314-337

II. De Constantin la căderea Constantinopolului

28. Paul, 337-339
29. Eusebiu din Nicomedia, 339-341
30. Paul I,341-342
31. Macedonius, 342-346
32. Paul I, 346-351
33. Macedonius I, 351-360
34. Eudoxiu din Antiochia, 360-370
35. Demofil, Demophilos, 370-379
36. Euagius, 379
37. Maximus, 380
38. Grigore I din Nazianz, Teologul, 379-381
39. Nectarie, 381-397
40. Ioan I Hrisostomul, 398-404
41. Arsachius din Tars, 404-405
42. Atticus, 406-425
43. Sisinios I, 426-427
44. Nestor, 428-431
45. Maximian(~us), 431-434
46. Prochus, 434-446
47. Flavian (~us), 446-449
48. Anatolius, 449-458
49. Ghenadie, Ghenadius, 458-471
50. Acachie, Acaccius, 471-488
51. Fravita, Phrabitas, 488-489
52. Eufemius, 489-495

53. Macedonius II, 495-511
54. Timotei, Timotheus, 511-518
55. Ioan II din Cappadocia, 518-520
56. Epifanie, Epiphamus, 520-535
57. Antim (~us) I, 535-536
58. Menas, 536-552
59. Euticius, 552-565
60. Ioan II Scolasticus, 565-577
61. Euticius, 577-582
62. Ioan IV Nestentes, 582-595
63. Chiriac, Kiriakos, 696-606
64. Toma I, 607-638
65. Sergius I, 610-638
66. Pyrrhus I, 638-641
67. Paul II, 641-653
68. Petru, 654-666
69. Toma II, 667-669
70. Ioan V, 669-675
71. Constantin(~us), 675-677
72. Teodor I, 677-679
73. George I, 679-686
74. Paul III, 687-693
75. Calinic, Callinicus I, 693-705
76. Cyrus, 705-711
77. Ioan VI, 712-715
78. Gherman, Germanus I, 715-730
79. Anastasius, 730-754
80. Constantin II, 754-766
81. Nicetas, 766-780
82. Paul IV, 780-784
83. Tarasius, 784-806
84. Nichifor. Nicephonis, 806-815
85. Teodotus I Cassiteras, 815-821
86. Antonius I, 821-836
87. Ioan VII Grammaticus, 836-843
88. Metodius I, 843-847
89. Ignatius I, 847-858
90. Photius cel Mare, 858-867
91. Ignatius I, 867 -23 octombrie 877
92. Photius I, 877-886
93. Ştefan, Stephanos I, 886-893
94. Antonius II Kauleas, 893-901
95. Nicolae, Nicholaus I Mystocus, 901-907, 912-925
96. Eutimus I Sincellus, 907-912
97. Ştefan, Stephanus II din Emessa, 925-928
98. Trifon, 928-931
99. Teofilact, Theophilactus, 933-956
100. Polieuct (~us), 956-970
101. Vasile I, Basilios Skamandrenus, 970-974
102. Antonius III Studitul, 974-980
103. Nicolae II Hrisoverghi (Chrysoberges), 984-996
104. Sisinius II, 996-998
105. Sergiu (~us) II, 990-1019
106. Eustatius, 1019-1025
107. Alexius I Studitul, 1025-1043
108. Mihail I Cerularius, 1043-1057
109. Constantin III Likudas. 1059-1063
110. Ioan VIII Xiphillinus, 1064-1075
111. Cosma I, 1075-1081
112. Eustatius Garidas, 1081-1084
113. Nicolae III Grammaticus, 1084-1111
114. Ioan IX Agapetus, 1111-1134
115. Leon Stypes, 1134-1143
116. Mihail II Kurkuas, 1143-1146
117. Cosma II Atticus, 1146-1147
118. Nicolae IV Muzalon, 1147-1151
119. Theodot (~us), 1151-1153
120. Neofit, 1153
121. Constantin IV Kliaremus, 1154-1156
122. Luca Hrisoverghi (Chrysoberges), 1156-1169
123. Mihail III Anchialus, 1170-1177
124. Hariton (Chariton), 1177-1178
125. Theodotus I Boradiotes, 1179-1183

126. Vasile II Carnaterus, 1183-1186
127. Nicetas II Muntanes, 1186-1189
128. Leon Theotokites, 1189-1190
129. Dositei (Dositheus), 1190-1191
130. Gheorghe II Xiphilinus, 1191-1198
131. Ioan X Camaterus, 1198-1206
132. Mihail IV Antoreianus, 1207-1213
133. Teodor II Eirenicus, 1213-1213
134. Maxim (~us) II, 1213-1215
135. Manuel I Charitopoulos, 1215-1222
136. Gherman II, 1222-1240
137. Marodiu II, 1240
138. vacant, 1240-1244
139. Manuel II, 1244-1255
140. Arsenius Antoreianus, 1255-1259
141. Nicefor II, 126-1261
142. Gherman III, 1267
143. Iosif I Galesiotes, 1267-1275
144. Ioan XI Bekos, 1275-1282
145. Grigore II Cyprius, 1283-1289
146. Athanasius I, 1289-1293
147. Ioan XII, 1249-1303
148. Atanasius, 1303-1309
149. Nifon I, 1310-1314
150. Ioan XIII Glykis, 1315-1320
151. Gherasim I, 1320-1321
152. Isaia, 1323-1334
153. Ioan XIV Kalekas, 1334-1347
154. Izidor I, 1347-1350
155. Calist, 1350-1354
156. Filoteu (Philotheus) Kokinos, 1354-1355
157. Calist I, 1355-1363
158. Filoteu, 1364-1376
159. Macarie, 1376-1379
160. Nilus Kerameus, 1379-1388
161. Antonie IV, 1389-1390
162. Macarie, 1390-1391
163. Antonie IV, 1391-1397
164. Calist II Xanothopoulos, 1397
165. Matei I. 1397-1410
166. Eutinie (Euthinios), 1410-1416
167. Iosif II, 1416-1439
168. Mitrofan II, 1440-1443
169. Grigore III Mammas, 1443-1450
170. Athanasios II, 1450-1453

III.După căderea Constantinopolului până în present

171. Ghenadie III Scholarius. 1453-1456
172. Izidor II Xantopoulos, 1456-1457
173. Eladios II Scholaris, 1458
174. Vacant, 1458-1462
175. Sofronie I Syropoulos, 1463-1464
176. Ioasaf I, 1464-1466
177. Marcu II Xilocaranes, 1466
178. Simeon din Trapezund, 1466
179. Dionisie I, 1466-1476
180. Maxim III Manasses, 1476-1481
181. Simion din Trapezund, 1481-1486
182. Nifon II, 1486-1488Dionysius, 1489-1490
183. Maxim IV, 1491-1497
184. Ioachim I, 1498- 1502
185. Pahomie (Pachomis), 1503-1504
186. Ioachim I, 1504
187. Pahomie I, 1504-1513
188. Teolipt, Theoliptus I, 1513-1522
189. Ieremia I, 1522-1545
190. Ioanic I, 1546
191. Dionisie II, 1546-1555

192. Ioasaf II, 1555-1565
193. Mitrofan III, 1565-1572
194. Ieremia II Tranos, 1572-1579
195. Mitrofan III, 1579-1580
196. Ieremia II Tranos, 1580-1584
197. Pahomie II, 1584-1585
198. Teolipt II, 1585-1586
199. Ieremia II Tranos, 1587-1595
200. Matei II, 1596
201. Gabriel I, 1596
202. Teofan I Karikes, 1597
203. Meletie, Meletius I Pegasos, 1597- 1598
204. Neofit II, 1602-1603
205. Matei II, 1603
206. Rafael II, 1603-1607
207. Neofit II, 1607-1612
208. Chiril I Lucaris, 1612
209. Timotei II, 1612-1620
210. Chiril Lucaris, 1620-1623
211. Grigore IV din Emessa, 1623
212. Antim II, 1623
213. Chiril I Lucaris, 1623-1633
214. Chiril II Contares, 1633
215. Chiril I Lucaris, 1633-1634
216. Athanasios III Patelaros, 1634
217. Neofit III din Niceea, 1636-1637
218. Chiril I Lucares, 1637-1638
219. Chiril II Contares, 1638-1639
220. Partenie I, 1639-1644
221. Partenie II, 1644-1646
222. Ioanicus II, 1646-1648
223. Partenie II, 1648-1651
224. Ioanicus II, 1651-1652
225. Ciril III, 1653-1654
226. Paisie I, 1654-1655
227. Ioanicus II, 1655-1656
228. Partenie III, 1656-1657
229. Gabriel II, 1657
230. Partenie IV, 1657-1659
231. Teofan II, 1659
232. vacant, 1659-1662
233. Dionysus III, 1662-1665
234. Partenie IV, 1666-1667
235. Clement, 1667
236. Metodiu III, 1668-1671
237. Partenie IV, 1671
238. Dionysus IV Muselimes (Musulmanul), 1671-1673
239. Gherasim II, 1673-1674
240. Partenie IV, 1675-1676
241. Dionysus IV, 1676-1679
242. Athanasios IV, 1679
243. Ioan, 1679-1682
244. Dionysos IV, 1682-1684
245. Partenie IV, 1684
246. Ioan, 1685-1686
247. Dionysus IV, 1686
248. Ioan, 1687-1688
249. Calinic II, 1688
250. Neofit IV, 1688
251. Calinic II, 1689-1693
252. Dionysus IV, 1693-1694
253. Calinic II, 1694-1702
254. Gabriel III, 1702-1707
255. Neofit V, 1707
256. Ciprian, Cyprianus I, 1707-1709
257. Athanasios V, 1709-1711
258. Chiril IV, 1711-1713
259. Ciprian I, 1713-1714
260. Cosma III, 1714-1716
261. Ieremia III, 1716-1726
262. Paisie II, 1726-1732
263. Ieremia III, 1732-1733
264. Serafim I, 1733-1734
265. Neofit VI, 1734-1740
266. Paisie II, 1740-1743
267. Neofit VI, 1743-1744
268. Paisie II, 1744-1748
269. Chiril V, 1748-1752
270. Calinic III, 1757
271. Serafim II, 1757-1761

272. Ioanicus III, 1761-1763
273. Samuel I Chatzeres, 1763-1768
274. Meletie, Meletius I, 1769
275. Theodosius II, 1769-1773
276. Samuel I Chatzeres, 1773-1774
277. Sofronie II, 1769-1780
278. Gabriel IV, 1780-1785
279. Procopie I, 1785-1789
280. Neofit VII, 1789- 1794
281. Gherasim III, 1794-1797
282. Grigore V, 1797-1798
283. Neofit VII, 1798-1801
284. Calinic IV, 1801-1806
285. Grigore V, 1806-1808
286. Calinic IV, 1808-1809
287. Ieremia IV, 1809-1813
288. Chiril VI, 1813- 1818
289. Grigore V, 1818-1821
290. Eugen II, 1821-1822
291. Antim III, 1822-1824
292. Hrisant, Chrysantos, 1824-1826
293. Agathangelus I, 1826-1830
294. Constantinos I, 1830-1834
295. Constantinos II, 1834-1835
296. Grigore VI, 1835-1840
297. Antim IV, 1840-1841
298. Antim V, 1841-1842
299. Gherasim IV, 1842-1845
300. Meletius III, 1845
301. Antim VI, 1845-1848
302. Antim IV, 1848-1852
303. Gherasim IV, 1852-1853
304. Antim VI, 1853-1855
305. Chiril VII, 1855-1860
306. Ioachim II, 1860-1863
307. Sofronie III, 1863-1866
308. Grigore VI, 1866-1871
309. Antim VI, 1871-1873
310. Ioachim II, 1873-1878
311. Ioachim III, 1878-1884
312. Ioachim IV, 1884-1887
313. Dionysius V, 1887-1891
314. Neofit VIII, 1891-1894
315. Antim VII, 1895-1897
316. Constantin V, 1897-1901
317. Ioachim III, 1901-1912
318. Gherasim, 1913-1918
319. vacant, 1918-1921
320. Meletie IV Metaxakis, 1921-1923
321. Grigore VII, 1923-1924
322. Constantin VI, 1923-1924
323. Vasile III, 1925-1929
324. Fotius II, 1929-1935
325. Beniamin I, 1936-1946
326. Maxim V, 1946-1948
327. Athenagoras I, 1948-1972
328. Dimitrie I, 1972-1991
329. Barholomeu I, 1991 - prezent

Cuprins

PREFAŢĂ (Dumitru Chican) 5
STUDIU INTRODUCTIV(Pr.Al.Stănciulescu-Bârda) 11
INTRODUCTORY STUDY(Pr.Al.Stănciulescu-Bârda) 25
Precuvântare şi rugăciune la Cel de Sus 43
Pomelnicul împăraţilor dreptcredincioşi 46
Pomelnicul patriarhilor Costantinopolului 51
Istoria împăraţilor creştini de la Constatinopol 59
De domnia lui Constantin cel Mare 60
De domnia lui Constantin, fiul lui Constantin 90
De domnia lui Iulian Apostatul 97
De domnia lui Jovian 103
De domnia lui Valentian 104
De domnia lui Valens 106
De domnia lui Gratian 109
De domnia lui Teodosie cel Mare 110
De domnia lui Arcadie, fiul lui Teodosie 111
De domnia lui Teodosie cel Mic 116
Carte de la Împăratul Teodosie 126
De domnia lui Marcian cel Pios 131
De domnia lui Leon Makalis 134
De domnia lui Nadios, fiul lui Zenon 137
De domnia lui Zenon 137
De domnia lui Bazilic 137
De a doua domnie a lui Zenon 138
De domnia lui Anastasie, zis Dekorus 139
De domnia lui Iustin Tracul 140
De domnia lui Iustinian cel Mare 143
De domnia lui Justin Karbalat 157
De domnia lui Tiberiu 162
De domnia lui Moric, ginerele lui Tiberiu 163
De domnia lui Foca necredinciosul 166
De domnia lui Eraclie, zis Hercul 169

De domnia lui Constantin, fiul lui Hercul 176
De domnia lui Iraclion şi a Martinei 176
De domnia lui Constantin, fiul lui Constantin 176
De domnia lui Constantin Bărbosul 178
De domnia lui Justian, cel scurtat de nas 180
De domnia lui Laondiu 182
De domnia lui Epsimarie, zis şi Tiberiu 183
De a doua domnie a lui Justian 185
De domnia lui Vardanes Filipicos 187
De domnia lui Artemie, zis Anastasie 188
De domnia lui Teodosie 189
De domnia lui Leon Isaurul 190
De domnia lui Constantin cel cu nume de hulă 198
De domnia lui Leon, fiul lui Constantin Kopronimul 202
De domnia lui Constantin şi a mamei sale Irina 203
De domnia lui Nechifor 207
De domnia lui Stavrichie, fiul lui Nichifor 209
De domnia lui Mihail Rangaba 209
De domnia lui Leon Armeanul 209
De domnia lui Mihail Bâlbâitul 211
De domnia lui Teofil 213
De domnia lui Mihail şi a mamei lui, Teodora 219
De domnia lui Vasile Macedoneanul 225
De domnia lui Leon, fiul lui Vasile Macedoneanul 228
De domnia lui Alexandru şi a lui Constantin 232
De domnia lui Constantin, fiul lui Leon 233
De a doua domnie a lui Constantin, fiul lui Leon 235
De domnia lui Roman 236
De domnia lui Vasile si Constantin, cu mama lor, Teofana . 237
De domnia lui Ioan Trismegistul 240
De domnia lui Vasile şi Constantin 242
De domnia lui Roman şi a nevestei lui, Zoia 246
De domnia lui Mihail Catalictis 248
De domnia lui Mihail Calafat 250

De domnia Zoiei, de una singură ... 252
De domnia lui Constantin Monomahul ... 253
De domnia Teodorei, de una singură ... 253
De domnia lui Isachie Comnenul ... 254
De domnia lui Constantin Duca ... 254
De domnia Evdochiei cu copiii ei ... 255
De domnia lui Roman Diogenul ... 255
De domnia lui Mihail Parapenachis Duca ... 255
De domnia lui Alexis Comnenul ... 256
De domnia lui Ioan Comnenul ... 256
De domnia lui Manuel Comnenul ... 256
De domnia lui Alexie Comnenul ... 257
De domnia lui Andronic Comnenul ... 257
De domnia lui Isachie Ancalos ... 257
De domnia lui Alexie Ancalos ... 258
De domnia lui Alexie Duca ... 258
De domia lui Alexis Duc Murzufles ... 258
Când au luat veneţienii Constantinopolea ... 259
De domnia lui Teodor Lascaris ... 259
De domnia lui Ioan Duca ... 260
De domnia lui Teodor, fiu-său ... 260
De domnia lui Mihail Paleologul ... 260
De domnia lui Andronic, fiu-său ... 261
De domnia lui Andronic, fiul lui Mihail Paleologul ... 262
De domnia lui Ioan Cantacuzen ... 263
De domnia lui Ioan Paleologul ... 263
Despre luarea Constantinopolei ... 264
De domnia lui Ioan Paleologul ... 266
Despre ce a fost mai apoi ... 268
Bocet şi plângere de luarea cetăţii Constantinopole ... 277
Lista adăugită a împăraţilor bizantini ... 292
Lista actualizată a Patriarhilor Bisericii Contantinopolitane 294
Cuprins ... 299

Facsimil 1. Precuvântare la Carte

بوابص بمدينة حلب وسميته الدر المنظوم في اخبار ملوك الروم وذلك
في عام سنة الف وستماية وثمانية واربعين لتجسد المسيح وهي السنة التي
انتدبت فيها بطريركا بمدينة دمشق الشام على المذهب الطاهر السامي المقام

عنوان اسامي ملوك الروم الذين

تملكوا بمدينة القسطنطينية ومدة تملك كل واحد منهم

الاول قسطنطين الملك الكبير اول الملوك المسيحيين هو الذي بنا مدينة القسطنطينية
وسماها باسمه وتملك فيها في شهر ايار في سنة خمسة الاف وتسعماية وثمانية عشر وتملك
بها اثنين وثلاثين سنة وفي السنة العاشرة من ملكه صار الجمع الاول المسكوني
بمدينة نيقيه على اريوس الكافر وكان عدد الاباء القديسين الذين اجتمعوا ثلثماية
وثمانية عشر وهم اهل الامانة المقدسة وهي تعيد اعيادا لفصح كما هو مبين في

٢ قسطنطيوس ابنه	اقام اربعة وعشرين سنه
٣ يوليانوس العاصي	اقام سنتين ونصف
٤ ايوفيانوس	اقام سنه واحدة
٥ والنتيانوس الكبير	اقام اثني عشر سنه
٦ والس اخيه	اقام اربعة عشر سنه
٧ غراتيانوس ابن والنتيانوس	اقام ثلثة عشر سنه
٨ تاودوسيوس الكبير الذي من اسبانيا	اقام سبعة عشر سنه
وفي زمانه صار الجمع الثاني المسكوني	
٩ اركاديوس ابنه	اقام ثلثة عشر سنه
١٠ تاودوسيوس الصغير	اقام اثنين واربعين سنه وفي السنة
الخامسة عشر من ملكه صار الجمع الثالث	
١١ مركيانوس بولشاريه	سبعة سنين وفي ايامه اصار ثلثة اطوان
١٢ لاون الكبير	سبعة عشر سنه

الخامسة

Facsimil 2. Pomelnicul împăraților

بطركية مدينة القسطنطينية، هذا الملك اعمل قرقيع ملوكي بكتابة الذهب لمناذا. ٤٥
اراد كاهن متزوج ان يصير دير كمنة، فاراد يصير اتفاق النسيج مع زوجته وتصير
راهبة في دير من ديارة النساء ويصير من عند ذلك دير كمنة، ثم فيا بعد اعماه
اخوه الكسيوس وملك اخر ومدة ملكه ثمان سنين ونصف.

تملك الكسيوس بن اندرونكوس

وبعد هذا تملك اخو الكسيوس تسعة سنين ونصف، وان ابن عمه الكسيوس اراد ان
ياخذ بثار ابيه الذي كان قد اعماه، فوجد عليه فوجمه وطرده من الملك ومن القسطنطينية

تملك الكسيوس بن ابن ايصاكيوس

وبعد طرده هذا من الملك تملك ابن عمه الكسيوس ابن ايصاكيوس الانكالوس تسعة اشهر و
عشرين يوم، وهذا قد قتلها الكسيوس الدوكا المورتزافلس.

تملك الكسيوس الدوكا المورتزافلس

وبعد قتل ذان تملك هذا الدوكا مدة سنتين وعشرين يوم فيا لها من حماقة وخاصة
واتقاعات واخذ تار في غاية النفاق، لان المسيحيين كانوا ينجوا المسيحيين مثلهم
واولاد المسيح اعمامهم، والاعمام اولاد اخوتهم، والاقارب يتتالون اقاربهم فكيف يحتمل هذا
الترك والنفاق، فيا لهم في هذه الامور واشد منها اخذوا البناد قد مدينة القسطنطينية
في سنة ستة الاف وتسعماية واثني عشر في التاريخ الثاني يوم الاثنين وملوا املكا عليها
ملدوفين ويذعى فلندرا، واسمع ان الهاجرين لما استحوذوا على قبر ربنا يسوع المسيح
في سنة ستة الاف وستماية وخمسة وستين، مضى الراهب بطرس الساير الجزايري
ليزور الاماكن المقدسة ويسجد لها اليانا تقديسا وغفرانا، فضد وصوله الى المقدس
جعل يزور الاماكن المقدسة ويصلي فيها بكل وقار وورع واحتشام، فصادف البطرك
هناك والنصارى في شدة عظيمة من الهاجرين، وليس انهم كانوا يعاقبوهم فقط، بل

Faximil privitor la domnia lui Focas

وانشب فوقا ملكا في خمسة وخمسين الحروف وذلك في سنة ستة الاف وخمسة وثمانين ١٢٨
الموافق لخمسماية وتسعة وثمانين ليسيد المسيح، وبعد ما بين دخل الى البلاط الملكي في
يوم الخميس تزوج امراته لاون ديا فضطه، وفي يوم فرايام ركب وخرج الى الخارج فاستقبله
اقواما زاعداً موريق الذين كانوا مستقلين سنة لاجل محبة الفضة فقصر فوا باعلاه ثم
امام الملك بان موريق بعد حياة، فاذ سمع ذلك ارسل اقواما يبحثون عنه، فوجدوه
واحضروه مع امراته وبنيه، ولما وقفوا بحضرته هتف موريق قايلا عادل انت الذي
وقضاك مستقيم، فامر الوقت فوقا الوحش العقل ان يذبح ابنيه اولا وكان لموريق
صبيا عند المرضعة، فامر السيد ان يحضروه فشفقت الدايه عليه واجل انه من نسل
ملوك، فاقترفت الطبيعة وبلت ابنها عنه، فحين ابصر موريق الصبي قال هذا ليس ولدي
لكن ابن المرضعه فسارعوا الجلاد واخذوا ابن موريق، فلما عاينه قتال هذا ابن
شقاوتي، فذبحوه وسالمنه عوض الدم لبنا، فبكى سايرالناس لما قال موريق عادل
انت يارب وقضاك مستقيم، ثم ذبحوا امام الملك، وقدموا بعد ذلك موريق
المرقش وقطعوا راسه، وادمر اجسادهم في بقعة ترينوا لى حجر المارد ان من
رام يدفنهم فليفعل، فاخذوا اجسادهم قوم مسيحيون ودفنوهم في سنيسة القديس ماما
بترب باب الخشب، وكتبوا على قبورهم مراثي تشتمل على النوح والندب، واما فليبيكس فانه
لبس ذبح الوهبنة وصار كاهنا في مدينة خريسوبولي واجاز حياته بعد ذلك ومات
وفي ايام هذا المارد وقعت كاثرت الاسراجذا وتزايدت في العالم وصار موتا عظيما في
الناس والبهايم وحدث جوع وغلا سعر، وكان الشتا صعب وحدث برد قوي الله
حتى مات سبك البحر وفي عشية احد الايام مشرب فوقا خمرا كثيرا وسكر وفي الغد لما خرج
الى الخارج، فالناموا الناس وبلدا يرعون اخرج يا فوقا، واما هو فلم يستطع الخروج
لانه كان سكرانا، فشرعوا يسخرون ايضا خمرا شربت وعقلك اضعت، فاذ سمع ذلك
غضب وقتل اناسا كثيرين، فمن خوفهم على المقتولين وضعوا نارا في الحبس واحرقوا البرل

Facsimil privitor la domnia lui Alexis Comeanul

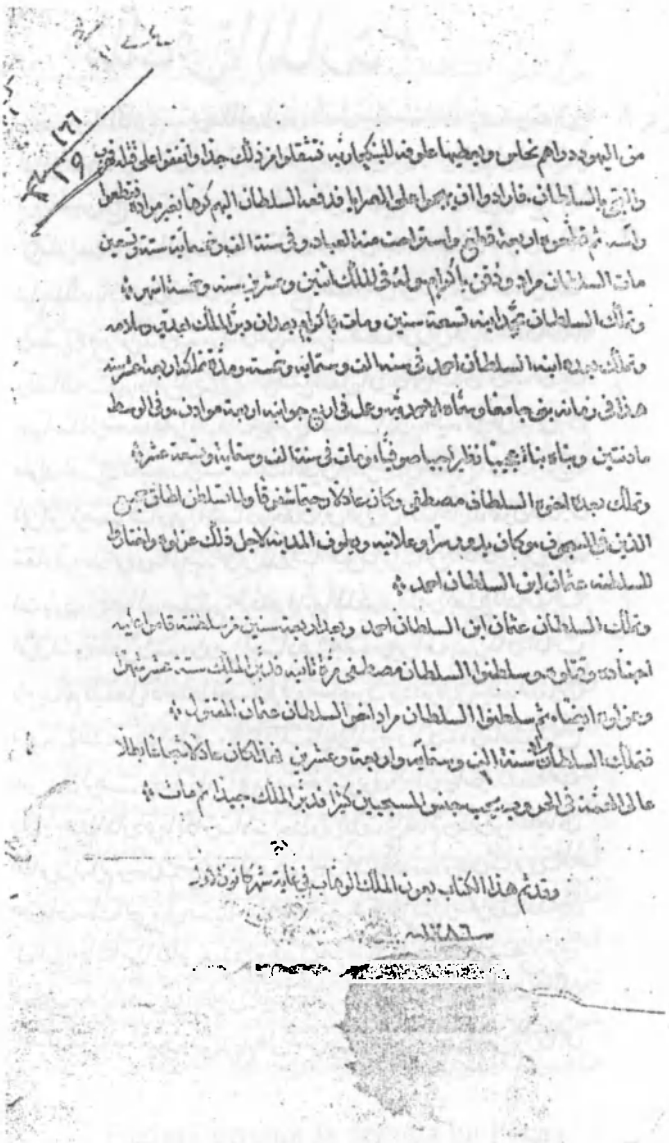

Bocet şi plângere pentru luarea Constantinopolului

لانه مال لطريقة تحمره الكاطا كوزينس وعمل مع الشعب خيرات كثيرة واحسانات عظيمه
وصار محمد وحاز كل لحد ثم مات وترك بدله ابنه مانويل البالاولوغس في سنة ستة
الاف وثمانمايه لادم الموافق الف وثمانمايه واثنين وتسعين للمسيح

من اجل سبي مدينة القسطنطينيه

ما كتبه مرتينوس كرسيوس في كتاب توركوكراتزيا وبعد ذلك سنة ستة الاف وتسعمائة
لادم الموافق اربعمايه واثنين وتسعين للمسيح وبنتهي الى زماننا هذا

ولما تملك سلطنة الروم كير مانويل البالاولوغس بمدينة القسطنطينيه بالتاريخ المقدم
ذكره كانت قوة الروم تنقص وقوة الهاجرين تقوى وتزيد لاحكام يعرفها الله فاذ راى
هذا الملك ذلك ارتاى ورأيا ان يسرع بالمضي الى ايطاليا حتى يتوسل الى البابا وبقية
الامرا لكي يسعفوه بعض منهم ويجده ليزيل السوء الذي ابصر انه من جميع يديه ولما
اراد المضي جعل خليفته كير يوحنا وابن عمه الذي كان ابوه اعز اجداده لانه كان قد قصد
عليه وعمل شرورا كثيرة حول تلك المواضع وكان رفيقه في هذه المساوي موسى جلبي
ابن سلطان انترك الذي لاجل هذا الافعال قتله ابوه بعد عقوبات كثيرة ولما سافر
هذا الملك مانويل وصل الى ايطاليا وتضرع الى البابا وبقية الامرا فاوعدوه بانهم
يعطوه عونه ولكن على ما استبان فيما بعد انهم لم يعطوه شيا لهذه العلة وهو انه
في احد الاعياد لم يستكف ان يسجد لايقونة المسيح التي كانت مصورة على كم قبا
اليمين فاغتاظ البابا وكتب الى اهل ايطاليا باسرهم لاجل ان ملك الروم لم يستكف
ان يسجد لايقونة المسيح فكل من اعطاه منكم عونه او اسعفه بشي فيكون محروما ولما
سمع الملك ذلك انفصل موتيا من هناك واتى الى البندقية خايبا ما ترجاه وفي اثنا
ذلك سمع ان سلطان محمد بن السلطان بايزيد الدوكماني اخذ الامارة ابنا السلطان
مراد هذا كان له اخا اسمه مصطفى فهرب من اخيه واتى الى القسطنطينيه فاقبل اهل
المدينه وفرحوا به وزفجره بابنة الظوريوس الذي كان من جنس شرين فقتلوت
ابنة بنت مانويل الملك مزينته لقيطا كان انزوجها بهذا الظوريوس المتقدم ذكره

Facsimil 7. Pagina de încheiere a manuscrisului

Cornul de Aur. Gravură de epocă (sec. XVI)

Constantin cel Mare

Mehmet II, cuceritorul Constantinopolului

Constantinopol. Stampă venețiană de epocă

Monede bizantine cu chipul lui Vasile Macedoeanul

Împăratul Constantin al XI-lea Dragases

Sfânta Sofia şi Cornul de Aur

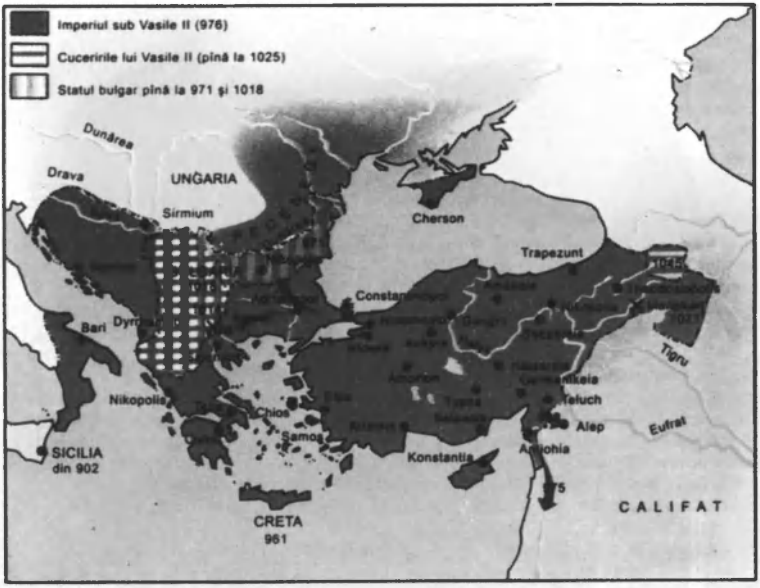

Bizanţul în sec. 10-11

Bizanţul în sec. 12

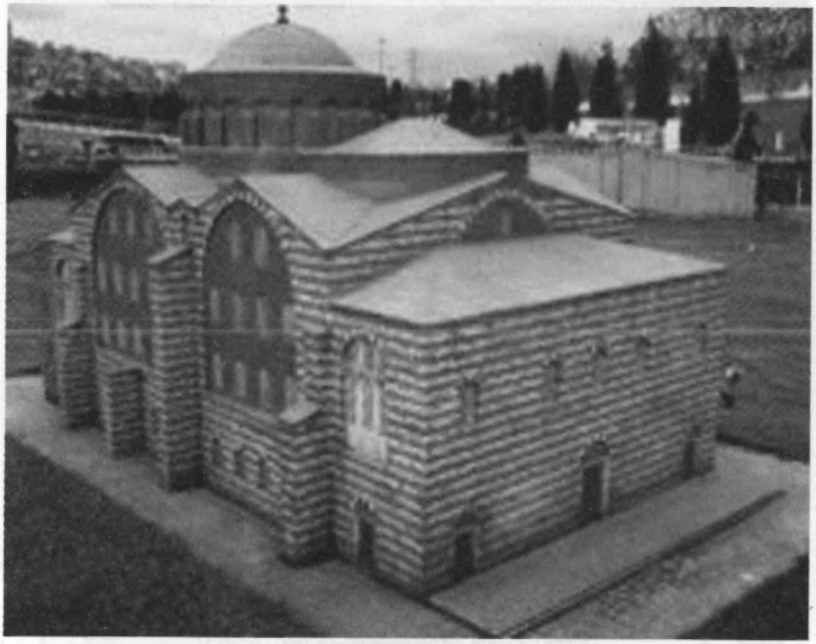

Biserica Sfânta Irina

Imperiul latin, 1204–1261

Bizanțul după 1261

Înaintarea otomanilor în sec. 14–15

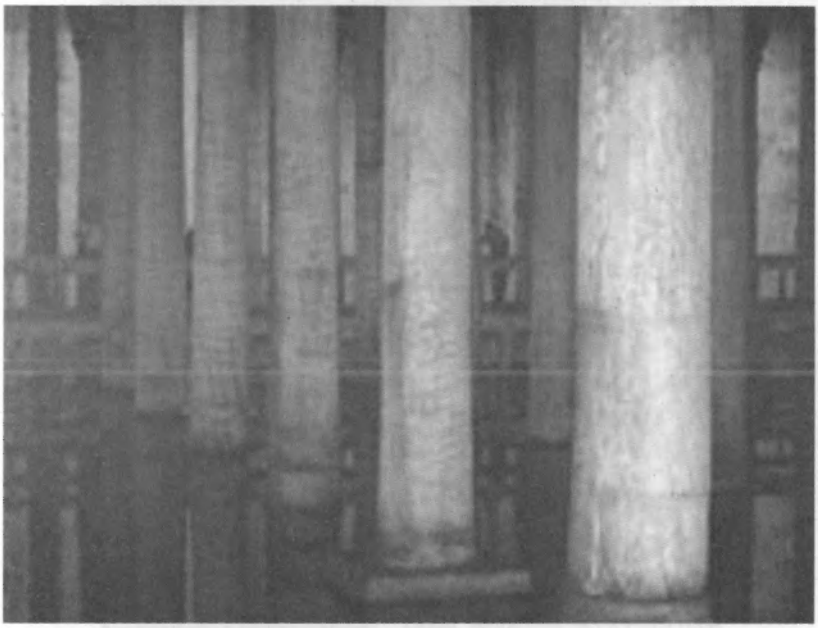

Bizanț – Rezervoare subterane

Sfânta împărătească Elena

Împăratul Justinian

Monede bizantine cu chipul lui Focas

Coroana împăraților bizantini
Evul Mediu timpuriu. Imperiul roman de răsărit.
Bizanț, până la 867.

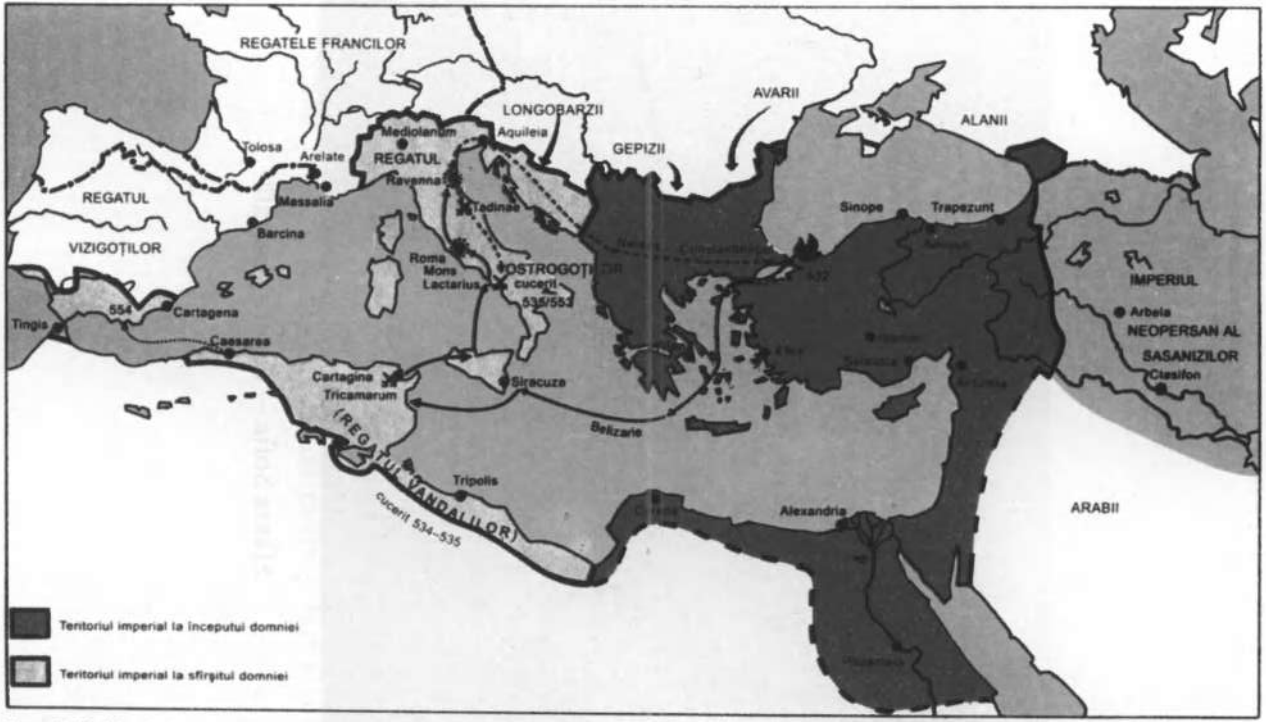

Imperiul lui Iustinian

Sfânta Sofia – Vedere generală

Sfânta Sofia. Pictură votivă (Constantin şi Justinian)

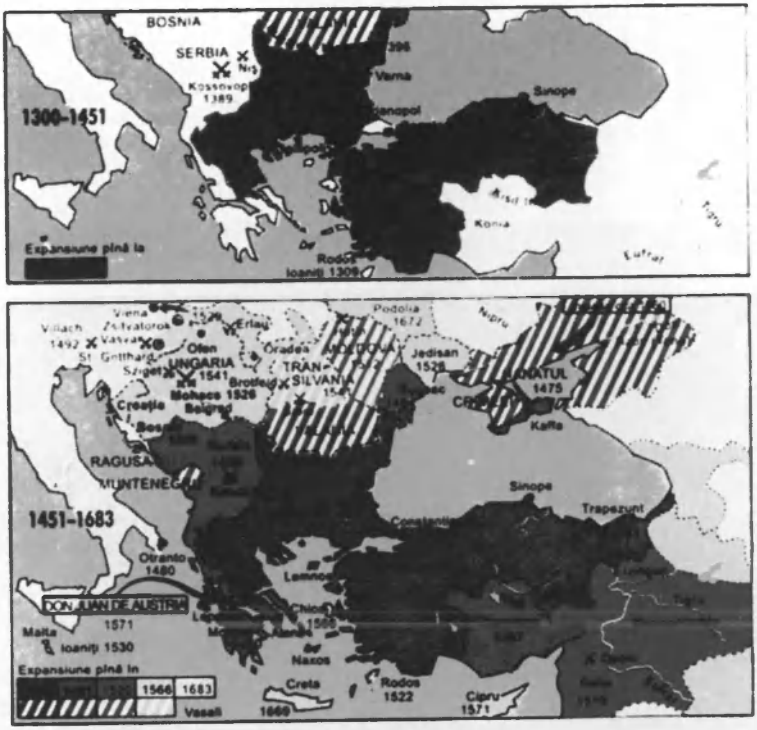

Creșterea Imperiului otoman (1300–1683)

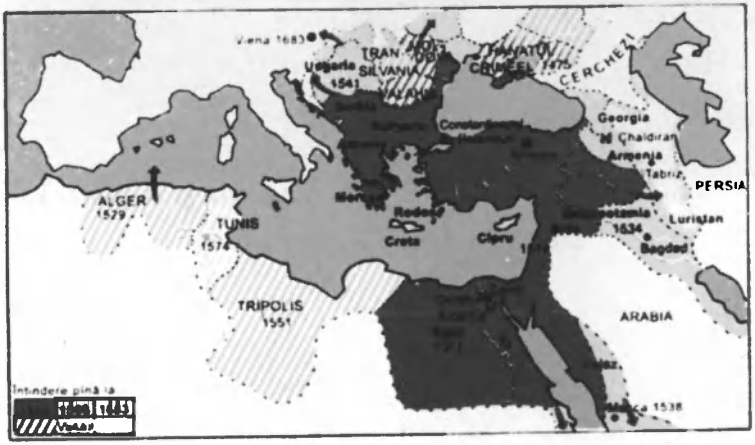

Imperiul otoman, 1683

Tipărit în România

SITECH

Craiova, Str. Romul, bl. T1 - parter
Tel./fax: 0251 414 003; 0722 216 508
Mobil: 0722 216 509; 0741 205 715
e-mail: sitech@rdslink.ro